Biblioteca Polirom

Ilf şi Petrov

Viţelul de aur

Ediţie necenzurată, pentru prima dată în limba română

POLIROM

Ilia Ilf & Evgeny Petrov
Vițelul de aur

Partea întâi ECHIPAJUL "ANTILOPEI"

Când traversezi strada,
uită-te bine în stânga şi în dreapta.

(Regulă de circulaţie)

CAPITOLUL I CUM A ÎNCĂLCAT PANIKOVSKI CONVENŢIA

Pietonii reprezintă cea mai mare parte a omenirii. Mai mult chiar, constituie lamura ei.

Pietonii au creat lumea. Ei au construit oraşele, au ridicat clădirile cu etaje peste etaje, au făcut instalaţiile de canalizare şi de alimentare cu apă, au pavat străzile şi le-au luminat cu becuri electrice. Ei au răspândit cultura în lumea întreagă, au inventat tiparul şi praful de puşcă, au făcut poduri peste râuri, au descifrat hieroglifele egiptene, au pus în circulaţie lama de ras, au desfiinţat comerţul cu sclavi şi au stabilit că din boabele de soia se pot prepara o sută paisprezece feluri de mâncare gustoasă şi hrănitoare.

Şi când totul a fost gata, când planeta noastră a căpătat un aspect oarecum civilizat, au apărut automobiliştii.

Trebuie să precizăm, de altfel, că şi automobilul a fost inventat de pietoni. Dar automobiliştii au uitat asta numaidecât şi au început să-i strivească pe sărmanii pietoni blânzi şi inteligenţi.

Străzile, create de pietoni, au trecut sub stăpânirea automobiliştilor. Partea carosabilă a devenit de două ori mai lată, iar trotuarele, de două ori mai înguste, ajungând până la dimensiunile banderolelor de pe pachetele de tutun. Pietonii au început să se lipească, temători, de zidurile caselor.

În oraşele mari, pietonii duc o viaţă de martiri. S-a introdus, pentru ei, un fel de restricţie de ghetou în ce priveşte circulaţia. Nu li se îngăduie să traverseze decât la intersecţii, adică tocmai acolo unde circulaţia este mai intensă, unde firul de păr de care atârnă de obicei viaţa pietonului se poate rupe mai uşor decât oriunde.

În întinsa noastră patrie, maşina — destinată, în concepţia pietonilor care au inventat-o, să servească transportului paşnic al oamenilor şi lucrurilor — a căpătat caracterul primejdios de proiectil fratricid. Ea scoate din arenă coloane întregi de membri ai sindicatelor şi ai familiilor lor. Iar

dacă, uneori, pietonul izbuteşte să scape de sub botul argintiu al maşinii, vine atunci miliția şi îl amendează pentru nerespectarea catehismului circulației.

În general, prestigiul pietonilor s-a şubrezit mult. Ei, care au dat lumii oameni iluştri ca Horațiu, Boyle-Mariotte, Lobacevski, Gutenberg şi Anatole France, sunt nevoiți acum să se strâmbe cum nu se poate mai caraghios ca să atragă atenția asupra existenței lor. Doamne Dumnezeule, care de fapt nu exişti, nu puteai să-ți dovedeşti mai bine inexistența decât lăsându-l pe pieton să ajungă unde a ajuns.

Iată-l mergând de la Vladivostok la Moscova, pe şoseaua siberiana, într-o mână cu un steag purtând inscripția "Să reorganizăm viața textiliştilor", iar pe umăr cu un băț la capătul căruia atârnă nişte sandale de schimb tip "nenea Vanea" şi un ceainic de tablă fără capac. Este pietonul-sportiv sovietic, plecat de tânăr din Vladivostok şi care, ajuns sub porțile Moscovei, în pragul bătrâneții va fi strivit de un autocar greu, al cărui număr nimeni n-o să apuce să-l rețină.

Sau iată un altul, mohican european al mersului pe jos. El face înconjurul lumii, rostogolind în fața sa un butoi. Ar fi mers el bucuros şi fără butoi; dar atunci nimeni n-ar fi băgat de seamă că e într-adevăr un pieton de cursă lungă şi ziarele n-ar fi scris despre el. Aşa încât e nevoit să împingă în fața sa, toată viața, butoiul blestemat, pe care — colac peste pupăză (ruşine, ruşine!) — este desenată cu galben o mare inscripție ce laudă neîntrecutele calități ale uleiului de automobil: "Visul şoferului".

În aşa hal a decăzut pietonul!

Numai în micile oraşe ruseşti pietonul mai este respectat şi iubit. Numai acolo mai este stăpân al străzilor şi poate călca, fără să se sinchisească, pe caldarâm, şi să-l traverseze în orice direcție, cum vrea şi când îi pofteşte inima.

Cetățeanul despre care e vorba aici şi care avea pe cap un chipiu cu fundul alb, cum poartă de obicei administratorii grădinilor de vară şi comperii, aparținea, fără îndoială, covârşitoarei majorități şi lamurei omenirii. El mergea pe jos, pe străzile oraşului Arbatov, uitându-se în jur, plin de curiozitate, dar puțin cam sfidător. Ținea în mână o valijoară, cum poartă moaşele. Pare-se că oraşul nu-l impresionase cu nimic pe pietonul cu chipiu de artist.

Văzu vreo cincisprezece clopotnițe — unele albastre, altele verzui, albe şi roz. Îi sări în ochi dubleul scorojit de pe cupolele bisericilor şi

observă deasupra unei clădiri publice un steag fluturând.

Lângă porțile albe, cu turnuri, ale acestui oraş provincial, două bătrâne cu un aer auster vorbeau franțuzeşte, plângându-se de Puterea sovietică şi amintindu-şi de fiicele lor iubite. Din beciul unui lăcaş al Domnului venea un aer rece cu miros ca de vin acru. Probabil că acolo erau depozitați cartofi.

— Templul Mântuitorului ridicat pe cartofi! spuse încet pietonul.

După ce trecu pe sub un arc de placaj, pe care era scris cu var proaspăt: "Slavă celei de a cincea conferințe districtuale a femeilor şi tinerelor fete", el ajunse în capătul unei alei lungi, care se numea Bulevardul Tinerelor Talente.

— Nu, zise el mâhnit, categoric că ăsta nu e Rio de Janeiro, e mult mai urât.

Aproape pe toate băncile de pe Bulevardul Tinerelor Talente şedeau fete singuratice, cu cărți deschise în mână. Umbre ca nişte zdrențe găurite cădeau pe paginile cărților, pe coatele goale ale fetelor şi pe bretoanele lor înduioşătoare. Când străinul apăru pe aleea răcoroasă, pe bănci se produse o rumoare generală. Ascunzându-şi fețele pe după cărțile de Gladkov, Eliza Orzesko şi Seifulina, ele aruncară străinului priviri pline de teamă. Acesta trecu în pas de defilare pe dinaintea cititoarelor tulburate şi ajunse la clădirea Comitetului Executiv, care era ținta plimbării sale.

Tocmai în clipa aceea apăru de după colț o birjă. Alături de birjă, ținându-se cu o mână de aripa ei prăfuită şi scorojită şi cu cealaltă fluturând o mapă umflată pe care scria cu litere în relief *Musique,* mergea în pas alergător un om în rubaşcă rusească lăsată peste pantaloni, care vorbea cu foc celui din birjă, căutând să-i demonstreze ceva. Tipul din birjă, un bărbat mai în vârstă, cu un nas ca o banană şi care îi şi atârna ca atare, strângea între picioare un geamantan şi, din când în când, îi dădea cu tifla interlocutorului său. În focul disputei, chipiul lui inginerese cu şnur de pluş verde, din acela cu care se îmbracă canapelele, îi lunecase pe-o ureche. Cele două părți în litigiu rosteau des şi deosebit de tare cuvântul "salariu".

Peste puțin, se auziră şi celelalte cuvinte:

— Ai să răspunzi pentru asta, tovarăşe Talmudovski! strigă alergătorul în rubaşcă, dând la o parte mâna cu care inginerul îi dădea cu tifla.

— Iar eu îți spun că în astfel de condiții n-o să vină la voi nici un specialist ca lumea, răspunse Talmudovski, pregătindu-şi degetele pentru altă tiflă.

— Iar vorbeşti de salariu? O să fim nevoiți să punem problema interesului meschin.

— Puțin îmi pasă de salariu! Lucrez şi de pomană! țipa inginerul emoționat, descriind în aer tot felul de curbe. Dacă vreau, mă şi pensionez. Dar mai dă-o dracului de iobăgie! Scriu pretutindeni: "Libertate, egalitate şi fraternitate", iar pe mine vor să mă silească să lucrez în gaura asta de şobolani.

Inginerul Talmudovski desfăcu pumnul şi începu să numere pe degete:

— Locuința — cocină de porci, teatru — ioc, salariu... Birjar! Mână la gară!

— Tr-r-r! făcu cu un glas subțire omul în rubaşcă fugind înainte şi prinzând calul de dârlogi.

În calitatea mea de secretar al secției inginerilor şi tehnicienilor... Kondrat Ivanovici! Rămâne uzina fără specialişti... Pentru numele lui Dumnezeu... Opinia publică n-o să admită una ca asta, inginer Talmudovski... Am în geantă un proces-verbal.

Şi secretarul secției, crăcănându-şi picioarele, începu să dezlege repede panglicile mapei cu *Musique.*

Această imprudență fu hotărâtoare. Ea decise rezultatul disputei. Văzând că drumul e liber, Talmudovski se ridică în picioare şi țipă cât îl ținu gura:

— Mână la gară!

— Nu se poate! Nu se poate! bolborosi secretarul, alergând după trăsură. Eşti un dezertor de pe frontul muncii!

Din mapa *Musique* zburau foițe pe care scria cu cerneală violetă "s-a audiat şi s-a hotărât". Străinul, care urmărise cu interes scena, mai zăbovi o clipă în piața rămasă pustie şi zise foarte convins:

— Nu, ăsta nu e Rio de Janeiro.

Peste un minut, bătea la uşa ce dădea în cabinetul preşedintelui Comitetului Executiv.

— Pe cine căutați? îl întrebă secretarul, care şedea la o masă lângă uşă. Ce treabă aveți cu preşedintele? În ce problemă?

Pesemne că vizitatorul ştia perfect cum trebuie să-i tratezi pe secretarii de la instituțiile publice, fie ele economice sau sociale, şi nu se apucă să susțină că a venit într-o problemă strict oficială. Dimpotrivă:

— Ceva personal, răspunse el pe un ton sec şi, fără să se mai uite la secretar, băgă capul pe uşa întredeschisă şi întrebă: E voie?

Nu aşteptă răspunsul, intră, se apropie de biroul preşedintelui şi-i zise:

— Bună ziua, nu mă recunoaşteţi?

Preşedintele, un bărbat cu capul cât o baniţă şi ochi negri, îmbrăcat în haină bleumarin şi pantaloni tot bleumarin, vârâţi în cizme cu tocuri înalte, aruncă vizitatorului o privire destul de distrată şi declară că nu-l recunoaşte.

— Chiar nu mă recunoaşteţi? Şi totuşi multă lume e de părere că semăn ca două picături de apă cu tatăl meu.

— Şi eu semăn cu tatăl meu, îi replică nervos preşedintele. Ce doreşti dumneata, tovarăşe?

— Problema e cine-i tatăl, observă melancolic vizitatorul. Tatăl meu a fost locotenentul Schmidt (Piotr Petrovici Schmidt, 1867- 1906, locotenent in flota Mării Negre, unul dintre conducătorii răscoalei din noiembrie 1905 de la Sevastopol, a matrozilor şi soldaţilor, în urma căreia a fost executat).

Preşedintele se zăpăci şi se ridică în picioare. Îşi aminti numaidecât figura legendară a locotenentului revoluţionar, cu faţa palidă şi pelerina neagră prinsă în catarame de bronz înfăţişând capete de lei. În timp ce căuta să-şi adune gândurile spre a pune fiului cunoscutului erou al Mării Negre o întrebare care să cadreze cu momentul, vizitatorul cerceta mobilierul din birou cu o privire de cumpărător pretenţios.

Cândva, în timpul ţarismului, mobilarea instituţiilor publice era făcută după un anumit tipic. Exista un stil special de mobilă pentru oficialităţi: dulapuri late şi înalte până la tavan, canapele de lemn cu spetează lăcuită şi groasă de trei ţoli, birouri cu picioare burduhănoase ca ale meselor de biliard şi paravane din stejar care despărţeau birourile de lumea agitată din afară. În timpul revoluţiei, acest tip de mobilă a dispărut aproape complet, iar secretul confecţionării ei s-a pierdut. Oamenii uitaseră cum trebuie mobilate încăperile instituţiilor şi prin birourile acestora au apărut obiecte care până atunci erau considerate un apanaj al locuinţelor particulare. Au apărut studiouri cu arcuri, cum au avocaţii, cu o policioară de cristal pe care se puneau şapte elefanţi de porţelan, ca să aducă, zice-se, noroc, au apărut dulăpioare pentru veselă, mici etajere, fotolii de piele pliante pentru reumatici şi vase japoneze albastre. În biroul preşedintelui Comitetului Executiv din Arbatov se rătăciseră, în afară de o masă obişnuită de scris, două perne mari, îmbrăcate în atlaz roz plesnit pe ici, pe colo, o canapeluţă tapiţată cu o stofă în dungi, o stampă de mătase reprezentând Fuji Yama şi un vişin înflorit, precum şi un garderob de stejar cu oglindă, grosolan lucrat, de felul acelora care se vând la piaţă.

"Aha, cunosc dulăpiorul ăsta, se gândi vizitatorul. Aici nu e rost de ciupit mare lucru. Nu, ăsta nu este Rio de Janeiro."

— Foarte bine că aţi trecut pe aici, zise în sfârşit preşedintele. Veniţi probabil de la Moscova?

— Da, sunt în trecere, răspunse vizitatorul, cercetând cu privirea canapeluţa şi încredinţându-se tot mai mult că treburile financiare ale Comitetului Executiv nu stau pe roze. El prefera comitetele executive unde găseai mobilă suedeză nouă, fabricată de Trustul Lemnului din Leningrad.

Preşedintele se gândi o clipă să-l întrebe pe fiul locotenentului cu ce scop a venit la Arbatov, dar, deodată, fără să-şi dea seama de ce, zâmbi albastru şi spuse:

— Avem aici biserici minunate. A fost de altfel şi o comisie de la Direcţia Generală Ştiinţifică, au de gând să le restaureze.

Spuneţi-mi, dumneavoastră ţineţi minte răscoala de pe crucişătorul "Oceakov"?

— Vag, vag de tot, răspunse vizitatorul. Pe vremurile acelea de glorie eram încă foarte mic. Un copil.

— Vă rog să mă iertaţi, care e numele dumneavoastră?

— Nikolai... Nikolai Schmidt.

— Şi după tată?

"Na, că am încurcat-o", îşi zise vizitatorul, care nu ştia nici el care e numele cel mic al tatălui său.

— Mda, făcu el tărăgănat, evitând răspunsul direct. Mulţi nu-şi mai amintesc acum de numele eroilor revoluţionari. Ameţeala NEP-ului (Novaia ekonomiceskaia politika, "noua politica economică" promovată în Uniunea Sovietică între 1921-27, de încurajare a micii producţii şi a unui comerţ relativ liber. Stopata de politica industrializării radicale şi a colectivizării forţate impuse de Stalin). Nu mai e acelaşi entuziasm! De fapt, am nimerit în oraşul dumneavoastră cu totul întâmplător. O neplăcere pe drum. Am rămas fără nici o copeică.

Preşedintele se bucură foarte mult de schimbarea subiectului. I se părea ruşinos că uitase numele mic al eroului de pe "Oceakov".

"Într-adevăr, se gândea el, uitându-se cu dragoste la întruchiparea vie a eroului dispărut. Cu munca asta te abrutizezi complet. Uiţi marile momente."

— Cum aţi spus? Fără o copeică? Asta e interesant.

— Fireşte că m-aş fi putut adresa unei persoane particulare, spuse vizitatorul. Mie mi-ar da oricine, dar înțelegeți şi dumneavoastră, n-ar fi prea indicat din punct de vedere politic. Un fiu de revoluționar să ceară deodată bani de la un negustor particular, de la un nepman...

Fiul locotenentului rostise ultimele cuvinte cu glasul cam spart. Preşedintele ascultă îngrijorat intonațiile din glasul vizitatorului. "Dacă e epileptic? se gândi el. Ce belea o să cadă pe capul meu!"

— Şi-ați făcut foarte bine că nu v-ați adresat unui particular, zise preşedintele zăpăcit de-a binelea.

Fiul eroului flotei din Marea Neagră trecu uşor la chestiunea care-l interesa. Cerea cincizeci de ruble. Preşedintele, constrâns de dimensiunile reduse ale bugetului local, nu-i putu da decât opt ruble şi trei bonuri de masă la restaurantul cooperativei "Fostul Prieten al Stomacului".

Fiul eroului vârî banii şi bonurile în buzunarul adânc al hainei sale gri cu picățele, destul de ponosită, şi dădu să se ridice de pe perna roz, când, deodată, se auzi de afară un tropăit de picioare şi glasul secretarului care voia să oprească pe cineva.

Uşa se deschise brusc şi în prag se ivi un nou vizitator.

— Cine-i cel mai mare aici? întrebă acesta gâfâind şi cercetând, cu ochi de hoțoman, odaia.

— Eu, spuse preşedintele.

— Salutare, preşedinte, urlă nou-venitul, întinzându-i o mână cât o lopată. Să mă prezint!

Sunt fiul locotenentului Schmidt.

— Cine? întrebă părintele oraşului, cu ochii cât cepele.

— Fiul marelui şi neuitatului erou, locotenentul Schmidt, repetă cel nou-venit.

— Păi şi tovarăşul care şade aici e fiul locotenentului Schmidt, Nikolai Schmidt.

Şi preşedintele, complet zăpăcit, îl arătă pe primul vizitator, a cărui față căpătă deodată o expresie buimacă.

În viața celor doi escroci survenise un moment extrem de delicat. În mâinile modestului şi credulului preşedinte al Comitetului Executiv putea să sclipească, în orice moment, lunga şi necruțătoarea spadă a zeiței Nemesis. Soarta le acorda numai o secundă ca să născocească o ieşire salvatoare. În ochii celui de-al doilea fiu al locotenentului Schmidt se citea groaza.

De unde, înainte cu o clipă îşi făcuse apariţia cu o alură impunătoare şi agresivă în cămaşa lui de vară "Paraguay", pantaloni de marinar şi pantofi de pânză albăstrii, acum parcă se decolorase, îşi pierduse contururile amenințătoare şi nu mai putea să inspire nici un respect. Pe fața preşedintelui se ivi un zâmbet care nu prevestea nimic bun.

Şi când celui de-al doilea fiu al locotenentului i se şi părea că totul e pierdut şi că teribila mânie a preşedintelui se va revărsa dintr-un moment într-altul pe capu-i roşcovan, de pe perna cea roz sosi salvarea.

— Vasea! strigă primul fiu al locotenentului Schmidt, sărind în picioare. Frățioare drag! Nu-l mai recunoşti pe frate-tău, Kolea?

Şi primul fiu îl îmbrățişa repede pe al doilea.

— Îl recunosc! îl recunosc pe fratele meu, Kolea!

Plăcuta şi neaşteptata lor întâlnire stârni atâta efuziune şi atât de neobişnuit de puternice îmbrățişări, încât cel de-al doilea fiu al revoluționarului de pe Marea Neagră ieşi, din aceste îmbrățişări, galben-verde. De bucurie, fratele Kolea îl strânsese, mai-mai să-l sugrume.

În îmbrăţişarea lor, cei doi frați se uitau pieziş la preşedinte, de pe al cărui chip nu dispărea totuşi expresia acră. De aceea, ei au fost nevoiți să pună în evidență şi mai mult combinația lor salvatoare şi să asezoneze răscoala marinarilor din 1905 cu diferite amănunte din viața de toate zilele şi cu întâmplări inedite care au scăpat istoriei Partidului. Ținându-se de mâini, frații se aşezară pe canapea şi, cu ochii linguşitori mereu la preşedinte, se cufundară în amintiri.

— Ce întâlnire extraordinară! exclamă pe un ton fals primul fiu, poftindu-l cu privirea pe preşedinte să participe la sărbătoarea lor familială.

— Da, zise preşedintele cu un glas glacial. Se întâmplă, se întâmplă.

Văzând că preşedintele se mai află încă în ghearele îndoielii, primul fiul mângâie buclele roşcate, ca ale unui setter, ale fratelui său, şi-l întrebă drăgăstos:

— Dar când ai venit din Mariupol? Unde ai stat? La bunica?

— Da, la ea, murmură cel de-al doilea fiu al locotenentului.

— Şi de ce mi-ai scris atât de rar? Am fost foarte îngrijorat.

— Am fost ocupat, răspunse sec roşcovanul.

Şi, fiindu-i teamă ca neastâmpăratul său frate să nu se intereseze în grabă cu ce a fost ocupat (când, de fapt, principala lui ocupație în timpul acesta fusese să stea în casele de corecție ale diferitelor republici autonome

şi regiuni), cel de-al doilea fiu al locotenentului Schmidt luă el inițiativa şi întrebă:

— Dar tu, de ce nu mi-ai scris?

— Eu ți-am scris, răspunse pe neaşteptate fratele, simțindu-se cuprins de o colosală voie bună. Ba ți-am scris chiar recomandat. Am şi recipisele la mine.

Şi băgă mâna într-unui din buzunarele laterale de unde scoase, într-adevăr, o mulțime de hârtii îngălbenite, pe care, Dumnezeu ştie de ce, în loc să le arate fratelui, le arătă preşedintelui Comitetului Executiv, dar şi acestuia numai de departe.

Oricât de ciudat s-ar părea, preşedintele, la vederea hârtiuțelor, se mai linişti puțin şi amintirile fraților începură să devină mai colorate. Roşcovanul, care intrase perfect în rolul său, povesti destul de legat, deşi monoton, conținutul broşurii de mare tiraj *Răscoala de pe "Oceakov"*. Fratele său înfrumuseța expunerea lui seacă cu amănunte atât de pitoreşti, încât preşedintele, care începuse să nu mai asculte, ciuli din nou urechile.

La urmă, el îi lăsă pe frați să plece nestingheriți şi aceştia ieşiră fuga în stradă, cu o nespusă uşurare în inimă.

După ce dădură colțul, se opriră.

— Fiindcă veni vorba de copilărie, spuse primul fiu. În copilărie îi ucideam cât ai spune peşte pe cei ca dumneata. Cu praştia!

— De ce? întrebă cel de-al doilea fiu al celebrului tată.

— Aşa sunt legile aspre ale vieții. Sau, ca să mă exprim mai pe scurt, viața ne impune legile sale aspre. De ce ai intrat în biroul preşedintelui? N-ai văzut că nu e singur?

— M-am gândit...

— Aha, te-ai gândit? Prin urmare, dumneata mai şi gândeşti uneori? Eşti un gânditor? Şi cum te cheamă, gânditorule? Spinoza? Jean-Jacques Rousseau? Marc Aureliu?

Roşcovanul tăcea, sub apăsarea întemeiatei acuzații ce i se aducea.

— Ei bine, te iert. Îți dăruiesc viața. Şi acum să facem cunoştință. Oricum, suntem frați, şi rudenia impune anumite obligații. Pe mine mă cheamă Ostap Bender. Aş putea să aflu care e numele dumitale adevărat?

— Balaganov, se recomandă roşcovanul, Şura Balaganov.

— Nu te întreb de profesiune, urmă politicos Bender, dar bănuiesc care trebuie să fie, probabil, ceva intelectual? Ai fost de multe ori condamnat anul acesta?

— De două ori, răspunse Balaganov cu dezinvoltură.

— Asta nu-i bine. De ce îți vinzi sufletul nemuritor? Omul nu trebuie să aibă de-a face cu justiția. E o ocupație banală. Mă refer la furturi. Fără a mai vorbi de faptul că a fura e un păcat — şi cu siguranță că în copilărie mama ți-a expus această teorie —, furtul reprezintă, în plus, o cheltuială prostească de forță şi energie.

Ostap şi-ar mai fi expus multă vreme teoria sa asupra vieții, dacă Balaganov nu l-ar fi întrerupt.

— Uite colo, zise el, arătând spre capătul plin de verdeață al Bulevardului Tinerelor Talente. Vezi un om cu pălărie de paie?

— Văd, răspunse Ostap cu nasul în sus. Şi ce-i cu el? E guvernatorul insulei Borneo?

— Nu! E Panikovski, zise Şura. Un alt fiu al locotenentului Schmidt.

Pe alee, în umbra teilor maiestuoşi, mergea aplecat puțin într-o parte un cetățean care nu mai era la prima tinerețe. Purta, pe o ureche, o canotieră, cu marginile zdrențuite. Pantalonii îi erau atât de scurți, încât i se vedeau şireturile albe ale indispensabililor. Sub mustăți îi scânteia un dinte de aur, ca o țigară aprinsă.

— Cum, încă un fiu? făcu Ostap. Începe să fie nostim.

Panikovski se apropie de clădirea Comitetului Executiv, descrise îngândurat un opt în fața intrării, duse amândouă mâinile la borurile canotierei, îşi aşeză pălăria într-o ținută corectă, îşi îndreptă haina şi, oftând adânc, intră.

— Locotenentul a avut trei fii, zise Bender. Doi deştepți, al treilea, prost. Trebuie să-l prevenim.

— Nu-i nevoie, se opuse Balaganov. Să ştie altădată ce va să zică să calci convenția.

— Ce convenție?

— Aşteaptă, îți voi explica pe urmă. A intrat, a intrat!

— Sunt un om în general invidios, mărturisi Bender, dar acum cred că nu e cazul să-l invidiez. Ai asistat vreodată la o luptă de tauri? Nu? Atunci hai să ne uităm.

Cei doi fii ai locotenentului Schmidt, deveniți prieteni, ieşiră de după colț şi se apropiară de fereastra biroului preşedintelui.

De partea cealaltă a geamului prăfuit şi murdar, preşedintele şedea şi scria ceva foarte repede. Ca toți oamenii care scriu, era încruntat la față. Deodată, înălță capul. Uşa se deschise larg şi în cameră intră Panikovski.

Cu pălăria strâns lipită de reverele slinoase ale hainei sale, se opri în fața biroului şi mişcă mai mult timp din buzele-i groase. Deodată, preşedintele se ridică furios de pe scaun şi deschise larg gura. Prietenii auziră un țipăt prelung.

Rostind "Toată lumea înapoi", Ostap îl trase repede pe Balaganov de la geam. Amândoi o luară la fugă pe bulevard şi se ascunseră după un copac.

— Scoateți-vă pălăriile, exclamă Ostap, descoperiți-vă. Mortul e adus afară.

Nu greşise. Țipetele preşedintelui şi ecoul lor nici nu se stinseseră pe deplin, când în uşa clădirii Comitetului Executiv apărură doi funcționari spătoşi care-l duceau pe Panikovski. Unul îl ținea de brațe, celălalt, de picioare.

— Corpul răposatului, făcea Ostap reportajul, a fost scos pe brațe de rude şi prieteni.

Funcționarii, ajunşi cu fiul cel prost al locotenentului Schmidt pe treptele din fața clădirii, începură tacticos să-l legene. Panikovski tăcea, privind cerul albastru.

— După o scurtă ceremonie... Începu Ostap.

Şi, în acelaşi timp, funcționarii, după ce mai întâi legănară îndestul corpul lui Panikovski, îl azvârliră în stradă.

— ...rămăşițele pământeşti ale defunctului au fost coborâte în mormânt, încheie Bender.

Panikovski se izbi de pământ ca o broască. Se sculă repede în picioare şi, aplecându-se şi mai mult pe o parte decât înainte, o luă la fugă cu o viteză uimitoare pe Bulevardul Tinerelor Talente.

— Ei, acum povesteşte-mi, zise Ostap, cum a încălcat acest ticălos convenția şi despre ce convenție e vorba?

CAPITOLUL II CEI TREIZECI DE FII AI LOCOTENENTULUI SCHMIDT

Dimineața atât de agitată se terminase. Fără nici o înțelegere prealabilă, Bender şi Balaganov se depărtară simultan cu paşi repezi de Comitetul Executiv. Pe strada principală, într-o cotigă, se transporta o şină lungă, albastră, care făcea ca strada să răsune de un huruit atât de îngrozitor, de parcă căruțaşul în straie pescăreşti din pânză de cort n-ar fi dus o şină, ci o tobă de jaz. Razele soarelui săgetau aprig vitrina magazinului cu material

didactic, unde, deasupra unor globuri, cranii şi a unui ficat de bețiv, făcut din carton şi vopsit în culori vesele, se îmbrățişau prieteneşte două schelete. În vitrina sărăcăcioasă de alături a unui atelier de ştampile şi tăblițe, locul cel mai mare îl ocupau tăblițele smălțuite purtând următoarele inscripții: "Închis pe timpul prânzului", "Între orele 2 şi 3 pauză de prânz", "Închis în timpul pauzei de prânz", "Magazinul este închis", o tăbliță numai cu "Închis" şi, în sfârşit, o tablă neagră, impunătoare, cu litere de aur: "Închis pentru inventar". Se vedea cât de colo că aceste anunțuri în termeni categorici erau marfa cea mai cerută în oraşul Arbatov. Cu privire la celelalte sectoare ale vieții, atelierul de ştampile şi tăblițe nu se manifesta decât printr-o singură tăbliță albastră: "Îngrijitoarea de serviciu pentru copii".

Urmau apoi, în şir, trei magazine de instrumente de suflat, mandoline şi balalaici. Trompetele de alamă, de o strălucire desăvârşită, tronau pe treptele vitrinei acoperite cu percal roşu. Deosebit de frumos era basul helicon. Era atât de maiestuos şi se încălzea cu atâta lene la soare, răsucit ca un colac, încât n-ar fi trebuit ținut într-o vitrină, ci în parcul zoologic din capitală, undeva, între elefanți şi şarpele boa, pentru ca, în zilele nelucrătoare, părinții să-i ducă pe copii să-l vadă şi să le spună: "Iată, puiule, pavilionul heliconului. Acum heliconul doarme, dar când o să se trezească, atunci păzea ce-o să mai cânte." Iar copiii să-l privească cu ochii lor mari şi curioşi şi să înțeleagă ce minuni poate să facă trompa aceasta.

Altă dată, Ostap Bender ar fi stat să admire bucuros şi balalaicile noi, mari cât o casă de la țară, şi plăcile de patefon, îndoite din pricina căldurii, şi tobele pentru pionieri, vopsite în culori atât de îndrăznețe, încât îți sugerau ideea că glontele e floare la ureche, iar baioneta e totul — dar acum nu-i ardea de asta. Îi era foame.

— Cu siguranță că dumneata te afli la marginea prăpastiei financiare, îi zise el lui Balaganov.

— Te referi la bani? întrebă Şura. N-am mai văzut un ban de o săptămână.

— În cazul ăsta, tinere, ai să termini rău, spuse pe un ton de oracol Ostap. Prăpastia financiară este cea mai adâncă dintre toate şi te poți afunda în ea pentru toată viața. Dar, mă rog, nu mai fi amărât. Am izbutit totuşi să ciupesc cu ciocul meu de pasăre de pradă trei bonuri de masă. I-am căzut cu tronc la inimă preşedintelui Comitetului Executiv, de cum m-a văzut.

Cei doi fraţi de sânge însă nu reuşiră să profite de bunătatea părintelui oraşului. Pe uşa cantinei "Fostul Prieten al Stomacului" atârna un lacăt mare, acoperit cu ceva care semăna a rugină şi, în acelaşi timp, a casă de hrişcă.

— Bineînţeles, spuse cu amărăciune Ostap, cu ocazia inventarierii şniţelelor, au închis cantina pentru totdeauna. Va trebui să ne oferim trupul pradă particularilor.

— Particularilor le plac banii gheaţă, obiectă Balaganov cu o voce surdă.

— Ei, nu vreau să te mai chinuiesc. Află că preşedintele a revărsat asupra buzunarelor mele o ploaie de aur, în valoare totală de opt ruble. Dar să ţii seama, stimate Şura, că n-am intenţia să te hrănesc de pomană. Pentru fiecare vitamină pe care ţi-o voi oferi, îţi voi cere o mulţime de servicii.

În oraş nu exista însă un sector particular, şi fraţii luară masa în grădina de vară a unei cooperative, unde afişe speciale aduceau la cunoştinţa cetăţenilor o ultimă inovaţie arbatoviană în domeniul alimentaţiei publice:

VINDEM BERE NUMAI SINDICALIŞTILOR

— Ne-om mulţumi cu cvas, ce să facem? spuse Balaganov.

— Cu atât mai mult, adăugă Ostap, cu cât aici cvasul este preparat de particulari care simpatizează cu Puterea sovietică. Ei, şi acum povesteşte-mi de ce anume s-a făcut vinovat başbuzucul Panikovski. Îmi plac poveştile cu găinării.

Balaganov, care mâncase până se săturase, se uită recunoscător la salvatorul său şi începu să povestească. Povestirea lui ţinu vreo două ore, dar aducea informaţii extrem de interesante.

În toate domeniile activităţii umane, ofertele şi cererile de muncă sunt reglementate de organe speciale. Un actor nu va pleca la Omsk decât după ce va afla cu precizie că nu are a se teme de concurenţă şi că nu există acolo alţi pretendenţi la rolul său de prim amorez sau de figurant care spune: "Masa e servită". Feroviarii sunt tutelaţi de scumpele lor comitete sindicale, care publică în ziare anunţuri prin care informează că hamalii fără lucru nu pot spera să găsească un post la calea ferată Sizran-Veazma, sau că, pe linia ce trece prin Asia Centrală, e nevoie de patru cantoniere. Un expert merceolog publică un anunţ în ziar şi ţara întreagă află că există pe lume un

astfel de expert care are o vechime de zece ani în câmpul muncii şi, trebuind din motive familiare să plece din Moscova, caută un post în provincie.

Totul este reglementat, totul merge pe drumuri bătătorite şi îşi urmează circuitul în deplină conformitate cu legea şi sub ocrotirea ei.

Numai în sectorul unei anumite categorii de escroci, şi anume, a celor care se dau drept fiii locotenentului Schmidt, domneşte debandada. Anarhia surpă din temelii corporația descendenților locotenentului. De aceea, ei nu puteau să tragă din profesiunea lor avantajele pe care le-ar fi putut, cu siguranță, avea, din rapida cunoştință cu conducătorii din aparatul administrativ şi economic sau cu activiştii pe tărâm social, care sunt în cea mai mare parte uimitor de creduli.

Prin toată țara circulă, şantajând şi cerşind, falşi nepoți ai lui Karl Marx, nepoți inexistenți ai lui Friedrich Engels, frați de-ai lui Lunacearski, verişoare de-ale Klarei Zetkin sau, în cel mai rău caz, urmaşi ai celebrului anarhist, prințul Kropotkin.

De la Minsk până la strâmtoarea Behring şi de la Nahicevani de pe râul Arax până în țara lui Franz Josef, intră în clădirile comitetelor executive, coboară în gări şi circulă preocupate, în birje, rude ale oamenilor mari, veşnic grăbite, veşnic cu foarte multă treabă.

O vreme, oferta rudelor a întrecut însă cererea şi s-a produs pe această piață *sui generis* o criză: s-a simțit nevoia unor reforme. Şi, încetul cu încetul, nepoții lui Karl Marx, urmaşii lui Kropotkin, ai lui Engels şi alții din aceeaşi categorie au pus ordine în activitatea lor, cu excepția indisciplinatei corporații a descendenților locotenentului Schmidt care, întocmai ca Seimul polonez, a rămas mai departe sfâşiată de anarhie. Aceşti descendenți s-au nimerit a fi brutali, hrăpăreți şi hapsâni şi s-au stânjenit mereu, unul pe altul, în activitatea lor.

Şura Balaganov, care se socotea primul copil al locotenentului, a fost serios neliniştit de situația creată. Întâlnea tot mai des tovarăşi de corporație care secaseră complet sursele atât de roditoare ale câmpiilor Ucrainei şi stațiunilor climaterice din Caucaz, unde el se obişnuise să aibă un vad serios.

— Şi ți-a fost frică de greutățile crescânde? îl întrebă batjocoritor Ostap.

Dar Balaganov nu sesiză ironia. Sorbi din paharul cu cvas vioriu şi îşi continuă povestirea.

Din această situaţie gravă nu exista decât o singură ieşire: o conferinţă. Şi el a muncit toată iarna la convocarea ei. A scris concurenţilor pe care-i cunoştea personal. Celor pe care nu-i cunoştea le-a transmis invitaţiile prin nepoţii lui Marx, întâlniţi în drum. În sfârşit, a izbutit să-i adune la începutul primăverii anului 1928 aproape pe toţi descendenţii cunoscuţi ai locotenentului Schmidt, într-o cârciumă din Moscova, de lângă turnul Suharev. Adunarea a fost numeroasă; s-a constatat, cu acest prilej, că locotenentul Schmidt avea treizeci de fii între optsprezece şi cincizeci şi doi de ani, şi patru fiice, proaste, cam trecute şi urâte.

Într-un scurt discurs introductiv, Balaganov şi-a exprimat speranţa că fraţii vor găsi o punte de înţelegere şi vor încheia în sfârşit, între ei, o convenţie pe care însăşi viaţa o impunea ca imperios necesară.

El a prezentat apoi un proiect după care întreg teritoriul Uniunii Sovietice urma să fie împărţit în treizeci şi patru de sectoare de exploatare, adică egal cu numărul celor adunaţi la conferinţă. Fiecare din copii urma să primească în folosinţă pe termen nelimitat câte un sector. Nici unul dintre membrii corporaţiei nu mai avea însă, după asta, dreptul să treacă hotarele domeniului său şi să pătrundă în teritoriu străin, cu scopul de a vâna câştiguri.

Nimeni n-a ridicat nici o obiecţie împotriva acestor noi principii de lucru, numai Panikovski a declarat că el poate să trăiască şi fără convenţie. Când s-a ajuns însă la împărţirea sectoarelor, s-au produs scene dezgustătoare. Înaltele părţi contractante s-au luat din prima clipă la ceartă şi nu şi-au mai adresat una alteia decât înjurături.

Cearta s-a dezlănţuit nu în problema întinderii sectoarelor, ci în jurul aşezării lor geografice.

Nimeni nu voia centrele universitare. Toţi se lepădau de Moscova, Leningrad şi Harkov, trecute prin ciur şi prin dârmon.

De o foarte proastă reputaţie se bucurau şi îndepărtatele regiuni din răsărit acoperite de nisipuri. Ele erau acuzate că habar nu aveau cine-i locotenentul Schmidt

— Credeţi că aţi dat peste proşti? ţipa Panikovski cu o voce ascuţită. Daţi-mi platoul central al Rusiei şi semnez convenţia.

— Cum? Tot platoul? i-a strigat Balaganov. Poate ai vrea să-ţi dăm şi Melitopolul ca supliment? Sau Bobruiskul?

La auzul cuvântului Bobruisk, toată adunarea a suspinat. Toţi voiau să plece cu primul tren la Bobruisk. Bobruiskul era considerat o localitate

minunată, de un înalt nivel cultural.

— Ei bine, dacă nu tot platoul, măcar jumătate, stăruia acaparatorul Panikovski. La urma urmei, sunt familist, am două familii de întreținut.

Nu i se dădu însă nici jumătate.

După multă ceartă şi scandal, s-a hotărât ca sectoarele să fie trase la sorți. S-au făcut treizeci şi patru de bilețele, trecându-se pe fiecare câte un nume geografic. Toate republicile, toate regiunile, şi productivul Kursk, şi dubiosul Herson, şi puțin exploatatul Minusinsk, şi Aşhabadul cel aproape fără nici o perspectivă, şi Kievul, şi Petrozavodskul şi Cita, toate au fost puse într-o căciulă din blană de iepure şi-şi aşteptau stăpânii.

Tragerea la sorți a fost însoțită de exclamații vesele, de mormăieli şi de înjurături.

Steaua nefastă a lui Panikovski şi-a pus pecetea pe bilețelul lui. I-a căzut regiunea Volgăi. Furios cum nu se mai poate, a semnat totuşi convenția.

— Plec acolo, a strigat el, dar vă previn că, dacă nu voi fi bine primit, voi încălca convenția şi voi trece hotarul!

Balaganov, căruia i-a căzut la sorți sectorul de aur al Arbatovului, s-a neliniştit de perspectiva nerespectării convenției şi a declarat pe loc că nu va tolera nici o încălcare a normelor de exploatare.

În tot cazul, lucrurile au fost stabilite şi, după încheierea lucrărilor, cei treizeci de fii şi cele patru fiice ale locotenentului Schmidt au plecat la lucru, fiecare în sectorul lui.

— Şi acum, ai fost martor şi dumneata, Bender, cum a încălcat porcul ăsta convenția, îşi încheie povestirea Şura Balaganov. S-a strecurat de mult în sectorul meu, numai că până acum n-am izbutit să-l prind.

Contrar aşteptărilor lui Balaganov, Ostap nu condamnă fapta urâtă a lui Panikovski. El şedea tolănit pe scaun şi privea nepăsător drept înainte.

Pe zidul înalt din fundul grădinii erau desenați nişte copaci drepți şi cu frunzişul bogat, ca într-o litografie. În grădină nu existau copaci adevărați, dar umbra pe care o făcea zidul răspândea o răcoare plăcută, satisfăcându-i deplin pe clienții care erau, probabil, cu toții sindicalişti, deoarece beau numai bere şi nu luau nici măcar o gustare.

La un moment dat, se apropie de poarta grădinii, gâfâind, păcănind fără încetare, un automobil verde, pe portița căruia era scris cu alb, în formă de arc: "Hai să vă plimb!" Sub această inscripție erau indicate condițiile

plimbării cu zgomotoasa maşină. Trei ruble pe oră, iar pentru o cursă — după învoială. Maşina era goală.

Muşteriii din grădină începură să vorbească între ei în şoaptă, neliniştiţi. Şoferul privi vreo cinci minute rugător printre gratiile grilajului şi, după ce pierdu probabil orice speranţă de a pune mâna pe vreun client, strigă sfidător:

— Taxiul e liber! Poftiţi, vă rog!

Dar nici unul din cetăţeni nu-şi manifestă dorinţa de a se urca în maşina "Hai să vă plimb!" Ba invitaţia şoferului avu chiar, asupra lor, un efect ciudat. Lăsară ochii în jos şi căutau să nu privească în direcţia maşinii. Şoferul clătină din cap şi o luă încet din loc. Localnicii se uitau melancolic în urma lui. După cinci minute, automobilul verde trecu în goană nebună pe lângă grădină, în direcţie inversă. Şoferul sălta pe bancheta lui şi ţipa ceva, dar ce anume, nu se putea desluşi. Maşina era tot goală.

Ostap o urmări cu privirea şi spuse:

— Uite ce e, Balaganov, eşti un găinar. Nu te supăra. Vreau prin asta să precizez exact ce loc ocupi sub soare.

— Ia mai du-te dracului! făcu grosolan Balaganov.

— Te-ai supărat totuşi? Care va să zică, după părerea dumitale, funcţia de fiu al locotenentului nu-i o ocupaţie de găinar?

— Dar şi dumneata eşti un fiu al locotenentului Schmidt! ţipă Balaganov.

— Eşti un găinar, repetă Ostap. Şi fiu de găinar. Iar copiii dumitale tot găinari au să fie. Neisprăvitule! Păi ceea ce s-a petrecut azi dimineaţă nici măcar nu poate fi numit episod, a fost o pură întâmplare, un capriciu de artist. Un *gentleman în* căutarea unei bancnote de zece ruble. Nu-mi stă în fire să umblu după câştiguri de mizerie. Şi ce profesiune mai e şi asta, Doamne iartă-mă!? Fiu al locotenentului Schmidt... cât timp ai să mai poţi să fii? Să zicem, încă un an, încă doi. Şi, pe urmă? Pe urmă, buclele dumitale roşcate or să ajungă să fie atât de cunoscute, încât oamenii vor începe, pur şi simplu, să te ia la bătaie.

— Şi atunci, ce-i de făcut? întrebă tulburat Balaganov. Cum să-ţi câştigi pâinea cea de toate zilele?

— Trebuie să ai idei, spuse grav, Ostap. Pe mine, de pildă, mă hrănesc ideile. Eu nu întind mâna după rubla amărâtă a comitetelor executive. Ţintesc mult mai sus. După cum văd, dumneata iubeşti dezinteresat banii. Spune-mi, ce sumă te-ar aranja?

— Cinci mii, răspunse repede Balaganov.

— Pe lună?

— Nu! pe an.

— Atunci drumurile noastre se despart. Eu am nevoie de cinci sute de mii. Şi, pe cât posibil, toţi banii o dată, nu în rate.

— Poate că ai accepta totuşi în rate? întrebă caustic răzbunătorul Balaganov.

Ostap se uită atent la interlocutorul său şi răspunse foarte serios:

— Aş accepta şi în rate, dar mi-ar trebui toţi o dată. Balaganov vru să facă o glumă şi în legătură cu această frază, dar când se uită la Ostap, nu mai zise nimic. Avea în faţa lui un atlet cu trăsături desăvârşite, parcă era o efigie de pe o monedă antică. De-a curmezişul gâtului său brun se vedea o cicatrice albă. În ochi, îi strălucea o veselie ameninţătoare.

Balaganov se simţi, deodată, cuprins de dorinţa nestăpânită de a lua poziţia de drepţi. Ba simţi şi nevoia de a-şi drege glasul chihăind uşor, aşa cum fac oamenii cu funcţii nu prea înalte, când stau de vorbă cu vreun tovarăş mai mare în grad. Şi, într-adevăr, după ce-şi drese glasul, întrebă stânjenit:

— Dar pentru ce-ţi trebuie atât de mulţi bani... şi dintr-o dată?

— De fapt, am nevoie de şi mai mulţi, răspunse Ostap. Cinci sute de mii reprezintă un minimum, vorbesc de cinci sute de mii de ruble stabilizate. Vreau să plec, tovarăşe Şura, vreau să plec foarte departe, la Rio de Janeiro.

— Ai rude acolo? îl întrebă Balaganov.

— Dar ce, semăn eu a om care poate să aibă rude?

— Nu, dar...

— N-am rude, tovarăşe Şura, sunt singur pe lume. Am avut un tată, supus turc, dar şi el a murit de mult, după o groaznică agonie. Însă nu-i asta chestia. Încă din copilărie visez să plec la Rio de Janeiro. Dumneata, desigur, nici nu ştii de existenţa acestui oraş.

Balaganov clătină îndurerat din cap în semn că nu. Dintre metropolele universale ale culturii el nu cunoştea, în afară de Moscova, decât Kievul, Melitpolul şi Jmerinka. Şi, în treacăt fie zis, era încredinţat că pământul este plat ca o tipsie. Ostap aruncă pe masă o foaie ruptă dintr-o carte.

— E o pagină din *Mica Enciclopedie Sovietică.* Iată ce scrie aici despre Rio de Janeiro: "1 360 000 locuitori"... Aşa... "Un număr considerabil de mulatri... Aşezat într-un mare golf al Oceanului Atlantic..."

Aha, uite, am găsit: "Străzile din centrul oraşului nu sunt mai prejos de străzile din cele mai importante centre ale lumii în ceea ce priveşte luxul magazinelor şi măreția clădirilor". Îți dai seama, Şura? Nu sunt deloc mai prejos! Mulatri, golf, export de cafea, ca să zicem aşa, *dumping* de cafea, *charleston,* "Ramona... chipul tău m-a fermecat" şi... ce să mai vorbim! Îți dai şi dumneata seama ce orizont. Un milion şi jumătate de oameni şi absolut toți în pantaloni albi. Vreau să plec de-aici. În ultimul an s-au ivit între mine şi Puterea sovietică divergențe cât se poate de grave. Ea vrea să construiască socialismul, iar eu nu vreau. Pe mine mă plictiseşte să construiesc socialismul. Acum pricepi pentru ce am nevoie de atâția bani?

— Dar de unde ai să iei cinci sute de mii de ruble? întrebă încet Balaganov.

— De oriunde, răspunse Ostap. Indică-mi numai un om bogat şi îi iau imediat banii.

— Cum? Te gândeşti la omor? întrebă şi mai încet Balaganov, aruncând pe furiş o privire spre mesele vecine, unde cetățenii din Arbatov închinau unul în sănătatea altuia.

— Ştii că n-ar fi trebuit să semnezi aşa-numita convenție de la Suharev, spuse Ostap. După câte văd, acest efort intelectual te-a epuizat rău de tot. Te tâmpeşti văzând cu ochii. Bagă-ți bine în cap, domnule, că Ostap Bender n-a ucis niciodată. El a fost, ce-i drept, asasinat. Dar, personal, e curat, în fața legii. Desigur, nu sunt un heruvim. N-am aripi, dar respect Codul penal. Asta-i slăbiciunea mea.

— Şi în ce fel te gândeşti să-ți procuri banii?

— În ce fel mă gândesc să mi-i procur? Procurarea sau exproprierea de fonduri variază după împrejurări. Personal, cunosc patru sute de metode relativ cinstite de a-i procura. Dar nu-i vorba de metode. Nenorocirea e că astăzi nu mai sunt oamenii bogați. De aceea situația mea e îngrozitoare. Un altul s-ar fi năpustit, desigur, asupra vreunei instituții de stat lipsită de apărare, dar asta nu-mi stă în obicei. Cunoşti doar respectul ce-l am pentru Codul penal. Nu e nici o treabă să jefuieşti un colectiv. Dă-mi numai un individ mai bogat. Dar, din nefericire, acest individ nu există.

— Cum poți să spui una ca asta? exclamă Balaganov. Există oameni foarte bogați.

— Şi îi ştii? întrebă repede Ostap. Poți să-mi indici numele şi adresa exactă măcar a unui singur milionar sovietic? Şi totuşi ei există, trebuie să existe. Din moment ce prin țară circulă bancnote, trebuie să existe şi oameni

care să le aibă în cantități mari. Dar cum să-l descoperi pe unul din învârtiții ăştia?

Şi Ostap oftă. Se vedea că de mult visa la un individ bogat.

— Ce plăcut e, spuse el pe gânduri, să lucrezi cu un milionar legal, într-un stat burghez bine organizat, cu străvechi tradiții capitaliste. Acolo, milionarul e o figură populară. Adresa lui o ştie toată lumea. Stă într-o casă boierească, undeva la Rio de Janeiro. Te duci de-a dreptul la el, când ştii că e acasă, şi încă din antreu, numai după ce i-ai spus bună ziua, l-ai şi expropriat de bani. Şi toate astea — bagă de seamă — cu frumuşelul, politicos: *"Hello, sir,* nu fiți emoționat. Sunt nevoit să vă deranjez un pic. *Allright.* Gata" Asta-i tot. Civilizație, frate, civilizație! Ce poate fi mai simplu? *Un gentleman* face în societatea altor *gentlemani* micul său *business.* Numai că nu trebuie să tragi cu pistolul în lustre, ar fi de prisos. Pe când la noi, Doamne, Doamne! în ce țară rece trăim! La noi totul e ascuns, totul e clandestin. Pe milionarul sovietic nu-l poate descoperi nici măcar Comisariatul

Poporului pentru Finanțe, cu tot aparatul său fiscal ultravigilent. El — vorbesc de milionar — s-ar putea să şadă acum chiar în această aşa-zis grădină de vară, la măsuța de alături şi să bea bere "tip-top" de patruzeci de copeici țapul. Să nu mori de ciudă?!

— Prin urmare, întrebă Balaganov după un timp, dacă ai da peste unul din milionarii ăştia clandestini?...

— Nu mai continua. Ştiu ce vrei să spui. Nu, nu e ceea ce-ți închipui dumneata. Defel! Nici nu-l voi înăbuşi cu o pernă, nici nu-i voi crăpa capul cu patul revolverului. Şi, în general, nu voi face nici un fel de prostie. Ah, numai de-aş descoperi un astfel de individ! Aş manevra în aşa fel, încât el însuşi să-mi aducă banii pe o farfurioară cu chenar albastru.

— Asta-i foarte frumos, zise Balaganov zâmbind încrezător. Cinci sute de mii de ruble pe o farfurioară cu chenar albastru.

Se sculă în picioare şi începu să se învârtească în jurul mesei. Plescăia amar din limbă, se oprea, deschidea gura, parcă ar fi vrut să spună ceva, dar apoi se răzgândea, se aşeza la masă şi iar se ridica. Ostap urmărea nepăsător mişcările lui Balaganov.

— Să-i aducă chiar el? întrebă deodată Balaganov cu o voce scârțâitoare. Pe o farfurioară? Şi dacă n-o să-i aducă? Da' zi, unde e Rio de Janeiro ăsta? Departe? Nu, nu se poate ca toată lumea să umble în pantaloni

albi. Lasă-te de aiurelile astea, Bender. Cu cinci sute de mii de ruble se poate trăi bine şi la noi.

— Fără discuție, fără discuție, răspunse vesel Ostap, se poate trăi. Dar nu te ambala degeaba. De unde îi iei?

Pe fruntea senină şi netedă a lui Balaganov apăru deodată o cută adâncă. El se uită şovăitor la Ostap, apoi spuse:

— Cunosc eu un milionar din ăştia.

Veselia dispăru într-o clipă de pe fața lui Bender. Figura i se împietri şi căpătă iarăşi contururi de medalie.

— Hai, cară-te, cară-te, îi zise el. Nu dau de pomană decât sâmbăta, aşa că nu-mi umbla cu gogoşi.

— Pe cuvânt de onoare, *monsieur* Bender...

— Ascultă, Şura, dacă vrei să mă iei cu limba franceză, te rog să nu-mi spui *monsieur,* ci *citoyen,* care înseamnă "cetățean". Şi, fiindcă veni vorba, unde, mă rog, stă milionarul dumitale?

— La Cemomorsk.

— Bineînțeles. Mă aşteptam la una ca asta. Cemomorsk! Acolo, chiar şi înainte de război, dacă un om avea 10 000 de ruble, se zicea despre el că-i milionar. Iar acum... pot să-mi închipui!

Nu, astea-s aiureli!

— Lasă-mă să-ți explic. E un milionar adevărat. Ascultă, Bender, nu de mult am stat acolo... la puşcărie...

După zece minute, frații de sânge părăsiră grădina de vară a cooperativei în care se servea bere. Marele maestru al combinațiilor se simțea ca un chirurg care are de făcut o operație extrem de serioasă. Totul era gata. În casoletele electrice fierb comprese şi feşe, o soră de caritate, în halat alb, se mişcă fără s-o auzi pe pardoseala de mozaic, diferite instrumente medievale din ceramică şi nichel strălucesc, bolnavul e întins pe masa de sticlă cu ochii dați languros peste cap, iar în aerul încălzit în mod special pluteşte un miros de gumă nemțească de mestecat. Chirurgul, cu brațele întinse în lături, se apropie de masa de operație, ia de la un asistent un bisturiu sterilizat şi spune pe un ton sec bolnavului: "Haida, nene, leapădă-ți izmenele".

— Totdeauna mi se întâmplă aşa, spuse Bender cu scânteieri în ochi. Sunt nevoit să încep o afacere de un milion cu o simțitoare lipsă de valori monetare. Tot capitalul meu fix, rulant şi de rezervă se ridică la cinci ruble... Cum ai zis câ-l cheamă pe milionarul clandestin?

— Koreiko, răspunse Balaganov.

— Da, da, Koreiko. Superb nume. Şi susţii că nimeni nu ştie de milioanele lui?

— Nimeni, în afară de mine şi de Prujanski. Dar, după cum ţi-am mai spus, Prujanski mai are de stat în puşcărie vreo trei ani. Să-l fi văzut cum se văita şi bocea când am fost eliberat! Simţea, se vede, că n-ar fi trebuit să-mi povestească de Koreiko.

— Că ţi-a dezvăluit dumitale secretul, asta e floare la ureche. Nu din pricina asta se văita şi bocea el. Presimţea, pesemne, că dumneata ai să-mi povesteşti mie. Şi asta e într-adevăr pagubă serioasă pentru bietul Prujanski. Până va apuca el să iasă din puşcărie, Koreiko îşi va afla consolarea numai în banala zicătoare: "Sărăcia nu-i păcat".

Ostap îşi scoase chipiul de vară şi, fluturându-l, întrebă:

— Am vreun fir de păr alb?

Balaganov îşi supse burta, desfăcu picioarele astfel ca între vârfuri să încapă un pat de armă şi, cu glasul leatului din flancul drept, răspunse:

— Nici unul, să trăiţi!

— Atunci, o să am. Va trebui să dăm bătălii grele. Şi dumneata ai să încărunţeşti, Balaganov.

Pe neaşteptate, Balaganov începu să râdă prosteşte:

— Cum ai spus? O să aducă chiar el banii pe o farfurioară cu chenar albastru?

— Mie pe o farfurioară, spuse Ostap, dumitale pe o farfuriuţă.

— Şi cum e cu Rio de Janeiro? Aş vrea să umblu şi eu în pantaloni albi.

— Rio de Janeiro este visul de aur al copilăriei mele, răspunse sever marele maestru al combinaţiilor. Nu-l atinge cu laba dumitale. Să trecem la fapte. Trupele de linie să fie trimise la dispoziţia mea. Unităţile trebuie să ajungă în oraşul Cemomorsk în termenul cel mai scurt. Ţinuta de defilare. Gomişti, un marş! Parada o voi comanda eu!

CAPITOLUL III DUMNEATA CU BENZINA — NOI CU IDEILE

Cu un an înainte ca Panikovski să fi încălcat convenţia şi să fi pătruns în sectorul exploatat de altul, în oraşul Arbatov îşi făcuse apariţia primul

automobil. Întâi stătătorul automobilismului la Arbatov a fost un şofer pe nume Kozlevici.

Ceea ce îl adusese la volan era hotărârea de a începe o viață nouă. Viața de până atunci a lui Adam Kozlevici fusese plină de păcate. Încălcase de nenumărate ori Codul penal al R.S.F.S.R. şi anume articolul 162, care reglementează luarea pe ascuns a bunurilor altuia (furt).

Acest articol cuprinde multe paragrafe, dar Adam cel plin de păcate era complet străin de punctul "a" (furt săvârşit fără folosirea unor mijloace tehnice sau chei false). Acesta era prea primitiv pentru el. Punctul "d", care prevedea o pedeapsă cu privațiune de libertate până la cinci ani, nu-i convenea pentru alt motiv. Lui Adam nu-i plăcea să fie prea multă vreme privat de libertate. Aşa că (dat fiind, mai ales, că încă din copilărie se simțise atras de tehnică), se încadrase cu tot sufletul în punctul "c" (furt săvârşit prin folosirea unor mijloace tehnice, sau în repetate rânduri, sau în acord prealabil cu alte persoane, în gări, porturi, pe vapoare, în vagoane şi în hoteluri).

Dar Kozlevici avea ghinion. Era prins şi când se folosea de mijloacele tehnice preferate, şi când nu recurgea la ele. Era prins şi în gări, şi în porturi, şi pe vapoare, şi în hoteluri. Era prins şi în vagoane. Era prins chiar şi când, în disperare de cauză, se apuca să fure bunurile altuia, în acord prealabil cu alte persoane.

După ce a stat la puşcărie vreo trei ani cu totul, Adam Kozlevici a ajuns la concluzia că e mult mai comod să aduni, pe față, bunuri de-ale tale, decât să-ți însuşeşti, într-ascuns, bunurile altuia. Această concluzie a domolit sufletul lui răzvrătit. A devenit un deținut model, a început să scrie versuri demascatoare la gazeta închisorii, intitulată *Soarele răsare şi apune,* şi s-a apucat să muncească cu râvnă la atelierul mecanic al casei de corecție. Penitenciarul a avut asupra lui o influență binefăcătoare. Şi Kozlevici Adam Kazimirovici, în vârstă de 46 de ani, fiu de țăran din fostul județ Genstohov, necăsătorit, recidivist, a ieşit din închisoare om cinstit.

După ce a lucrat doi ani de zile într-un garaj din Moscova, îşi cumpără, de ocazie, un automobil atât de vechi, încât apariția lui pe piață putea fi explicată numai prin lichidarea vreunui muzeu de automobile. Întrucât, Dumnezeu ştie de ce, automobilul se vindea împreună cu un palmier artificial, fixat într-un hârdău verde, el fu nevoit să cumpere şi palmierul. Cu palmierul a fost cum a fost, dar cu maşina Adam avu multă bătaie de cap: a trebuit mai întâi să caute prin piețe piesele care lipseau, apoi să

repare pernele şi să facă o nouă instalaţie electrică. În sfârşit, ca o încununare a tuturor reparaţiilor, vopsi maşina într-o culoare ca şopârla. Nimeni n-ar fi putut spune ce marcă era maşina, dar Adam Kazimirovici susţinea că este un Lorain-Dietrich şi, pentru a o dovedi, fixă de radiator o tăbliţă de aramă cu inscripţia fabricii "Lorain-Dietrich". Nu-i mai rămânea acum decât s-o transforme într-un taxi particular, lucru pe care Kozlevici îl visa de mult.

În ziua când Adam Kazimirovici se pregătea să-şi scoată pentru prima oară progenitura în lume şi s-o expună într-o staţie de maşini, se petrecu un eveniment trist pentru toţi şoferii particulari. Sosiră la Moscova 120 de taxiuri marca Renault, mici şi negre, parcă erau nişte browninguri. Kozlevici nici nu încercă măcar să concureze cu ele. Dădu palmierul în păstrare la "Versailles", ceainăria birjarilor, şi plecă să lucreze în provincie.

Arbatovul, unde nu existau mijloace de transport auto, îi plăcu noului nostru şofer şi hotărî să rămână acolo pentru totdeauna.

Adam Kazimirovici se şi vedea lucrând cu sârguinţă, cu voie bună şi, mai ales, cu cinste, în branşa taximetriştilor de piaţă. Se închipuia stând dimineaţa pe frig, în faţa gării, şi aşteptând trenul de Moscova. Încotoşmănat într-o manta de piele brun-roşcată, şi, pe frunte, cu nişte ochelari de aviator, oferă prietenos hamalilor ţigări. Undeva, mai în spate, se înghesuie birjarii îngheţaţi. Ochii le lăcrimează de ger şi-şi scutură fustele lor groase de culoare albastră. Dar iată că se aude clopoţelul de la gară. Semnalul! A sosit trenul. Călătorii ies în piaţa gării şi se opresc, încântaţi, lângă maşină. Nu se aşteaptă ca în acest pierdut colţişor de provincie să existe taximetre. Tot claxonând, Kozlevici îi duce cu cea mai mare viteză la "Casa ţăranului".

Nu mai prididește cu lucrul toată ziulica, fiecare fiind bucuros să folosească serviciile rapide ale locomoţiei mecanice. Kozlevici şi credinciosul lui Lorain-Dietrich participă, vrând, nevrând, la toate nunţile, excursiile şi ceremoniile din târg. Dar cel mai mult are de lucru vara. Duminica, pleacă afară din oraş cu maşina lui familii întregi. Râsetele senine ale copiilor sună ca nişte clopoţei, eşarfele şi panglicile flutură bătute de vânt, femeile flecăresc vesele, iar capii de familie se uită cu respect la spinarea de piele a şoferului şi-l întreabă care-i situaţia cu automobilele în Statele Unite ale Americii de Nord (dacă este adevărat, printre altele, că Ford îşi cumpără în fiecare zi altă maşină).

Aşa vedea Kozlevici viaţa lui cea nouă şi frumoasă la Arbatov. Dar realitatea dărâmă în cel mai scurt timp castelul din Spania pe care şi-l făurise în imaginaţie, cu toate turnuleţele, podeţele şi flamurile lui.

Mai întâi îi jucă renghiul mersul trenurilor. Acceleratele şi expresul treceau prin gara Arbatov fără să oprească, luând din mers fanioanele şi aruncând, tot din mers, poşta urgentă. Trenurile mixte treceau numai de două ori pe săptămână şi lăsau la Arbatov mai mult oameni mărunţi, din cei veniţi cu plângeri, şi cârpaci cu bocceluţe, calapoade şi jalbe. De obicei, călătorii sosiţi cu trenurile mixte nu luau maşina. Excursii şi petreceri nu se făceau, iar la nunţi Kozlevici nu era invitat. Arbatovenii se obişnuiseră să angajeze pentru nunţi birjari care, în asemenea ocazii, împleteau în coamele cailor trandafiri şi crizanteme de hârtie, ceea ce plăcea foarte mult naşilor.

Dar, ce-i drept, plimbări în afara oraşului se făceau cu duiumul. Însă ele nu erau deloc aşa cum le visase Adam Kazimirovici. Nici tu copii, nici tu eşarfe fluturânde, nici tu ciripit voios.

Chiar în prima seară, luminată de felinarele anemice cu gaz din Arbatov, patru bărbaţi se apropiară de Adam Kazimirovici, care stătuse toată ziua de pomană în piaţa Spaso-Kooperativnaia. Ei cercetară îndelung cu privirea maşina, fără să scoată o vorbă. Apoi unul dintre bărbaţi, un cocoşat, întrebă cu glas şovăielnic:

— Oricine poate să se plimbe cu asta?

— Oricine, răspunse Kozlevici, mirat de sfiala cetăţenilor din Arbatov. Cinci ruble pe oră.

Bărbaţii începură să vorbească între ei, în şoaptă. Şoferul prinse cu urechea nişte oftaturi ciudate şi cuvintele: "Ce ziceţi, tovarăşi, facem o plimbare acum, după şedinţă? Oare cadrează?

Câte o rublă şi douăzeci şi cinci de căciulă nu e scump. La urma urmei, de ce să nu cadreze?..."

Şi pentru prima oară maşina încăpătoare primi la sânul ei cetăţeni get-beget arbatoveni.

Câteva minute, aceştia nu scoaseră nici o vorbă, impresionaţi de viteză, de mirosul benzinei arse şi de şuieratul vântului. Apoi, cuprinşi parcă de o presimţire tulbure, începură să cânte încetişor *Repezi ca valul trec zilele noastre.* Kozlevici băgă în viteza a treia. Trecură în goană pe lângă contururile întunecate ale unei gherete de alimente şi taxiul ieşi afară din oraş, pe şoseaua scăldată în lumina lunii.

Zi de zi, tot mai scurt ni-e drumul spre mormânt, cântau languros pasagerii. Li se topea inima de milă de ei înşişi, îi durea sufletul că nu fuseseră niciodată studenți. Refrenul îl cântau *fortissimo:*

Câte un păhăruț de votcă sau de rom,
tirlim-bom-bom-tirlim-bom-bom.

— Stai! țipă deodată cocoşatul. Hai înapoi! Mă arde la inimă.

Se întoarseră în oraş şi luară mai multe sticluțe albe şi o cetățeancă mai plinuță. În câmp, făcură un popas, se aşezară la o masă stropită cu votcă, iar apoi dansară polca fără muzică.

Obosit de aventura aceasta nocturnă, a doua zi Kozlevici moțăi tot timpul la volan, pe locul pe care şi-l alesese ca stație.

Pe seară, se prezentă iar grupul din ajun, de data asta gata chercheliți; se instalară din nou în maşină şi se plimbară toată noaptea afară din oraş. A treia zi, povestea se repetă. Şi chefurile nocturne ale bandei vesele de sub conducerea cocoşatului durară două săptămâni în şir. Bucuriile cursei zilnice cu automobilul avură asupra clienților lui Adam Kazimirovici un efect ciudat: fețele li se umflaseră şi pe întuneric se vedeau albe ca nişte perne. Cocoşatul, căruia îi atârna din gură o bucată de salam, semăna cu un vampir.

Deveniseră agitați şi, în toiul veseliei, uneori plângeau. Odată, cocoşatul, care era capul răutăților, aduse într-o birjă până la maşină un sac cu orez. În zori, duseră orezul într-un sat, îl schimbară acolo pe samagon şi în ziua aceea nu se mai întoarseră în oraş. Băură *Bruderschaft* cu țăranii, şezând pe căpițe de fin. Iar noaptea, aprinseră focuri de tabără şi plânseră cu mare jale.

În dimineața cam mohorâtă din ziua următoare, cooperativa feroviară "Lineeț", unde cocoşatul era responsabil, iar veselii lui tovarăşi membri ai consiliului de conducere şi ai comisiei de prăvălie, se închise pentru inventar. Inspectorii fură cuprinşi de uimire şi amărăciune când descoperiră că în magazin nu era nici făină, nici piper, nici săpun de rufe, nici albii țărăneşti, nici produse textile, nici orez. Rafturile, tejghelele, sertarele şi butoaiele — toate erau goale. Numai în mijlocul magazinului stăteau pe jos, cu gura căscată spre tavan, nişte gigantice cizme de vânătoare, nr. 49, cu talpă galbenă din carton, iar în cabina de sticlă sclipea tulbure o casă de bani automată "Național", al cărei bust nichelat era presărat cu butoane de diferite culori. Curând după asta, Kozlevici primi acasă o citație de la

procuror: era chemat ca martor în afacerea delapidării de la cooperativa "Lineeț".

Cocoşatul şi prietenii lui nu mai apărură deloc şi maşina verde şomă vreo trei zile.

Noii clienți, întocmai ca şi primii, veneau după ce se lăsa întunericul. Începeau şi ei cu o plimbare nevinovată afară din oraş, dar le venea cheful de votcă de la primii cinci sute de metri cu maşina. Pesemne că cetățenii din Arbatov nu-şi puteau închipui cum poți folosi automobilul în stare de trezie şi socoteau vehiculul lui Kozlevici un cuib de desfrâu, unde se cere neapărat să fii destrăbălat, să scoți țipete necuviincioase şi, în general, să-ți faci de cap. Abia acum înțelese Kozlevici de ce bărbații, când treceau ziua prin stație, pe lângă maşina lui, îşi făceau cu ochiul şi zâmbeau batjocoritor.

Totul mergea altfel decât îşi închipuise Adam Kazimirovici. Noaptea gonea cu farurile aprinse prin fața crângurilor din împrejurimi, auzind în spatele său hârjoana şi țipetele clienților afumați, iar ziua, năuc de nesomn, şedea în fața anchetatorilor şi dădea declarații. Dumnezeu ştie din ce cauză cetățenii din Arbatov aveau o preferință specială să petreacă cu banii statului, ai obştei şi ai cooperativelor. Şi fără să vrea, Kozlevici se afundă din nou prin labirintul Codului penal, în limitele articolului 3, care vorbeşte de infracțiuni săvârşite în timpul serviciului.

Începură procesele. În fiecare din ele principalul martor al acuzării era Adam Kazimirovici. Depozițiile lui, în totul corespunzătoare adevărului, îi doborau pe acuzați care, înecați în lacrimi, recunoşteau tot. El duse la moarte o mulțime de instituții. Ultima sa victimă a fost filiala Instituției Cinematografice Regionale, care turna la Arbatov filmul istoric *Stenka Razin şi prințesa.* Toată filiala fu băgată la răcoare pe termen de şase ani, iar filmul, care prezenta un interes pur judiciar, fu predat "muzeului" de corpuri delicte, unde se aflau deja cizmele de vânătoare de la cooperativa "Lineeț".

Dar asta îl duse şi pe Adam Kazimirovici la faliment. Oamenii începură să se teamă de maşina verde ca de buba neagră. Cetățenii ocoleau pe diferite străzi piața "Spaso-Kooperativnaia", unde Kozlevici instalase un stâlp vărgat cu o tăbliță: "Stație de taxiuri". Timp de câteva luni, Adam nu câştigă nici un ban şi trăi numai din ceea ce agonisise din plimbările nocturne.

În fața noii situații, începu să facă concesii. Desenă cu vopsea albă pe o portiță a automobilului o inscripție care i se părea foarte ispititoare: "Hai să te plimb!" şi reduse prețul de la 5 ruble la 3 ruble pe oră. Dar cetățenii

nu-şi schimbară tactica. Şoferul cutreiera încet oraşul, se oprea pe la instituţii şi striga pe fereastră:

— Ce aer minunat! Să facem o plimbare, ce ziceţi?

Funcţionarii scoteau capul pe fereastră şi, în ţăcănitul Underwood-urilor, îi răspundeau:

— Plimbă-te singur. Asasinule!

— De ce asasin? întreba Kozlevici aproape plângând.

— Fiindcă eşti un asasin, îi răspundeau funcţionarii. Dacă se plimbă omul cu tine, musai apoi să intre la pârnaie.

— Păi n-aveţi decât să vă plimbaţi cu banii voştri! ţipa şoferul cu foc. Cu ai voştri!

La auzul acestor cuvinte, funcţionarii se uitau amuzaţi unul la altul şi închideau ferestrele. Plimbatul cu maşina cu bani proprii li se părea pur şi simplu stupid.

Proprietarul maşinii "Hai să te plimb" se certă cu tot oraşul. Nu se mai saluta cu nimeni, devenise nervos şi arţăgos. Când vedea pe câte un funcţionar sovietic purtând o bluză lungă, caucaziană, cu mâneci bufante, se apropia de el pe la spate şi cu un râs amar îi striga:

— Pungaşilor! Acuşi vă bag într-un proces de-o să rămână exemplu pentru toţi. La articolul 109.

Funcţionarul sovietic tresărea, apoi îşi îndrepta cu un aer indiferent cureaua cu nituri de argint, cu care se garnisesc de obicei hamurile cailor de corvoadă şi, prefăcându-se că apostrofările nu-l privesc pe el, iuţea pasul. Dar răzbunătorul Kozlevici continua să meargă cu maşina alături de cel vizat şi-l tot călca pe nervi, citind monoton dintr-un trebnic penal de buzunar:

— "Însuşirea de către un funcţionar a banilor, a valorilor sau a altor bunuri aflate în gestiunea sa datorită funcţiunii pe care o deţine se pedepseşte..."

Funcţionarul sovietic o ştergea laş, săltându-şi părţile moi ale corpului, lăţite de atâta şezut pe scaunul de la birou.

— "...cu pedeapsă privativă de libertate, îi striga Kozlevici, până la trei ani."

Dar toate acestea nu-i aduceau şoferului decât satisfacţie morală. Treburile lui materiale mergeau prost. Economiile i se apropiau de sfârşit. Trebuia luată o hotărâre. Lucrurile nu mai puteau continua aşa.

Reflectând supărat la toate astea, într-o zi Adam Kazimirovici şedea în maşina sa şi se uita cu dezgust la stâlpul caraghios şi tărcat pe care scria "Stație de taxiuri". El începea să înțeleagă că viața cinstită nu i-a surâs, că Mesia taximetrelor a venit prea devreme şi cetățenii n-au crezut în el. Kozlevici era atât de cufundat în gândurile sale triste, încât nici nu băgă de seamă pe cei doi tineri care stăteau de mai demult şi-i admirau maşina.

— Originală construcție, spuse în sfârşit unul dintre cei doi. Zorile automobilismului! Uită-te şi dumneata, Balaganov, să vezi ce se poate face dintr-o simplă maşină de cusut Singer. Dacă i-ai mai pune un mic dispozitiv s-ar putea face din ea o minunată legătoare de snopi pentru colhozuri.

— Pleacă de aici, se burzului Kozlevici.

— Cum adică "pleacă de aici?" Şi atunci de ce ai pus pe treierătoarea dumitale reclama "Hai să te plimb!"? Poate că prietenul meu şi cu mine vrem să facem o cursă în interes de afaceri? Sau poate vrem să ne plimbăm?

Pentru întâia oară de când îşi ducea viața la Arbatov, mucenicul automobilismului se lumină la față. El sari jos din maşină şi cu o mişcare sprintenă porni motorul ce începu să duduie cu putere.

— Poftiți, vă rog, spuse el. Unde să vă duc?

— De data asta nicăieri, răspunse Balaganov. N-avem bani. Nimic de făcut, tovarăşe mecanic, sărăcie lucie.

— Nu-i nimic, urcați-vă! strigă Kozlevici disperat Vă duc pe gratis. N-o să beți? N-o să dansați în pielea goală la lumina lunii? Hai să vă plimb!

— De ce nu, să profităm de ospitalitate, spuse Ostap, aşezându-se alături de şofer. Văd că ai un caracter bun. Dar de ce îți închipui că noi am fi capabili să dansăm în pielea goală?

— Sunt aici destui din ăştia, răspunse şoferul luând-o pe strada principală, vinovați de crime împotriva statului.

Era chinuit de dorința de a împărtăşi cuiva durerea sa. Desigur că cel mai bine ar fi fost să vorbească despre aceste suferințe duioasei sale mame, o femeie cu obrazul plin de zbârcituri. Ei i-ar fi fost milă de el. Dar *madame* Kozlevici murise de durere, încă de când aflase că fiul ei, Adam, începe să devină cunoscut ca un hoț recidivist. Aşa că şoferul povesti noilor săi clienți tot istoricul prăbuşirii oraşului Arbatov, sub ale cărui ruine se târa acum maşina lui verde.

— Ce să mă fac? încheie Kozlevici cu tristețe. Încotro s-o apuc?

Ostap stătu câteva clipe pe gânduri, aruncă o privire plină de înțeles roşcovanului său asociat şi spuse:

— Toate nenorocirile dumitale vin de la faptul că eşti un căutător al adevărului. Eşti pur şi simplu un mieluşel, un baptist ratat. E trist să întâlneşti printre şoferi asemenea stări de spirit demodate. Ai o maşină şi nu ştii unde să pleci. Noi stăm mult mai prost: nu avem maşină. În schimb, ştim unde vrem să plecăm. Vrei să vii cu noi?

— Unde? întrebă şoferul.

— La Cernomorsk, spuse Ostap. Avem acolo o mică chestiune intimă de aranjat. Se va găsi de lucru şi pentru dumneata. Şi apoi, la Cernomorsk antichitățile sunt la preț şi oamenii dau năvală bucuroşi să le vadă. Vino cu noi.

La început, Adam Kazimirovici se mulțumi doar să zâmbească, ca o văduvă pe care nimic n-o mai încântă pe lume. Dar Bender nu-şi precupeți oferta. El zugrăvi şoferului şovăielnic, în culorile cele mai trandafirii şi azurii, perspectivele minunate care îl aşteaptă acolo.

— La Arbatov, tot ce mai ai de pierdut sunt poate lanțurile de rezervă. Pe drum n-o să rabzi de foame. Răspund eu de asta. Dumneata cu benzina, noi cu ideile.

Kozlevici opri maşina şi, încă nehotărât, spuse încruntat:

— Nu mai am decât puțină benzină.

— Pentru cincizeci de kilometri ajunge?

— Ajunge şi pentru optzeci.

— În cazul acesta e în regulă. Ți-am mai spus că nu duc lipsă de idei. Exact la şaizeci de kilometri de aici te va aştepta, chiar la marginea şoselei, un butoi mare metalic, cu benzină de avion. Îți place benzina de avion?

— Îmi place, răspunse cu sfială Kozlevici.

Deodată, viața îi apăru uşoară şi veselă. Şi simți numaidecât dorința de a pleca la Cernomorsk.

— Şi butoiul ăsta, spuse în încheiere Ostap, îl vei primi absolut gratuit. Ba îți pot spune ceva mai mult. Vei fi rugat să accepți această benzină.

— Care benzină? întrebă în şoaptă Balaganov. Ce tot îndrugi baliverne?

Ostap se uită demn la pistruii portocalii, presărați pe fața fratelui de sânge, şi răspunse tot în surdină:

— Oamenii care nu citesc ziarele ar trebui, din punct de vedere moral, omorâți pe loc. Îți dăruiesc viața numai fiindcă sper să te reeduc.

Ostap nu explică ce legătură există între cititul ziarelor şi butoiul cel mare cu benzină care-i aştepta la margine de drum şi rosti foarte solemn:

— Declar deschisă marea cursă Arbatov-Cernomorsk... Comandor al echipajului mă numesc pe mine. Şofer al maşinii îl trecem pe... care e numele dumitale? Adam Kozlevici. Cetăţeanul Balaganov este numit mecanic de bord, având în plus şi obligaţiile de femeie la toate. Te rog însă un singur lucru, Kozlevici: să acoperi imediat inscripţia "Hai să te plimb!" cu vopsea. Nu avem nevoie de semne particulare.

După două ore, maşina, care avea acum o pată proaspătă de culoare verde închis pe una din portiere, ieşi greoi din garaj şi trecu pentru ultima oară pe străzile oraşului Arbatov. În ochii lui Kozlevici lucea speranţa. Alături de el şedea Balaganov care freca sârguincios cu o cârpuliţă piesele de alamă, îndeplinindu-şi cu zel obligaţiile noi pentru el, de mecanic de bord. Comandorul cursei stătea tolănit pe pernele roşcate din spate uitându-se cu satisfacţie la proaspeţii săi subalterni.

— Adam! strigă el, acoperind scrâşnetul motorului. Cum îi zice căruciorului dumitale?

— Lorain-Dietrich, răspunse Kozlevici.

— Ce nume mai e şi ăsta? O maşină, ca şi un vas de război, trebuie să aibă un nume propriu. Lorain-Dietrich-ul dumitale se distinge printr-o admirabilă viteză şi prin frumuseţea nobilă a liniilor. De aceea, propun să dăm maşinii numele de "Antilopa-Gnu". Cine e contra? Perfect! S-a votat în unanimitate.

Scârţâind din toate mădularele, "Antilopa" verde trecu în goană pe Bulevardul Tinerelor Talente şi intră în piaţă.

Aici, echipajul "Antilopei" văzu un tablou ciudat. Din piaţă fugea spre şosea un om încovoiat, cu o gâscă albă sub braţ. Cu mâna stângă îşi ţinea chipiul pe cap, să nu-i zboare. Era fugărit de o mulţime de oameni care ţipau. Fugarul se uita întruna înapoi şi avea întipărită, pe faţa lui venerabilă de actor, o expresie de groază.

— E Panikovski! ţipă Balaganov.

— Asistăm la momentul al doilea al furtului unei gâşte, zise nepăsător Ostap. Momentul trei începe după prinderea vinovatului şi este însoţit de o bătaie zdravănă.

Panikovski bănuia pesemne că se apropie momentul trei, deoarece fugea cât îl ţineau picioarele. De teamă, nu dădea drumul gâştii, ceea ce îi scotea şi mai mult din sărite pe urmăritori.

— Articolul 116, zise Kozlevici pe dinafară. Furtul pe ascuns ca şi cel pe faţă de vite mari de la populaţia agricolă şi crescătoare de animale.

Balaganov izbucni în hohote de râs. Îl amuza grozav că violatorul faimoasei convenţii îşi va primi răsplata cuvenită.

Maşina trecu prin mulţimea zgomotoasă şi se îndreptă spre şosea.

— Ajutor! strigă Panikovski când "Antilopa" ajunse în dreptul lui.

— Să te ajute Dumnezeu, îi răspunse Balaganov, aplecându-se peste bord.

Şi maşina îl împroşcă pe Panikovski cu un nor de praf roşietic.

— Luaţi-mă şi pe mine! urlă Panikovski cu ultimele puteri, alergând lângă maşină. Sunt om de treabă.

Glasurile urmăritorilor se contopeau într-un mic vuiet ameninţător.

— Ce-ar fi să-l luăm pe şnapan cu noi? întrebă Ostap.

— Nu, răspunse cu cruzime Balaganov. Să ştie altă dată ce înseamnă să calci o convenţie.

Dar hotărârea lui Ostap era luată.

— Zvârle pasărea! îi strigă el lui Panikovski şi, adresându-se şoferului, urmă: Încetineşte!

Panikovski se supuse imediat. Gâsca se ridică de jos înfoiată, îşi scutură penele şi, ca şi cum nimic nu s-ar fi întâmplat, o porni spre oraş.

— Urcă sus, spuse Ostap, dracu' să te ia! Dar să nu mai păcătuieşti, că altfel îţi tai mâinile cu braţ cu tot.

Panikovski se prinse de caroserie, se propti cu burta de bordul maşinii, se răsturnă în ea ca un înotător când se urcă în barcă şi, bocănind cu manşetele, căzu pe fund.

— Cu toată viteza, comandă Ostap. Şedinţa continuă.

Balaganov apăsă pe claxon şi din cornul de alamă ţâşniră nişte sunete vesele, demodate, care se întrerupeau brusc:

Matciş e un dans minunat. Ta-ra-ta...
Matciş e un dans minunat. Ta-ra-ta...

Şi "Antilopa-Gnu" se avântă în câmpul sălbatic, gonind ca să ajungă mai repede la butoiul cu benzină de avion.

CAPITOLUL IV O VALIZUŢĂ NEOBIŞNUITĂ

Un om fără pălărie, cu pantaloni de pânză cenuşii, cu sandale de piele încălţate pe piciorul gol, aşa cum poartă călugării, şi în cămaşă albă, fără guler, ieşi, aplecând puţin capul, pe portiţa scundă a casei cu numărul 16.

Când ajunse pe trotuarul pavat cu dale de piatră albăstrii, se opri şi zise încet:

— Azi e vineri. Prin urmare, trebuie să mă duc iar la gară.

După ce rosti aceste cuvinte, omul în sandale se uită repede în jur. Avusese impresia că în spatele lui se află un cetățean cu mutra de zinc a unui copoi. Dar strada Malaia Kasatelnaia era absolut pustie.

Dimineața de iunie abia se înfiripa. Salcâmii tremurau, lăsând să cadă pe pietrele netede rouă lor rece, de cositor. Păsărelele ciripeau vesel. La capătul uliței, în vale, de cealaltă parte a acoperişurilor, sclipea, parcă turnată, marea. Uitându-se în jur şi zgâriind cu labele scândura, nişte căței căutau să se cațere pe lăzile de gunoi. Ora portarilor care fac curățenie trecuse, iar ora lăptăreselor încă nu venise.

Era între cinci şi şase dimineața, când portarii, după ce s-au săturat să-şi vânture măturile țepoase, se retrag prin bârlogurile lor, iar în oraş e lumină, curățenie şi linişte, ca la Banca de Stat.

În asemenea momente, îți vine să plângi şi să crezi că, într-adevăr, iaurtul este mai binefăcător şi mai gustos decât rachiul. Dar iată că în depărtare se aude un tunet: sunt lăptăresele, care coboară cu bidoanele lor din trenul local. Acuşi se vor repezi în oraş şi pe palierele scărilor de serviciu vor începe să răsune certurile obişnuite cu gospodinele. Pentru o clipă vor răsări la lumină muncitori cu sacoşe, ca să dispară îndată pe porțile uzinelor. Din coşurile fabricilor vor țâşni trâmbe de fum. Iar după asta, vor începe să zdrăngăne, pe noptiere, săltând de furie, milioanele de deşteptătoare (mai încetişor cele ale firmei "Pavel Bouret" şi mai tare cele ale Trustului de Mecanică de Precizie) şi să mârâie, din somn, funcționarii sovietici, rostogolindu-se din paturile lor înalte de fecioară. Ora lăptăreselor se va termina, va începe ora funcționarilor.

Acum însă era prea devreme şi funcționarii mai dormeau sub ficuşii lor. Omul în sandale străbătu tot oraşul fără să întâlnească aproape pe nimeni. Mergea pe sub salcâmii care, la Cernomorsk, aveau şi unele funcții sociale: de unii atârnau cutii poştale albastre cu emblema departamentului (un plic şi un fulger pe ele), iar de alții erau prinse nişte recipiente mici de tablă cu apă pentru câini.

Omul în sandale ajunse în gara Primorski în momentul în care ieşeau de acolo lăptăresele. După ce se lovi zdravăn de câteva ori de umerii lor de oțel, ajunse la biroul de păstrare a bagajelor şi prezentă o chitanță. Magazionerul se uită la chitanță cu o asprime nefirească, obişnuită numai la

căile ferate şi îi trânti repede valiza. Călătorul deschise la rândul său un mic portofel de piele, scoase dinăuntru, oftând, o monedă de zece copeici şi o puse pe tejgheaua făcută din şase şine vechi şi lustruite de atâtea coate câte s-au frecat de-a lungul vremii pe ele.

Ajuns în piața gării, omul în sandale puse valiza pe caldarâm, o cercetă atent cu privirea din toate părțile şi-i pipăi închizătoarea albă. Era o valiză obişnuită, lucrată grosolan din lemn şi îmbrăcată în fibră artificială.

În astfel de valizuțe pasagerii mai tineri țin ciorapi de ață "Skeci", două bluze ruseşti, o plasă pentru par, o pereche de chiloți, broşura *Sarcinile Comsomolului la sate* şi trei ouă tari strivite. În afară de acestea, se mai aflâ, în mod obligatoriu, într-un colț, câteva rufe murdare înfăşurate în ziarul *Ekonomiceskaia Jizn.* Pasagerii mai în vârstă țin în astfel de valize un costum întreg şi, separat, nişte pantaloni dintr-un material în carouri, cunoscut sub numele de "a 100-a aniversare a Odessei", bretele, papuci cu limbă, un flacon cu apă de colonie şi o pătură albă de vară cunoscută sub numele de "pătură de Marsilia". Trebuie să menționăm că şi în cazul acestora există într-un colț al valizei ceva învelit în *Ekonomiceskaia Jizn,* numai că în loc de rufe murdare, e o găină fiartă, galbenă mai mult de slăbiciune decât de grăsime.

Mulțumit de rezultatul sumarului control făcut, omul în sandale luă valiza în mână, se urcă într-un vagon alb de tramvai şi plecă până la celălalt capăt al oraşului — la Gara de Est, unde făcu exact inversul celor făcute cu puțin timp înainte la gara Primorski. Depuse spre păstrare valiza şi luă de la impunătorul magazioner o chitanță.

După toate aceste ciudate evoluții, stăpânul valizei părăsi gara tocmai în momentul când pe străzi începură să apară funcționarii cei mai conştiincioşi. El se amestecă în rândurile lor dezordonate şi îmbrăcămintea lui, în mulțime, îşi pierdu nota de originalitate. Omul în sandale era funcționar, iar la Cernomorsk aproape toți funcționarii se îmbrăcau după o modă ale cărei canoane nu erau scrise nicăieri, dar erau tradiționale: cămaşă de noapte cu mânecile suflecate cât mai sus deasupra coatelor, pantaloni subțiri din aceia care se dau la orfelinate, şi sandale sau pantofi de pânză. Nimeni nu purta pălărie sau şapcă. Rareori vedeai câte un chipiu, în schimb întâlneai adeseori o chică pe cât de neagră pe atât de nepieptănată, şi încă şi mai ades chelii arse de soare care luceau ca bostanii şi pe care tare ai fi avut poftă să scrii ceva cu creionul chimic.

Instituția la care lucra omul în sandale se numea "Hercules" şi îşi avea sediul într-un fost hotel. Uşa turnantă de sticlă cu bare de alamă, ca pe vapor, îl împinse într-un vestibul mare din marmură roz. În liftul fixat la sol pe vecie se afla instalat biroul de informații unde se şi găsea, la post, o femeie care zâmbea. După ce mai alergă în virtutea inerției câțiva paşi, nou-venitul se opri în fața bătrânului portar care purta un chipiu cu un fulger de aur pe cozoroc şi îl întrebă cu un glas tineresc:

— Ei, ce zici, bătrâne, te-ai hotărât pentru crematoriu?

— Apăi, tată, răspunse portarul zâmbind bucuros, în columbarul sovietic, de ce nu?

Ba îşi însoți cuvintele şi cu un gest dezarmat al brațelor. Se vedea de o poştă pe fața lui blândă că e dispus să fie înmormântat în flăcări chiar şi în momentul acela.

La Cernomorsk se vântura ideea de a se construi un crematoriu cu incinta respectivă rezervată pentru urnele cu cenuşă, adică şi cu un columbar, şi această inovație, proiectată de subsecția cimitirelor, îi amuza foarte mult, nu se ştie de ce, pe cetățeni. Poate fiindcă găseau haz în noile cuvinte — crematoriu şi columbar — ori poate pentru că li se părea hazos însuşi gândul că poți arde un om cum ai arde un butuc de lemn. Fapt e că se legau în tramvai şi pe stradă de toți bătrânii şi de toate babele strigându-le: "Ce te bagi, bătrânico? Te grăbeşti să ajungi mai repede la crematoriu?" sau: "Lăsați-l pe bătrânel să treacă înainte, e aşteptat la crematoriu". Dar de mirare e altceva: că ideea incinerării plăcuse foarte mult bătrânilor, şi că nu se supărau deloc de glumele pe tema aceasta. În general, discuțiile despre moarte, care până arunci fuseseră socotite nelalocul lor şi necuviincioase, începuseră să fie cotate la Cernomorsk tot atât de bine ca anecdotele evreieşti şi caucaziene şi să stârnească interesul unanim.

După ce ocoli o fecioară goală de marmură care se afla la capătul de jos al scării şi ținea în mâna ridicată o făclie electrică, uitându-se supărată la afişul: "La «Hercules», încep comprimările. Jos conspirația tăcerii şi sistemul de acoperire reciprocă", funcționarul urcă la etaj. El lucra la secția financiară şi de contabilitate. Până la începerea serviciului mai erau cincisprezece minute, dar Saharkov, Dreifus, Tezoimenițki, Muzâkant, Cevajevskaia, Kukuşkind, Borisohlebski şi Lapidus-junior se şi aflau la birourile lor. Ei nu se temeau defel de reduceri şi şi-o spuneau reciproc mereu, dar în ultimul timp, nu se ştie de ce, începuseră să vină la serviciu mai devreme. Profitând de puținele minute libere câte mai aveau, conversau

zgomotos. Glasurile vuiau în sala uriaşă, în care pe vremuri fusese restaurantul hotelului şi unde, numai acum, tavanul cu grinzi de stejar sculptate şi pereţii, pe care se zvârcoleau cu nişte zâmbete ce vârau groaza în tine diverse menade, naiade şi driade, mai aminteau de acest lucru.

— Ai auzit noutatea, Koreiko? îl întrebă Lapidus-junior pe cel nou-venit. Chiar n-ai auzit? Zău? Ai să fii uimit.

— Ce noutate?... Bună ziua, tovarăşi! rosti Koreiko. Bună ziua, Anna Vasilievna!

— Nici n-o să-ţi vină să crezi! spuse cu satisfacţie Lapidus-junior. Contabilul Berlaga a ajuns la casa de nebuni.

— Ce vorbeşti? Berlaga? Da' era cât se poate de normal!

— Până ieri a fost cât se poate de normal, dar începând de azi a devenit cât se poate de anormal, interveni în discuţie Borisohlebski. Asta e realitatea. Mi-a telefonat cumnatu-său. Berlaga are o boală psihică gravă, un deranjament al nervului de la călcâi.

— Mă mir că nu avem încă cu toţii deranjat nervul ăsta, rosti sumbru bătrânul Kukuşkind, fixându-şi colegii prin ochelarii săi ovali cu ramă de nichel.

— Nu mai cobi, zise Cevajevskaia. Omul ăsta nu face decât să te indispună.

— Totuşi mi-e milă de Berlaga, intră în vorbă şi Dreifus răsucindu-se pe taburetul lui cu şurub, ca să se întoarcă cu faţa la ceilalţi.

Toţi tăcură, declarându-se, prin tăcerea lor, de acord cu Dreifus. Numai Lapidus-junior zâmbi misterios. Începură să discute apoi despre nebuni; vorbiră de maniaci, povestiră câteva cazuri de nebuni celebri şi apoi trecură la cei apropiaţi.

— Eu, de pildă, zise Saharkov, am avut un unchi care îşi închipuia că-i în acelaşi timp Avraam, Isaac şi Iacob! Mamă, mamă, ce scandal făcea!

— Mă mir numai, spuse cu glas metalic bătrânul Kukuşkind, ştergându-şi încet ochelarii cu poala hainei, mă mir numai că nu ne închipuim şi noi toţi că suntem Avraam şi Isaac...

— Şi pe Iacob unde-l laşi? întrebă ironic Saharkov.

— Da! Şi Iacob! ţipă deodată Kukuşkind cu glas ascuţit. Şi Iacob! Şi Iacob. Că trăim nişte vremuri când nici nu mai ştii unde ţi-e capul... Uite, când lucram la Casa bancară "Sikomerski şi Ţesarevici", nu existau nici un fel de reduceri.

La cuvântul "reduceri", Lapidus-junior se sculă repede, îl luă pe Koreiko de braţ şi-l trase lângă o fereastră imensă, pe geamurile căreia erau reprezentaţi, din bucăţele multicolore de sticlă, doi cavaleri medievali.

— Dar lucrul cel mai interesant despre Berlaga nu-l ştii încă, îi şopti el. Berlaga e zdravăn ca un taur.

— Cum aşa? Prin urmare, nu-i la casa de nebuni?

— Ba da, e acolo.

Şi Lapidus zâmbi discret.

— Aici e tot chichirezul. S-a speriat omul de comprimări şi s-a hotărât să stea acolo până se termină balamucul. Înţelegi? S-a prefăcut că e nebun. Sigur că acum urlă, aiurează, râde în hohote. Al dracului! Pe cuvântul meu că-i de invidiat!

— Dar ce-i cu el? N-are origine sănătoasă? A avut părinţi negustori? Elemente duşmănoase?

— Da, părinţii lui nu prea au fost ce trebuie, şi apoi, fie vorba între noi, chiar şi el a avut farmacie. Cine putea să ştie că o să vină revoluţia? Oamenii se aranjau care cum putea, unul — farmacie, altul — o fabrică. La urma urmelor, nu văd nimic rău în asta. Cine putea să ştie?

— Trebuia să ştie, răspunse cu răceală Koreiko.

— Păi tocmai asta zic şi eu, o întoarse repede Lapidus, oameni din ăştia n-au ce căuta într-o instituţie sovietică.

Şi după ce se uită la Koreiko cu ochi mari, se îndreptă spre biroul său.

Sala se umpluse de funcţionari. Fiecare începu să umble prin sertare şi să scoată: unul — o riglă de metal, cu sclipiri argintii ca de scrumbie; altul — un abac; al treilea — un registru gros cu rubricile marcate cu linii roz şi albastre, şi toţi — fel de fel de alte rechizite de birou, mici şi mari. Tezoimeniţki rupse foaia din calendar — începea o zi nouă şi câţiva funcţionari se şi grăbiră să-şi înfigă dinţii tineri în sandvişurile lungi cu pateu de berbec.

Koreiko se instala şi el la biroul său. După ce-şi fixă pe masă coatele arse de soare, începu să scrie în registrul de conturi curente.

Alexandr Ivanovici Koreiko, unul dintre cei mai mărunţi funcţionari de la "Hercules", era un bărbat la ultima tinereţe: avea 38 de ani. Pe faţa-i galbenă ca de ceară se vedeau nişte sprâncene gălbui ca spicul de grâu şi o pereche de ochi spălăciţi. Mustăcioara lui englezească aducea şi ea la culoare cu o cereală coaptă. Ar fi părut tânăr de tot la chip dacă obrajii şi gâtul n-ar fi fost brăzdaţi de zbârcituri din acelea grosolane, ca de cătană

bătrână. La serviciu, Alexandr Ivanovici se purta ea un reangajat în armată: nu discuta, executa ceea ce i se cerea, era harnic şi cam mărginit.

— E tare sfios, spunea despre el şeful secției financiare şi de contabilitate, prea umil şi parcă din cale-afară de devotat. Cum se anunță o subscriere la împrumut, hop, el cel dintâi îşi dă leafa pe o lună. Şi toată leafa lui e de patruzeci şi şase de ruble. Tare sunt curios să ştiu cum o scoate la capăt cu banii ăştia...

Alexandr Ivanovici avea un talent uimitor. Putea să înmulțească şi să împartă într-o clipă, în minte, numere cu câte trei şi patru cifre. Dar asta nu-i ştirbea din reputația de om mărginit.

— Ascultă, Alexandr Ivanovici, îl întrebă colegul de alături: cât face 836 înmulțit cu 423?

— 353 628, răspundea Koreiko după câteva clipe.

Şi colegul nici nu mai controla rezultatul înmulțirii, căci ştia că mărginitul Koreiko nu greşeşte niciodată.

— Un altul în locul lui ar fi făcut carieră, spuneau şi Saharkov, şi Dreifus, şi Tezoimenițki, şi Muzikant, şi Cevajevskaia, şi Borisohlebski, şi Lapidus-junior, şi chiar bătrânul prostănac Kukuşkind, ba până şi contabilul Berlaga, care se refugiase la casa de nebuni — dar ăsta e un bleg! Toată viața lui o să stea în slujbă cu leafa de patruzeci şi şase de ruble.

Şi, desigur, toți colegii lui Alexandr Ivanovici, ba chiar şi şeful secției financiare şi de contabilitate, tovarăşul Arnikov, şi nu numai el, dar până şi Serna Mihailovna, secretara personală a tovarăşului Polîhăev, directorul lui "Hercules" — într-un cuvânt, toți ar fi fost extrem de mirați dacă ar fi aflat că Alexandr Ivanovici Koreiko, cel mai potolit dintre funcționarii instituției, se cărase, nu se ştie de ce, cu o oră mai înainte, de la o gară la alta, cu o valiză în care se aflau nu pantaloni tip "a 100-a aniversare a Odessei", nici vreo găină fiartă şi nici cine ştie ce *Sarcini ale Comsomolului la sate,* ci zece milioane de ruble în valută străină şi bancnote sovietice.

În 1915, micul burghez Saşa Koreiko era un trântor în vârstă de douăzeci şi trei de ani, unul dintre aceia care pe bună dreptate sunt numiți liceeni în retragere. Nu terminase liceul real, n-avea nici o ocupație, se învârtea pe bulevarde şi mânca la părinți. De serviciul militar îl scăpase un unchi, funcționar la comenduire şi de aceea asculta fără să tremure carnea pe el țipetele unui vânzător de ziare pe jumătate nebun care repeta:

— Ultimele telegrame! Ai noştri înaintează! Bogdaproste! Mulți morți şi răniți! Bogdaproste!

Pe vremea aceea, Saşa Koreiko îşi închipuia viitorul cam în felul următor: merge pe stradă şi, deodată, lângă un burlan presărat cu stele de zinc, chiar lipit de zid, se găseşte un portofel vişiniu, care scârțâie ca o şa. Portofelul e plin de bani: 2 500 de ruble... Ei, şi după asta cuşma pe-o ureche şi să fim noi sănătoşi!...

Se gândea la lucrul acesta atât de des, încât parcă şi vedea cum găseşte banii, ba ştia şi cu precizie unde îi va găsi: pe strada Poltavskaia Pobeda, la colțul acela asfaltat, lângă burlanul cu steluțe. Acolo, dedesubt, lângă un muc strivit cu piciorul, zace el, binefăcătorul din piele, acoperit puțin cu flori uscate de salcâm. Saşa trecea în fiecare zi pe strada Poltavskaia Pobeda, dar spre marea lui mirare nu găsea portofelul. Scormonea gunoiul cu bastonaşul său de licean şi se uita cu o mutră stupidă la plăcuța smălțuită de pe uşa de la intrarea principală: "I. M. Soloveiski — Inspector fiscal." Şi Saşa se ducea năucit acasă, se trântea pe o canapea roşie de pluş şi se gândea la bogăție, asurzit de bătăile inimii şi ale pulsului, bătăi repezi, furioase parcă şi nerăbdătoare.

Revoluția din 1917 îl alungă pe Koreiko de pe canapeaua de pluş. El îşi zise atunci că ar putea deveni fericitul moştenitor al unor bogătaşi pe care nu-i cunoştea. Simțise că în întreaga țară zac acum aruncate fără nici o supraveghere grămezi de aur, bijuterii, mobilă superbă, tablouri şi covoare, haine de blană şi servicii de masă. Trebuie numai să nu pierzi momentul şi să pui mâna pe toată această avere cât mai repede.

Dar pe arunci era încă tânăr şi prost. Se instală într-un apartament mare, al cărui proprietar înțelept plecase cu un vapor francez la Constantinopole, şi începu să-şi ducă viața la lumina zilei, sub ochii tuturor. Timp de o săptămână căută să se încadreze în trenul de viață îmbelşugată a negustorului dispărut; bea muscatul găsit în bufet, cu scrumbia primită pe cartelă, căra şi vindea la piață tot felul de bibelouri şi fu foarte mirat când se văzu într-o zi arestat.

Ieşi din închisoare după cinci luni. Nu renunțase la gândul de a deveni bogat, dar pricepu că lucrul acesta trebuie făcut discret, fără publicitate, şi treptat. Mai trebuia pentru asta să-şi pună şi nişte veşminte de protecție, aşa că Alexandr Ivanovici se echipă cu o pereche de cizme înalte, portocalii, o pereche de pantaloni albaştri bufanți, fără fund, şi o tunică lungă de lucrător în sectorul aprovizionării cu alimente.

În acele vremuri tulburi, tot ce era făurit de mâna omenească făcea omului un serviciu mai prost decât înainte: casele nu te apărau de frig,

mâncarea nu te sătura, lumina electrică se aprindea numai când se făcea câte o razie mare ca să fie prinşi dezertorii şi bandiții, apa ajungea numai până la parter, iar tramvaiele nu funcționau deloc. Pe de altă parte, forțele naturii deveniseră mai aprige şi mai primejdioase: iernile erau mai friguroase decât înainte, vântul mai pătrunzător şi o răceală care înainte îl vâra pe om în pat pe trei zile, acum, în aceleaşi trei zile îl vâra în mormânt. Tineri fără ocupație precisă rătăceau în grupuri pe străzi, cântând cu nepăsare cuplete în legătură cu banii ce-şi pierduseră valoarea:

In bodegă, pentr-un țap,
Am plătit ieri, ca să scap,
Zece milioane-n cap.

Alexandr Ivanovici constată cu îngrijorare că banii pe care îi aduna prin numeroase subterfugii se transformau în nimic.

Tifosul dobora oamenii cu miile. Saşa făcea negustorie cu medicamente furate de la un depozit. Câştigă la tifos cinci sute de milioane, dar din cauza devalorizării banului, survenită în decurs de o lună, cele cinci sute de milioane nu mai valorară decât cinci milioane. La zahăr, câştigă un miliard, dar inflația făcu şi din banii ăştia praf şi pulbere.

Una dintre afacerile cele mai reuşite ale lui Koreiko, în timpul acela, fu răpirea unui tren cu alimente care se îndrepta spre regiunea Volgăi. El fusese comandantul trenului, care plecase din Poltava ca să ajungă la Samara, dar la Samara n-a mai ajuns şi nici la Poltava nu s-a mai întors. Dispăruse pe drum. O dată cu el, dispăru şi Alexandr Ivanovici.

CAPITOLUL V TAINICA ÎMPĂRĂȚIE

Cizmele portocalii reapărură, la Moscova, la sfârşitul anului 1922. Cizmele erau dominate de o bekeşă (haină strânsă în talie), încrețită verzuie, căptuşită cu blană aurie de vulpe. Gulerul de blană de miel, care pe dos. semăna cu o plapumă vătuită, stătea ridicat şi apăra de frig o mutră de voinic, cu favoriți *ă la* Sevastopol. Era acelaşi Alexandr Ivanovici pe capul căruia trona acum şi o straşnică căciulă mițoasă.

La Moscova apăruseră însă, în acea vreme, automobile noi, cu faruri de cristal, şi pe străzi circulau indivizi îmbogățiți peste noapte, care purtau tichiuțe de lutru şi paltoane căptuşite cu biber. Începuseră să fie la modă botinele gotice, cu vârful ascuțit şi servietele cu mânere şi curele ca

geamantanele. Cuvântul "cetățean" începuse să înlăture obişnuitul "tovarăş" şi nişte tineri care sesizaseră repede în ce constă bucuria vieții s-au lansat prin restaurante în dansuri ca *one step Dixi* şi chiar foxtrotul *Floarea soarelui.* Tot oraşul răsuna de strigătele birjarilor de lux, iar în clădirea mare a Comisariatului Poporului pentru Afacerile Externe, croitorul Jurkevici cosea zi şi noapte fracuri pentru diplomații sovietici care plecau peste hotare.

Alexandr Ivanovici constată cu mirare că veşmintele lui socotite în provincie ca un indiciu de bărbat bine şi avut sunt aici, la Moscova, ca un vestigiu al trecutului şi aruncă o umbră compromițătoare asupra posesorului lor.

După două luni, se deschise pe bulevardul Sretenski o nouă întreprindere cu firma Artelul meşteşugăresc de produse chimice "Revanş". Artelul avea două odăi. În prima, atârna portretul unuia dintre fondatorii socialismului — Friedrich Engels —, sub care în persoană şedea, zâmbind nevinovat, Koreiko, într-un costum de stofă englezească gri cu dunguliță roşie. Cizmele portocalii şi favoriții anacronici dispăruseră. Alexandr Ivanovici avea obrazul complet şi bine ras. În odaia din fund se aflau instalațiile de producție — două butoaie de stejar cu manometre şi aparate de măsurat la nivelul apei, unul din ele pe podea, iar celălalt mai sus. Butoaiele erau legate între ele printr-un tub subțire şi moale ca de clistir, şi prin ele gâlgâia un lichid. După ce tot lichidul se scurgea din vasul de sus în cel de jos, apărea în încăperea de producție un băiețaş cu pâslari în picioare. Oftând ca un om mare, băiețaşul scotea cu găleata lichidul din butoiul de jos, îl căra sus şi-l turna în butoiul rămas gol. După ce termina acest complicat proces de producție, băiatul trecea în birou să se încălzească, iar prin tubul moale ca de clistir se auzea din nou gâlgâitul lichidului, care-şi făcea drumul obişnuit din rezervorul de sus în cel de jos.

Alexandr Ivanovici nu ştia nici el cu precizie ce fel de chimicale produce artelul "Revanş". Nu-i ardea de chimicale. Era şi aşa ocupat până peste cap. Se ducea de la o bancă la alta, intervenind pentru credite în vederea măririi producției. Încheia cu diferite trusturi contracte pentru livrarea de produse chimice şi primea materii prime la prețurile fixate oficial. Primea, de asemenea, credite. Îi răpea o mulțime de vreme revânzarea materiilor prime obținute de la uzinele de stat şi plasarea lor la un preț de zece ori mai mare, iar pe de altă parte cheltuia o mulțime de

energie cu afacerile de valută la bursa neagră, care-şi avea sediul lângă Monumentul Eroilor de la Plevna.

După trecerea unui an, băncile şi trusturile îşi manifestară dorința să vadă efectul benefic pe care l-a avut asupra dezvoltării artelului meşteşugăresc "Revanş" ajutorul în bani şi în materii prime ce i s-a acordat şi dacă nu cumva acest întreprinzător particular, cu scopuri sănătoase, mai are nevoie de vreun sprijin oarecare. O comisie, alcătuită din bărbi savante, sosi la artelul "Revanş" în trei trăsuri. Preşedintele comisiei intră în biroul gol, privi îndelung chipul nepăsător al lui Engels şi apoi bătu cu bastonul în tejgheaua de brad, să vină conducătorii şi membrii artelului. În sfârşit, uşa încăperii de producție se deschise şi în fața comisiei apăru un băiețaş cu ochii plânşi şi cu o găleată în mână.

Din convorbirea cu tânărul reprezentant al artelului reieşi că producția merge din plin, dar că patronul n-a mai venit de vreo săptămână. Comisia nu zăbovi multă vreme în camera de producție. Lichidul, care gâlgâia atât de preocupat în tubul moale ca de clistir, amintea prin gust, culoare şi compoziție chimică apa obişnuită, ceea ce de fapt şi era. După ce constată acest fapt de necrezut, preşedintele comisiei spuse "hm" şi se uită la membrii ei, care făcură şi ei "hm". Apoi, cu un zâmbet fioros, preşedintele se uită la băiețaş şi îl întrebă:

— Dar câți ani ai?

— Am împlinit doisprezece, răspunse băiețaşul.

Şi începu să plângă atât de tare, încât membrii comisiei fugiră în stradă înghiontindu-se, se urcară în trăsuri şi plecară total zăpăciți. Cât priveşte artelul "Revanş", toate operațiunile efectuate cu el fură trecute în registrele băncilor şi trusturilor respective în "Contul de profit şi pierdere" şi anume la capitolul din acest cont unde nu se pomeneşte nici o vorbă de profituri, fiind în întregime consacrat pierderilor.

Chiar în ziua când comisia avea edificatoarea convorbire cu băiețaşul plângăreț în biroul artelului "Revanş", Alexandr Ivanovici Koreiko descinse dintr-un vagon de dormit într-o mică republică viticolă, situată la trei mii de kilometri de Moscova.

Când, mai târziu, deschise fereastra camerei de hotel, văzu un orăşel situat într-o oază, cu conducte de apă făcute din bambus, cu o cetățuie mizerabilă de lut, un orăşel ferit de nisipuri prin şiruri de plopi, dar plin de zgomotul lui asiatic.

Chiar în ziua următoare află că republica a început să construiască o centrală electrică. Află, de asemenea, că banii lipsesc în permanență şi construcția de care depinde viitorul republicii ar putea fi întreruptă.

Şi întreprinzătorul particular, cu scopuri sănătoase, hotărî să ajute republica. Se afundă din nou în cizmele portocalii, îşi puse o tichie brodată şi, luând cu el o servietă pântecoasă, se duse la direcția şantierului.

Fu primit nu prea prietenos. Dar se purtă foarte demn, nu ceru nimic pentru el şi puse accentul în special pe faptul că ideea electrificării regiunilor periferice înapoiate îi este foarte scumpă.

— Şantierului vostru, spunea el, îi lipsesc banii. Eu vi-i procur.

Şi propuse să se înființeze pe lângă şantierul centralei electrice o întreprindere auxiliară rentabilă.

— Ce poate fi mai simplu?! O să vindem cărți poştale cu vederi ale şantierului şi asta ne va aduce fondurile de care are atâta nevoie construcția. Să nu uitați un lucru: nu veți da nimic, veți primi numai.

Alexandr Ivanovici gesticula foarte elocvent, cuvintele lui sunau convingător, proiectul părea o afacere sigură şi avantajoasă. După ce încheie un contract prin care obținea un sfert din totalul beneficiilor întreprinderii de cărți poştale, Koreiko începu să lucreze.

Mai întâi, avu nevoie de un fond de rulment. Şi-l procură din banii alocați pentru construirea centralei. Alți bani nu existau în republică.

— Nu-i nimic, îi consola el pe constructori. Nu uitați: din această clipă nu veți face decât să primiți bani.

Alexandr Ivanovici inspectă călare defileul unde se înălțau paralelipipedele de beton ale viitoarei centrale şi dintr-o singură privire îşi dădu seama de tot pitorescul stâncilor de porfir. După el sosiră tot acolo, într-o trăsură, fotografii. Ei înconjurară şantierul cu trepiedele lor, îşi vârâră capul sub pânzele negre ale aparatelor, se apucară să țăcănească cu declanşatoarele şi țăcăniră aşa vreme îndelungată. După ce totul fu fotografiat, unul dintre fotografi îşi dădu pânza deoparte şi spuse cu multă judecată:

— Ar fi fost mult mai bine, fără îndoială, să se construiască mai la stânga, ca să aibă ca fond ruinele mănăstirii. Ar fi fost mult mai pitoresc.

Pentru tipărirea cărților poştale se hotărî să se construiască cât mai repede o tipografie proprie. Ca şi prima dată, banii fură luați din fondurile construcției. De aceea, fu nevoie să se reducă unele lucrări de pe şantierul centralei electrice. Toată lumea se consola însă cu gândul că beneficiile

realizate de la noua întreprindere vor permite să se recupereze timpul pierdut.

Pentru clădirea tipografiei se alese un loc în acelaşi defileu, peste drum de centrală. Şi curând, în apropiere de paralelipipedele de beton ale centralei, se înălțară paralelipipedele de beton ale tipografiei. Stabilindu-se aceste paralele, n-a mai fost greu ca, printr-o simplă mişcare de translație, să fie treptat deplasate şi butoaiele cu ciment, vergelele de fier, cărămizile şi pietrişul de la un capăt al defileului la celalalt. După aceea, trecură şi muncitorii mai uşor de partea cealaltă a defileului: pe noul şantier se plătea mai bine.

Şase luni mai târziu în toate gările de cale ferată se iviră agenți plasatori în pantaloni vărgați care vindeau cărți poştale înfățişând stâncile republicii viticole în inima cărora se desfăşurau lucrări grandioase. În grădinile de vară, la teatre şi cinematografe, pe vapoare şi în stațiunile balneare, domnişoare încrețite ca oițele învârteau tobele de sticlă ale unei loterii. Loteria aceasta era fără pierdere: cu orice număr, câştigai o carte poştală cu o vedere a defileului electric.

Profeția lui Koreiko se îndeplini: veniturile curgeau din toate părțile. Alexandr Ivanovici nu le lăsa din mână. Un sfert îşi lua el, în baza contractului; tot atâta îşi însuşea, susținând că n-a primit încă situațiile de la toate caravanele de agenți, iar celelalte fonduri le folosea pentru mărirea combinatului de sprijin şi ajutor.

— Trebuie să ştii să gospodăreşti, spunea el încet. Mai întâi ne îngrijim ca temelia să fie cum trebuie, după aceea o să înceapă adevăratele venituri.

Aşa că, deocamdată, excavatorul "Marion", împrumutat de la centrala electrică, săpa o groapă adâncă de fundație pentru o nouă clădire a tipografiei. Munca la centrala electrică încetă. Şantierul era pustiu. Se învârteau pe acolo numai fotografi şi fluturau numai pânze negre.

Afacerea înflorea şi Alexandr Ivanovici, de pe fața căruia nu dispărea nici o clipă un cinstit zâmbet sovietic, începu să tipărească cărți poştale cu fotografii ale artiştilor de cinema.

Dar după cum e obiceiul, într-o bună zi, pe la chindie, sosi, într-o maşină hodorogită, o comisie. Alexandr Ivanovici nu stătu mult pe gânduri. Aruncă o privire de adio fundației crăpate a centralei electrice şi îmbrățişa cu o alta clădirea grandioasă şi plină de lumină a întreprinderii anexe, după care o şterse.

— Hm! făcu preşedintele, scormonind cu bastonul în crăpăturile fundației, dar unde e centrala electrică?

Şi se uită la membrii comisiei, care, la rândul lor, făcură "hm". Centrala electrică nu exista.

În schimb, în clădirea tipografiei comisia găsi munca în toi. Lămpile violete ardeau, iar maşinile de tipar plan, îşi fluturau neîncetat aripile. Trei dintre ele scoteau defileul într-o culoare, iar dintr-a patra, care tipărea în mai multe culori, zburau cu iuțeală, ca nişte cărți de joc din mâneca unui trişor, cărți poştale înfățişându-l pe artistul Douglas Fairbanks cu o mască neagră pe mutra-i grasă, lucioasă ca un samovar, pe fermecătoarea Lia de Putti şi pe simpaticul june cu ochi bulbucați, cunoscut sub numele de Monty Banks.

Şi multă vreme încă după această seară memorabilă se desfăşurară în defileu, sub cerul liber, procese exemplare. Iar Alexandr Ivanovici adăugă la capitalul său o jumătate de milion de ruble.

Pulsul lui repede continua să bată nerăbdător. El simțea că acum, acum, când vechiul sistem economic a pierit, iar cel nou abia începe să trăiască, e rost de făcut mare avere. Dar ştia de asemenea că în țara sovietică nu se poate lupta deschis pentru îmbogățire. Şi el privea cu un zâmbet de superioritate pe oamenii care, ici-colo, îşi mai trăgeau zilele, putrezind în spatele firmelor:

AICI SE VÂND PRODUSELE TRUSTULUI DE STOFĂ FINĂ "BA. LEIBEDEV"

BROCART ŞI OBIECTE PENTRU BISERICI ŞI CLUBURI

sau

COLONIALE H. ROBINSON ŞI M. VINERI .

Sub presiunea statului pârâia şi baza financiară a lui Leibedev, şi cea a lui Vineri, şi cea a proprietarilor pseudo-artelului muzical "Clinchet de zurgălăi".

Koreiko pricepu că acum e cu putință numai un comerț clandestin, bazat pe cel mai strict secret. Toate crizele care zguduiau tânăra economie îi aduceau lui profituri; la toate obiectele la care statul pierdea, el câştiga. Koreiko profita de orice lipsă de mărfuri, scoțându-şi cu fiecare prilej suta lui de miişoare. Făcea negoț cu produse de brutărie, postavuri, zahăr, textile, cu orice. Şi era singur, absolut singur cu milioanele sale. În diferite colțuri ale țării lucrau pentru el escroci mai mari şi mai mici, dar nici unul nu ştia pentru cine lucrează. Koreiko acționa numai prin persoane interpuse. Şi numai el singur cunoştea lungimea rețelei pe care-i veneau banii.

Exact la ora douăsprezece, Alexandr Ivanovici dădea de o parte registrul de conturi curente ca să mănânce ceva. Scoase din sertar un nap crud, dinainte curăţat şi, cu ochii aţintiţi înaintea sa, îl mâncă cu multă demnitate. Apoi înghiţi un ou moale, rece. Ouăle moi şi reci nu sunt deloc gustoase şi un om n-o să mănânce niciodată aşa ceva de bunăvoie. Dar Alexandr Ivanovici nu mânca, ci se hrănea. El nu-şi lua dejunul, ci îndeplinea procesul fiziologic de introducere în organism a cantităţii cuvenite de grăsimi, hidraţi de carbon şi vitamine.

Toţi funcţionarii de la "Hercules" îşi încheiau dejunul cu un ceai, Alexandr Ivanovici bea un pahar de apă fiartă cu o bucăţică de zahăr din care muşca. Ceaiul intensifică activitatea inimii, iar Koreiko ţinea la sănătatea sa.

Posesorul celor zece milioane semăna cu un boxer care se pregăteşte cu grijă pentru victorie. Boxerul ţine un regim special, nu bea, nu filmează, caută să evite emoţiile, se antrenează şi se culcă devreme — face totul pentru ca la ziua fixată să apară în ringul scăldat de lumină ca un învingător fericit. Alexandr Ivanovici voia să se menţină tânăr şi proaspăt, să-şi conserve sănătatea pentru ziua când vechiul regim va reveni şi el va putea să iasă din ilegalitate, şi să-şi deschidă fără frică valiza. Că vechiul regim se va întoarce, era un lucru de care Koreiko nu se îndoia câtuşi de puţin. Şi el se rezerva pentru capitalism.

Dar ca nimeni să nu poată ghici această a doua existenţă a sa, în cea principală, ducea o viaţă de mizerie, căutând să nu depăşească leafa de patruzeci şi şase de ruble pe care o primea pentru munca nevrednică şi plicticoasă ce-o făcea la secţia financiară şi de contabilitate, între pereţii pictaţi cu menade, driade şi naiade.

CAPITOLUL VI "ANTILOPA-GNU"

Tărăboanţa verde cu cei patru escroci gonea, săltând pe drumul învăluit în fum.

Maşina era mereu supusă la presiunea foiţelor elementare cu care are de luptat un înotător care se scaldă pe furtună. Ba era azvârlită în sus de câte un hârtop, ba cădea într-o groapă, ba se vedea fără voie deviată într-o parte, ba în cealaltă, şi era învăluită într-un praf colorat în roşu de razele amurgului.

— Ascultă, studentule, se adresă Ostap noului pasager, care îşi revenise din ultima zdruncinătură şi şedea acum senin alături de comandor.

Cum ai îndrăznit să calci convenția de la Suharev, acest onorabil pact confirmat de Tribunalul Ligii Națiunilor?

Panikovski se prefăcu că nu aude şi întoarse chiar şi capul într-o parte.

— Şi, în general, continuă Ostap, ai apucături cam urâte. Am fost chiar acum martorii unei scene dezgustătoare. Erai urmărit de cetățenii din Arbatov, cărora le furaseşi o gâscă.

— Stârpituri, netrebnici! mormăi supărat Panikovski.

— Ia te uită! făcu Ostap. Şi dumneata te consideri, probabil, medic veterinar, activist pe tărâm social. Sau te consideri *gentleman?* Şi fiindcă veni vorba de *gentleman,* uite ce vreau să-ți spun: dacă dumitale, ca unui adevărat *gentleman*, îți va veni poate ideea să-ți însemni ceva pe manşetă, să ştii că o să trebuiască să foloseşti cretă.

— De ce? întrebă enervat noul pasager.

— Fiindcă manşetele dumitale sunt negre de murdărie.

— Eşti o stârpitură, un netrebnic! se grăbi să spună Panikovski.

— Cum? îmi vorbeşti mie aşa, mie, salvatorului dumitale? întrebă pe un ton blând Ostap. Adam Kazimirovici, opreşte o clipă maşina. Îți mulțumesc. Şura, dragul meu, restabileşte, te rog, *statu quo*-ul.

Balaganov nu pricepu ce va să zică *statu quo.* Dar se orienta după tonul cu care fuseseră rostite aceste cuvinte. Zâmbind încântat, îl luă pe Panikovski de subsuori, îl scoase din maşină şi-l lăsă în drum.

— Studentule, du-te înapoi la Arbatov, spuse rece Ostap. Te aşteaptă acolo cu nerăbdare stăpânii gâştei. Noi nu avem nevoie de mârlani. Mârlani suntem şi noi. Să pornim.

— N-o să mai fac! începu să implore Panikovski. Nervii sunt de vină!

— Cere iertare în genunchi, zise Ostap.

Panikovski se lăsă atât de grăbit în genunchi, de parcă i se tăiaseră picioarele.

— Bine! zise Ostap. Poziția dumitale mă satisface. Eşti primit condiționat, până la prima încălcare a disciplinei, şi cu obligația să fii femeie la toate.

"Antilopa-Gnu" îl primi pe mârlanul pocăit şi porni mai departe, clătinându-se ca un car funebru.

După o jumătate de oră, maşina intră pe şoseaua națională, care duce la Novozaițevo şi fără a micşora viteza pătrunse într-un sat. Lângă o casă din bârne, pe al cărei acoperiş creştea o antenă strâmbă de radio, era adunată

lume. Din mulțime ieşi înainte, cu pas hotărât, un bărbat spân care avea în mână o foaie de hârtie.

— Tovarăşi, strigă el supărat, declar şedința solemnă deschisă. Dați-mi voie, tovarăşi, să socot aceste aplauze...

Pregătise, se vede, discursul dinainte şi se uita pe hârtiuță, dar băgând de seamă că maşina nu se opreşte, nu-l mai continuă.

— Să ne înscriem cu toții în Organizația Constructorilor de Autostrăzi! zise el repede, uitându-se la Ostap, care ajunsese în dreptul lui. Să organizăm producția în serie de automobile sovietice. Armăsarul de fier vine să ia locul gloabei țărăneşti.

Şi, în timp ce maşina se îndepărta, trânti ultima lozincă, acoperind vuietul mulțimii care aclama:

— Automobilul nu e un lux, e un mijloc de transport.

Cu excepția lui Ostap, toți membrii echipajului de pe "Antilopa" fură întrucâtva neliniştiți de această primire solemnă. Neînțelegând nimic, se foiau în maşină ca nişte pui de vrabie în cuib. Panikovski, căruia în general nu-i plăceau aglomerările mari de oameni cinstiți, se lăsă serios pe vine, aşa încât sătenii nu putură să vadă decât fundul murdar al pălăriei lui de paie. Ostap însă, nu era câtuşi de puțin tulburat. El îşi scoase chipiul cu fundul alb şi răspundea la saluturi, înclinând mândru capul când spre dreapta, când spre stânga.

— Îmbunătățiți drumurile! strigă el la despărțire. Mersi pentru primire!

Şi maşina ieşi din nou pe şoseaua albă, care străbătea un câmp întins, liniştit.

— N-o să se ia după noi? întrebă îngrijorat Panikovski. Ce-a fost cu mulțimea asta? Ce s-a întâmplat?

— Probabil că oamenii n-au mai văzut niciodată un automobil, zise Balaganov.

— Schimbul de impresii continuă, zise Bender. Are cuvântul şoferul. Care-i părerea dumitale, Adam Kazimirovici?

Şoferul stătu puțin pe gânduri, sperie cu claxonul un câine care ieşise zăpăcit în drum şi îşi exprimă presupunerea că mulțimea se adunase cu prilejul vreunei sărbători religioase.

— La săteni, sărbătorile de felul ăsta sunt destul de dese, explică şoferul "Antilopei".

— Da, zise Ostap. Acum văd limpede că am nimerit în societatea unor inculți, adică a unor golani fără studii superioare. Of, of, copii, dragi copii

ai locotenentului Schmidt, de ce nu citiți ziarele? Ziarele trebuie citite. Ele propagă destul de des idei sănătoase, pline de judecată şi eterne.

Şi Ostap scoase din buzunar un număr din *Izvestia* şi citi cu glas tare echipajului "Antilopei" o informație prin care se anunța cursa de automobile Moscova — Harkov — Moscova.

— În momentul de față, spuse el încântat de sine, ne aflăm pe ruta cursei automobilistice, cam cu o sută, cincizeci de kilometri înaintea maşinii din cap. Cred că acum vă dați seama despre ce vorbesc?

Gradele inferioare de pe "Antilopa" tăceau. Panikovski îşi descheie haina şi se scarpină pe pieptu-i gol, sub cravata murdară de mătase.

— Care va să zică n-ați înțeles? Precum se vede, în unele cazuri, nici măcar cititul ziarelor nu ajută. Ei bine, vă voi expune chestiunea mai amănunțit, deşi asta nu-mi stă în obicei. Punctul unu: țăranii au luat "Antilopa" drept prima maşină din cursă. Punctul doi: noi nu renunțăm la această calitate, ba mai mult chiar, ne vom adresa tuturor instituțiilor şi persoanelor din drum rugând să ni se dea sprijinul cuvenit şi punând accentul tocmai pe faptul că deținem locul întâi în cursă. Punctul trei... Mă opresc aici pentru că nu vreau să vă încarc mintea. Pentru voi ajung şi primele două puncte, din care rezultă clar că, pentru câtva timp, vom reuşi să fim înaintea maşinilor din cursă şi vom putea lua deci caimacul, frişca şi alte derivate din smântână de pe urma acestei inițiative de înalt nivel cultural.

Discursul marelui maestru al combinațiilor produse asupra auditoriului o impresie colosală. Kozlevici îi arunca comandorului priviri în care se citea un devotament fără margini. Balaganov îşi netezea cu mâna chica roşcovană şi râdea în hohote. Adulmecând un ciubuc fără riscuri, Panikovski țipa "Ura".

— Ei, destule efuziuni! zise Ostap. Dat fiind că s-a făcut întuneric, declar şezătoarea deschisă.

Stop!

Maşina se opri şi membrii obosiți ai echipajului coborâră. În grânele ce se coceau, greierii îşi organizau mica lor fericire. Pasagerii apucaseră să se aşeze pe jos, în cerc, chiar lângă drum, dar bătrâna "Antilopă" încă nu se liniştise: din când în când caroseria ei scârțâia singură, iar când tăcea, se auzeau scurte gâlgâituri la motor.

Neexperimentatul Panikovski făcuse un foc atât de mare, încât aveai impresia că arde un sat întreg. Scânteile săreau şuierând în toate părțile. În

timp ce călătorii luptau cu coloana de foc, Panikovski alergă încovoiat pe câmp şi se întoarse ţinând în mână un castravete strâmb, răscopt la soare. Ostap i-l smulse repede din mână, spunând:

— Să nu faci din mâncare un cult.

După care, mâncă singur castravetele. Cinară cu salamul pe care Kozlevici, fire de gospodar, îl luase de acasă şi adormiră sub coviltirul astral.

— Ei, spuse în zori Ostap lui Kozlevici, pregăteşte-te cu grijă. O zi ca cea de astăzi, copaia dumitale mecanică n-a văzut şi nici n-o să mai vadă vreodată.

Balaganov luă o găleată cilindrică cu inscripţia "Maternitatea din Arbatov" şi fugi până la pârâu să aducă apă.

Adam Kazimirovici ridică fluierând capota maşinii, îşi vârî mâinile în motor şi începu să scormonească printre măruntaiele lui de aramă.

Panikovski se sprijini cu spatele de o roată şi, făcându-se mic, se uita trist, fără să clipească, la bucăţica de Soare, roşu ca dulceaţa de coame, ce apăruse la orizont. Panikovski avea o faţă brăzdată de zbârcituri şi plină cu tot felul de mici podoabe bătrâneşti: punguţe, vine care zvâcneau şi pete roşii ca de căpşună. O faţă cum arată de obicei aceea a unui om care a trăit o viaţă lungă şi cumsecade, are acum copii mari, bea dimineaţa cafeaua sănătoasă "Ghindin" şi scrie din când, în când la gazeta de perete a instituţiei, sub pseudonimul "Anticrist".

— Panikovski, vrei să-ţi spun cum ai să mori? i se adresă pe neaşteptate Ostap.

Bătrânul tresări şi întoarse capul:

— Uite cum ai să mori: într-o zi, când te vei întoarce în odaia dumitale goală şi rece de la hotelul "Marsilia" (dintr-un orăşel de provincie, unde te va duce profesiunea dumitale), te vei simţi prost. Nu vei mai putea mişca un picior. Flămând şi nebărbierit, vei zace pe patul de scânduri şi nimeni nu va veni să te vadă. Nimeni nu va avea lacrimi pentru dumneata, Panikovski. Copii n-ai făcut din zgârcenie, nevestele le-ai părăsit. Te vei chinui o săptămână întreagă. Agonia dumitale va fi îngrozitoare. Vei muri greu şi asta va plictisi pe toată lumea. Nici nu vei închide bine ochii şi un birocrat, responsabilul hotelului, se va grăbi să trimită repede o adresă la secţia comunală ca să se elibereze un coşciug gratuit... care ţi-e numele mic şi care-i cel după tată?

— Mihail Samuelevici, răspunse Panikovski uluit.

— ... ca să se elibereze un coşciug gratuit pentru cetățeanul M.S. Panikovski. Dar nu e cazul încă să plângi, că vreo doi ani tot o mai duci. Acum să trecem la treabă. Trebuie să avem grijă de latura culturală şi agitatorică a cursei noastre.

Ostap scoase din automobil valijoara sa de moaşă şi o puse pe iarbă.

— Asta-i mâna mea dreaptă, spuse marele maestru al combinațiilor, mângâind valijoara umflată. Aici se găseşte tot ce este necesar şi de care poate avea nevoie un cetățean elegant de vârsta şi anvergura mea.

Bender se chirci în fața valijoarei, ca un scamator chinez ambulant în fața sacului său fermecat, şi începu să scoată unul după altul diferite obiecte. Mai întâi, o brasardă roşie pe care erau brodate cu litere de aur cuvintele "serviciu de ordine". Apoi puse pe iarbă o şapcă de milițian cu stema oraşului Kiev, patru perechi de cărți cu reversul de aceeaşi culoare şi un teanc de acte cu ştampile rotunde, violacee.

Tot echipajul, Antilopei" se uita cu respect la valiză. Iar de acolo apăreau mereu alte obiecte.

— Voi, ageamiilor, zise Ostap, nu veți înțelege, desigur, niciodată, că un pelerin sovietic cinstit ca mine nu se poate lipsi de un halat de doctor.

În afară de halat, se mai găsea în valiză şi un stetoscop.

— Nu sunt chirurg, spuse Ostap. Sunt neuropatolog, psihiatru. Studiez psihicul pacienților mei. Şi nu ştiu de ce, dau totdeauna de câte un psihic idiot.

Apoi apărură la lumină: un abecedar pentru surdomuți, ilustrate filantropice, insigne de email şi un afiş cu fotografia lui Bender în persoană, în şalvari şi cu turban. Pe afiş scria:

A sosit Marele preot
(Celebrul brahman yogin din Bombay)
fiul lui Voinicilă
Favoritul lui Rabindranath Tagore
IOCANAANMAR USIDZE (Artist emerit al republicilor unionale)
Numere bazate pe experiența lui Sherlock Holmes.
Fachirul indian. Găinuşa invizibilă.
Luminări din Atlantida. Cortul infernal.
Prorocul Samuil răspunde la întrebările publicului.
Materializarea spiritelor şi împărțirea elefanților.

Prețul biletelor, de la 50 de copeici la 2 ruble.

După afiș, apăru un turban murdărit de amprente digitale.

— Distracția asta o folosesc foarte rar. Închipuiți-vă că trucul cu marele preot prinde cel mai uşor la oameni înaintați, ca responsabilii cluburilor feroviare. Munca e uşoară, dar scârboasă. Mie, personal, mi-e greață să fiu favoritul lui Rabindranath Tagore. Iar prorocului Samuil i se pun mereu aceleaşi întrebări: "De ce nu se găseşte unt la băcănie?" sau: "Dumneata eşti evreu?"

În sfârşit, Ostap găsi ceea ce căuta: o cutie de tablă lăcuită, cu acuarele în băițe de porțelan şi cu două pensule.

— Maşina care merge în capul coloanei trebuie împodobită măcar cu o lozincă, spuse Ostap.

Şi pe o fâşie lungă de pânză galbenă, scoasă din aceeaşi valiză, desenă cu litere de tipar de culoare cafenie:

CU CURSA AUTOMOBILISTICĂ —
SĂ LOVIM ÎN DRUMURILE PROASTE ŞI ÎN NEGLIJENȚĂ!

Lozinca fu fixată deasupra automobilului, pe două bețe. De îndată ce maşina porni, fâşia de pânză se umflă de vânt şi luă un aspect atât de impetuos, încât nimeni n-ar mai fi putut pune la îndoială că este absolut necesar ca o cursă de automobile să lovească în dramurile proaste, în neglijență şi, totodată, poate, şi în birocrație. Pasagerii "Antilopei" îşi luară, la rândul lor, o ținută mai demnă. Balaganov îşi împodobi capul roşcovan cu o şapcă pe care o purta totdeauna în buzunar. Panikovski îşi întoarse manşetele pe dos, lăsându-le să iasă numai cu doi centimetri de sub mânecă. Kozlevici avu grijă mai mult de maşină decât de persoana lui. Înainte de a pomi în cursă, o spălă cu apă şi, ca prin farmec, pe coastele cam şifonate ale "Antilopei" începură să strălucească razele soarelui. Comandorul zâmbea vesel şi îşi necăjea tovarăşii de drum.

— La babord se vede un sat! strigă Balaganov cu palma streaşină la frunte. Ne oprim?

— În urma noastră, zise Ostap, vin cinci automobile de prim rang. Planul nostru nu prevede o întâlnire cu ele. Trebuie să luăm cât mai repede caimacul. De aceea, stabilesc oprirea în oraşul Udoevo. De altfel, acolo trebuie sa ne aştepte şi butoiul cu carburanți. Dă-i bătaie, Kazimirovici.

— Răspundem la saluturi? întrebă preocupat Balaganov.

— Răspundeți înclinându-vă şi zâmbind. Vă rog să nu deschideți gura, că altfel dracu ştie ce vă mai scapă.

Satul întâmpină cu prietenie prima maşină. Dar ospitalitatea obişnuită avea aici un caracter destul de ciudat. Pe cât se părea, oamenii din sat fuseseră înştiințați că va trece cineva, dar nu ştiau nici cine, nici în ce scop. De aceea, pentru orice eventualitate, scoaseră la lumină toate lozincile şi pancartele confecționate în ultimii ani. De-a lungul uliței erau înşirați elevi cu placarde de modă veche, de diferite dimensiuni: "Slavă Ligii Timpului şi întemeietorului ei, scumpul tovarăş Kerjențev", "Nu ne temem de-al burgheziei zvon"; "Vom da răspunsul cuvenit ultimatumului lui Curson"; "Ca pruncii noştri să nu zacă, cerem o creşă să se facă".

În afară de acestea, mai erau o mulțime de placarde scrise de multe ori cu caractere slavone bisericeşti şi cuprinzând acelaşi salut: *Bine-ați venit!*

Toate acestea trecură în goană pe lângă automobiliştii noştri. De data aceasta, siguri pe ei, îşi fluturau pălăriile. Panikovski nu se putu stăpâni şi, în ciuda interdicției, se ridică în picioare şi strigă un salut de un scăzut nivel politic. Dar din pricina zgomotului maşinii şi a strigătelor mulțimii, nimeni nu desluşi nimic.

— Hip-hip-ura! strigă Ostap.

Kozlevici deschise eşapamentul şi maşina lăsă în urmă un nor de fum albastru, care făcu să strănute câinii ce alergau după automobil.

— Cum stăm cu benzina? întrebă Ostap. O să ne ajungă până la Udoevo? Nu mai avem până acolo decât treizeci de kilometri. Iar acolo, punem mâna pe tot ce ne trebuie.

— Trebuie să ne ajungă, răspunse Kozlevici cam cu îndoială.

— Să aveți în vedere că nu admit nici un fel de acte de brigandaj, zise Ostap, învăluindu-şi cu o privire aspră oastea. Nici un fel de încălcări ale legii. Parada o comand eu.

Panikovski şi Balaganov priviră în jos, stânjeniți.

— Cei din Udoevo ne vor da singuri tot ce avem nevoie. O să vedeți imediat. Pregătiți loc pentru pâine şi sare.

"Antilopa" străbătu cei treizeci de kilometri într-o oră şi jumătate. Pe parcursul ultimului kilometru, Kozlevici se chinui foarte mult, apăsa mereu pe accelerator şi clătina dezolat din cap.

Dar toate eforturile şi chiar şi țipetele şi îndemnurile lui Balaganov nu dădură nici un rezultat. Finişul strălucit plănuit de Adam Kazimirovici nu se împlini din lipsă de benzină. Maşina se opri în mod ruşinos în mijlocul

străzii, cu o sută de metri înainte de tribuna împodobită cu crengi de brad, în cinstea curajoşilor automobilişti.

Oamenii adunați se repeziră țipând în întâmpinarea Lorain-Dietrich-ului, venit din negura veacurilor. Laurii gloriei încununară pe dată frunțile nobile ale automobiliştilor. Ei fură traşi brutal afară din maşină şi săltați pe brațe cu atâta înverşunare, de parcă ar fi fost nişte înecați care trebuiau, cu orice preț, readuşi la viață.

Kozlevici rămase lângă maşină, iar toți ceilalți fură conduşi spre tribună, unde se prevăzuse, după plan, să aibă loc un miting fulger de trei ore. Un tânăr cu o înfățişare de şofer îşi croi drum spre Ostap şi-l întrebă:

— Ce-i cu celelalte maşini?

— Au rămas în urmă, răspunse nepăsător Ostap. Pene de cauciuc, pene la motor, entuziasmul populației. Toate astea te întârzie.

— Dumneavoastră sunteți prima maşină? nu se lăsă şoferul amator. Kleptunov e cu voi?

— Pe Kleptunov l-am scos din cursă, făcu Ostap acru.

— Dar profesorul Pesocinikov? E cu Packard-ul?

— Cu Packard-ul.

— Dar scriitoarea Vera Cruz? continuă să întrebe curios şoferul. Ah, dacă aş vedea-o! Pe ea şi pe tovarăşul Nejânski. E şi el cu dumneavoastră?

— Ştii, sunt cam obosit de cursă, zise Ostap.

— Dumneavoastră sunteți cu Studebacker-ul?

— Poți să consideri maşina noastră un Studebacker, dacă doreşti, răspunse Ostap furios, dar până acum ea s-a numit Lorain-Dietrich. Eşti satisfăcut?

Dar şoferul amator nu era satisfăcut.

— Dați-mi voie, rosti el cu o stăruință tinerească, dar în cursă nu figurează nici un Lorain-Dietrich! Am citit în ziar că participă două Packard-uri, două Fiat-uri şi un Studebacker.

— Du-te dracului cu Studebacker-ul dumitale, urlă Ostap. Cine-i Studebacker-ul ăsta? Eşti rudă cu Studebacker? E tatăl dumitale? Ce te ții scai de om? Doar ți-am spus lămurit că în ultimul moment Studebacker-ul a fost înlocuit cu un Lorain-Dietrich, şi el mă tot bate la cap cu Studebacker!

Tânărul fusese de mult dat deoparte de oamenii din serviciul de ordine, dar Ostap mai continuă îndelungă vreme să-şi vânture brațele şi să bombăne:

— Cunoscători! Cunoscători ca ăştia trebuie omorâți! Vrea morțiş să-i dau un Studebacker!

Preşedintele comisiei pentru primirea cursei introdusese în discursul său de salut un şir atât de lung de propoziții incidentale, încât nu izbuti să mai iasă din ele vreme de jumătate de ceas. În tot acest timp, comandorul cursei era stăpânit de o mare nelinişte. De la înălțimea tribunei, el urmărea mişcările suspecte ale lui Balaganov şi Panikovski, care se învârteau prea neastâmpărați prin mulțime. Bender holba la el nişte ochi amenințători până când izbuti, în cele din urmă, prin semnalele lui, să-i facă pe copiii locotenentului Schmidt să se potolească.

— Mă bucur, tovarăşi, declară Ostap în discursul său de răspuns, să tulbur cu claxonul automobilului meu liniştea patriarhală a oraşului Udoevo. Automobilul, tovarăşi, nu e un lux, ci un mijloc de transport. Armăsarul de fier vine să ia locul mârțoagei țărăneşti. Să punem la punct producția în serie de automobile sovietice. Cursa noastră trebuie să constituie o lovitură dată drumurilor proaste şi neglijenței. Închei, tovarăşi. După ce vom lua o gustare, ne vom continua drumul.

În timp ce mulțimea asculta nemişcată în jurul tribunei cuvintele comandorului, Kozlevici desfăşura o vie activitate. Umplu rezervorul cu benzină, care, după cum spusese Ostap, se dovedi a fi de cea mai bună calitate şi, fără nici o jenă, mai luă ca rezervă trei bidoane mari, schimbă camerele şi anvelopele la toate cele patru roți, apoi puse mâna pe o pompă şi chiar pe un cric. Cu aceste aprovizionări şi reechipări, goli complet depozitele filialei organizației de drumuri auto din Udoevo.

Aveau acum tot ce trebuia şi mai mult decât le trebuia pentru a ajunge la Cemomorsk. E drept că nu aveau bani. Dar pe comandor acest lucru nu-l îngrijora. Luaseră la Udoevo şi un prânz admirabil.

— La bani de cheltuială nu trebuie să ne gândim, spuse Ostap. Zac pe toate drumurile şi vom culege pe măsură ce vom avea nevoie.

Între străvechiul Udoevo, întemeiat în anul 794 şi oraşul Cernomorsk, care luase ființă în anul 1794, era o distantă medie de o mie de ani şi o mie de kilometri de şosea şi drum de țară.

În aceşti o mie de ani, pe drumul de la Udoevo până la Marea Neagră se perindaseră figuri de tot felul.

Circulaseră agenți cu mărfuri ale firmelor comerciale bizantine, cărora le ieşea înainte, din codrul fremătător, tâlharul Solovei, un bărbat brutal, cu

căciulă de astrahan, care punea mâna pe mărfuri, iar pe agenţi îi omora. Pe acelaşi drum, trecuseră cuceritori cu oştile lor, ţărani, drumeţi cântând.

Viaţa ţării suferea, veac de veac, prefaceri mari. S-au schimbat veşmintele, s-au perfecţionat armele, s-au înăbuşit răscoalele înfometaţilor. Oamenii au învăţat să-şi radă bărbile. A apărut primul balon. Au fost inventaţi gemenii de fier: vaporul şi locomotiva. Au început să claxoneze automobilele.

Dar drumul a rămas la fel cum a fost şi pe vremea tâlharului Solovei.

Vălurit, acoperit cu noroi vulcanic sau cu praf otrăvitor, ca cel pentru stârpirea ploşniţelor, drumul rusesc trece pe lângă sate, orăşele, fabrici şi colhozuri, întinzându-se ca o capcană lungă de o mie de verste. Pe marginile lui zac, în iarba îngălbenită şi pângărită, schelete de căruţe şi automobile care îşi dau sfârşitul în chinuri.

Se prea poate ca vreun emigrant, înnebunit să tot vândă ziare pe câmpiile asfaltate ale Parisului, să-şi aducă aminte de drumul de ţară rusesc ca de un amănunt fermecător al peisajului din patrie şi să vadă cu nostalgie cum luna se oglindeşte într-o băltoacă, cum greierii se roagă lui Dumnezeu cu glas tare şi cum o găleată se bălăbăneşte zăngănind goală, legată de un car ţărănesc.

Dar lumina lunii are acum o altă menire. Luna ar putea să se oglindească perfect de bine şi pe şoselele gudronate. Claxoanele ar putea înlocui avantajos zdrăngănitul simfonic al găleţilor ţărăneşti. Iar greierii ar putea fi ascultaţi încă şi mai bine în parcuri speciale unde, dacă s-ar construi tribune, cetăţenii, pregătiţi de cuvântul introductiv al unui specialist încărunţit în studiul greierilor, ar putea să se desfete cât ar pofti cu cântecul acestor insecte preferate.

CAPITOLUL VII DULCEA POVARA A GLORIEI

Comandorul cursei, şoferul, mecanicul de bord şi femeia la toate se simţeau admirabil.

Era o dimineaţă răcoroasă. Un soare palid hoinărea pe cerul de mărgăritar. Prin iarbă cântau tot felul de păsărele.

Păsările călătoare traversau încet şoseaua, chiar prin faţa roţilor automobilului. Stepa răspândea mirosuri atât de înviorătoare, încât dacă în locul lui Ostap ar fi fost vreun scriitoraş rustic din grupul "Ugerul de oţel", el n-ar fi rezistat, s-ar fi dat jos din maşină, s-ar fi aşezat pe iarbă şi pe loc s-ar fi apucat să scrie în carnetul său de călătorie o nouă schiţă ce ar fi început

cu vorbele: "Amu s-au pârguit grânele de toamnă. Soarele a pogorât şi şi-o zvârlit razele prin lumea mare. Moş Romualdici şi-o mirosit obiala sa şi era cât p-acilea să dea ortu' popii..."

Dar lui Ostap şi tovarăşilor lui de drum nu le ardea de impresii poetice. De douăzeci şi patru de ore goneau înaintea maşinilor participante la cursă. Erau primiți cu muzică şi discursuri. Copiii băteau tobele în cinstea lor. Adulții le ofereau prânzuri şi cine, îi aprovizionau cu piese de automobil dinainte pregătite, iar la intrarea într-un oraş li se aduse pâine şi sare pe o tavă sculptată de stejar, acoperită cu un ştergar brodat cu cruciulițe. Pâinea şi sarea se aflau pe jos în maşină, între picioarele lui Panikovski, care, ciupind tot timpul din pâine, făcu în ea o gaură ca de şoarece. Ostap, căruia i se aplecase văzând aceasta, aruncă pâinea şi sarea pe drum. Noaptea, echipajul "Antilopei" şi-o petrecu într-un sat, bucurându-se de toată atenția activului local. La plecare, luară cu ei o cană mare cu lapte şi amintirea dulce a mirosului de apă de colonie a fânului pe care dormiseră.

— Lapte şi fân, spuse Ostap, când, în zori, "Antilopa" părăsea satul. Ce poate fi mai bun? Totdeauna îți zici: "Las' că mai apuc eu asta. O să mă mai întâlnesc eu de multe ori în viață cu lapte şi fân." Dar, în realitate, nu mai dai de ele niciodată. Să ştiți, bieții mei prieteni, că asta a fost cea mai frumoasă noapte din viața noastră. Şi voi nici măcar n-ați băgat de seamă.

Tovarăşii de drum ai lui Bender îl priveau cu respect. Erau încântați de perspectiva vieții uşoare ce se deschisese în fața lor.

— Ce bine-i să trăieşti! zise Balaganov. Mergem cu maşina, suntem sătui, poate că ne aşteaptă fericirea...

— Eşti ferm convins de asta? îl întrerupse Ostap. Fericirea ne aşteaptă în drum, da? Poate că mai şi flutură din aripioare de nerăbdare? "Unde e amiralul Balaganov? se întreabă. De ce întârzie atâta?" Eşti un aiurit, Balaganov! Fericirea nu aşteaptă pe nimeni. Ea rătăceşte prin țară, în veşminte lungi, albe, şi cântă ca o copilă: "Ah, America, ca tine altă țară nu-i. Oamenii se plimbă, cântă, beau şi mănâncă numai pui." Dar această copilă naivă trebuie cucerită, trebuie să-i placi, să-i faci curte. Dumneata, Balaganov, nu vei izbuti niciodată să înfiripi o idilă cu această dulce copilă. Eşti un zdrențăros. Uită-te în oglindă, să vezi cum arăți! Un om cu haine ca ale dumitale nu va căpăta niciodată audiență la fericire. De altfel, tot personalul, Antilopei" este echipat oribil. Mă mir că mai suntem luați drept participanți la cursa automobilistică!

Ostap îşi privi cu durere în suflet tovarăşii şi continuă:

— Pălăria lui Panikovski mă face pur şi simplu să ameţesc. În general, el e de un lux provocator. Acest dinte din metal preţios, aceste şireturi de la izmene, acest piept păros de sub cravată... Trebuie să te îmbraci mai simplu, Panikovski. Eşti un bătrân stimabil. Îţi trebuie o haină neagră, lungă, şi o pălărie pluşată. Lui Balaganov i s-ar potrivi o cămaşă de *cow-boy* cadrilată şi moletiere de piele. Ar căpăta îndată aerul unui student care practică sportul, pe când acum seamănă cu un marinar din flota comercială, dat afară pentru beţie. Despre mult stimatul nostru şofer nici nu mai vorbesc. Încercările grele ce i-au fost hărăzite de soartă l-au împiedicat să se îmbrace potrivit funcţiei sale. Nu vă daţi seama ce bine i-ar sta acestui om cu faţa inspirată, puţin cam murdară de ulei, o salopetă de piele şi o haină neagră tot de piele? Da, copii, trebuie să vă echipaţi.

— Nu sunt bani, spuse Kozlevici întorcând capul.

— Şoferul a pus just problema, declară binevoitor Ostap. Într-adevăr, nu sunt bani. N-avem aceste mici disculeţe de metal, pe care le ador atât de mult.

"Antilopa-Gnu" lunecă uşor de pe deal. De ambele părţi ale maşinii se întindea lin câmpul. O bufniţă mare, roşcovană, şedea chiar la marginea drumului, cu capul plecat pe o parte, cu ochii, galbeni şi orbi, holbaţi prosteşte. Tulburată de scârţâitul "Antilopei", pasărea îşi întinse aripile, se roti deasupra maşinii şi se depărtă cu cine ştie ce treburi plicticoase, ca orice bufniţă care se respectă. Altceva care să merite atenţie nu se mai petrecu.

— Priviţi! strigă deodată Balaganov. Un automobil!

Pentru orice eventualitate, Ostap porunci să se scoată lozinca ce-i vestea pe cetăţeni că această cursă de automobile loveşte în neglijenţă. În timp ce Panikovski executa ordinul, "Antilopa" se apropie de maşina întâlnită în drum.

Un Cadillac cenuşiu tip limuzină stătea uşor aplecat într-o rână la marginea drumului. Natura acestei regiuni din Rusia centrală, aşa cum se oglindea în geamurile groase şi lustruite ale elegantei maşini, părea mai curată şi mai frumoasă decât era în realitate. Şoferul, îngenuncheat, scotea anvelopa de pe una din roţile din faţă. Lângă el stăteau plictisite, aşteptând, trei siluete în manta de voiaj de culoarea nisipului.

— Aveţi o pană? întrebă Ostap, scoţându-şi politicos chipiul. Şoferul ridică fruntea încruntată, nu răspunse nimic şi se cufundă din nou în lucru.

Membrii echipajului "Antilopei" coborâră din diligența lor verde. Kozlevici ocoli de câteva ori minunata maşină, oftând invidios, apoi se aşeză pe vine lângă şofer şi peste câteva minute începu cu el o discuție de specialitate. Panikovski şi Balaganov îi cercetau, între timp, cu o curiozitate copilărească, pe pasageri, dintre care doi aveau un aer foarte înfumurat de străini, iar al treilea, judecând după mirosul înnebunitor de galoşi pe care-l răspândea mantaua lui confecționată de Trustul Cauciucului, trebuia să fi fost un compatriot.

— Aveți o pană? repetă Ostap, atingând cu delicatețe umărul de cauciuc al compatriotului şi îndreptându-şi totodată privirea îngândurată spre cei doi străini.

Compatriotul începu să-i vorbească enervat de cauciucul care se spărsese, dar bombănelile lui îi zburară lui Ostap pe lângă urechi. Pe el îl frământa un alt gând: aici, pe drumul mare, la o sută treizeci de kilometri de cel mai apropiat centru județean, aici, în inima Rusiei europene, se plimbau pe lângă automobilul lor două gâşte grase din străinătate. Cum să mai fii liniştit?

— Spune-mi, îl întrerupse el pe cauciucat, ăştia doi nu sunt din Rio de Janeiro?

— Nu, răspunse acesta, sunt din Chicago. Iar eu îi însoțesc: sunt tălmaci la "Inturist".

— Dar ce fac ei aici, pe drumul ăsta mizerabil, în câmpul ăsta străvechi şi sălbatic, departe de Moscova, de baletul *Macul roşu,* de anticarii şi de celebrul tablou al pictorului Repin, *Ivan cel Groaznic ucigându-şi fiul!* Nu pricep! De ce i-ați adus aici?

— Lua-i-ar dracu! exclamă îndurerat translatorul. De trei zile umblăm cu maşina prin sate ca nişte nebuni. Mi-au scos sufletul de tot. Am avut de-a face cu mulți străini până acum, dar ca ăştia — şi făcu un semn spre cei doi pasageri rumeni — n-am mai văzut. Toți turiştii aleargă prin Moscova şi cumpără tot felul de ulcioare de lemn de la magazinele de artizanat. Da' ăştia doi s-au rupt de grup şi au început să cutreiere satele.

— Asta-i lăudabil, spuse Ostap. Masele largi de miliardari vin să cunoască viața din satul nou sovietic.

Cetățenii din Chicago urmăreau demni cum se repară maşina. Purtau pălării *gris-perle,* gulere tari şi pantofi roşii de piele mată.

Translatorul se uită indignat la Ostap şi exclamă:

— Ai nimerit-o! Grozav le mai arde lor de satul nou sovietic! Pe ei îi interesează samagonul sătesc, nu satul!

La auzul cuvântului "samagon", pe care translatorul îl rostise mai tare, *gentleman*-ii schimbară între ei priviri neliniştite şi se apropiară de cei doi care stăteau de vorbă.

— Vezi! spuse translatorul. Nici măcar cuvântul nu pot să-l audă fără să nu tresară.

— Da. Aici trebuie să fie la mijloc cine ştie ce mister, sau poate nişte gusturi perverse, zise Ostap. Nu ştiu cum poate să placă cuiva samagonul țărănesc, când în patria noastră există un sortiment atât de mare de băuturi tari, nobile.

— Lucrurile stau mult mai simplu decât ți se pare dumitale, zise translatorul. Ei vor să afle rețeta preparării unui bun samagon țărănesc.

— Clar! strigă Ostap. Am uitat că la ei e Legea prohibiției. Acum am priceput totul... Şi-ați făcut rost de rețetă? Aha, n-ați făcut? Fireşte! De ce n-ați venit cu trei automobile, nu cu unul? Cum se poate aşa ceva? Păi oamenii cred că sunteți de la cine ştie ce autoritate. Vă asigur că aşa puteți să umblați mult şi bine şi tot n-o să aflați rețeta.

Translatorul începu să se plângă de străini:

— Mă crezi, nu mă slăbesc nici o clipă: îmi cer întruna să le spun secretul fabricării samagonului. Or, eu n-am fabricat în viața mea samagon. Sunt membru al Sindicatului Lucrătorilor din învățământ şi am la Moscova o mamă bătrână.

— Şi ai vrea tare mult să te întorci la Moscova? La mama? Translatorul oftă să ți se rupă inima, nu alta.

— În cazul acesta, şedința continuă, zise Bender. Cât sunt dispuşi patronii dumitale să dea pentru o asemenea rețetă? O sută cincizeci ar da?

— Cred că ar da şi două sute, spuse translatorul în şoaptă. Dumneata ai într-adevăr rețeta?

— Da' cum! Ți-o dictez imediat, dacă vrei, adică imediat după primirea banilor. Şi am ce rețetă vrei: de rachiu de cartofi, de grâu, de caise, de orz, de dud, din casă de hrişcă. Chiar şi dintr-un taburet obişnuit, că unora le place *taburetovka.* Sau mai am şi o rețetă de samagon din stafide sau din prune. Ce mai vorbă multă, vă pot pune la dispoziție oricare din cele o sută cincizeci de rețete de samagon pe care le cunosc.

Ostap fu prezentat americanilor. Prin aer fluturară de câteva ori pălăriile, scoase cum cere politețea. Apoi se trecu la afaceri.

Americanii aleseră samagonul din gnu, care-i atrăsese prin metoda lui simplă de fabricare. Rețeta fu trecută cu de-amănuntul în carnete. Sub formă de premiu gratuit, Ostap le mai explică solilor americani cum se poate face cel mai bun aparat de distilat samagon şi care poate fi ascuns uşor de privirile indiscrete în sertarul unui birou. Călătorii îl încredințară că, având în vedere nivelul atins de tehnica americană, confecționarea unei asemenea instalații nu prezintă nici o dificultate. Ostap îi asigură, la rândul său, că aparatul de tipul indicat de el dă pe zi o vadră de admirabil pervaci (rachiu distilat o singură dată) aromat.

— O-o-o! exclamară americanii.

Ei mai auziseră acest cuvânt într-o familie onorabilă din Chicago. Şi acolo se dădeau referințe minunate despre *pervatsch.* Capul acestei familii fusese mai de mult cu corpul american de ocupație la Arhanghelsk, băuse acolo *pervatsch* şi de atunci nu mai putea uita senzația fermecătoare pe care o încercase.

Pe buzele turiştilor încântați, cuvântul acesta grosolan de *pervaci* suna gingaş şi ispititor.

Americanii scoaseră uşor cele două sute de ruble şi-i scuturară îndelung mâna lui Bender. Panikovski şi Balaganov reuşiră să strângă şi ei la plecare mâna cetățenilor din republica de peste ocean, apăsați de Legea prohibiției. De bucurie, translatorul îl sărută pe Ostap pe obraz şi-l rugă să-l viziteze, adăugind că bătrâna sa mamă va fi foarte bucuroasă. Dar nu se ştie de ce, nu-i dădu adresa.

Călătorii, despărțiți în cei mai buni termeni de prietenie, se instalară în maşinile lor. La plecare, Kozlevici intona din claxon cântecul său şi, în sunetele lui vesele, automobilele porniră în direcții opuse.

— Vedeți, zise Ostap după ce maşina americană dispăru într-un nor de praf. Totul s-a petrecut aşa cum v-am spus. Mergeam cu maşina, pe drum zăceau aruncați nişte bani şi eu i-am ridicat. Uitați-vă, nici măcar nu s-au prăfuit.

Şi flutură teancul de bancnote.

— De fapt, nici n-avem cu ce ne lăuda, căci combinația a fost cât se poate de simplă. Dar curățenia, cinstea cu care a fost făcută — astea-s de preț. Două sute de ruble. În cinci minute. Şi nu numai că n-am încălcat legea, dar am şi făcut un triplu bine. Am obținut pentru echipajul "Antilopei" banii care-i lipseau. Am redat unei bătrâne mame pe fiul ei,

translatorul. Şi, în sfârşit, am potolit setea de a cunoaşte a cetăţenilor unei ţări cu care avem totuşi legături comerciale.

Se apropia ora mesei. Ostap începu să studieze harta cursei, pe care o rupsese dintr-o revistă automobilistică şi anunţă că se apropie oraşul Luceansk.

— E un oraş foarte mic, zise Bender, şi asta e prost. Cu cât oraşul e mai mic, cu atât discursurile de salut sunt mai lungi. De aceea, o să-i rugăm pe amabilii părinţi ai oraşului să ne dea mai întâi masa, iar pe urmă discursurile. În pauză, vă voi echipa. Panikovski! Ai început să-ţi uiţi îndatoririle. Pune lozinca la loc!

Având acum experienţă în finişuri ceremonioase, Kozlevici opri cu mână sigură maşina chiar în faţa tribunei. Aici, Bender se mărgini la un scurt cuvânt de salut. Se stabili ca mitingul să aibă loc două ore mai târziu. După prânzul gratuit, automobiliştii, cât se poate de bine dispuşi, se duseră la un magazin de confecţii. Curioşii se ţineau scai după ei. Membrii echipajului "Antilopei" purtau însă cu demnitate dulcea povară a gloriei. Mergeau prin mijlocul străzii, la braţ, şi clătinându-se ca marinarii într-un port străin. Roşcovanul Balaganov, care semăna într-adevăr cu un tânăr şef de echipaj, intonă un cântec marinăresc.

Magazinul "Haine Bărbăteşti, de Damă şi de Copii" se afla sub o firmă uriaşă, care acoperea tot edificiul cu un singur cat. Pe firmă erau zugrăvite zeci de siluete: bărbaţi cu feţe galbene şi mustăcioare subţiri în haine îmblănite cu poalele răsfrânte, doamne cu manşoane, copii cu picioare scurte, în costumase de marinar, cosmopolite cu basmale roşii şi ştabi încruntaţi, din sectorul economic, înfundaţi până la şold în cizme de pânză.

Toată această măreţie era însă umbrită de hârtiuţa lipită pe uşa de la intrare, pe care scria:

NĂDRAGI LIPSEŞTE

— Phu, ce vulgar, zise Ostap intrând. Imediat vezi că te afli în provincie. Să fi scris aşa, ca la Moscova: *Nu avem pantaloni.* E cuviincios şi nobil. Şi când cetăţenii citesc asta, sunt mulţumiţi şi pleacă la casele lor.

Automobiliştii nu întârziară mult în magazin. Se găsi pentru Balaganov o cămaşă de *cow-boy* cu carouri mari, galbene, şi o pălărie Stetson cu găurele. Kozlevici fu nevoit să se mulţumească cu şapca de piele promisă şi cu o scurtă la fel, care avea un luciu de icre tescuite. Mai multă bătaie de cap avură cu Panikovski. Din prima clipă se văzură constrânşi să renunţe la haina lungă de pastor şi la pălăria moale, care, aşa cum proiectase

Bender, urmau să înnobileze aspectul violatorului de convenție. Magazinul nu putea să ofere decât un costum de pompier: o haină cu furtunuri aurite la petlițe, pantaloni groşi de dimie şi un chipiu cu panglică albastră. Panikovski se învârti mult în fața oglinzii care te arăta când lung, când scurt, ca în oglinzile de la bâlci.

— Nu pricep ce nu-ți place la costumul acesta de pompier? zise Ostap. E totuşi mai frumos decât costumul de rege în exil pe care-l porți acum. Ia întoarce-te, fiule! Perfect! Trebuie să-ți spun că-ți vine mai bine decât haina la care mă gândisem eu.

Ieşiră în stradă îmbrăcați în straiele noi.

— Eu am nevoie de un smoching, spuse Ostap. Dar aici nu se găseşte. Voi aştepta vremuri mai bune.

Ostap deschise mitingul într-o dispoziție excelentă, fără să presimtă câtuşi de puțin ce furtună se apropie pentru echipajul "Antilopei". Glumea, povestea întâmplări cu haz de pe drum, anecdote evreieşti, cucerind simpatia publicului. La sfârşitul discursului, analiză problema automobilismului, care era de mult arzătoare.

— Automobilul, exclamă el cu un glas ca de tunet, nu e un lux, ci...

Şi când să continue, văzu că preşedintele comitetului de primire ia din mâna unui băiețaş care venise alergând o telegramă.

Rostind cuvintele: "Nu e un lux, ci un mijloc de transport", Ostap se aplecă spre stânga şi peste umărul preşedintelui îşi aruncă ochii pe telegramă. Ceea ce citi îl năuci. Crezuse că mai au înaintea lor o zi întreagă. În mintea lui, apărură într-o clipă toate satele şi oraşele de unde "Antilopa" trăsese profit din materialele şi fondurile care nu-i erau destinate.

Preşedintele îşi mai mişca încă mustățile, căznindu-se să priceapă conținutul telegramei, când Ostap îşi şi întrerupse la jumătate cuvântul ce-l rostea, sărise jos din tribună şi începu a se furişa prin mulțime spre "Antilopa" care se zărea verde la răscruce. Din fericire, echipajul şedea la locul lui şi aştepta plictisit momentul când Ostap îi va porunci să care la maşină darurile oraşului, aşa cum se întâmpla de obicei după fiecare miting.

În sfârşit, preşedintele se dumiri ce-i cu telegrama.

Când pricepu, ridică ochii şi-l văzu pe comandant fugind.

— Sunt nişte escroci! strigă el cu un glas plin de suferință. Muncise sărmanul toată noaptea ca să întocmească discursul de salut şi acum se simțea lovit în orgoliul său de autor.

— Puneți mâna pe ei, băieți!

Țipetele preşedintelui ajunseră până la urechile echipajului de pe "Antilopa". Escrocii începură să se agite nervoşi. Kozlevici porni motorul şi, dintr-un salt, se instală la locul său. Maşina o zbughi fără să-l mai aştepte pe Ostap. În grabă, ceilalți nici nu-şi dădură seama că-şi lasă comandorul în primejdie.

— Stai! țipa Ostap alergând cu salturi uriaşe. Pun eu mâna pe voi şi vă dau afară pe toți!

— Stai! țipa şi preşedintele.

— Stai, dobitocule! țipa la rândul său Balaganov lui Kozlevici. Nu vezi că a rămas şeful pe jos?

Adam Kazimirovici apăsă pe frână. "Antilopa" scrâşni şi se opri. Comandorul se aruncă în maşină țipând disperat: "Cu toată viteza, înainte!" Deşi avea atâtea talente şi atâta sânge rece, Ostap nu putea să suporte bătaia. Kozlevici, înnebunit, trecu pe loc la viteza a treia, maşina se smuci şi Balaganov căzu pe portiera care se deschisese. Totul se întâmplase cât ai clipi. În timp ce Kozlevici frâna din nou, peste Balaganov începu să cadă umbra mulțimii ce se apropia. Şi brațe zdravene erau gata-gata să-l înşface, când "Antilopa" veni în dreptul lui în *marche-arriere* şi mâna de fier a comandorului îl apucă de cămaşa de *cow-boy.*

— Cu cea mai mare viteză, înainte! urlă Ostap.

Abia atunci locuitorii Luceanskului pricepură pentru prima oară în ce consta superioritatea tracțiunii mecanice față de tracțiunea animală. Zdrăngănind din toate mădularele ei, maşina dispăru ca vântul, salvând de dreaptă pedeapsă pe cei patru infractori.

Pe parcursul primului kilometru, escrocii se căzniră să-şi recapete suflul. Balaganov, care ținea la frumusețea sa, îşi examina într-o oglinjoară zgârieturile roşii cu care se alesese pe obraz, cu prilejul căderii. Panikovski tremura în costumul său de pompier. Se temea de răzbunarea comandorului, care nu întârzie să vină.

— Dumneata ai spus să pornească maşina înainte ca eu să fi apucat să mă urc? întrebă comandorul pe un ton amenințător.

— Pe cuvântul meu..., începu Panikovski.

— Nu, nu nega! Astea-s figurile dumitale. Prin urmare, mai eşti şi laş? Hoț şi laş! în bună societate am nimerit! Bine! Te degradez. Până acum ai fost în ochii mei şef de pompieri. De-acum încolo eşti pompier de rând.

Şi Ostap rupse ceremonios de pe petlițele roşii ale lui Panikovski furtunurile de aur.

După această procedură, Ostap împărtăşi tovarăşilor săi conţinutul telegramei.

— E cam albastră situaţia. S-a dat dispoziţie, prin telegramă, să fie oprită maşina verde care merge înaintea cursei automobilistice. Trebuie s-a cotim imediat pe un drum lateral. S-a isprăvit cu triumfurile, ramurile de palmier şi mesele gratuite gătite cu untdelemn. Ideea a dat tot ce-a putut da. Putem s-o cotim numai pe şoseaua spre Greajsk. Dar până acolo mai avem trei ore de drum şi sunt convins că în toate centrele locuite de pe parcurs ni se pregăteşte o primire călduroasă. Blestematul de telegraf şi-a vârât pretutindeni stâlpii şi stanele.

Comandorul nu greşea.

Întâlniră mai departe un orăşel al cărui nume nu-l aflară niciodată, dar ar fi vrut să-l afle, ca să-l poată pomeni cu câte o înjurătură ori de câte ori s-ar fi ivit ocazia.

La intrarea în acest orăşel, găsiră drumul barat cu o bârnă groasă. "Antilopa" întoarse şi, ca un căţel care n-a făcut încă ochi, începu s-o ia ba la dreapta, ba la stânga, în căutarea unui drum lăturalnic. Dar un asemenea drum nu exista.

— Înapoi! comandă Ostap, care devenise foarte grav.

În clipa aceea, escrocii auziră un zumzet îndepărtate de motoare aidoma bâzâitului unui ţânţar. Veneau, pesemne, maşinile din adevărata cursă. Înapoi, prin urmare, nu se mai putea merge şi atunci "Antilopa" îşi făcu din nou vânt înainte.

Încruntat, Kozlevici se apropie cu maşina în plină viteză de bârnă. Cetăţenii care stăteau în jur săriră speriaţi care încotro, aşteptând să se producă catastrofa. Dar Kozlevici micşoră brusc viteza şi trecu încet peste obstacol. După asta, "Antilopa" străbătu orăşelul printre înjurăturile trecătorilor la care Ostap nici măcar nu răspundea.

"Antilopa" se apropie de şoseaua care ducea la Greajsk, în zumzetul tot mai puternic al automobilelor care deocamdată nu se zăreau. Dar chiar îndată după ce izbutiră să cotească de pe blestemata de şosea principală şi să ascundă maşina după un dâmb, în întunericul ce se lăsase, se auzi mai desluşit păcănitul motoarelor şi, puţin după asta, învăluită în lumină, se ivi prima maşină. Escrocii se ascunseră în iarbă, la marginea drumului, de unde, pierzându-şi deodată obişnuita obrăznicie, priveau în tăcere coloana care trecea.

Dâre de lumină orbitoare scăldau drumul. Maşinile abia fâşâiau, trecând în goană pe lângă echipajul "Antilopei" culcat la pământ. De sub roţile lor se ridicau nori de praf. Claxoanele sunau prelung. Se stârnise un vânt puternic. Într-o clipă, năvala trecu şi numai farul rubiniu din spatele ultimei maşini mai clipi îndelung în întuneric.

Viaţa adevărată zburase pe lângă ei, trâmbiţând de bucurie şi sclipind cu aripile-i de lac.

Aventurierilor le lăsase numai coada de cometă cu miros de benzină. Şi ei rămaseră încă multă vreme în iarbă, strănutând şi scuturându-se de praf.

— Da, spuse Ostap, acum văd şi eu că automobilul nu e un lux, ci un mijloc de transport. Nu te roade invidia, Balaganov? Pe mine, da.

CAPITOLUL VIII CRIZA GENULUI

Puţin după ora trei, "Antilopa" hăituită se opri la marginea unei râpe. În vale se întindea, ca pe o farfurioară, un oraş necunoscut, împărţit în felii regulate, ca o tortă. Deasupra lui plutea pâcla multicoloră a dimineţii. Membrilor echipajului care coborâseră din maşină li se păru că aud un păcănit abia perceptibil şi un fluierat uşor. Drumul cobora în serpentină printre râpe.

— O vale paradisiacă, zise Ostap. Astfel de oraşe e plăcut să le jefuieşti dimineaţa devreme, când soarele încă nu dogoreşte. Oboseşti mai puţin.

— Păi acum e chiar dimineaţa devreme, zise Panikovski, uitându-se linguşitor în ochii comandorului.

— Gura, bandă de tâlhari! strigă Ostap. Ia te uită ce bătrân fără astâmpăr! Nu ştie de glumă.

— Ce facem cu "Antilopa"? întrebă Kozlevici.

— Da, răspunse Ostap, acum nu mai putem intra în oraş cu copaia asta verde. O să ne aresteze. Trebuie să urmăm exemplul ţărilor celor mai înaintate. La Rio de Janeiro, de pildă, automobilele furate sunt vopsite în altă culoare. Asta din consideraţiuni pur umanitare, pentru ca vechiul proprietar să nu-şi facă sânge rău văzând că în maşina lui se plimbă un om străin.

"Antilopa" şi-a câştigat o faimă cam tristă, aşa că trebuie vopsită.

Hotărâră să meargă până în oraş pe jos, să facă acolo rost de vopsea, şi până atunci să lase maşina la adăpost undeva, la loc sigur, în afara oraşului.

Ostap o porni repede pe şosea, de-a lungul râpei şi peste câtva timp zări o căsuță strâmbă din bârne, ale cărei geamuri mici aveau reflexe albastre ca apa unui râu. În spatele căsuței se vedea o magazie care părea să fie potrivită ca adăpost pentru "Antilopa".

În timp ce marele maestru al combinațiilor se gândea sub ce pretext ar fi mai bine să intre în casa acestor oameni şi să se împrietenească cu ei, uşa se deschise şi în prag apăru un domn de o vârstă respectabilă, îmbrăcat în izmene soldăţeşti, cu nasturi negri de tinichea. Pe obrajii lui palizi ca de parafină se zburleau nişte favoriți cărunți şi stufoşi cât toate zilele. La sfârşitul secolului trecut era cât se poate de obişnuit să vezi asemenea chipuri. Pe atunci, majoritatea bărbaților lăsau să le crească apendice din astea păroase, oficiale, ca semn că sunt supuşi devotați. Dar acum, când sub favoriți nu se vedea nici uniforma albastră, nici vreo decorație civilă cu panglică de moar, nici petlițele cu stele de aur de consilier secret, figura aceasta părea din altă lume.

— O, Doamne, bombăni locatarul căsuței de bârne, ridicând brațele spre soarele ce răsărea. Doamne, Doamne! Mereu aceleaşi vise! Aceleaşi vise!

După ce se tângui astfel, bătrânul începu să plângă şi, târşâindu-şi picioarele, o luă la fugă pe cărarea din jurul casei. Un cocoş ca toți cocoşii, care în clipa aceea se pregătea să cânte pentru a treia oară şi înaintase în acest scop până în mijlocul curții, o şterse; în grabă, îşi pierdu chiar şi o pană, dar curând îşi reveni, sări pe gard şi, din această poziție sigură, vesti lumii venirea dimineții.

În glasul lui se simțea totuşi neliniştea ce i-o stârnise comportarea nedemnă a stăpânului căsuței.

— Mereu îi visez, blestemații, auzi Ostap glasul bătrânului.

Bender urmărea mirat cu privirea pe ciudatul cu favoriți din aceia care mai pot fi văzuți acum doar, poate, pe figura ministerială a portarului de la Conservator.

Între timp, ciudatul personaj îşi termină cursa şi apăru iarăşi în fața uşii de la intrare. Aici rămase câteva clipe şi, după ce spuse: "Mă duc să mai încerc o dată", dispăru în casă.

— Îmi plac bătrânii, şopti Ostap. Cu ei nu te plictiseşti niciodată. O să trebuiască să aşteptăm rezultatele misterioasei încercări.

Ostap nu avu mult de aşteptat. Curând se auziră din casă urlete şi plânsete şi bătrânul apăru în prag cu spatele, ca Boris Godunov în ultimul

act din opera lui Mussorgski.

— Piei din fața mea, piei! exclamă el cu intonații de-ale lui Şaleapin în glas. Mereu acelaşi vis! Of!

Se întoarse cu fața şi, împiedicându-se de propriile lui picioare, o porni drept spre Ostap. Hotărând că a venit vremea să acționeze, marele maestru ieşi de după pom şi-l prinse pe purtătorul de favoriți în brațele-i viguroase.

— Ce? Cine e? Ce-i asta? strigă bătrânul agitat. Ce vrei?

Ostap îşi desprinse încet brațele, îi luă bătrânului mâna şi i-o scutură cu căldură.

— Ai toată simpatia mea! exclamă el.

— Zău? făcu stăpânul casei, plecându-şi capul spre umărul lui Bender.

— Sigur că da, răspunse Ostap. Şi eu visez des.

— Şi ce anume visezi?

— Tot felul de lucruri.

— Dar ce anume, totuşi? stărui bătrânul.

— Ei, tot felul! Un talmeş-balmeş. Ceea ce se intitulează în ziar *De pretutindeni şi despre toate* sau *Din lumea largă.* Alaltăieri, de pildă, am visat înmormântarea mikcado-ului. Iar ieri, jubileul unității de pompieri din Suscevsk.

— Doamne! rosti bătrânul. Doamne! Ce om fericit eşti! Ce fericit! Spune-mi, te rog, dar ai visat vreodată un guvernator general sau... chiar un ministru?

Bender nu se împotrivi.

— Am visat, zise el vesel. Cum să nu. Un guvernator general. Vinerea trecută. Toată noaptea l-am visat. Şi țin minte că alături de el stătea şi un polițai cu şalvari brodați.

— Vai ce frumos! exclamă bătrânul. Dar pe împărat, pe împărat sosind în oraşul Kostroma l-ai visat vreodată?

— La Kostroma? Cum să nu! Un moment, stai, când a fost asta?... Da, anul acesta, la 3 februarie. L-am văzut în vis pe împărat, iar alături de el, țin minte, se afla contele Frederiks, ştii, ministrul curții.

— O, Doamne! făcu emoționat bătrânul. Dar de ce stăm în curte? Te rog, pofteşte înăuntru. Iartă-mă, nu cumva eşti socialist? Nu eşti membru de partid?

— Vai de mine, cum poți gândi una ca asta! răspunse blând Ostap. Cum aş putea să fiu eu membru de partid? Sunt monarhist fără partid. Sluga

țarului, părintele soldaților. Cu alte cuvinte: *Vultureşte-atingeți slava, şoimilor! Destul suspin!...*

— Un ceai, nu vrei să bei un ceai? murmură bătrânul, îmbiindu-l pe Bender să intre în casă.

Căsuța era alcătuită dintr-o odaie şi un antreu. Pe pereți atârnau portretele unor domni în uniformă. Judecind după petlițe, aceşti domni trebuie să fi făcut parte, la vremea lor, din personalul Ministerului învățământului Public. Patul era în dezordine şi dovedea că stăpânul lui îşi petrece acolo orele cele mai agitate ale vieții.

— De mult stai aici ca un pustnic? îl întrebă Ostap.

— Din primăvară, răspunse bătrânul. Numele meu e Hvorobiev. Credeam că voi începe aici o viață nouă. Şi când colo... spune şi dumneata...

Feodor Nikitici Hvorobiev era monarhist şi ura Puterea sovietică. Această putere îi făcea greață. El, care fusese pe vremuri inspector regional şcolar, s-a văzut nevoit să lucreze ca responsabil în sectorul metodologic şi pedagogic al Prolet-kultului local. Acest lucra îl dezgusta.

Cât timp a avut slujba, n-a ştiut să deslușească ce înseamnă cuvântul "Proletkult" şi de aceea îl dispreţuia şi mai mult. Afară de asta, tremura de dezgust numai când îi vedea pe membrii comitetului sindical, pe colegii de birou şi pe cei care veneau cu treabă la sectorul metodologic şi pedagogic. Începuse să urască şi cuvântul "sector". Of, sectorul ăsta! Niciodată Feodor Nikitici, care prețuia tot ce era grațios şi elegant, inclusiv geometria, nu se gândise că această superbă noțiune matematică, prin care se desemnează o parte din suprafața unei figuri curbilinii, va fi atât de vulgarizată.

De altfel, multe îl făceau pe Hvorobiev să turbeze la serviciu: şi şedințele, şi gazetele de perete, şi împrumuturile de stat. Dar nici acasă nu găsea linişte pentru sufletul lui ofensat. Şi acasă erau gazete de perete, împrumuturi de stat, şedințe. Cunoscuții lui vorbeau exclusiv despre lucruri, după părerea lui Hvorobiev, mârlăneşti: despre leafă, pe care o numeau salariu, despre luna de ajutorare a copiilor şi despre semnificația socială a piesei *Trenul blindat.*

Nu puteai să scapi nicăieri de regimul sovietic. Chiar când se plimba amărât şi singuratic pe străzile oraşului, Hvorobiev auzea din mulțime fraze de care era sătul până în gât:

— ...Şi atunci am hotărât să-l scoatem din consiliul de conducere...

— ...Şi eu, chiar aşa i-am spus: pentru comisia voastră de arbitraj există leac, camera de reconcilieri.

Şi uitându-se plictisit la afişele care-i îmboldeau pe cetăţeni să îndeplinească planul cincinal în patru ani, Hvorobiev repeta enervat:

— Să-l scoată! Din consiliu! Camera de reconcilieri! în patru ani! Puterea mârlanilor!

Când sectorul metodologic-pedagogic începu să lucreze toată săptămâna şi, în locul duminicilor, zilele de odihnă ale lui Hvorobiev deveniră nişte date oarecare trecute cu roşu în calendar, el îşi făcu dezgustat rost de o pensie şi se mută departe de oraş. Procedase astfel pentru a scăpă de noua putere care pusese stăpânire pe viaţa lui şi îi răpise liniştea.

Zile întregi şedea monarhistul individualist pe marginea râpei şi, privind oraşul, căuta să se gândească la lucruri plăcute: la Te Deum-urile oficiate cu prilejul onomasticii vreunui membru al familiei imperiale, la examenele de la liceu şi la rudele care lucraseră în Ministerul Învăţământului Public. Dar spre mirarea lui, gândurile îi fugeau imediat spre neplăcutele treburi sovietice.

"Ce s-o fi petrecând acum la blestematul acela de Proletkult?" se gândea el.

După Proletkult îşi amintea de tablouri cu totul şi cu totul revoltătoare: demonstraţiile de 1 Mai şi 7 Noiembrie, şezătorile intime de la club, cu conferinţe şi bere, bugetul pe şase luni al sectorului metodologic.

"Puterea sovietică mi-a luat totul: gradul, rangul, decoraţiile, stima şi banii de la bancă, se gândea fostul inspector regional şcolar. Mi-a substituit şi gândurile. Dar există o lume în care bolşevicii nu pot să pătrundă: visele, dăruite omului de Dumnezeu. Noaptea îmi va aduce liniştea sufleteasca. În vise voi vedea tot ceea ce mi-ar fi plăcut să văd."

Dar chiar în prima noapte, Dumnezeu îi trimise lui Feodor Nikitici un vis îngrozitor. Se făcea că şade pe coridorul unei instituţii, luminat de o lampă cu petrol. Şade ştiind că dintr-un moment într-altul trebuie să fie scos din consiliul de conducere. Deodată se deschide o uşă de fier şi nişte funcţionari ies de acolo fuga, strigând: "Trebuie să-i dăm sarcini noi lui Hvorobiev!" Şi el vrea s-o ia la goană, dar nu poate.

Feodor Nikitici se trezi în toiul nopţii. Se rugă lui Dumnezeu, arătându-i că trebuie să fie o confuzie regretabilă la mijloc şi că un vis destinat, se vede, unui tovarăş cu munci de răspundere şi poate chiar unui

membru de partid, s-a rătăcit la el care ar dori să vadă în vis — aşa, ca început — pe țar ieşind din catedrala "Uspenski".

Liniştit, adormi din nou, dar în loc de chipul adoratului monarh, văzu pe preşedintele comitetului sindical, tovarăşul Surjikov.

Şi astfel, noapte de noapte, Feodor Nikitici era metodic vizitat de aceleaşi vise categoric sovietice. Vedea în vis: plata cotizațiilor la sindicat, gazete de perete, sovhozul "Gigant", inaugurarea solemnă a primei fabrici-bucătărie, pe preşedintele Asociației Prietenilor Incinerării şi marile zboruri ale avioanelor sovietice.

Monarhistul plângea în somn cu hohote. Nu voia să-i vadă pe prietenii incinerării. Ar fi vrut să-l viseze pe Purişkevici, cunoscutul deputat de extremă dreaptă din Duma de Stat, pe patriarhul Tihon, pe primarul Dumbadze al Ialtei sau măcar pe vreun revizor de şcoală primară. Dar nimic din toate acestea nu i se arătă. Regimul sovietic pătrunsese până şi în visele monarhistului.

— Mereu aceleaşi vise! încheie Hvorobiev pe un ton plângăreț. Blestemate vise!

— Stai prost, îi spuse Ostap cu compătimire. După cum se spune, existența determină conştiința. Din moment ce trăieşti în țară sovietică, visele pe care le ai trebuie să fie şi ele sovietice.

— N-am o clipă de odihnă, se tânguia Hvorobiev. Să-mi fie dat măcar ceva, cât de cât. Accept orice. Mă rog, să nu fie Purişkevici. Da' barem Miliukov. Oricât, e un om cu studii superioare şi monarhist în sufletul lui. Dar, nu şi nu! Nu-mi apar decât anticriștii ăştia sovietici.

— Te voi ajuta eu, îi zise Ostap. Am mai avut prilejul să-mi tratez prietenii şi cunoscuții după metoda lui Freud. Visul e un fleac. Principalul e să înlături cauza visului. Şi cauza principală este existența însăşi a Puterii sovietice. În momentul de față însă nu pot s-o înlătur, pentru simplul motiv că n-am timp. Ştii, sunt un turist sportiv, şi trebuie să fac acum o mică reparație la maşina mea, aşa că dă-mi voie, te rog, s-o bag în magazie la dumneata. Cât priveşte cauzele, poți să fii liniştit, le voi înlătura când mă întorc. Lasă-mă numai să termin cursa.

Monarhistul, buimac din pricina visurilor apăsătoare, îngădui bucuros simpaticului şi săritorului tânăr să folosească magazia. Îşi puse peste cămaşă paltonul, îşi vârî picioarele goale în nişte galoşi şi ieşi după Bender în curte.

— Aşadar, pot să am speranțe? întrebă el, alergând cu paşi mărunți după oaspetele picat, aşa, din senin, în zori.

— Să nu te îndoieşti, răspunse nepăsător comandorul. De îndată ce va dispărea Puterea sovietică, te vei mai uşura. Ai să vezi!

După o jumătate de oră, "Antilopa" fu ascunsă la Hvorobiev şi lăsată sub pază lui Kozlevici şi Panikovski. Bender, însoțit de Balaganov, plecă în oraş după vopsea.

Frații de sânge mergeau spre soare, îndreptându-se către centrul oraşului. Pe cornişele caselor se plimbau porumbei cenuşii. Trotuarele de lemn, stropite cu apă, erau curate şi răcoroase.

Într-o dimineață ca asta, unui om cu conştiința curată i-ar fi făcut plăcere să iasă din casă, să zăbovească un minut la poartă, să scoată din buzunar o cutie de chibrituri pe care e lipită poza unui avion cu o tiflă în loc de elice şi pe care scrie: "Răspuns lui Curzon", să admire un pachet nou de țigări, să ia o țigară din el, s-o aprindă şi să sperie, cu fumul ei de tămâie, o albină cu fireturi de aur pe burtă.

Bender şi Balaganov se lăsară vrăjiți de farmecul dimineții, al străzilor curate şi al porumbeilor puri la suflet. O vreme li se păru că nimic nu le apasă conştiința, că toată lumea îi iubeşte, că sunt nişte logodnici care se duc la întâlnire cu logodnicele lor.

Deodată, le ieşi în drum un om care ținea într-o mână un şevalet pliant şi într-alta o cutie lustruită pentru vopsele. Avea o mutră atât de speriată, parcă sărise cu o clipă înainte dintr-o clădire cuprinsă de flăcări, izbutind să salveze de la foc numai şevaletul şi cutia.

— Vă rog să mă iertați, zise el cu glas tare, trebuia să treacă chiar acum pe aici tovarăşul Plotski-Poțeluev. Nu l-ați întâlnit cumva? Nu l-ați văzut trecând?

— Noi nu întâlnim niciodată astfel de oameni, răspunse grosolan Balaganov.

Pictorul îi dădu cu cotul în piept lui Bender, spuse "pardon" şi fugi mai departe.

— Plotski-Poțeluev! bombănea marele maestru, care încă nu-şi luase micul dejun, şi eu am cunoscut o moaşă pe care o chema Meduza-Gorgoner dar n-am făcut tapaj pe chestia asta, nu alergam pe stradă țipând; "N-ați văzut-o cumva pe cetățeana Meduza-Gorgoner? Trebuia să se plimbe pe aici." Auzi, domnule, ce grozăvie! Plotski-Poțeluev!

Nici nu apucă bine să-şi termine tirada şi i se iviră înainte alţi doi indivizi cu şevalete negre şi cutii lustruite, dar cu o înfăţişare cu totul deosebită. Unul dintre ei era pesemne de părere că un pictor trebuie să fie neapărat păros şi, prin cantitatea de vegetaţie de pe faţă, ţinea în U.R.S.S. locul lui Henric de Navarra. Mustăţile, pletele şi bărbuţa animau foarte mult figura lui turtită. Celălalt era chel şi avea tigva atât de netedă şi de lucioasă, încât părea un abajur de sticlă.

— Pe tovarăşul Plotski... zise locţiitorul lui Henric de Navarra gâfâind.

— Poţeluev, adăugă abajurul.

— Nu l-aţi văzut? strigă Henric de Navarra.

— Trebuie să se plimbe pe undeva, pe aici, explică abajurul.

Bender îl dădu la o parte pe Balaganov, care era gata să deschidă gura să înjure şi, cu o politeţe jignitoare, spuse:

— Pe tovarăşul Plotski nu l-am văzut, dar dacă acest tovarăş vă interesează într-adevăr, grăbiţi-vă. Îl mai caută pe aici un om al muncii, după aspect, specialist în tablouri cu bătălii.

Agăţându-şi şevaletele şi împingându-se unul pe celălalt, pictorii fugiră mai departe. În timpul acesta, apăru de după colţ o birjă. În ea şedea un grăsan la care se putea uşor ghici că sub cutele bluzei albastre are un pântec asudat. Aspectul general al pasagerului îţi reamintea vechea reclamă a unei creme brevetate, care începea cu vorbele: "Spectacolul unui trup gol acoperit cu păr face o impresie dezgustătoare". Nu era greu nici să ghiceşti ce profesie are grăsunul. Cu o mână ţinea un mare şevalet, iar la picioarele birjarului se afla o cutie lustruită, în care erau, fără îndoială, vopsele.

— Alo! strigă Ostap. Îl cauţi pe Poţeluev?

— Exact, confirmă pictorul gras, uitându-se la Ostap de ţi se făcea milă.

— Grăbeşte-te! Grăbeşte-te! Grăbeşte-te! strigă Ostap. Ţi-au luat-o trei pictori înainte. Ce este? Ce s-a întâmplat?

Dar calul, tropăind din potcoave pe caldarâm, îl duse mai departe pe cel de-al patrulea reprezentant al artelor plastice.

— Ce cultură în oraşul ăsta! făcu Ostap. Ai băgat, probabil, de seamă, Balaganov, că din patru cetăţeni pe care i-am întâlnit, toţi patru erau pictori. Interesant!

Când acesta se opri în faţa unei prăvălii cu vopsele, Balaganov îi şopti:

— Nu ţi-e ruşine?

— De ce? întrebă Ostap.

— Păi cum! Chiar ai de gând să dai pe ele bani gheață?

— A, despre asta vorbeşti, zise Ostap. Mărturisesc că mi-e cam ruşine. E o situație caraghioasă. Fireşte. Dar ce să-i faci? Doar n-o să ne ducem la Comitetul Executiv să cerem vopsele pentru organizarea "Zilei ciocârliei"... Nu-i vorbă, vopsele ne-ar da ei, dar ar trebui să pierdem pentru asta o zi întreagă.

Vopselele uscate din borcane, cilindri de sticlă, saci, butoiaşe şi pachete învelite în hârtie ruptă aveau culori atrăgătoare, ca la circ, şi dădeau prăvăliei un aer sărbătoresc.

Comandorul şi mecanicul de bord începură să aleagă pretențioşi culorile.

— Negru e prea de doliu, zicea Ostap. Verdele nu ne convine: e culoarea speranțelor spulberate. Violetul nu merge. N-are decât să umble, în picioare, în maşină violetă, şeful miliției! Rozul e vulgar. Albastrul e banal, roşul prea miroase a supus credincios. Va trebui să vopsim "Antilopa" în galben. Culoare cam țipătoare, dar frumoasă.

— Dar cine sunteți dumneavoastră? Pictori? întrebă vânzătorul, a cărui bărbie era puțintel mânjită de albăstreală.

— Pictori, răspunse Bender, de bătălii şi de peisaje marine.

— Atunci nu aici trebuia să veniți, zise vânzătorul, strângând pachetele şi borcanele de pe tejghea.

— Cum nu aici! exclamă Ostap. Dar unde?

— Peste drum.

Vânzătorul veni cu cei doi clienți la uşă şi le arătă cu mâna firma de peste drum unde era zugrăvit un cap de cal cafeniu şi scria cu litere negre pe fond albastru:

OVĂZ ŞI FÂN

— Perfect, zise Ostap. Nutrețuri tari şi moi pentru vite. Dar ce legătură au astea cu pictorii? Nu văd nici o legătură.

Dar legătura exista şi chiar una foarte importantă. Ostap o descoperi încă de la începutul explicațiilor date de vânzător.

În oraş, pictura era apreciată de multă vreme şi cei patru pictori care locuiau aici de mulți ani întemeiaseră un grup numit "Portretistul dialectic". Ei făceau portrete ale activiştilor cu munci de răspundere şi le vindeau la galeria locală de pictură. Cu timpul, numărul activiştilor cu munci de răspundere cărora nu li se făcuse portretul scăzu considerabil, ceea ce a

redus mult câştigurile portretiştilor dialectici. Dar era încă de suportat. Anii de suferințe au început când în oraş a sosit un nou pictor, Feofan Muhin.

Prima lucrare a acestui pictor stârni mare senzație în oraş. Era portretul directorului Trustului de Hoteluri. Feofan Muhin îi lăsă mult în urmă pe dialectici. Făcuse portretul directorului nu în ulei şi nici în acuarelă, cărbune, peniță, acvaforte, guaşă sau creion. Nu! îl făcuse din ovăz. Şi când pictorul Muhin transportă tabloul cu birja la muzeu, calul de la trăsură se uita nervos înapoi şi necheza.

Cu timpul, Muhin începu să folosească şi alte cereale. Portretele sale din mei, grâu şi mac, schițele îndrăznețe din porumb şi hrişcă, peisajele sale din orez şi naturile moarte din mei cunoscură un succes răsunător.

Acum lucra la un portret în grup. Pânza — o pânză mare —reprezenta o şedință a Direcției Districtuale de Planificare. Feofan făcea acest tablou din fasole şi mazăre. Dar, în adâncul inimii sale, rămăsese credincios ovăzului grație căruia se impusese şi le dăduse la cap portretiştilor dialectici.

— Desigur, cu ovăz e mai interesant! exclamă Ostap. Tâmpiții ăia de Rubens şi Rafael zugrăveau în ulei. Dar şi noi suntem nişte prostănaci *ă la* Leonardo da Vinci. Dă-ne vopsea galbenă de email.

Plătind vânzătorului vorbăreț, Ostap îl întrebă:

— Dar fiindcă veni vorba, spune-mi, te rog, cine e Plotski-Poțeluev? Că noi nu suntem de pe-aici şi habar n-avem.

— Tovarăşul Poțeluev este un cunoscut activist de la centru, concetățean de-al nostru, care se află acum aici, venit de la Moscova în concediu.

— Am înțeles, zise Ostap. Mulțumesc pentru informații. La revedere!

În stradă, frații de sânge îi văzură pe portretiştii dialectici stând toți patru la o răspântie, ca nişte țigani, cu fețe triste şi lungi. Lângă ei zăceau şevaletele puse în piramidă, ca nişte puşti.

— Ce-i fraților, e prost? întrebă Ostap. L-ați scăpat pe Plotski-Poțeluev?

— L-am scăpat, se văitară pictorii. Şi când te gândeşti că l-am avut aproape în mână.

— Vi l-a suflat Feofan? întrebă Ostap, arătând că ştie bine cum stau lucrurile.

— A şi început să picteze, cârpaciul, răspunse sosia lui Henric al II-lea de Navarra. Cu ovăz! Zice că trece din nou la maniera veche. Se plânge,

negustorul, de criza genului.

— Dar unde e atelierul afaceristului ăstuia? se interesă curios Ostap. Aş vrea să arunc şi eu o privire acolo.

Pictorii, care aveau timp liber berechet, îi conduseră pe Ostap şi pe Balaganov la Feofan Muhin. Feofan lucra în aer liber, în grădinița sa. În fața lui şedea pe un taburet tovarăşul Plotski, care părea un om sfios. Fără măcar să respire, se uita la pictor care, asemeni semănătorului de pe bancnota de trei cervoneți, lua pumni de ovăz dintr-o legăturică şi-i arunca pe pânză. Muhin se încrunta mereu, căci îl supărau vrăbiile care se apropiau obraznice de tablou şi ciuguleau din el diferite detalii.

— Cât vei lua pe tabloul ăsta? îl întrebă sfios Plotski.

Feofan se opri din semănat, aruncă o privire critică asupra tabloului său şi răspunse îngândurat:

— Ştiu eu? Cred că muzeul îmi va da vreo 250 de ruble.

— Da' e scump, nu glumă.

— Ce? Parcă mai poți găsi astăzi ovăz de cumpărat? răspunse Muhin cu o voce tărăgănată. E scump că nici nu poți să te apropii de el!

— Ei, cum merge însămânțarea de primăvară? întrebă Ostap, vârându-şi capul prin grilajul grădiniței. După câte văd, campania de însămânțări se desfăşoară cu succes. Se realizează planul sută la sută! Toate astea sunt însă fleacuri în comparație cu ceea ce am văzut eu la Moscova. Acolo, un pictor a făcut un tablou din fire de păr. O compoziție mare, cu personaje multe şi — țin să subliniez — perfect orientat ideologic, cu toate că pictorul a păcătuit, e drept, folosind fire de păr de la nemembri de partid. Repet însă că din punct de vedere ideologic tabloul era admirabil. Se chema *Unchiaşul Pahom şi tractorul în schimbul de noapte.* Era un tablou atât de nărăvaş, că oamenii nici nu ştiau ce să mai facă cu el. Uneori părul se ridica măciucă. Dar într-o bună zi a încărunțit de tot şi n-a mai rămas nici urmă din unchiaşul Pahom şi din tractorul lui. Noroc că pictorul apucase să ciupească pentru ideea asta o mie cinci sute de ruble. Aşa că să nu-ți faci prea mari speranțe, tovarăşe Muhin! Ovăzul ar putea deodată să încolțească, tablourile dumitale vor da în spic şi nu vei mai apuca niciodată să strângi recolta.

Portretiştii dialectici râseră satisfăcuți. Dar Feofan nu se tulbură.

— Asta sună a paradox, zise el reluând semănatul.

— Bine, spuse Ostap luându-şi rămas bun. Seamănă ceea ce e rațional, bun, veşnic, şi-om vedea noi pe urmă! Rămâneți cu bine şi voi, fraților.

Lăsaţi dracului culorile voastre în ulei. Treceţi la mozaicul din piuliţe, piroane şi şuruburi. Un portret din piuliţe! Grozavă idee!

Toată ziua, membrii echipajului "Antilopei" şi-o pierdură vopsind maşina. Până seara, ea deveni de nerecunoscut şi lucea în toate nuanţele gălbenuşului de ou.

În zorii zilei următoare, "Antilopa" metamorfozată părăsi magazia ospitalieră şi o porni spre sud.

— Păcat că n-am putut să-mi iau rămas bun de la stăpânul casei. Dormea atât de liniştit, încât n-am vrut să-l trezesc. Poate că, în sfârşit, visează ceea ce dorea de atâta amar de vreme: mitropolitul Dvuloghi binecuvântând pe ştabii Ministerului Învăţământului Public cu prilejul tricentenarului înscăunării dinastiei Romanovilor.

Dar tocmai când Ostap isprăvi fraza, se auzi din căsuţa cu bârne urletul plângăreţ care îi devenise cunoscut.

— Mereu acelaşi vis! urla bătrânul Hvorobiev. Doamne sfinte!

— Am greşit, recunoscu Ostap. Probabil că nu l-a visat pe mitropolitul Dvuloghi, ci plenara lărgită a cenaclului literar "Fierăria şi conacul". Dar, în definitiv, dă-l dracului! Treburile ne cheamă la Cernomorsk.

CAPITOLUL IX DIN NOU CRIZA GENULUI

De câte lucruri nu se apucă oamenii!

Paralel cu lumea mare în care trăiesc oameni mari şi se fac lucruri mari, există o lume mică, cu oameni mici şi lucruri mici. În lumea mare s-a inventat motorul Diesel, s-a scris cartea *Suflete moarte,* s-a construit hidrocentrala de pe Nipru şi s-a înfăptuit un zbor în jurul lumii. În lumea mică s-a inventat balonaşul ţipător "dor-de-ducă", s-a scris cântecul *Cărămizile* şi s-au făcut pantalonii tip "plenipotenţiar". În lumea mare oamenii sunt mânaţi de dorinţa de a ferici omenirea. Lumea mică este departe de asemenea preocupări înalte. Locuitorii ei au o singură dorinţă: să-şi ducă cumva zilele fără să sufere de foame.

Oamenii mici se grăbesc să-i ajungă din urmă pe cei mari. Ei îşi dau seama că trebuie să fie în pas cu vremea, căci numai atunci îşi vor putea desface marfa lor măruntă. În era sovietică, eră în care în lumea mare s-au clădit fortăreţe ideologice, şi în lumea mică se observă o înviorare. Oricărei invenţii mărunte din această lume a furnicilor i se dă baza de granit a ideologiei "comuniste". Pe balonaşul "dor-de-ducă" s-a desenat un Chamberlain, care seamănă foarte mult cu cel ce apare mereu în *Izvestia.*

Într-un cântec de muzică uşoară, un lăcătuş isteţ, ca să câştige dragostea unei comsomoliste, îndeplineşte şi chiar depăşeşte în trei refrene planul industrial şi financiar. Şi în timp ce în lumea mare au loc discuţii aprige asupra organizării vieţii noi, în lumea mică înnoirea e gata: există cravata "Visului udarnicului", bluza tip Tolstoi-Gladkov, statueta în gips "Colhoznică făcând baie" şi subrauri de plută pentru femei: "Dragostea albinelor muncitoare".

Tot aşa s-a simţit un suflu nou şi în domeniul rebusurilor, şaradelor, cuvintelor încrucişate etc. Lucrul după metodele vechi a încetat să mai fie la modă. Secretarii rubricilor *În orele de odihna* sau *Pentru a pune în mişcare circumvoluţiunile creierului î*ncetară categoric să mai primească la ziarele şi revistele unde funcţionau marfă fără ideologie. Şi în timp ce ţara fremăta de la un capăt la altul al vastelor ei întinderi, în timp ce se construiau uzine de tractoare şi se creau grandioase fabrici de grâne, bătrânul Siniţki, de profesie autor de rebusuri, şedea în odaia sa şi, privind cu ochi sticloşi tavanul, compunea o şaradă având la bază cuvântul la modă "industrializare".

Siniţki avea înfăţişarea unui gnom. De obicei, zugravii desenează asemenea gnomi pe firmele magazinelor de umbrele. Gnomii de pe firme au tichii roşii pe cap şi fac prietenos cu ochiul trecătorilor, îmbiindu-i parcă să cumpere cât mai repede o umbrelă de mătase sau un baston cu măciulie de argint în formă de cap de câine. Barba lungă, gălbuie, a lui Siniţki cobora până sub masă, în coşul de hârtii.

— Industrializarea, şoptea el amărât, mişcând din buzele lui bătrâneşti şi palide ca nişte chiftele neprăjite.

Şi împărţi cuvântul în particule cum se obişnuieşte la şarade:

— Indus… Tri… Ali... Za... Rea.

Totul era în perfectă regulă. Siniţki vedea deja efectul acestei şarade ingenioase, cu un conţinut plin de miez, uşoară de citit şi greu de ghicit. Îl încurca numai particula *Za.*

"Ce explicaţie să dau la *Za?* se gândea chinuindu-se bătrânul. Ei, aş putea să-l transform în *Zar* şi *Ea* şi ar ieşi perfect, dar *Zar* e antiideologic.

După ce se frământă vreo jumătate de oră, Siniţki hotărî că dezlegarea sfârşitului va veni de la sine şi se apucă de lucru.

Începu să-şi scrie poemul pe o foaie ruptă dintr-un registru contabil cu inscripţia "Debit".

Pe uşa albă cu geamuri a balconului se vedeau salcâmii în floare, acoperişurile peticite ale caselor şi dunga de la albastrul tare al mării, în zare. Amiaza învăluia oraşul Cernomorsk într-o pâclă fierbinte.

Bătrânul se mai gândi puțin şi aşternu pe hârtie primele versuri:

Prima parte poartă pe capul ei turban,
Şi-are reşedința în Orientul...

— Şi-are reşedința în Orientul... repetă bătrânul satisfăcut.

Îi plăcuse ceea ce compusese, dar îi era greu să găsească cuvântul cu rimă la "turban" şi care să meargă cu "Orientul". Rebusistul se plimba prin odaie scărpinându-se în barbă. Deodată, îi veni inspirația şi scrise:

Prima parte poartă pe capul ei turban
Şi în suflet, veşnic, credință de brahman.

Cu următoarele două particule rezolvă uşor:

Partea doua arat-o întreită parte
Şi a treia se aflã într-o vestită carte'
Unde e eroul unei poveşti cu hoți
Care ne-a fost spusă când eram țânci cu toți...

Obosit de acest ultim efort, Sinițki se lăsă pe speteaza scaunului şi închise ochii. Împlinise şaptezeci de ani. Cincizeci de ani din aceşti şaptezeci compusese rebusuri, şarade, ghicitori şi anagrame, dar niciodată nu-i venise venerabilului rebusist atât de greu să lucreze ca acum.

Rămăsese în urma vieții, nu avea deloc nivel politic şi concurenții tineri i-o luau uşor înainte. Aceştia aduceau la redacție probleme cu o orientare ideologică atât de impresionantă, încât, citindu-le, bătrânul plângea de invidie. Cum ar fi putut el, bunăoară, să compună o problemă ca aceasta:

PROBLEMA —ARITMOID

Avem trei gări: Vorobiovo, Gracevo şi Drozdovo, cu un număr egal de funcționari, fiecare. In gara Drozdovo, sunt de şase ori mai puțini comsomolişti decât în celelalte două luate la un loc, iar în gara Vorobiovo, doisprezece membri de partid mai mult decât în gara Gracevo, unde

numărul celor fără partid e mai mare cu şase decât în primele două. Câţi funcţionari avem în fiecare gară şi care e, dintre ei, numărul membrilor de partid şi al comsomoliştilor?

Trezindu-se din gândurile sale amare, bătrânul luă o altă filă cu menţiunea "Debit", dar, când să înceapă a scrie, intră în odaie o fată cu părul scurt, ud, şi cu un costum de baie negru pe umăr.

Fata ieşi în tăcere pe balcon, atârnă costumul jilav pe balustrada scorojită şi se uită în jos. În curtea sărăcăcioasă, pe care o cunoştea de atâţia ani, zăceau aceleaşi lăzi sparte, se plimbau aceiaşi cotoi murdari de cărbune, şi un tinichigiu repara o găleată, făcând un zgomot infernal. La parter nişte gospodine vorbeau despre cât de grea e viaţa.

Fata auzea aceste discuţii pentru a nu ştiu câta oară, pe fiecare cotoi îl ştia pe nume, iar tinichigiul îi făcea impresia că stă şi repară găleata aceea de ani de zile. Zosia Siniţkaia se întoarse în odaie.

— Ideologia asta mi-a mâncat sufletul, îl auzi ea pe bunicu-său bombănind, şi ce ideologie poate să existe în domeniul rebusurilor? Rebusurile... Zosia aruncă o privire asupra mâzgăliturilor de pe foaia de hârtie a bătrânului şi sări imediat cu gura:

— Ce-ai scris aici? Ce-i asta? "Şi în suflet, veşnic, credinţă de brahman"? De ce-ai introdus credinţa? Doar tu ai spus că nu se mai primesc la redacţie rebusuri cu trimiteri la religie.

Siniţki rămase cu gura căscată. Strigând: "Unde vezi credinţă, unde? N-am vorbit de nici o credinţă", el îşi puse, cu mâinile tremurânde, ochelarii de modă veche pe nas şi reciti cele scrise pe fila de hârtie.

— Aşa e, făcu el trist. Este... Iar am sfeclit-o. Şi ce păcat! Am avut o rimă atât de frumoasă.

— Pune, în loc de "credinţă", "sămânţă", îl sfătui Zosia. Dar Siniţki, speriat, refuză "sămânţa".

— Iese ceva rasial. Ştiu eu. Am mai păţit. Of, ce mă fac, Zosenka?

Zosia se uită indiferentă la bunicul ei şi-i zise s-o ia de la capăt.

— Oricum, n-ai explicat de-ajuns partea a doua, spuse ea.

— Am mai păţit, îşi urmă bătrânul gândul, şi tot n-am învăţat. Îţi aduci aminte de şarada mea cu "panificaţie"? împărţisem cuvântul în "pani-fi-caţ" şi "ie". Şi când am ajuns la "caţ", am scris:

"Iar cea de-a treia parte, ca s-o găsiţi, nu-i greu: ea reprezint-adesea un nume de evreu". Nu mi-au primit 'şarada. Mi-au spus: "E slabă, nu merge".

Şi cum iar am încurcat-o.

Şi bătrânul, dând la o parte şarada, începu să compună un rebus mare cu o solidă orientare ideologică. În primul rind, desenă cu creionul un lup care ținea în bot un *T,* mare şi masiv ca o dublă spânzurătoare. Lucrul începu să meargă.

Zosia se apucă să pună masa. Se mişca mereu între bufetul cu geamuri de cristal şi masă, aducând tacâmurile. Mai întâi o supieră de faianță cu urechile sparte, apoi nişte farfurii cu şi fără floricele, pe urmă nişte furculițe îngălbenite şi chiar o compotieră, deşi pentru masă nu era pregătit nici un fel de compot.

În general, familia Sinițki stătea prost cu finanțele. Rebusurile şi şaradele aduceau în casă mai mult emoții decât bani. Pensiunea, pe care bătrânul rebusist o oferea câtorva cetățeni dintre cunoştințele lui şi care reprezenta principalul capitol de venituri al familiei, mergea şi ea prost. Podvîsoțki şi Bomze plecaseră în concediu. Stulian se însurase cu o grecoaică şi începuse să mănânce acasă, iar Pobiruhin fusese "comprimat" conform punctului 2, din instituția unde lucra, şi, de emoție, îşi pierduse pofta de mâncare şi renunțase la mese. Acum umbla prin oraş, îşi oprea cunoscuții şi rostea aceeaşi frază, plină de sarcasm ascuns: "Ați auzit ultima noutate? Am fost dat afară conform punctului 2". Unii îi răspundeau compătimitor: "Frumos ne-au mai aranjat Marx şi Engels ăştia!" Alții însă nu-i răspundeau nimic, se uitau pieziş la el şi treceau repede mai departe, bălăbănindu-şi servietele. În cele din urmă, dintre toți care mâncau la pensiune rămase unul singur, dar nici acesta nu mai plătise de o săptămână, susținând că s-a întârziat cu leafa.

Dând supărată din umeri, Zosia se duse la bucătărie, iar când se întoarse, găsi la masă pe ultimul pensionar: Alexandr Ivanovici Koreiko.

În afara serviciului, Alexandr Ivanovici nu părea a fi un om sfios şi umil. Totuşi, prudența i se citea întotdeauna pe figură. De data aceasta, examina foarte grav noul rebus al lui Sinițki. Printre alte desene misterioase, era unul reprezentând un cer, un peşte fără cap şi un picior stingher, desculț, cu degetul gros foarte precis reliefat în dreapta. Rebusul se încheia cu o lumânare topită.

— Îți va fi greu să dezlegi rebusul ăsta, îi spunea Sinițki lui Koreiko, plimbându-se în jurul lui. O să trebuiască să te căzneşti mult la el!

— O să cam trebuiască, o să cam trebuiască, răspunse Koreiko batjocoritor. Numai lupul mă încurcă. Ce-i cu lupul ăsta? Aha! Am înțeles!

Gata! "Prin luptă fiecare-şi cucereşte dreptul său"?

— Exact, făcu dezamăgit bătrânul. Cum l-ai dezlegat aşa de repede? Ai într-adevăr aptitudini. Se vede imediat contabilul de categoria întâi.

— Categoria a doua, îl corectă Koreiko. Pentru ce ai compus rebusul? Pentru presă?

— Da, pentru presă. Degeaba l-ai făcut, zise Koreiko, uitându-se curios la ciorba deasupra căreia pluteau stele de grăsime ca nişte medalii de aur. Ciorba asta avea ceva deosebit, ceva piept acoperit cu sclipitoare decorații. "Prin luptă îți cucereşti dreptul" este o lozincă a socialiştilor revoluționari. N-o să meargă în presă.

— Of, Dumnezeule! gemu bătrânul. Maică Precistă! Iar am încurcat-o. Auzi, Zosenka, iar am greşit. Ce să fac acum?

Amândoi începură să-l liniştească. După ce mâncă în pripă, bătrânul se sculă, îşi strânse tot ce-a compus într-o săptămână, îşi puse o pălărie de pai ca pentru cai şi spuse:

— Ei, Zosenka, mă duc la *Molodiojnîie vedomosti.* Mi-e cam teamă pentru algebroid, dar cred că o să fac acolo rost de ceva bani.

La revista comsomolistă *Molodiojnîie vedomosti* rebusurile bătrânului erau de foarte multe ori respinse şi i se aduceau reproşuri că e înapoiat, totuşi, nu se purtau rău cu el şi această revistă era singurul loc de unde-i venea un pârâiaş subțirel de bănişori. Sinitki luă cu el o şaradă care începea cu vorbele: "Partea întâi de v-adânciți, Pe fundul mării o găsiți", două logogrife colhoznice şi un algebroid în care, prin înmulțiri şi împărțiri foarte complicate, se demonstra superioritatea puterii sovietice față de oricare altă putere.

După ce rebusistul plecă, Alexandr Ivanovici începu să se uite încruntat la Zosia. La început, Alexandr Ivanovici lua masa la Sinitki, fiindcă la el se mânca ieftin şi bine. În afară de aceasta, îşi propusese ca normă principală de conduită să nu uite nici o clipă că e un mic funcționar şi îi plăcea să vorbească despre greutățile vieții într-un oraş mare, când ai o leafă de mizerie. De câtva timp însă, prețul şi gustul meselor luate la Sinitki pierduseră pentru el semnificația abstractă pe care le-o dădea. Dacă i s-ar fi cerut şi ar fi putut s-o facă fără să fie nevoit să se ferească de ochii lumii, ar fi plătit pentru o masă nu şaizeci de copeici, ca acum, ci trei sau chiar cinci mii de ruble.

Alexandr Ivanovici, sihastrul care se tortura cu bună ştiință, purtând cătuşe financiare, el, omul care-şi interzisese să se atingă de orice costă mai

scump de cincizeci de copeici şi care, de frică de a nu-şi pierde milioanele, nu-şi putea permite să cheltuiască pe faţă nici o sută de ruble, se îndrăgostise cu toată pasiunea de care e în stare un om tare, aspru şi înrăit de o aşteptare fără de sfârşit.

Astăzi se hotărâse, în fine, să declare Zosiei sentimentele sale şi să-i ofere mâna în care bătea un puls mic şi meschin ca un dihor, şi inima sa, înrobită.

— Da, zise el, asta e situația, Zosia Viktorovna.

După ce făcu această comunicare, cetățeanul luă de pe masă o scrumieră pe care scria lozinca prerevoluționară: "Bărbate, nu-ți supăra nevasta!" şi începu s-o examineze cu adâncă luare-aminte.

Trebuie să facem aici o paranteză şi să arătăm că nu există pe lume fată care să nu ştie cel puțin cu o săptămână înainte că i se va face o declarație. De aceea, Zosia Viktorovna oftă preocupată, oprindu-se în fața oglinzii. Avea alura sportivă pe care o căpătaseră în ultimii ani toate fetele frumoase. După ce verifică acest lucru, se aşeză în fata lui Alexandr Ivanovici şi se pregăti să-l asculte. Dar Alexandr Ivanovici nu mai zise nimic. Nu cunoştea decât două roluri: pe cel de funcționar şi pe cel de milionar clandestin. Un al treilea rol nu cunoştea.

— Ai auzit ultima noutate? întrebă Zosia. Pobiruhin a fost comprimat.

— Şi la noi au început comprimările, răspunse Koreiko. O să zboare mulți. De pildă, Lapidus-junior. De altfel, şi Lapidus-senior e un păcătos...

În acest moment, Koreiko îşi dădu seama că o ia pe tonul funcționarului sărac şi se lăsă cuprins de îngândurare — o îngândurare apăsătoare ca de plumb.

— Da, da, zise el, trăieşti aşa, în singurătate, fără să cunoşti nici o bucurie.

— Ce să cunoşti? prinse suflet Zosia.

— Fără să cunoşti ataşamentul unei femei, rosti Koreiko cu o voce sugrumată.

Nemaicăpătând nici un sprijin de la Zosia, el îşi dezvoltă ideea.

E deja bătrân. Adică, nu propriu-zis bătrân, dar nu mai e tânăr. Şi nu atât că nu mai e tânăr, dar vremea trece, anii se duc, zboară. Şi fuga aceasta a timpului abate asupra lui tot felul de gânduri. Despre căsătorie, de pildă. Greşit s-ar crede despre el că ar fi nu ştiu cum şi nu ştiu mai cum. Ba, când te gândeşti bine, nu-i deloc de aruncat. Nu face nimănui nici un rău. Oamenii ar trebui să-l compătimească. Are chiar impresia că ar putea fi

iubit. Nu e un filfizon ca alții şi nu-i place să arunce vorbe în vânt. De ce o anumită fată nu s-ar mărita cu el? După ce îşi exprimă sentimentele într-o formă atât de sfioasă, Alexandr Ivanovici se uită pătrunzător la Zosia.

— Şi, într-adevăr, s-ar putea să-l comprime pe Lapidus-junior? întrebă nepoata rebusistului.

Şi fără a mai aştepta răspunsul, trecu la fondul chestiunii.

Înțelege totul perfect de bine. Timpul trece, într-adevăr, îngrozitor de repede. Parcă ieri a avut nouăsprezece ani, acum are douăzeci şi peste un an o să aibă douăzeci şi unu. Ea n-a crezut niciodată că Alexandr Ivanovici ar fi nu ştiu cum şi nu ştiu mai cum. Dimpotrivă, a fost întotdeauna încredințată că e un om de treabă. Mai de treabă decât mulți alții. Şi desigur că merită să-i meargă toate din plin. Dar tocmai acum ea caută ceva, ce anume, nu ştie nici ea. Aşa că, în momentul de față nu poate să se mărite. Şi apoi, ce fel de viață ar putea să ducă împreună? Ea, cu căutările ei, el — ca să vorbim cinstit şi sincer — cu numai patruzeci şi şase de ruble pe lună. Şi apoi, deocamdată ea încă nu-l iubeşte, ceea ce, lăsând celelalte de o parte, este foarte important.

— Care patruzeci şi şase de ruble? exclamă deodată Alexandr Ivanovici cu o voce de tunet, sculându-se în picioare. Eu am... eu...

Dar nu mai spuse nimic. Se speriase. Începea rolul de milionar şi aceasta nu se putea termina decât cu pieirea lui. De spaimă se şi îndepărtă de ochiul dracului şi prinse a bâlbâi că fericirea nu stă în bani. Dar când să intre mai adânc în acest subiect, se auzi de afară un gâlgâit. Zosia ieşi repede pe coridor. Dădu peste bunicul ei care stătea cu pălăria lui mare de pai, cu bumburuțe lucind ca cristalele, şi nu îndrăznea să intre. De amărăciune, barba i se răsfirase ca o mătură.

— Cum de te-ai întors aşa de repede? strigă Zosia. Ce s-a întâmplat?

Bătrânul îşi ridică spre ea ochii plini de lacrimi.

Speriată, ea îl cuprinse de umerii numai oase şi-l trase repede în odaie. Timp de o jumătate de oră, Sinițki zăcu pe canapea tremurând.

După multe rugăminți, bunicul începu să povestească.

Totul mersese de minune. Ajunsese cu bine la redacția revistei *Molodiojnîie vedomosti.*

Acolo, şeful secției *Exerciții mintale îl* primise foarte politicos.

— Mi-a dat mâna, Zosenka, suspină bătrânul. Mi-a zis: ia loc, tovarăşe Sinițki. Şi apoi mi-a dat cu leuca în cap. Mi-a spus că secția lor se desființează. Le-a venit un nou redactor-şef, care a declarat că cititorii nu

mai au nevoie de exerciții mintale, ci le trebuie, Zosenka, o secție specială pentru jocul de dame. Şi ce-o să fie acum, l-am întrebat eu. Nimic, mi-a spus el. Materialul dumitale n-o să intre şi asta-i tot. Şi unde pui că mi-a lăudat şarada cum nici nu poți să-ți închipui. Mi-a spus că sunt nişte versuri ca ale lui Puşkin, în special pasajul: "Partea-ntâi de v-adânciți, Pe fundalul mării o găsiți, Şi de căutați profund Dați de-a doua, tot la fund."

Bătrânul rebusist mai tremură îndelung pe canapea, plângându-se de presiunea apăsătoare a ideologiei sovietice.

— Iar o dramă! exclamă Zosia.

Apoi îşi arboră pălăria şi porni spre uşă. Alexandr Ivanovici se luă după ea, deşi îşi dădea seama că n-ar fi trebuit s-o facă.

Pe stradă, Zosia îl luă pe Koreiko la braț.

— O să fim totuşi prieteni, nu-i aşa?

— Ar fi mai bine dacă te-ai mărita cu mine, mormăi sincer Koreiko.

În fața gheretelor de răcoritoare se îmbulzeau tineri fără pălării şi cu cămăşi albe, cu mânecile suflecate până peste coate. Pe rafturi se vedeau sifoanele albastre cu capişoane metalice. Şi în față, aşezați pe un suport rotativ, cilindri înalți de sticlă plini cu sirop care dădeau gheretei un aer sclipitor de farmacie. Nişte persani cu fețe triste prăjeau nuci pe cărbuni, atrăgând cu mirosul lor pe cei ieşiți la plimbare.

— Aş vrea să mă duc la cinematograf, spuse Zosia alintându-se. Aş vrea nuci cojite şi sirop cu sifon.

Koreiko ar fi fost gata să facă pentru Zosia orice. Ar fi fost chiar hotărât să rupă puțin cu comportarea lui conspirativă şi să cheltuiască până la vreo cinci ruble pentru un chef. Avea în momentul acela în buzunar, într-o cutie plată de tablă în care înainte fuseseră țigări *“Kaukaz”*, zece mii de rable în hârtii de câte 250 de ruble fiecare. Dar chiar dacă ar fi înnebunit şi s-ar fi hotărât să scoată la lumină una din bancnote, oricum nu i-ar fi putut-o schimba la nici un cinematograf.

— S-a întârziat cu plata salariului, spuse el complet disperat. Ni se plăteşte foarte neregulat.

Abia rosti aceste cuvinte şi din mulțimea celor ce se plimbau se desprinse un tânăr cu nişte sandale minunate pe piciorul gol şi o salută pe Zosia cu brațul în aer.

— Salut, salut, spuse el. Am două bilete de favoare la cinematograf. Vrei să mergi? Hotărăşte-te imediat.

Şi tânărul cu sandalele superbe dispăru cu Zosia sub firma ştearsă a cinematografului "Încotro-ți porți paşii" fost "Quo vadis".

În noaptea aceea, funcționarul milionar nu dormi acasă. Cutreieră oraşul până în zori, uitându-se cu o privire fixă la pozele din vitrinele fotografilor, unde se vedeau prunci în pielea goală, scormonind cu picioruşele pietrişul din parc; cu aceeaşi privire fixă contemplă prăpastia întunecoasă a portului, unde vapoare invizibile îşi transmiteau unul altuia semnale, unde răsunau fluierăturile milițienilor şi ochiul roşu al farului îşi urma rotirea.

— Blestemată țară! bombănea Koreiko. Țară în care un milionar nu-şi poate duce logodnica la cinema.

Acum i se părea că Zosia îi şi este logodnică.

Spre dimineață, Alexandr Ivanovici, galben de nesomn, ajunse la marginea oraşului. Pe când trecea pe strada Basarabskaia, auzi nişte sunete de claxon. Uimit, se opri.

Din deal cobora drept spre el un automobil galben. La volan şedea încovoiat un şofer obosit, cu o scurtă de piele. Alături de el moțăia un tânăr lat în umeri, ținând aplecat într-o parte capul pe care purta o cască colonială cu găurele. Pe pernele din fund stăteau tolăniți alți doi pasageri: un pompier în uniformă completă de gală şi un bărbat cu o figură de atlet, care purta un chipiu de marinar cu fundul alb.

— Salutăm pe primul locuitor al Cernomorskului! strigă Ostap, când, duduind ca un tractor, maşina ajunse în dreptul lui Koreiko. Băile calde cu apă de mare mai există? Teatrul oraşului e deschis? Cernomorskul a fost, sau încă nu, declarat porto-franco?

Dar Ostap nu primi nici un răspuns. Kozlevici apăsă pe accelerație şi "Antilopa" îl înecă pe primul locuitor al Cernomorskului într-un nor de fum albăstrui.

— Ei, spuse Ostap lui Balaganov care se trezise, şedința continuă. Adu-l încoace pe Rockefeller-ul dumitale clandestin, să ți-l dezbrac pe loc. Of, m-am săturat de atâția prinți şi cerşetori!

Partea a doua CEI DOI MAEŞTRI

CAPITOLUL X TELEGRAMA FRAȚILOR KARAMAZOV

De câtva timp, milionarul clandestin simțea ațintită asupra lui atenția neobosită a cuiva. La început, n-ar fi putut spune nimic precis. Doar că-i

dispăruse sentimentul acela obişnuit şi liniştitor de a se şti singur. Apoi însă, începură să apară simptoame mai îngrijorătoare.

Într-o zi, pe când Koreiko mergea ca de obicei cu pasul său măsurat la serviciu, chiar lângă "Hercules" fu oprit de un cerşetor obraznic cu un dinte de aur. Călcând pe şireturile de la indispensabili, care îi atârnau la spate, cerşetorul îl prinse pe Alexandr Ivanovici de braț şi mormăi repede:

— Dă-mi un milion, dă-mi un milion, dă-mi un milion! După aceea, cerşetorul scoase o limbă groasă şi murdară şi începu să aiureze. Era un cerşetor obişnuit, pe jumătate idiot, cum se întâlnesc adesea în oraşele din sud. Totuşi, Koreiko se simți tare tulburat când veni sus, în biroul său de la serviciul financiar.

După această întâlnire începură să se petreacă tot soiul de drăcovenii.

Într-o noapte, la ora trei, Alexandr Ivanovici fu trezit din somn de o telegramă. Clănțănind din dinți de frigul care îl apucase dându-se jos din patul cald în răcoarea zorilor, milionarul desfăcu depeşa şi citi:

"Schimbată față contesa fuge iaz."

— Care contesă? şopti buimac Koreiko, stând cu picioarele goale pe coridor.

Dar nu-i răspunse nimeni. Poştaşul plecase. În grădinița din curte nişte porumbei gungureau pătimaş. Ceilalți locatari dormeau. Alexandr Ivanovici suci şi învârti telegrama pe o parte şi pe alta. Da, adresa era exactă. Numele la fel. "Alexandr Koreiko Malaia Kasatelnaia 16. Schimbată față contesa fuge iaz."

Alexandr Ivanovici nu pricepu nimic, dar se nelinişti atât de tare, încât arse telegrama la flacăra lumânării.

În aceeaşi zi, la ora şaptesprezece şi treizeci şi cinci de minute, sosi a doua telegramă: "Şedința continuă stop un milion de sărutări."

Alexandr Ivanovici păli de furie şi rupse telegrama bucăți-bucățele. Dar în aceeaşi noapte mai primi încă două telegrame fulger.

Prima: "Încărcați portocalele butoaie frații Karamazov."

Şi a doua: "Spart gheața stop parada o comand eu."

După aceasta i se întâmplă lui Alexandr Ivanovici ceva foarte neplăcut la serviciu. Rugat de Cevajevskaia să înmulțească în gând nouă sute optzeci şi cinci ori treisprezece, greşi, ceea ce nu i se mai întâmplase niciodată în viața. Dar acum nu-i mai ardea de exerciții aritmetice. Telegramele acelea trăsnite nu-i mai ieşeau din cap.

— În butoaie, şoptea el, privindu-l fix pe bătrânul Kukuşkind. Fraţii Karamazov. Curată porcărie!

Căuta să se liniştească cu gândul că e vorba de glumele nevinovate ale unor prieteni, dar fu nevoit să abandoneze repede această ipoteză. Nu avea prieteni. Cât despre colegii de birou, aceştia erau oameni serioşi care îşi permiteau glume numai o dată pe an: de 1 aprilie. De altfel, chiar şi în această zi a farselor amuzante, a păcălelilor nevinovate, făceau veşnic aceeaşi glumă sinistră: băteau la maşină o scrisoare falsă de concediere a lui Kukuşkind şi i-o puneau pe birou. Şi de şapte ani în şir, bătrânul îşi ducea repede, de fiecare dată, mâna la inimă, ceea ce-i amuza grozav pe toţi. În afară de asta, ei nu erau bogaţi, ca să-şi permită să trimită telegrame.

După telegrama în care Cetăţeanul necunoscut înştiinţa că parada o va comanda el şi nimeni altcineva, veni o perioadă de linişte. Alexandr Ivanovici nu mai fu tulburat timp de trei zile.

Începuse chiar să se obişnuiască cu ideea că tot ce se întâmplase nu-l priveşte, când iată că-i sosi un plic gros, recomandat. El cuprindea o carte intitulată *Rechinii capitalişti,* cu subtitlul: "Biografii ale milionarilor americani."

Altădată, Koreiko ar fi cumpărat şi singur o carte atât de interesantă, dar acum se strâmbă de groază. Prima frază era subliniată cu creion albastru şi suna astfel: "Toate marile averi din zilele noastre au fost strânse prin mijloace dintre cele mai necinstite."

Pentru orice eventualitate, Alexandr Ivanovici hotărî să întrerupă deocamdată vizitele la gară, unde îşi avea scumpa lui valiză. Era extrem de neliniştit.

— Principalul este să provoci derută în lagărul inamic, spunea Ostap, plimbându-se prin odaia sa spaţioasă de la hotelul *"Karlsbad"*. Duşmanul trebuie să-şi piardă echilibrul sufletesc. Acest lucru nu e chiar atât de greu de făcut. În definitiv, oamenii se sperie cel mai mult de ceea ce nu înţeleg. Şi eu am fost cândva un mistic individualist şi ajunsesem într-o asemenea stare, încât oricine ar fi putut să mă sperie cu un simplu pumnal finlandez. Da, da. Cât mai multe lucruri de neînţeles. Sunt convins că ultima mea telegramă: "Alături de tine în toate gândurile mele", i-a produs omului nostru o impresie zguduitoare. Toate acestea sunt un fel de superfosfat, îngrăşăminte. Lasă-l să se neliniştească! Victima trebuie obişnuită cu ideea că va fi nevoită să dea bani. Ea trebuie dezarmată din punct de vedere moral, trebuie înăbuşite în ea instinctele reacţionare de proprietate.

După ce rosti acest discurs, Bender se uită sever la subalternii săi. Balaganov, Panikovski şi Kozlevici şedeau cuviincios în fotolii roşii de pluş, cu franjuri şi ciucuri. Se simțeau intimidați. Îi zăpăcea viața, pe picior mare, pe care o ducea comandorul, după cum îi tulburau lambrechinele aurite, covoarele în culori vii de chimicale şi gravura *Cristos în mijlocul poporului.*

Trăseseră tustrei şi cu "Antilopa" patru la un han şi veneau la hotel numai ca să primească instrucțiuni.

— Panikovski, spuse Ostap, ai avut sarcina să te întâlneşti astăzi, pentru a doua oară, cu clientul nostru şi să-i ceri un milion, însoțind această cerere cu un râs de idiot.

— De cum m-a văzut, a trecut pe trotuarul celălalt, răspunse Panikovski, încântat de sine.

— Bine. Înseamnă că totul merge cum trebuie. Clientul începe să fie nervos. Acum trece de la nedumerirea tâmpă la frica fără motiv. Sunt convins că noaptea sare din pat şi geme de ți-e mai mare mila: "Mamă, mamă". Încă puțin, o picătură, o ultimă atingere de penel şi va fi mort, copt. Se va duce plângând la bufet şi va scoate de acolo farfurioara cu chenar albastru...

Ostap îi făcu cu ochiul lui Balaganov. Balaganov îi făcu cu ochiul lui Panikovski. Panikovski îi făcu cu ochiul lui Kozlevici şi, deşi cinstitul Kozlevici nu pricepuse absolut nimic, începu, la rândul lui, să clipească; şi nu numai cu un singur ochi, ci cu amândoi. Amicalele semne cu ochiul continuară încă multă vreme în camera de la hotelul *"Karlsbad"*, însoțite de râsete, plescăituri cu limba şi chiar de hâțâneli în fotoliile roşii de pluş.

— Destul cu veselia, porunci Ostap. Deocamdată farfurioara cu bani se află în mâinile lui Koreiko, dacă, într-adevăr, această farfurioară miraculoasă există.

După aceste cuvinte, Bender îi expedie pe Panikovski şi Kozlevici la han, poruncindu-le ca "Antilopa" să fie gata de plecare în orice moment.

— Aşadar, Şura, spuse el, când rămase singur cu Balaganov, de telegrame nu mai e nevoie. Munca pregătitoare poate fi considerată ca fiind terminată. Începe lupta activă. Ne ducem acuşica să-l vedem pe prețiosul nostru vițeluş îndeplinindu-şi obligațiile de serviciu.

Căutând să meargă la umbra difuză a salcâmilor, frații de lapte întru acelaşi tată trecură prin grădina oraşului, unde jerba groasă a unei fântâni arteziene se îndoia ca o lumânare, trecură pe lângă câteva berării cu vitrine

de cristal şi se opriră în colţul străzii Mehring. Nişte florărese cu feţe roşii ca de marinari îşi scăldau marfa delicată în lighene smălţuite. Asfaltul, încins de soare, sfârâia sub picioare. Dintr-o lăptărie cu pereţii căptuşiţi cu plăci albastre de faianţă ieşeau câţiva cetăţeni, ştergându-şi în mers buzele mânjite de chefir.

Literele groase ca nişte macaroane de lemn aurit care alcătuiau cuvântul "Hercules" sclipeau atrăgător. Razele soarelui sclipeau şi ele în geamurile uriaşe ale uşii turnante. Ostap şi Balaganov intrară în hol şi se amestecară în mulţimea de oameni preocupaţi.

CAPITOLUL XI PERSONALUL DE LA "HERCULES"

Oricât se străduiau şefii ce se schimbau des la conducerea lui "Hercules" să facă să dispară din clădire izul de hotel, nu izbuteau şi pace. Oricât încercau administratorii să acopere vechile inscripţii, ele tot ieşeau la suprafaţă. Ba vedeai la secţia comercială cuvântul "Separeuri", ba întrezăreai, pe uşa de sticlă mată a biroului unde lucrau dactilografele, inscripţia "Madamă de serviciu", ba apărea pe pereţi câte o mână cu arătător de aur, îndreptat spre o firmuliţă cu textul francez "*Pour dames*" etc. Cu un cuvânt, se simţea hotelul în toate şi peste tot.

Funcţionarii mai mărunţi lucrau în camerele de câte o rublă pe noapte, de la etajul trei, unde trăgeau pe vremuri preoţii de ţară, veniţi la congresele eparhiale sau comis-voiajorii de mâna a doua, cu mustăcioare *ă la* Varşovia. Acolo mai mirosea încă şi acum a sudoare de subsuori şi mai erau instalate nişte lavoare roz, din tablă. În camerele mai bunişoare, unde stăteau altădată regii biliardului şi artiştii dramatici din provincie, se instalaseră şefii de secţii, ajutoarele lor şi administratorul. În odăile acestea era ceva mai frumos: existau garderobe cu oglinzi, iar pe jos — linoleum roşu. În camerele luxoase, cu baie şi alcovuri, se stabiliseră şefii cei mari. În băile albe erau depozitate dosarele, iar în alcovurile întunecoase atârnau diagrame şi scheme, care arătau plastic structura de la "Hercules", precum şi legăturile sale cu unităţile din regiunile periferice. Aici se păstraseră idioatele canapeluţe aurite, covoarele şi noptierele cu plăci de marmură. În unele alcovuri se aflau chiar nişte paturi mari, cu tăbliile nichelate şi cu bile, pe care, de asemenea, domneau dosare şi zăcea corespondenţa, ceea ce prezenta o mare comoditate, căci astfel aveai întotdeauna hârtiile la îndemână.

Într-una din aceste odăi, la numărul 5, stătuse în 1911 celebrul scriitor Leonid Andreev. Toți salariații de la "Hercules" ştiau acest lucru şi n-am putea spune din ce motiv numărul 5 avea în instituție o faimă proastă.

Tuturor salariaților cu funcții de răspundere care îşi instalaseră biroul la numărul 5 li se întâmplase, matematic, câte un bucluc. Nu apuca bine omul să se familiarizeze cu munca şi era scos şi mutat în altă parte. Şi încă era bine când scăpa numai cu atât, căci de multe ori se mai adăugau mustrări şi bobârnace prin presă, şi lucruri şi mai şi, de care te ia cu frig numai să le pomeneşti.

— O cameră demoniacă, afirmau într-un glas cei loviți. Cine ar fi putut să bănuiască?

Şi pe capul scriitorului, autorul înfiorătoarei *Poveşti a celor şapte spânzurați,* cădeau cele mai groaznice acuzații, de parcă el ar fi fost vinovat că tov. Lapşin angajase în slujbă şase voinici ca din poveşti, frați buni cu el, tov. Spravcenko se bizuise în colectarea scoarței de copaci pe mersul de la sine, din care pricină colectările n-au izbutit, că tov. Indokitaiski pierduse la cărți 7 384 ruble şi 3 copeici din banii statului. Oricât s-a dat peste cap Indokitaiski şi oricât a căutat el să dovedească la instanțele respective că cele 3 copeici le-a cheltuit pentru stat şi că poate prezenta piese justificative pentru această sumă, nimic nu i-a ajutat. Umbra răposatului scriitor era neîndurătoare şi, într-o seară de toamnă, Indokitaiski fu dus la repaus. Într-adevăr, camera aceasta, numărul 5, era cu totul nefastă.

Şeful cel mare peste tot "Hercules", tov. Polîhaev, era instalat în fosta grădină de iarnă şi puteai mereu s-o vezi pe secretara lui, Serna Mihailovna, alergând printre palmierii şi sicomorii rămaşi intacți. Tot în fosta grădină se afla şi o masă lungă, ca un peron de gară, acoperită cu postav zmeuriu, la care aveau loc şedințele dese şi lungi ale conducerii. Iar de câtva timp în camera nr. 262, unde odinioară fusese un mic oficiu, se instalase comisia de comprimări, alcătuită din opt tovarăşi cu ochi cenuşii, care nu se remarcau prin nimic deosebit. Ei veneau regulat, în fiecare zi, şi citeau mereu nişte hârtii de serviciu.

În timp ce Ostap şi Balaganov urcau scara, se auzi o sonerie de alarmă şi dintr-o dată țâşniră din toate odăile funcționarii. Viteza cu care fu efectuată această manevră amintea de ceea ce se întâmplă pe un vas când se comandă: "Toată lumea pe punte!". Dar aici nu era vorba de o salvare de la un naufragiu, ci de pauza pentru micul dejun. Unii dintre funcționari dădură

fuga să ajungă mai repede la bufet, ca să mai apuce sandvişurile cu icre de Manciuria. Alții se plimbau deja pe coridoare, mestecând.

De la secția de planificare ieşise un funcționar cu un chip deosebit de distins. Pe fața-i palidă şi amabilă atârna o bărbuță rotundă, lăsată de curând să crească. Ținea în mână o chiftea rece, pe care o ducea mereu la gură, după ce mai întâi o examina atent, cu privirea.

Funcționarul fu tulburat din această ocupație de Balaganov, care dorea să afle la ce etaj se află secția financiară şi de contabilitate.

— Nu vezi, tovarăşe, că îmi iau gustarea? îl repezi funcționarul, întorcându-i indignat spatele.

Şi fără a mai da nici cea mai mică atenție fraților Schmidt, îşi trecu ochii asupra ultimei bucățele de chiftea. După ce o privi cu luare-aminte din toate părțile şi o şi mirosi în semn de adio, funcționarul o vârî în gură, îşi bombă pieptul, îşi scutură firimiturile de pe haină şi se apropie încet de un alt funcționar, care stătea lângă uşa biroului său.

— Ei, ce se aude? îl întrebă el, uitându-se în jur. Cum te simți?

— Mai bine nu mă mai întreba, tovarăşe Bomze, răspunse colegul şi, după ce se uită şi el în jur, adăugă: Parcă asta e viață? Nici o posibilitate de manifestare pentru individ. Mereu acelaşi lucru: planul cincinal în patru ani, planul cincinal în trei ani.

— Da, da, răspunse în şoaptă Bomze, e pur şi simplu îngrozitor! Sunt întru totul de acord cu dumneata. Nici un fel de posibilități pentru individ, nici un stimulent, nici o perspectivă personală. Ştii, până şi nevastă-mea care e gospodină spune că n-ai nici un stimulent, nici o perspectivă personală. Oftând, Bomze se îndreptă spre un alt funcționar.

— Ei, ce se mai aude? întrebă el, arborând dinainte un zâmbet amar. Cum o duci?

— Păi, uite, m-am întors azi dimineață din deplasare, îi răspunse cel întrebat. Am avut norocul să vizitez un sovhoz. E ceva grandios. O fabrică de cereale! Nici nu-ți închipui, dragul meu, ce înseamnă planul cincinal, ce înseamnă voința colectivului!

— Cu alte cuvinte, exact ceea ce spuneam eu adineauri! exclamă cu entuziasm Bomze. Voința colectivului! Planul cincinal în patru ani, chiar în trei, iată stimulentul care... Uite, s-o luăm, de pildă, chiar pe nevastă-mea. Deşi e gospodină, se închină şi ea în fața industrializării. Putem spune că sub ochii noştri creşte o viață nouă!

Şi se îndepărtă clătinând vesel din cap. După un minut, îl ținea de mânecă pe blândul Borisohlebski şi-i spunea:

— Ai dreptate! Şi eu sunt de aceeaşi părere. Ce rost are să construieşti Magnitogorsk-uri, sovhozuri, tot felul de combine, când nu dai omului viață personală, când individualitatea este oprimată?

Iar peste un alt minut, vocea lui puțin cam surdă se auzea pe palierul scării:

— Chiar asta spuneam şi eu adineauri tovarăşului Borisohlebski. Ce rost are să ne văităm că individualitatea omului, viața personală sunt lăsate deoparte, când în fața ochilor noştri se ridică fabrici de cereale, Magnitogorsk-uri, tot felul de combine, betoniere, când colectivul...

În timpul pauzei, Bomze, căruia îi plăceau contactele spirituale, reuşi să stea de vorbă cu vreo zece colegi. Subiectul fiecărei convorbiri putea fi uşor ghicit după expresia feței sale care, de la amărăciunea ce i-o întipărea oprimarea individualității, trecea repede la zâmbetul luminos al entuziasmului. Dar indiferent care erau sentimentele ce-l stăpâneau pe dinăuntru, de pe fața lui Bomze nu dispărea nici un moment distincția înnăscută. Şi toată lumea, începând cu tovarăşii conştienți din Comitetul Sindical şi terminând cu Kukuşkind, care nu ajunsese încă la o maturitate politică, toți îl socoteau pe Bomze un om corect şi mai ales principial. De altfel, asta era şi propria părere despre sine însuşi.

Soneria zbârnâi din nou, anunțând sfârşitul manevrei. Funcționarii se întoarseră în camere. Munca fu reluată.

La drept vorbind, cuvintele "munca fu reluată" nu aveau nici o legătură cu activitatea directă a lui "Hercules", care, potrivit statutului de organizare, consta în diferite operațiuni comerciale din domeniul materialelor lemnoase şi al cherestelei. În ultimul an, personalul de la "Hercules", renunțând să se mai ocupe de plicticoasele bârne, foi de placaj, cedri de export şi alte lucruri neinteresante, avea o altă preocupare pasionantă: lupta pentru local, pentru iubitul hotel unde îşi aveau sediul.

Preocuparea a început de la o hârtiuță pe care o aduse într-o zi, într-un registru legat în pânză, cu adrese, un curier leneş de la secția Gospodăriei Comunale.

"O dată cu primirea prezentei — scria în acea hârtiuță — *vi se pune în vedere* să eliberați în termen de o săptămână clădirea fostului hotel «Cairo» şi s-o predați, împreună cu tot inventarul fostului hotel, Trustului hotelurilor. Vi se pune, în schimb, la dispoziție, sediul fostei societăți pe

acțiunii «Tabla şi Jetonul». *Motivul:* hotărârea Sovietului orăşenesc din 12/1929."

Seara, hârtiuță ajunse pe biroul tovarăşului Polîhaev, care şedea la umbra electrică a palmierilor şi sicomorilor.

— Cum? strigă nervos directorul de la "Hercules". Îmi scriu "Vi se pune în vedere"! Mie, care sunt subordonat direct centrului! Ce, au înnebunit? Sau cum?

— Mai lipsea să fie scris "Vi se ordonă", turnă gaz peste foc Serna Mihailovna. Bădăranii!

— Are haz chestia asta, spuse Polîhaev, zâmbind sumbru. Şi răspunsul fu dictat imediat în termenii cei mai categorici. Directorul de la "Hercules" refuza să elibereze localul.

— Să ştie altă dată că eu nu-s ordonanța lor şi că mie nu mi se poate scrie "Vi se pune în vedere", bombăni tovarăşul Polîhaev, care scoase din buzunar o ştampilă de cauciuc cu parafa sa şi, de emoție, aplică semnătura de-a-ndoaselea.

Şi din nou un curier molâu, de data asta de la "Hercules", o porni agale pe străzile scăldate în soare, oprindu-se lângă gheretele cu cvas, vârându-şi nasul în toate scandalurile de pe stradă şi agitând cu disperare registrul cu corespondența.

O săptămână după asta, funcționarii de la "Hercules" dezbătură situația. Erau cu toții de acord că Polîhaev nu va admite să i se surpe în felul acesta autoritatea.

— Nu-l cunoaşteți încă pe Polîhaev al nostru, spuneau vitejii de la secția financiară. Ăsta nu-i dus la biserică. Pe el nu-l răstorni cu o simplă hotărâre.

Curând după asta, tovarăşul Bomze ieşi din biroul şefului ținând în mână o listă mică cu funcționari aleşi. Se ducea dintr-o secție în alta, se apleca la urechea persoanelor trecute pe listă şi le şoptea pe un ton misterios:

— O mică agapă. Câte trei ruble de căciulă. Îl sărbătorim pe Polîhaev care pleacă.

— Cum asta? săreau speriați funcționarii. Pleacă Polîhaev? Îl scoate?

— Nu, vai de mine. Pleacă pentru o săptămână la centru să intervină în legătură cu localul. Ai grijă să nu vii târziu. Exact la ora opt, la mine.

Agapa fu foarte veselă. Funcționarii, care se uitau cu devotament la Polîhaev ce şedea cu paharul de vin în mână, băteau scandat din palme şi

cântau:

— Pân' la fund, pân' la fund, pân' la fund, pân' la fund, pân' la fund, pân' la fund.

Băură până când iubitul director goli un număr zdravăn de pahare cu vin şi de păhărele pentru rachiu, după care începu şi el, cu o voce nesigură, cântecul: *Pe vechiul drum spre Kaluga, la versta patruzeci şi nouă.* Dar nimeni nu află ce s-a întâmplat la această verstă, căci, pe neaşteptate, Polîhaev trecu la un alt cântec:

Trece, trece, trece
Trambalaiul 10
Îl calcă pe unul
Şi îl lasă rece
Şi-atunci lumea-ntreagă
Începe să-l tragă
Pe cel mort din tram…
Tararam — taram.

După plecarea lui Polîhaev, productivitatea muncii la "Hercules" scăzu întrucâtva. Era caraghios să lucrezi din plin, fără să ştii dacă vei rămâne în local, sau dacă va trebui să te cari cu toate obiectele de birou la "Tabla şi Jetonul". Dar şi mai caraghios ar fi fost să lucrezi din plin după reîntoarcerea lui Polîhaev. După expresia lui Bomze, el se întoarse călare pe situație, clădirea rămase a "Hercules"-ului şi în orele de lucru funcționarii trudeau din greu să găsească anecdote pe seama secției Gospodăriei Comunale.

Instituția înfrântă ceru să i se dea cel puțin lavoarele şi paturile blindate, dar Polîhaev, amețit de succes, nici nu catadicsi să răspundă. Bătălia reîncepu atunci cu o nouă vigoare. Plângeri peste plângeri zburau la centru. Polîhaev pleca personal să obțină respingerea lor. Tot mai des se auzea acasă la Bomze triumfătorul "pân' la fund" şi pături din ce în ce mai largi de salariați erau antrenați în lupta pentru local. Materialul lemnos şi cheresteaua fură treptat uitate. Când Polîhaev găsea subit pe biroul său o hârtie în legătură cu cedrii de export sau cu foile de placaj, era atât de uimit, încât trebuia să lase să treacă o bucată de vreme până să priceapă ce i se cere. Acum era preocupat cu îndeplinirea unei sarcini extrem de importante:

căuta să atragă, ispitindu-i cu o leafă mai mare, doi dintre funcționarii deosebit de primejdioşi de la secția Gospodăriei Comunale.

— Ai avut noroc, îi spuse Ostap însoțitorului său. Asişti la un eveniment nostim. Ostap Bender păşeşte pe urmele calde. Învață! Un purice penal ca prietenul dumitale Panikovski i-ar fi scris lui Koreiko: "Pune în curte sub lada de gunoi şase sute de ruble, că altfel va fi rău de tine", iar în loc de semnătură ar fi desenat o cruce, un craniu şi o luminare. Sonia Mânuță de Aur, ale cărei merite nu vreau deloc să le minimalizez, ar fi recurs în cele din urmă la o hoție ordinară, care i-ar fi adus vreo mie cinci sute de ruble. Ca pațachinele! Să-l luăm, în sfârşit, pe cornetul Savin. Escroc excepțional, de talie mare. Ce ar fi făcut el? Ar fi venit acasă la Koreiko, deghizat în regele Bulgariei, ar fi făcut scandal la administrație şi ar fi stricat totul. Pe când eu, după cum vezi, nu mă grăbesc. Ne aflăm la Cernomorsk de o săptămână şi abia astăzi mă duc la prima întâlnire... Aha, uite şi secția financiară! Ei, mecanic de bord, arată-mi pacientul. Dumneata eşti doar specialist în Koreiko. Intrară în sala plină de lume, unde domnea un zgomot nemaipomenit şi Balaganov îl conduse pe Bender într-un colț, unde dincolo de o bară galbenă şedeau Cevajevskaia, Koreiko, Kukuşkind şi Dreifus. Balaganov dădu să ridice mâna ca să i-l arate pe milionar, dar Ostap îi şopti furios:

— Poate vrei să şi țipi în gura mare: "Uite-l pe bogătaş. Puneți mâna pe el!" Tăcere! Ghicesc eu singur. Care o fi din cei patru?

Ostap se instală pe pervazul răcoros de marmură şi, bălăbănind din picioare ca un copil, începu să raționeze:

— Fata nu contează. Rămân deci trei: lingăul cu mutra roşie şi cu ochi decolorați, bătrânelul ăla ca o ciupercă, cu ochelari cu ramă de metal, şi dulăul cel gras cu mutra serioasă. Pe bătrânelul-ciupercă îl elimin cu indignare. În afară de vata din urechile lui mițoase, nu posedă nici un fel de valori. Rămân doi: dulăul şi lingăul cu ochi decolorați. Care dintre ei e Koreiko? Trebuie să ne gândim.

Ostap întinse gâtul şi începu să-i compare pe cei doi candidați. Mişca atât de repede capul într-o parte şi alta de parcă ar fi urmărit un meci de tenis şi i-ar fi alergat ochii după fiecare minge.

— Ştii, mecanic de bord, zise el în cele din urmă, dulăul cel gras se potriveşte mai bine cu rolul de milionar clandestin decât lingăul cu ochi decolorați. Uite ce neliniştit îi lucesc ochii. Nu poate sta locului, n-are răbdare, ar vrea să ajungă mai repede acasă şi să-şi vâre labele în pachetele

cu cervoneți. Desigur că el este colecționarul de carate şi dolari. Nu vezi că mutra lui grasă nu-i decât o combinație democratică între tipul lui Shylock, al Cavalerului Avar şi al lui Harpagon? Pe când celălalt, cu ochii decolorați, e o nulitate, un şoarece sovietic. Desigur că şi el are avere: douăsprezece ruble la casa de economii. Limita maximă a viselor lui nocturne este să-şi cumpere un loden păros cu guler din piele de vițel. Ăsta nu-i Koreiko, ăsta-i un şoarece care...

Dar strălucitorul discurs al marelui maestru fu întrerupt în clipa aceea de un strigăt viguros, care răsună din fundul sălii serviciului financiar şi care era, fără îndoială, al unui funcționar care îşi câştigase dreptul să strige:

— Tovarăşe Koreiko! Unde sunt datele cu privire la datoria ce o are față de noi secția comunală? Tovarăşul Polîhaev le cere de urgență.

Ostap îl călcă pe Balaganov pe picioare. Dar dulăul continua să scârțâie netulburat cu penița. Dulăul, la trăsăturile căruia contribuiseră Shylock, Harpagon şi Cavalerul Avar, nici nu se mişcă. În schimb, blondul cu mutră roşie şi ochi decolorați, această nulitate, acest şoarece sovietic ce visa un loden cu guler de vițel, începu să se agite cu o vioiciune neobişnuită. Scormoni cu zgomot prin sertare, scoase o hârtiuță şi alergă repede spre cel care-l chemase.

Marele maestru înghiți în sec şi se uită iscoditor la Balaganov. Şura râse.

— Da, făcu Ostap, după o scurtă tăcere. Ăsta n-o să aducă banii pe farfurioară. Poate doar dacă o să-l rog frumos de tot. E un obiect demn de respect. Să ieşim acum mai repede la aer. În creierul meu a luat naştere o combinație amuzantă. Cu ajutorul lui Dumnezeu, deseară vom pipăi pentru prima oară ugerul domnului Koreiko. Operația asta o vei face dumneata, Şura.

CAPITOLUL XII HOMER, MILTON ŞI PANIKOVSKI

Instrucțiunile erau cât se poate de simple:

1. Cetățeanul Koreiko trebuie întâlnit întâmplător pe stradă.

2. Să nu fie bătut sub nici un motiv şi să nu se folosească în general constrângeri prin mijloace fizice.

3. Să se ia tot ce se va găsi în buzunarele cetățeanului mai sus menționat.

4. Să se raporteze de executare.

Cu toate că instrucțiunile date de marele maestru erau cât se poate de simple şi de limpezi, între Balaganov şi Panikovski se iscă o discuție aprinsă. Fiii locotenentului şedeau pe o bancă verde din parcul oraşului şi se uitau cu interes la intrarea în "Hercules". În focul gâlcevii nici nu băgară de seamă că vântul îi împroşca cu stropi de la fântâna arteziană. Scuturau numai din cap şi se uitau fără să priceapă nimic la cerul senin, continuând să se certe.

Panikovski, care, din pricina căldurii, înlocuise haina groasă de pompier cu o cămaşă de stambă cu guler "Danton", avea un aer semeț. Era foarte mândru de misiunea pe care o primise.

— Numai furtul, spunea el.

— Numai jaful, obiecta Balaganov, care era şi el mândru de încrederea ce i-o arătase comandorul.

— Eşti o stârpitură, un netrebnic, declară Panikovski, uitându-se cu dezgust la interlocutorul său.

— Iar dumneata un chiomp, spuse Balaganov. Acum şeful sunt eu!

— Cine?

— Eu! Mie mi s-a încredințat misiunea.

— Dumitale?

— Mie.

— Ție?

— Da' cui? Nu cumva vrei să spui că ție?

Şi discuția trecu într-un domeniu care nu mai avea nimic comun cu instrucțiunile primite. Escrocii se înfierbântară până într-atât, încât începură să se înghiontească şi să strige care mai de care: "Dar tu cine eşti?" Asemenea acțiuni preced de obicei o bătălie generală, cu care prilej adversarii îşi aruncă şepcile pe jos, îi cheamă pe trecători ca martori şi-şi mânjesc obrajii țepoşi cu stropi de lacrimi, ca bebeluşii.

Dar bătălia nu se dezlănțui. Când ajunseră la momentul cel mai potrivit pentru prima palmă, Panikovski îşi retrase deodată mâinile şi consimți să-l recunoască pe Balaganov şef ierarhic.

Îşi adusese pesemne aminte că fusese de multe ori bătut de către persoane ce lucrau pe cont propriu şi de către colective întregi şi că se alesese cu contuzii destul de dureroase. După ce preluă puterea, Balaganov se făcu dintr-o dată mai blând.

— De ce nu l-am jefui? spuse el mai puțin stăruitor. Oare e aşa de greu? Koreiko merge seara pe stradă. E întuneric. Eu mă apropii de el din

stânga. Dumneata, din dreapta. Eu îi dau un ghiont în şoldul stâng, dumneata, în cel drept. Dobitocul se opreşte şi-mi spune: "Bătăuşule!" "Cine-i bătăuş?" îl întreb eu. "Cine-i bătăuş?" îl întrebi dumneata şi-l înghesui din dreapta. Şi atunci eu îi dau una peste gu.. Nu, nu-i voie să-l batem!

— Tocmai asta e, că nu putem să-l batem, suspină fățarnic Panikovski. Nu ne dă voie şeful.

— Ştiu şi eu asta... Aşadar, eu îl țin de mâini, iar dumneata vezi dacă n-are în buzunare ceva de prisos. Cum se obişnuieşte în cazuri din astea, el începe să strige: "Miliția!" şi atunci eu îl... Eh, fir-ar al dracului! Nu-l putem bate. Şi, la urmă, plecăm acasă. Ei, ce zici de plan?

Dar Panikovski evită să dea un răspuns direct. Luă din mâinile lui Balaganov bastonul cioplit, din acelea care se vând în stațiunile balneare, şi după ce desenă pe nisip o linie dreaptă, spuse:

— Uită-te aici. În primul rând, ar trebui să aşteptăm seara. În al doilea rând...

Şi Panikovski trase de la capătul din dreapta al liniei, vertical, o perpendiculară ondulată.

— În al doilea rând, s-ar putea ca deseară el nici să nu iasă în oraş. Şi chiar dacă iese...

Panikovski uni cele două linii printr-o a treia, care făcu ca pe nisip să apară ceva asemănător cu un triunghi, şi încheie:

— Cine ştie? Poate că iese să se plimbe cu un grup. Şi atunci? Ce părere ai despre asta?

Balaganov se uită cu respect la triunghi. Argumentele lui Panikovski nu i se părură prea convingătoare, dar în triunghi se simțea o lipsă de perspective atât de reală, încât Balaganov începu să şovăie. Simțind acest lucru, Panikovski nu mai stătu pe gânduri şi spuse pe neaşteptate:

— Du-te la Kiev! Du-te neapărat la Kiev! Şi atunci ai să înțelegi că am dreptate.

— Ce-ți veni? mormăi Şura. De ce să mă duc acolo?

— Du-te la Kiev şi întreabă acolo ce făcea Panikovski înainte de revoluție. Întreabă! Întreabă neapărat!

— Ce mă bați la cap? făcu încruntat Balaganov.

— Nu, te rog, întreabă! stăruia Panikovski. Du-te şi întreabă! Şi ai să vezi că o să ți se spună că înainte de revoluție Panikovski era orb. Crezi că dacă n-ar fi fost revoluția aş fi ajuns copil al locotenentului Schmidt? Eram

om bogat. Aveam familie şi samovar nichelat pe masă. Vrei să ştii din ce trăiam? Din nişte ochelari albaştri şi un baston.

Şi scoase din buzunar un toc de carton cu înveliş de hârtie neagră pe care sclipeau palid steluțe argintii, şi arătă ochelarii albaştri.

— Uite ochelarii ăştia, spuse el oftând, m-au hrănit ani în şir. Ieşeam cu ochelarii şi cu bastonul pe Kreşceatik şi rugam pe câte un domn mai bine îmbrăcat să ajute pe un biet orb să treacă strada. Domnul mă lua de braț şi mă conducea. Până să ajungem pe trotuarul celălalt, nu mai avea ceas, dacă până atunci avea, sau nu mai avea portofel. Pe vremea aia unii purtau cu ei portofele.

— Şi de ce te-ai lăsat de afacerea asta? întrebă Balaganov interesat.

— Revoluția, răspunse fostul orb. Înainte îi dădeam sergentului care stătea în colțul dintre Kreşceatik şi Proreznaia cinci ruble pe lună şi nimeni nu se atingea de mine. Sergentul avea chiar grijă ca nimeni să nu-mi facă vreun rău. Era un om tare cumsecade! îl chema Semion Vasilievici Nebaba. L-am întâlnit nu de mult. Acum e critic muzical. Pe când astăzi... Parcă mai poți să te înțelegi cu miliția? N-am văzut oameni mai răi ca ăştia. Au nivel ideologic, sunt un fel de agenți de civilizare. Şi uite, de aceea, dragă Balaganov, am fost nevoit la bătrânețe să mă fac escroc. Dar pentru o afacere atât de importantă ca asta am putea folosi vechii mei ochelari. E mult mai sigur decât o încercare de j af.

După cinci minute, din toaleta publică în jurul căreia erau plantate tufe de tabac şi mentă, ieşi un orb cu ochelari albaştri. Ținând bărbia ridicată în sus, şi bocănind mereu în fața sa cu bastonul, se îndreptă spre ieşirea din grădină. În urma lui mergea Balaganov. Panikovski era de nerecunoscut. Cu pieptul bombat şi punând cu grijă picioarele pe trotuar, se apropia de case bocănind cu bastonul în barele de la vitrine, dădea peste trecători şi, privind parcă prin ei, mergea înainte. Lucra atât de conştiincios, încât strică chiar o mică coadă ce se formase lângă un stâlp cu tăblița "Stație de autobuz". Balaganov se minuna uitându-se la istețul orb.

Panikovski se află astfel în treabă, până când în uşa de la "Hercules" apăru Koreiko. Balaganov începu să se agite. Mai întâi se apropie prea mult de locul acțiunii, apoi fugi prea departe. Şi abia după acest du-te vino ocupă o poziție bună ca post de observație, lângă un chioşc de fructe. Nu se ştie de ce simți în gură un gust scârbos, de parcă ar fi supt o jumătate de oră o clanță de aramă. Dar urmărind mişcările lui Panikovski, se linişti.

Balaganov văzu pe orb venind spre milionar, agăţându-l cu bastonul de picioare şi împingându-l cu umărul, după care schimbară pare-se câteva cuvinte, în urma cărora Koreiko zâmbi, îl luă pe orb de braţ şi-l ajută să coboare pe caldarâm. Ca să pară un orb cât mai autentic, Panikovski izbea cu toată forţa cu bastonul în pietrele pavajului şi ridica în sus capul, parcă ar fi avut un frâu în gură. De altfel, toate acţiunile următoare ale orbului se distinseră prin atâta eleganţă şi precizie, încât Balaganov simţi că-l apucă invidia. Panikovski îl ţinea pe însoţitorul lui de talie. Mâna îi alunecă apoi de-a lungul şoldului stâng al lui Koreiko şi se opri o fracţiune de secundă deasupra buzunarului de la haina de pânză a milionarului conţopist!

— Hai, hai, şoptea Balaganov. Dă-i, nu te lăsa, bătrâne, acu-i acu!

Dar tocmai în clipa aceea se zăriră sclipind nişte geamuri, un claxon suna alarmat, pământul se cutremură şi un autobuz mare, alb, abia izbuti să frâneze în mijlocul străzii. Simultan se auziră două ţipete:

— Idiotule! Nu vezi autobuzul?! urlă Panikovski, care sărise din faţa roţii şi-l ameninţa pe însoţitorul lui cu ochelarii smulşi de pe nas.

— Nu e orb! strigă mirat Koreiko. Escrocule!

Scena fu învăluită într-un fum albastru, autobuzul porni mai departe şi, când perdeaua de fum se risipi, Balaganov îl văzu pe Panikovski înconjurat de un mic grup de cetăţeni. În jurul falsului orb începuse mişcarea. Balaganov se apropie mai mult. Lui Panikovski îi flutura pe faţă un zâmbet strâmb. El era ciudat de nepăsător faţă de ceea ce se petrecea, deşi o ureche îi ardea atât de tare încât ar fi putut să lumineze perfect o cameră obscură şi să servească admirabil cu rubiniul ei la developarea unor clişee.

Croindu-şi drum printre cetăţenii care dădeau fuga la locul incidentului din toate direcţiile, Balaganov se repezi la hotelul *“Karlsbad”*.

Marele maestru şedea la o măsuţă de bambus şi scria.

— Panikovski mănâncă bătaie! strigă Balaganov, oprindu-se ca o statuie în uşă.

— Deja? întrebă nepăsător Bender. Cam prea repede.

— Panikovski mănâncă bătaie! repetă pe un ton disperat roşcovanul Şura. E lângă "Hercules".

— Ce zbieri ca un urs alb pe căldură? îl întrebă sever Ostap. De mult îl bate?

— De vreo cinci minute.

— Păi trebuia să spui asta de la început. Of, aiurit bătrân mai e! Hai să mergem să privim. Ai să-mi povesteşti pe drum ce s-a întâmplat.

Când marele maestru ajunse la fața locului, Koreiko nu mai era acolo, dar în jurul lui Panikovski fremăta o mulțime întreagă care împânzise strada. Automobilele claxonau nerăbdător, oprite în fața mulțimii de oameni. De la ferestrele unui dispensar câteva surori în halate albe priveau spectacolul. Câinii alergau cu cozile ridicate ca nişte baionete. Fântâna arteziană din grădina oraşului nu-şi mai arunca stropii de apă în sus. După ce oftă hotărât, Bender se amestecă în mulțime.

— Pardon, țipa el, pardon încă o dată! Vă rog să mă iertați, madam, nu cumva dumneavoastră ați pierdut la colț un tichet de marmeladă? Dați fuga repede acolo, îl mai găsiți. Ei, cetățeni, lăsați să treacă experții! Nu auzi, mă, epurațiile, lasă-ne să trecem!

Folosind astfel politica biciului şi a zăhărelului, Ostap se strecură până în centru, unde Panikovski îndura patimile. Acuma se puteau efectua şi la lumina celeilalte urechi a violatorului de convenții diferite lucrări fotografice. Când îl văzu pe comandor, Panikovski lăsă capul în jos cu o mutră amărâtă.

— Ăsta e? întrebă pe un ton aspru Ostap, dându-i lui Panikovski un ghiont în spate.

— Ăsta, confirmară bucuroşi numeroşii iubitori de adevăr. L-am văzut cu ochii noştri.

Ostap ceru cetățenilor să facă linişte, scoase din buzunar un carnețel şi după ce mai aruncă o privire lui Panikovski, zise poruncitor:

— Rog pe martori să-şi declare numele şi adresa. Cine vrea să fie martor?

S-ar putea crede că cetățenii care dăduseră dovadă de atâta zel la prinderea lui Panikovski se vor grăbi să lovească imediat în infractor cu depozițiile lor. De fapt însă, când auziră cuvântul "martori", toți iubitorii de adevăr făcură nişte mutre plictisite, începură să schimbe locurile şi să bată în retragere. În mulțime se produseră goluri. Gloata se destrăma văzând cu ochii.

— Ei, unde sunt martorii? repetă Ostap.

Începu panica. Croindu-şi loc cu coatele, martorii o ştergeau care încotro şi într-un minut strada îşi recăpătă aspectul normal. Automobilele se puseră în mişcare; ferestrele dispensarului se închiseră, câinii începură să măsoare atent cu privirea trunchiurile copacilor, iar în grădina oraşului, din fântâna arteziană țâşni un evantai proaspăt de apă, fâsâind ca apa minerală.

După ce se încredinţă că strada e măturată de lume şi că Panikovski nu mai e ameninţat de nici un pericol, marele maestru se repezi la el, furios:

— Bătrân neputincios! Nebun fără geniu! Poftim, s-a găsit încă un mare orb — Panikovski! Homer, Milton şi Panikovski! Frumoasă societate! Şi Balaganov? Marinar de pe un vas în naufragiu. "Panikovski mănâncă bătaie, Panikovski mănâncă bătaie!" Şi el... Hai să mergem în grădina publică. Vă aranjez eu acolo, lângă fântâna arteziană, o scenă de n-o să mai ştiţi cine vă scuipa.

Când ajunseră acolo, Balaganov dădu imediat toată vina pe Panikovski. Orbul care se făcuse de râs invocă drept scuză nervii zdruncinaţi de atâţia ani de peregrinări şi, printre altele, declară că toată vina e a lui Balaganov, care, după cum se ştie, este un şnapan şi un om de nimic. Fraţii începură pe dată să se împingă cu ghionturile unul pe celălalt. Se auziră şi exclamaţiile obişnuite: "Dar tu cine eşti?" Din ochii lui Panikovski ţâşni o lacrimă mare, care prevestea o încăierare generală, dar marele maestru strigă *"brek"* şi îi despărţi pe adversari exact ca arbitrul pe ring.

— De box o să vă ocupaţi în zilele libere, rosti el. Minunată pereche: Balaganov, categoria cocoş, Panikovski, categoria găină fiartă! Da, domnilor campioni, văd că din voi o să iasă ceva, când s-o face sită de mătase din coadă de câine. Şi vă previn că asta se va termina prost. Vă voi concedia, cu atât mai mult cu cât nu aveţi nici o valoare socială.

Uitând de ceartă, Panikovski şi Balaganov începură să se jure şi să-l asigure pe Ostap că până seara îi vor face neapărat o percheziţie lui Koreiko. Bender se mulţumea să zâmbească ironic.

— O să vezi, făcea pe grozavul Balaganov. Atac în plină stradă. Noaptea. Pe întuneric. Aşa-i, Mihail Samuelevici?

— Pe cuvânt de onoare, îl susţinu Panikovski. Eu şi cu Şura... să n-ai nici o grijă! Ai de-a face doar cu Panikovski.

— Asta mă şi indispune, zise Bender. Deşi, mă rog... Cum aţi zis? Pe întuneric? Noaptea? Să vă vedem. În tot cazul, ideea este cam slăbuţă. Şi probabil că şi executarea o să fie ca vai de lume.

După câteva ore de staţionare pe stradă se iviră, în sfârşit, toate elementele necesare: noaptea, întunericul şi pacientul în persoană, care ieşise cu o fată din casa bătrânului rebusist. Fata nu fusese prevăzută în plan. Fraţii se mulţumiră deocamdată să urmărească perechea care pornise la plimbare spre malul mării.

O frântură de lună sta spânzurată jos, deasupra malului care se răcea. Pe stânci şedeau îmbrăţişate ca pe veci perechi negre ca de bazalt. Marea glăsuia în murmure despre dragostea până la mormânt, despre fericirea eternă, despre suferinţele inimii şi despre tot felul de alte asemenea mărunţişuri inactuale. Stelele vorbeau între ele, folosind alfabetul Morse, aprinzându-se şi stingându-se. Tunelul de lumină al unui far lega ţărmurile golfului. Când dispăru, se mai văzu mult timp în locul lui o coloană neagră.

— Am obosit, se văita Panikovski, târându-se prin râpe după Alexandr Ivanovici şi dulcineea lui. M-au ajuns bătrâneţele. Mi-e greu.

Se împiedica de vizuinile popândăilor şi cădea, apucându-se cu mâinile de turte uscate de balegă de vacă. Ar fi vrut să se ducă la han, la gospodarul Kozlevici, cu care era atât de plăcut să bei un pahar de ceai şi să sporovăieşti despre câte şi mai câte.

Dar chiar în clipa când Panikovski hotărâse cu toată energia să plece acasă, propunându-i lui Balaganov să ducă singur treaba la bun sfârşit, din faţa lor se auzi:

— Ce cald e! Dumneata nu te scalzi noaptea, Alexandr Ivanovici? Atunci, aşteaptă-mă aici. Mă cufund numai o dată în apă şi vin.

Se auzi zgomotul făcut de pietricele care se rostogoleau spre mare, rochia albă dispăru şi Koreiko rămase singur.

— Mai repede! şopti Balaganov, trăgându-l de mină pe Panikovski. Prin urmare, eu mă apropii de el dinspre stânga, dumneata dinspre dreapta. Dar mai repede!

— Eu din stânga, spuse furios violatorul convenţiei.

— Bine, bine, dumneata din stânga. Eu îl împing în şoldul stâng, nu, în cel drept, iar dumneata îl înghesui din stânga.

— De ce din stânga?

— Of! Na-ţi-o! Ei, bine, fie din dreapta. El spune: "Bătăuşule", dumneata întrebi: "Cine-i bătăuş?"

— Nu, dumneata întrebi, nu eu.

— Bine. Lasă că-i povestesc eu lui Bender. Deocamdată, hai! Prin urmare, dumneata din stânga...

Şi vitejii fii ai locotenentului se apropiară, cu teribilă spaimă în suflet, de Alexandr Ivanovici.

Planul fu nerespectat chiar din capul locului. În loc să se apropie dinspre dreapta şi să-l înghiontească pe milionar în şoldul drept, potrivit celor stabilite, Balaganov bătu pasul în loc şi deodată spuse:

— N-aveți cumva un chibrit să aprind țigara?

— Nu fumez, răspunse rece Koreiko.

— Aşa, făcu prosteşte Şura, uitându-se la Panikovski. Dar nu ştiți cât e ceasul?

— Trebuie să fie vreo douăsprezece.

— Douăsprezece, repetă Balaganov. Hm... Habar n-aveam.

— Caldă seară, interveni mieros Panikovski.

Urmă o pauză în răstimpul căreia greierii făcură o gălăgie de taraf. Luna ieşi din nori şi la lumina ei se puteau vedea umerii lați ai lui Alexandr Ivanovici. Panikovski nu mai putu să suporte încordarea şi, trecând în spatele lui Koreiko, țipă cu un glas pițigăiat:

— Mâinile sus!

— Ce? întrebă uimit Koreiko.

— Mâinile sus, repetă Panikovski pe un ton mai scăzut.

Dar în aceeaşi clipă primi o scurtă lovitură, foarte dureroasă, în umăr, şi căzu la pământ. Când se ridică în picioare, Koreiko se bătea cu Balaganov. Amândoi răsuflau greu, de parcă ar fi cărat un pian. Din mare se auzea un râs de rusalcă şi plescăituri.

— De ce mă bați? țipa Balaganov. Doar nu te-am întrebat decât cât e ceasul!...

— O să-ți arăt eu cât e ceasul! şuiera Koreiko, punând în loviturile sale ura de veacuri a bogătaşului împotriva jefuitorului.

Panikovski se apropie în patru labe de locul bătăliei şi băgă deodată ambele mâini în buzunarele conțopistului de la "Hercules". Koreiko îi trase una cu piciorul, dar era prea târziu. Cutia de tablă de țigări *“Kaukaz”* se mutase din buzunarul stâng al posesorului ei în mâna lui Panikovski. Din celălalt buzunar, îi căzură pe jos tot felul de hârtiuțe şi carnete.

— Să fugim! strigă Panikovski de undeva, din întuneric.

Ultima lovitură, Balaganov n-o primi în față, ci în spinare.

Câteva clipe după asta, Alexandr Ivanovici, emoționat şi cu hainele boțite, văzu două siluete albastre scăldate în lumina lunii care fugeau pe faleză, spre oraş.

Zosia, care se întoarse răcorită şi mirosind a iod, îl găsi pe Alexandr Ivanovici îndeletnicindu-se cu o treabă ciudată. Şedea în genunchi şi, aprinzând cu degetele-i tremurătoare un chibrit după altul, culegea de pe jos, din iarbă, tot felul de hârtiuțe. Înainte ca Zosia să apuce a-l întreba ce s-a întâmplat, el găsi chitanța de depunere a valijoarei la magazia de bagaje

de mână, unde aceasta se afla aşezată între un coş de trestie plin cu cireşi şi un pled prins cu curele de pâslă.

— Mi-au scăpat întâmplător pe jos, spuse el cu un zâmbet forțat şi ascunzând cu grijă chitanța.

De cutia de țigări *“Kaukaz”* cu cele 10 000 de ruble, pe care nu apucase să le pună în valiză, îşi aduse aminte abia când reveni în oraş.

În timp ce pe malul mării se desfăşura lupta titanică Balaganov-Koreiko, Ostap Bender opină că şederea la hotel sub ochii tuturor depăşeşte cadrul afacerii plănuite şi-i dă un caracter oficial cu totul inutil. Citind în ziarul de seară din Cernomorsk anunțul: *"Înch.cam.spl.c.t.conf.ved.ma.u.int.-celib.sing."* şi înțelegând cât ai clipi că aceasta înseamnă: *"Închiriez cameră splendidă cu tot confortul şi vedere la mare unui intelectual celibatar singur"*, Ostap îşi zise: "După cât mi se pare, sunt acum celibatar. Nu de mult oficiul stării civile din Stargorod mi-a trimis înştiințarea că a mea căsătorie cu cetățeana Grițațueva a fost desfăcută la cererea ei şi că pot să-mi reiau numele dinainte de căsătorie, de Ostap Bender. Ce să-i faci, va trebui să duc o viață de holtei. Sunt celibatar, singur şi intelectual. Camera va fi, fără discuție, a mea."

Şi marele maestru îşi puse pantalonii albi răcoroşi de pânză şi se duse la adresa indicată în anunț.

CAPITOLUL XIII VASISUALI LOHANKIN ŞI ROLUL LUI ÎN REVOLUȚIA RUSĂ

Exact la orele şaisprezece şi patruzeci de minute, Vasisuali Lohankin declară greva foamei. Stătea întins pe o canapea de muşama, cu fața la speteaza bombată a canapelei şi cu dosul la lume. Era în bretele şi ciorapi verzi, care la Cernomorsk se mai numesc şi şosete.

După ce rabdă de foame vreo douăzeci de minute în această poziție, Lohankin gemu, se întoarse pe partea cealaltă (cu care prilej şosetele verzi descriseră în văzduh un mic arc) şi se uită la soția sa. Soția îşi arunca într-un sac de voiaj tot avutul ei: fel de fel de flacoane de diferite forme, un sul de cauciuc pentru masaj, două rochii cu trenă şi una veche, fără trenă, o chivără de fetru cu o semilună de sticlă, nişte cartuşe de alamă cu ruj de buze şi câteva perechi de chiloți tricotați.

— Varvara! exclamă Lohankin pe nas.

Soția tăcea, respirând zgomotos.

— Varvara! repetă el. Pleci chiar cu adevărat de la mine?

— Da, răspunse soția. Plec. Aşa trebuie.

— La Ptiburdukov?

— La!...

— Dar de ce? De ce pleci la el? întrebă Lohankin cu o pasiune vitelină.

Nările lui, şi aşa mari, se umflară ca pânzele bătute de un vânt de durere. Bărbuța ca de faraon îi tremura.

— Fiindcă-l iubesc.

— Şi eu cui rămân?

— Vasisuali! Te-am înştiințat doar încă de ieri. Nu te mai iubesc.

— Dar eu! Eu te iubesc, Varvara!

— Asta te priveşte personal, Vasisuali. Plec la Ptiburdukov. Aşa trebuie.

— Nu! exclamă Lohankin. Nu trebuie! Doar nu poate un om să plece, dacă celălalt îl iubeşte!

— Ba poate, spuse enervată Varvara, uitându-se într-o oglinjoară. Şi, în general, te rog, nu mai face pe nebunul, Vasisuali.

— În cazul ăsta continui greva foamei! strigă nefericitul soț. Nu mănânc nimic până când nu te întorci. O zi. O săptămână. Un an, o să rabd de foame!

Lohankin se răsuci din nou şi îşi vârî nasul gros în muşamaua rece şi alunecoasă.

— Aşa am să zac, cu bretelele pe mine, se auzi de pe canapea, până când am să mor. Şi toată vina ai s-o ai tu şi cu inginerul Ptiburdukov.

Soția lui se gândi puțin, îşi trase pe umărul alb breteaua ce-i lunecase şi deodată începu să urle:

— Să nu îndrăzneşti să vorbeşti aşa de Ptiburdukov! Îți e superior!

Asta Lohankin nu mai putu să rabde. Sări în sus ca străbătut de un curent electric în tot trupul, de la bretele până la şosetele verzi.

— Eşti o pațachină, Varvara! țipă el mai mult bocindu-se. O târfă!

— Vasisuali, eşti un dobitoc! îi răspunse calm soția.

— O cățea, continuă Lohankin tot plângăreț. Te disprețuiesc. Pleci de la mine la amantul tău. De la mine la Ptiburdukov. La stârpitura aia de Ptiburdukov? Zi, la el pleci de la mine, ticăloaso?

De la mine? La cine? Şi de ce? Numai ca să-ți satisfaci poftele? Cățea, cățea, ah, desfrânată şi, în plus, în plus, spurcată!

Zdrobit de durerea sa, Lohankin nici nu băgă de seamă că vorbeşte în iambi, deşi nu scrisese în viața lui poezii şi nici nu-i plăcea să le citească.

— Vasisuali! Nu mai face pe clovnul, spuse cățeaua închizând sacul. Uită-te ce mutră ai.

Măcar dacă te-ai fi spălat. Plec. Adio, Vasisuali! îți las pe masă cartela ta de pâine.

Şi luându-şi sacul, Varvara se îndreptă spre uşă. Văzând că rugămințile nu-i ajută, Lohankin sări repede de pe canapea, se apropie de masă şi țipând "Ajutor!", rupse cartela. Varvara se sperie. Îl văzu deodată în minte pe soțul ei, istovit de foame, cu pulsul stins şi membrele reci.

— Ce-ai făcut? spuse ea. N-ai dreptul să mori de foame.

— Ba voi muri! declară încăpățânat Lohankin.

— Asta-i o prostie, Vasisuali. E o răzvrătire a personalității.

— Ei şi? Ei şi? Cu asta mă şi pot făli, răspunse Lohankin într-o cadență vestitoare de iambi.

Tu însă subapreciezi însemnătatea personalității şi, în general, a intelectualității.

— Dar lumea o să te condamne.

— Să mă condamne, spuse categoric Vasisuali şi se trânti din nou pe canapea.

Varvara azvârli sacul jos, fără să spună nici un cuvânt, îşi scoase pălăriuța de pai şi murmurând: "Taur turbat", "tiranule", "acaparatorule", făcu în grabă un sandviş cu salată de vinete.

— Mănâncă! spuse ea, apropiind vinetele de buzele roşii ale soțului ei. Mă auzi, Lohankin? Mănâncă imediat. Hai!

— Lasă-mă în pace, spuse el dându-i mâna deoparte.

Profitând de faptul că gura grevistului se deschise o clipă, Varvara îi vârî cu un gest de maternă virtuozitate sandvişul în deschizătura formată între bărbuța sa de faraon şi mustăcioara tunsă ca la Moscova, dar grevistul azvârli violent hrana cu limba.

— Mănâncă, ticălosule! țipă disperată Varvara, învârtindu-se în jurul lui cu sandvişul. Intelectualule!

Dar Lohankin întorcea capul şi mugea mut că nu vrea. După câteva minute, Varvara, toată o apă şi mânjită peste tot cu pastă verde, capitulă. Se aşeză pe sacul ei şi începu să plângă cu lacrimi mari de crocodil. Lohankin îşi scutură de pe barbă firimiturile care îi rămăseseră, aruncă soției o privire prudentă cu coada ochiului, şi rămase tăcut pe canapea. Nu voia deloc să se

despartă de Varvara. Pe lângă o mulţime de defecte, Varvara avea şi două calităţi de seamă: sâni mari şi albi, plus slujbă. Vasisuali nu lucrase niciodată nicăieri. Slujba l-ar fi împiedicat să mediteze asupra importanţei intelectualităţii în Rusia — pătură socială în care se îngloba şi pe el. Meditaţiile lui prelungite se învârteau în jurul următoarelor subiecte plăcute şi apropiate sufletului său: "Vasisuali Lohankin şi importanţa sa", "Lohankin şi tragedia liberalismului rus", "Lohankin şi rolul său în revoluţia rusă". Erau subiecte la care te puteai gândi cu atât mai uşor şi liniştit, cu cât o făceai plimbându-te prin odaie în papucii de fetru cumpăraţi din banii Varvarei şi privind dulapul adorat, unde sclipeau cotoarele aurite ale lexiconului enciclopedic *Brockhaus*. Vasisuali îşi petrecea o grămadă de vreme în faţa dulapului, mutându-şi privirea de la un cotor la altul. Erau aşezate acolo, după mărime, superbe modele de artă legătorească. *Marea enciclopedie medicală, Viaţa animalelor, Bărbatul şi femeia* — un volum care cântărea un pud, precum şi *Pământul şi oamenii* de Elisee Reclus.

"Lângă acest tezaur de gândire, îşi zicea leneş Vasisuali, te simţi mai pur, mai înălţat sufleteşte."

După ce ajungea la această concluzie, ofta bucuros, scotea de sub dulap colecţia revistei *Patria* pe anul 1899, legată într-o copertă de culoarea mării şi, tot ca marea, cu spumă şi stropi, şi se uita la fotografia din războiul anglo-bur, citea declaraţia unei doamne necunoscute, care avea ca titlu: "Iată cum am reuşit să-mi măresc bustul cu şase centimetri" şi alte lucruri interesante.

O dată cu plecarea Varvarei, ar fi dispărut şi baza materială pe care se întemeia fericirea unuia dintre cei mai demni reprezentanţi ai omenirii gânditoare.

Seara, sosi Ptiburdukov. Mult timp nu se putu hotărî să intre în camera familiei Lohankin şi se învârti prin bucătărie printre primusurile cu flacără mare şi frânghiile întinse în cruce, pe care atârna o rufărie scrobită, ca de ghips, şi cu pete de albăstreală. Apartamentul prinse viaţă. Se trânteau uşile, treceau repede nişte umbre, ochii colocatarilor luceau, iar de undeva se auzi un oftat pătimaş: "A venit un bărbat!"

Ptiburdukov îşi scoase şapca, îşi răsuci colţul mustăţii sale inginereşti şi în sfârşit se hotărî.

— Varia, spuse el cu glas rugător, intrând în odaie, doar ne-am înţeles.

— Poftim de admiră-l, Saşuk! strigă Varvara, apucându-l de braţ şi împingându-l spre canapea. Uite-l! Zace! Masculul! Ticălosul ăsta cu

sentimente de acaparator! Pricepi, feudalul ăsta a declarat greva foamei, fiindcă vreau să plec de la el.

Văzându-l pe Ptiburdukov, grevistul recurse imediat la iambii săi endecasilabici:

— Ptiburdukov! Eşti un om de omenie. Şi nu cred că cuteza-vei să îmi iei a mea soție. Eşti mârlan atunci şi javră şi o pacoste nefastă. Dacă tu râvneşti, infame, ca să-mi iei a mea nevastă.

— Tovarăşe Lohankin, făcu buimăcit Ptiburdukov, apucându-se de mustață.

— Te du, te du, te cară din casa mea odată. Năpârcă eşti, ba încă şi spurcată, continuă Vasisuali, clătinându-se ca un evreu bătrân când îşi face rugăciunea. Te-ngâmfi că ai un titlu, te porți inginereşte. Dar eşti un lup de cadru şi-n plus, mai eşti şi peşte.

— Cum de nu ți-e ruşine, Vasisuali Andreevici, spuse Ptiburdukov, pe care atâtea picioare începeau să-l plictisească. E curată prostie. Gândeşte-te! Fii rezonabil. În cel de-al doilea an al planului cincinal...

— Cum îndrăzneşti să-mi spui că-i o prostie? Tu, tu, ce vrei, să-mi furi a mea soție? Hai, piei, Ptiburdukov, dispari de-aicea, că nu mai am răbdare. Şi-acu te fac — cu bățul — ca zebra pe spinare.

— Văd că am de-a face cu un om bolnav, spuse Ptiburdukov, căutând să se mențină în limitele bunei-cuviințe.

Pentru Varvara însă, aceste limite erau prea înguste. Ea luă de pe masă sandvişul verde, care apucase să se usuce, şi se apropie de grevist. Lohankin se apăra cu o disperare de parcă cineva ar fi vrut să-l castreze. Ptiburdukov se întoarse şi începu să se uite pe fereastră, la lumânările albe ale unui castan înflorit. În spate auzea mugetul respingător al lui Lohankin şi țipetele Varvarei: "Mănâncă, ticălosule! Mănâncă, feudalule!"

În ziua următoare, necăjită de această piedică ivită pe neaşteptate, Varvara nu se duse la slujbă. Grevistului i se făcuse mai rău.

— A început să mă înțepe la stomac, anunță el satisfăcut. Din cauza subalimentației acuşi fac scorbut şi o să-mi cadă părul şi dinții.

Ptiburdukov îl aduse pe fratele său care era medic militar. Ptiburdukov al doilea îşi lipi urechea de trupul lui Lohankin şi rămase cu ea lipită mai multă vreme, ascultând cum îi funcționează organele, cu atenția cu care o pisică ascultă mişcările unui şoarece ce s-a băgat în zaharniță. În timpul examenului, Vasisuali îşi privea cu ochii plini de lacrimi pieptul păros ca un loden. Îi era milă de el de i se rupea inima. Ptiburdukov al doilea se uită la

Ptiburdukov întâi şi spuse că bolnavul nu trebuie să țină nici un fel de regim. Poate să mănânce orice — supă, chiftele, compot. Poate să mănânce şi pâine, legume, fructe. Nici peştele nu-i strică. Poate să şi fumeze, desigur, cu măsură. Nu-l sfătuieşte să bea, dar, ca să aibă poftă de mâncare, n-ar fi rău să introducă în organism un păhărel de vin bun. În treacăt fie zis, doctorul nu înțelese nimic din drama sufletească a familiei Lohankin. Foarte bățos şi tropăind din cizme, plecă declarând la despărțire că bolnavul are voie să se scalde în mare, dacă vrea, şi să meargă şi cu bicicleta.

Dar bolnavul nici nu se gândea să introducă în organism compot, peşte, chiftele sau alte sortimente de mâncare. Nici să se scalde în mare nu se duse, ci continuă să zacă pe canapea, împroşcându-i pe cei din jur cu ocări în iambi. Varvara simți că i se face milă de el. "Suferă de foame din cauza mea, se gândea ea cu mândrie. Totuşi, ce pasiune! O fi în stare Saşuk de un sentiment atât de puternic?" Şi ea arunca priviri neliniştite spre sătulul Saşuk, a cărui înfățişare arăta că suferințele din amor nu-l împiedică să introducă regulat în organism prânzul şi cina. Şi la un moment dat, când Ptiburdukov ieşi din odaie, ea spuse chiar lui Vasisuali "sărăcuțul", şi în acelaşi timp duse din nou la gura celui în greva foamei un sandviş, pe care acesta din nou îl respinse. "Încă puțină rezistență, se gândi Lohankin, şi Ptiburdukov n-o va mai vedea pe Varvara mea".

Şi trăgea satisfăcut cu urechea, ca să audă ce se vorbeşte în camera vecină.

— O să moară fără mine, spunea Varvara. Va trebui să mai aşteptăm. Vezi doar că acum nu pot să plec.

Noaptea, Varvara avu un vis îngrozitor. Vasisuali, ajuns schelet din pricina puternicelor lui sentimente, rodea pintenii albi de la cizmele medicului militar. Era groaznic. Medicul avea pe față o expresie bleagă, de vacă pe care o mulge hoțul satului. Pintenii zăngăneau, dinții clănțăneau. De spaimă, Varvara se trezi.

Un soare galben, japonez, lumina puternic odaia, cheltuindu-şi aproape întreaga forță pentru a pune în relief mărunțişuri, de felul unui dop de la flaconul cu apă de colonie "Turandot". Canapeaua de muşama era goală. Varvara întoarse capul şi dădu cu ochii de Vasisuali care stătea cu fața la uşa deschisă de la bufet şi cu spatele la pat şi mesteca zgomotos. De nerăbdare şi lăcomie, se apleca, bătea din piciorul cu şoseta verde şi fluiera pe nas. După ce goli o cutie mare de conserve, luă încet jos capacul de la o oală şi, vârând degetele în ciorba rece, scoase de acolo o bucată de carne. Dacă

Varvara l-ar fi prins pe soțul ei făcând aşa ceva chiar şi în cele mai bune perioade ale căsătoriei lor, nici atunci nu i-ar fi fost lui Vasisuali prea bine, dar acum îi fu fatal.

— Lohankin! strigă ea cu o voce îngrozitoare.

Speriat, soțul în greva foamei scăpă din mână carnea, care căzu înapoi în oală cu un plescăit, făcând să se înalțe o fântână arteziană din stropi de varză şi steluțe de morcov. Cu un urlet sfâşietor, Vasisuali se repezi spre canapea. Varvara se îmbrăcă repede şi în tăcere.

— Varvara! spuse el pe nas. Chiar, într-adevăr, mă laşi şi pleci la Ptiburdukov?

Dar nu primi nici un răspuns.

— Eşti o cățea, declară Lohankin cu o voce nesigură. Dacă-i aşa, află mata, c-ai toat-onoarea mea...

Dar era prea târziu. Zadarnic se mai boci Vasisuali vorbind de dragoste şi de moarte prin înfometare. Varvara îl părăsi pentru totdeauna, trăgând după ea sacul de voiaj cu chiloți colorați, pălăria de fetru, tot felul de flacoane şi alte obiecte de uz feminin.

Şi astfel, în viața lui Vasisuali Andreevici începu o perioadă de gânduri apăsătoare şi de crunte suferințe morale. Există oameni care nu ştiu să sufere, parcă nu izbutesc s-o facă. Şi chiar atunci când suferă, caută să n-o prelungească şi cei din jur să n-o observe. Lohankin însă suferea pe față, maiestuos, îşi bea durerea cu stacana, se îmbăta cu ea. Marea suferință îi dădea prilejul să mediteze o dată în plus la importanța intelectualității ruse şi la tragedia liberalismului rus.

"Poate că aşa şi trebuie, îşi zicea el, poate că asta este o ispăşire din care voi ieşi purificat. Oare nu aceasta a fost soarta tuturor oamenilor cu constituție delicată ce s-au aflat deasupra mulțimii? Galilei, Miliukov, A.F. Koni. Da, da, Varvara are dreptate, aşa trebuie!"

Depresiunea sufletească nu-l împiedică totuşi să dea la ziar un anunț că închiriază cea de a doua odaie.

"Asta va constitui totuşi pentru mine un sprijin material la început", hotărî Vasisuali şi se cufundă din nou în meditații nebuloase asupra suferințelor trupeşti şi importanței sufletului ca izvor al frumosului.

De la această preocupare nu-l puteau distrage nici măcar cererile stăruitoare ale vecinilor să stingă lumina după ce pleacă de la toaletă. Fiind într-o stare de deprimare, Lohankin uita în permanență să facă acest lucru, ceea ce-i revolta extrem de mult pe colocatarii economi.

Or, locatarii marelui apartament nr. 3 în care locuia Lohankin erau socotiți oameni cu toane şi erau cunoscuți în toată casa prin veşnicele lor scandaluri şi bătăi. Apartamentul nr. 3 fusese chiar poreclit "Cuibul cațelor". Viața prelungită în comun îi călise pe aceşti oameni şi ei nu mai ştiau ce-i frica. Echilibrul din apartament era menținut doar de grupurile formate din diferiți locatari. Uneori, cei din "Cuibul cațelor" se uneau cu toții împotriva unuia din chiriaşi şi atunci era vai de capul lui. Forța centrifugă a spiritului cârcotaş îl prindea, îl ducea în birourile avocaților, îl trecea în goană prin coridoarele pline de fum ale instanțelor şi-l împingea în sălile tribunalelor tovărăşeşti şi populare. Şi nesupusul chiriaş cutreiera aşa, vreme îndelungata, pe la judecăți, încercând, în căutarea dreptății, să ajungă la starostele întregii Uniuni — tovarăşul Kalinin. Apoi, până la moarte, chiriaşul nu mai înceta să folosească termenii juridici, învățați prin diferite incinte publice şi nu mai spunea "se pedepseşte", ci "se sancționează", nu mai spunea "faptă", ci "acțiune". Şi sie însuşi nu-şi mai zicea "tovarăşul Jukov", cum i se statornicise numele de la naştere, ci "partea lezată". Dar cel mai mult, şi cu cea mai mare plăcere va rosti expresia "intentează acțiune". Şi viața lui, care nici înainte nu era numai lapte şi miere, va deveni mizerabilă de tot.

Cu mult timp înainte de drama petrecută în familia Lohankin, aviatorul Sevriugov care, spre ghinionul lui, locuia în apartamentul nr. 3, plecase cu avionul dincolo de cercul polar, trimis fiind de urgență acolo de Osoaviahim (Asociație voluntară de sprijinire a aviației şi a industriei chimice). Întreaga lume urmărea cu emoție zborul lui Sevriugov. Dispăruse fără urmă o expediție străină care se îndrepta spre pol şi Sevriugov trebuia s-o găsească. Lumea trăia cu speranța că aviatorul va izbuti. Posturile de radio de pe toate continentele comunicau între ele, meteorologii îl preveneau pe intrepidul Sevriugov în ce regiuni bântuie furtunile magnetice, posturile emițătoare pe unde scurte umpleau eterul de şuierat şi ziarul polonez *Kurier Poranni,* oficiosul Ministerului de Externe, începuse chiar să ceară extinderea granițelor Poloniei la cele din 1772. O lună întreagă zbură Sevriugov deasupra pustiului de gheață şi huruitul motoarelor lui se auzea în întreaga lume.

În sfârşit, Sevriugov săvârşi o faptă care buimăci cu totul oficiosul Ministerului de Externe polonez. El găsi expediția pierdută printre ghețuri, apucă să comunice locul exact unde se găsea, dar după asta dispăru subit el însuşi. La această ştire, tot globul începu să freamăte. Numele lui Sevriugov

era rostit în trei sute douăzeci de limbi şi dialecte, inclusiv limba indienilor cu piele neagră, iar portretele lui Sevriugov îmbrăcat în blănuri apărură peste tot unde era o pagină goală de hârtie. Într-un interviu acordat presei, Gabriele D'Annunzio declară că a terminat chiar atunci un nou roman şi pleacă neîntârziat cu avionul în căutarea eroicului pilot rus. Apăru un *charleston: Cu puicuța mea şi la pol mi-e cald.* Iar vechii scribi din Moscova, Ustîşkin, Werther, Leonid Trepetovski şi Boris Amiakov care de multă vreme practicau *dumping*-uri literare şi-şi vindeau producția pe piață la prețuri derizorii, se şi apucaseră să scrie o cronică intitulată *Dar dumneavoastră nu vă e frig?* Într-un cuvânt, planeta noastră cunoştea evenimente senzaționale.

Dar şi mai multă senzație stârni această ştire în apartamentul nr. 3 din fundătura Limonîi nr. 8, cunoscut mai mult sub numele de "Cuibul cațelor".,

— S-a curățat chiriaşul nostru, spunea bucuros fostul portar Nikita Preahin, uscându-şi pâslarul deasupra primusului. S-a curățat, mititelul! Apoi dă, n-avea decât să nu zboare, ce-i asta să zbori! Omul trebuie să umble, nu să zboare. Să umble, mă-nțelegi matale, să umble.

Şi învârtea pâslarul deasupra flăcării care fâsâia.

— Acum s-a săturat de zburat spanchiul ăsta, bombănea o bunicuță, al cărui nume nu-l ştia nimeni. Ea locuia la mezanin, deasupra bucătăriei şi, deşi tot apartamentul avea electricitate, bunicuța folosea o lampă de gaz cu oglindă. Nu avea încredere în electricitate. Va să zică e liberă acu' o odaie, spațiu locativ!

Bunicuța rostise prima cuvântul care apăsa de mult pe sufletele locatarilor din "Cuibul cațelor". Acum începură cu toții să vorbească de camera aviatorului dispărut: şi fostul prinț caucazian, devenit om al muncii din Orient, respectiv —cetățeanul Ghighienişvili, şi Dunia care avea închiriat un pat în odaia mătuşii Paşa, şi însăşi mătuşa Paşa — precupeață şi bețivă, şi Alexandr Dimitrievici Suhoveiko — altădată şambelan la curtea majestății sale împăratul, căruia în apartament i se spunea pur şi simplu Mitrici, şi alți subchiriaşi, în frunte cu Liuția Franțevna Pferd, chiriaşa principală.

— Ei, din moment ce tovarăşul a dispărut, trebuie să împărțim spațiul, zice Mitrici, îndreptându-şi pe nas ochelarii cu ramă de aur, când bucătăria se umplu de chiriaşi. Eu, de pildă, am de mult dreptul la un spațiu suplimentar.

— Ce-i trebuie unui bărbat spaţiu? obiectă Dunia cea cu patul. Unei femei da, înţeleg. Şi eu poate nici n-am să mă mai întâlnesc în viaţă cu o ocazie ca asta, să dispară deodată un bărbat.

Şi se mai vârî încă multă vreme, printre cei adunaţi, cu diferite argumente în favoarea ei, rostind foarte frecvent cuvântul "bărbat".

În orice caz, toţii chiriaşii erau de acord că odaia trebuie luată imediat.

În aceeaşi zi, lumea se cutremură în urma unei noi ştiri senzaţionale. Intrepidul Sevriugov fusese găsit. Nijni-Novgo-rodul, Quebecul şi Reykjavikul recepţionaseră semnalele lui. Sevriugov se afla cu avionul său, având saşiul avariat, la paralela 84. Eterul se zguduia de pe urma ştirilor proaspete care curgeau şuvoi: "Intrepidul rus se simte perfect de bine", "Sevriugov trimite un raport prezidiului Osoaviahimului!", "Charles Lindberg îl consideră pe Sevriugov cel mai bun pilot din lume", "Şapte spărgătoare de gheaţă au plecat în ajutorul lui Sevriugov şi al expediţiei descoperite de el". În cadrul acestor ştiri, ziarele inserau fotografii de gheţari şi ţărmuri. Se auzeau la nesfârşit cuvintele: "Sevriugov, Nordkap, paralela Sevriugov, ţara lui Franz-Josef, Spitzbergen, Kings-Bay, cizme din piele de ren, carburanţi, Sevriugov".

Decepţia de care fu cuprins la această ştire "Cuibul caţelor" lasă curând locul unei încrederi calme. Spărgătoarele de gheaţă înaintau încet, sfărâmând cu greu întinderile albe.

— Să luăm camera şi gata, spunea Nikita Preahin. Lui îi convine să stea acolo pe gheaţă, dar uite, Dunia, de pildă, are tot dreptul. Cu atât mai mult cu cât legea spune că un locatar nu are dreptul să lipsească din casă mai mult de două luni.

— Cum de nu ţi-e ruşine, cetăţene Preahin? ripostă Varvara, pe atunci încă Lohankina, fluturând un număr din *Izvestia.* El e doar un erou. Se află acum la paralela 84!

— Ce-o mai fi şi paralela asta, obiecta nedumerit Mitrici. Poate că nici n-o fi existând o asemenea paralelă. Noi nu ştim. N-am trecut prin licee.

Mitrici spunea purul adevăr. Chiar nici nu trecuse prin liceu. Absolvise "Pajeski Korpus" (Şcoală militară în Rusia ţaristă, pentru fii de generali şi de înalţi demnitari).

— Dar înţelegeţi o dată, se înfierbânta Varvara, punându-i şambelanului gazeta sub nas. Uite aici un articol, vezi? "Printre câmpuri de gheaţă şi aisberguri".

— Aisberg! repetă Mitrici batjocoritor. Asta, da, mi-e mai familiar. De zece ani nu mai avem viață ca lumea. Numai Aisberg, Vaisberg, Eisenberg şi tot felul de Rabinovici. Are dreptate Preahin. Să luăm camera şi basta. Cu atât mai mult cu cât şi Liuția Franțevna spune că legea aşa scrie.

— Lucrurile putem să i le aruncăm dracului pe scară! exclamă cu o voce joasă fostul prinț, devenit om al muncii din Orient, respectiv cetățeanul Ghighienişvili.

Varvara fu repede învinsă de mulțimea celorlalți şi alergă să se plângă soțului ei.

— Dar poate că aşa se cuvine, răspunse soțul, ridicând mai oblic bărbuța lui de faraon. Poate că prin gura țăranului acesta simplu de Mitrici vorbeşte marele adevăr al poporului. Gândeşte-te numai la rolul intelighenției ruse, la importanța ei.

În ziua cea mare, când spărgătoarele de gheață ajunseră în sfârşit la cortul lui Sevriugov, cetățeanul Ghighienşvili rupse lacătul de la uşa camerei eroului şi-i aruncă pe coridor tot avutul, inclusiv elicea roşie care atârna pe perete. În odaia lui se instală Dunia, care imediat primi contra plată şase persoane cărora le închine câte un pat. Pe teritoriul proaspăt cucerit se chefui toată noaptea. Nikita Preahin cântă la armonică, iar şambelanul Mitrici dansă căzăceasca cu mătuşa Paşa, care era beată moartă.

Dacă gloria lui Sevriugov ar fi fost cu ceva-ceva mai puțin decât o glorie mondială, cum de fapt o dobândise prin zborurile sale excepționale deasupra regiunii arctice, el nu şi-ar mai fi văzut odaia niciodată, ar fi fost prins de forța centrifugă a spiritului cârcotaş şi nu i s-ar mai fi spus până la moarte "intrepidul Sevriugov" sau "eroul ghețarilor", ci numai "parte lezată". Dar aşa, "Cuibul cațelor" fu zgâlțâit serios. Camera îi fu restituită (de altfel, Sevriugov se mută curând într-o casă nouă), iar bravul Ghighienişvili stătu la puşcărie patru luni pentru violare de domiciliu şi se întoarse de acolo furios ca dracu.

El era acela care îl avertizase primul pe Lohankin, rămas orfan, să stingă regulat lumina după ce iese de la closet. Şi i-o spusese cu nişte ochi care aveau o expresie de-a dreptul diabolică. Lohankin, distrat, nu aprecie importanța avertismentului cetățeanului Ghighienişvili şi nu-şi dădu seama că aici e un început de conflict care avea să ducă curând la un eveniment îngrozitor, nemaiîntâlnit nici chiar în analele raporturilor între locatari.

Iată cum se petrecură lucrurile. Vasisuali Andreevici continua să uite să stingă lumina în încăperea de folosință comună. Şi cum ar fi putut să țină

minte asemenea lucruri mărunte ale vieții cotidiene, când pe el îl părăsise nevasta, rămăsese fără nici un ban şi nu reuşise încă să stabilească exact toată importanța, sub multiplele ei aspecte, a intelectualității ruse? Putea el oare să-şi închipuie că pâlpâitul gălbui al becului pirpiriu de opt lumini de la W.C. va stârni în vecini un foc atât de puternic? La început fu prevenit de câteva ori pe zi. Apoi i se trimise o scrisoare întocmită de Mitrici şi semnată de toți locatarii. După asta nu-l mai preveni nimeni şi nici scrisori nu i se mai trimiseră. Lohankin nu-şi dădea încă seama de importanța celor ce se petrec, dar simțea vag că un cerc este gata să se închidă.

Marți seara veni fuga la el fetița mătuşii Paşa şi-i spuse într-un suflet:

— Chiriaşii vă trimit vorbă pentru ultima oară să stingeți lumina.

Dar nu se ştie cum se întâmplă că Vasisuali Andreevici uită şi de astă dată să stingă lumina şi becul continuă să lumineze criminal prin păienjeniş şi murdărie. Tot apartamentul se cutremură de un oftat. Un minut după asta, apăru în pragul odăii lui Lohankin cetățeanul Ghighienişvili. Purta cizme albastre de pânză şi o căciulă turtită de miel cafeniu.

— Poftim încoace, spuse el, făcându-i lui Vasisuali semn cu degetul.

Îl apucă apoi tare de braț şi-l conduse pe coridorul întunecat, unde Vasisuali se indispuse brusc, nu se ştie de ce, şi începu chiar să opună o slabă rezistență. Dar cu un ghiont în spinare, orientalul fost prinț îl împinse în bucătărie. Agățându-se de frânghiile de rufe, Lohankin izbuti să-şi mențină echilibrul şi se uită speriat în jur. Se adunaseră acolo toți locatarii. Liuția Franțevna Pferd stătea tăcută. Nişte zbârcituri violete, ca de creion chimic, brăzdau fața impunătoare a chiriaşei principale. Alături de ea şedea tristă, pe plită, mătuşa Paşa, beată ca de obicei. Nikita Preahin, care era în picioarele goale, se uita zâmbind ironic la speriatul Lohankin. De la mezanin, atârna capul bunicii nimănui. Dunia făcea semne lui Mitrici. Fostul şambelan al curții zâmbea, ținând ceva ascuns la spate.

— Ce-i asta? Facem adunare generală? întrebă Vasisuali Andreevici cu un glas pițigăiat.

— Facem, facem, răspunse Nikita Preahin, apropiindu-se de el. De toate o să-ți facem. Şi cafea o să-ți facem, păcătosule! Culcă-te!, țipă el deodată, suflându-i lui Vasisuali în obraz cu un iz care s-ar fi zis că e de votcă, dar putea fi tot atât de bine de terebentină.

— Cum adică să mă culc? întrebă Vasisuali Andreevici, începând să tremure.

— Ce să ne mai pierdem timpul cu nesuferitul ăsta? zise cetăţeanul Ghighienişvili. Şi, lăsându-se pe vine, începu să-l pipăie pe Lohankin la talie şi să-i desfacă bretelele.

— Ajutor! strigă înăbuşit Vasisuali, aţintindu-şi privirea înnebunită asupra Liuţiei Franţevna.

— Trebuia să stingi lumina! răspunse aspru cetăţeana Pferd.

— Noi nu suntem burghezi să ardem de pomană energia electrică, adăugă şambelanul Mitrici, cufundând ceva în găleata cu apă.

— Nu sunt vinovat! ţipă Lohankin, căutând să se smulgă din mâinile fostului prinţ, devenit om al muncii din Orient.

— Nici noi nu suntem vinovaţi! bombăni Nikita Preahin, ţinându-l pe locatarul care se zbătea.

— Ce-am făcut, vă-ntreb?

— Cu toţii putem întreba ce naiba am făcut.

— Am o depresiune sufletească.

— Cu toţii avem depresiuni.

— Să nu îndrăzniţi să puneţi mâna pe mine! Sunt anemic.

— Cu toţii suntem anemici.

— M-a lăsat nevasta! urla Vasisuali.

— Pe toţi ne-a lăsat nevasta, îi răspunse Nikita Preahin.

— Ia, hai mai repede, mai repede, Nikituşko! zise grăbit şambelanul Mitrici, scoţând la lumină nişte nuiele ce luceau de umezeală. Dacă mai stăm mult de vorbă, nu mai terminăm nici până dimineaţă.

Vasisuali Andreevici fu întins cu burta pe podea şi i se putea vedea culoarea lăptoasă a picioarelor, la spate. Ghighienişvili ridică vertiginos braţul în sus şi nuielele începură să şuiere ascuţit în văzduh.

— Mamă! urlă Vasisuali.

— Cu toţii avem mamă! spuse doctorul Nikita, apăsându-l cu genunchiul pe Lohankin de podea.

Deodată, Vasisuali tăcu.

"Poate că aşa se cuvine, se gândi el, tresărind sub şfichiuri şi privind unghiile groase şi negre de la picioarele lui Nikita. Poate că în asta stă ispăşirea, purificarea, marele sacrificiu..."

Şi în timp ce era bătut, în timp ce Dunia râdea ruşinată, iar bunica striga de sus: "Aşa, dă-i mititelului, învaţă-l minte, puişorul mamei!" Vasisuali Andreevici se gândea concentrat la rolul intelighenţiei ruse şi la faptul că Galilei suferise şi el pentru adevăr.

Ultimul care luă nuielile în mână fu Mitrici.

— Ia dă-le încoace să mai încerc şi eu, spuse el, ridicând braţul. Să-i dau câteva la partea sedentară.

Dar Lohankin nu mai avu fericirea să guste din nuielele şambelanului. Cineva bătuse la uşa care dădea pe scara de serviciu. Dunia se repezi să deschidă (intrarea principală în "*Cuibul caţelor*" era de mult închisă din pricină că locatarii nu se putuseră înţelege în ruptul capului cine trebuie să spele primul scara; din acelaşi motiv, era bătută în cuie şi uşa de la baie).

— Vasisuali Andreevici, te caută cineva, spuse Dunia ca şi cum nimic nu s-ar fi întâmplat.

Şi cu toţii văzură într-adevăr în uşă pe cineva în pantaloni albi de *gentleman.* Vasisuali

Andreevici se ridică iute în picioare, îşi îndreptă ţinuta şi cu un zâmbet inutil se întoarse spre Bender.

— Nu v-am deranjat? întrebă politicos marele maestru, privind printre gene.

— Nu, nu, se bâlbâi Lohankin, vedeţi, eram aici, cum să vă spun, niţeluş ocupat... Dar... cred că acum sunt liber, nu-i aşa?

Şi se uită cercetător în jur. Însă în bucătărie nu mai era nimeni, în afară de mătuşa Paşa, care adormise pe plită în timpul execuţiei. Pe podeaua de scânduri zăceau câteva nuiele şi un nasture alb de pânză cu două găurele.

— Poftim la mine, îl invită Vasisuali.

— Poate totuşi, v-am deranjat? întrebă Ostap, când ajunseră în prima cameră a lui Lohankin. Nu? Ei, atunci foarte bine. Aşadar, la dumneata este de închiriat "*Cam. splen. c. t. conf. şi ved. ma. u. int. celib. sing."?* Şi, într-adevăr, e *"splen."* şi are *"t. conf."?*

— Întocmai, prinse viaţă Vasisuali. E o cameră splendidă, cu tot confortul. Şi nu cer scump. Cincizeci de ruble pe lună.

— N-am să mă tocmesc, zise politicos Ostap, dar vecinii... Cum sunt?

— Nişte oameni admirabili, răspunse Vasisuali. De altfel, aveţi tot confortul. Şi apoi e ieftin.

— Dar mi se pare că s-au introdus aici pedepse corporale?

— Ah, spuse Lohankin cu însufleţire. Dar, în definitiv, cine ştie? Poate că aşa se cuvine. Poate că tocmai în asta stă marele adevăr al poporului.

— Al poporului? repetă îngândurat Bender. Tot ăsta e al opincii, al sumanului? Aşa, aşa. Dar spune-mi, te rog, din ce clasă de liceu ai fost dat afară, pentru că învăţai prost? Din a şasea?

— Nu, din a cincea, răspunse Lohankin.

— Clasă de aur! Prin urmare, n-ai ajuns până la fizica lui Kraevici? Şi, de atunci, ai dus un trai exclusiv intelectual? Dar, mă rog, asta nu mă priveşte. Trăieşte-ți viața cum vrei. Mâine mă mut la dumneata.

— Şi arvuna? întrebă fostul elev cu o singură clasă superioară de liceu.

— Nu eşti la biserică, aşa că n-o să te înşele nimeni, spuse autoritar marele maestru. Va veni şi arvuna. Dar mai întâi eu.

CAPITOLUL XIV PRIMA ÎNTREVEDERE

Când Ostap se întoarse la hotelul *"Karlsbad"* şi, după ce-şi trecu de nenumărate ori chipul şi făptura prin oglinzile cu care le place atât de mult acestor instituții să-şi împodobească holul, scările şi coridoarele, intră în odaia lui şi rămase tablou în fața dezordinii care domnea acolo. Un fotoliu roşu de pluş zăcea cu picioarele-i scurte în sus, expunându-şi văzului tuturor dosul puțin atrăgător acoperit cu pânză de iută. Cuvertura de catifea cu ciucuri lunecase de pe masă. Până şi tabloul *Cristos înfățişându-se poporului* se strâmbase, pierzând în această poziție cea mai mare parte din valoarea instructivă cu care-l înzestrase pictorul. De pe balcon sufla un vânt puternic ca pe puntea unui vapor, împrăştiind bancnotele aşternute vraişte pe pat şi printre care zăcea o cutie de tablă de țigări *"Kaukaz"*. Pe covor se rostogoleau muți Panikovski şi Balaganov, ținându-se strâns unul de altul şi dând din picioare.

Marele maestru trecu dispreţuitor peste cei care reeditau luptele romane şi ieşi în balcon. Jos, pe bulevard, se auzea glasul trecătorilor care se plimbau şi scrâşnetul pietrişului sub picioarele lor, iar deasupra arțarilor întunecați plutea suflul armonios al unei orchestre simfonice. În portul cufundat în tenebre se vedeau numai luminile unui frigorifer în curs de construcție şi se auzea zăngănitul fierului. Dincolo de dig urla sirena unui vapor invizibil, care cerea, probabil, să i se permită accesul în port.

Când se înapoie în odaie, Ostap îi văzu pe frații din acelaşi tată şezând unul în fața altuia, pe jos, dându-şi obosiți cu ghiontul şi bombănind: "Dar tu cine eşti?"

— N-ați ajuns încă la o înțelegere cu împărțirea banilor? întrebă Bender trăgând draperiile.

Panikovski şi Balaganov se ridicară iute în picioare şi începură să povestească. Fiecare dintre ei îşi atribuia exclusiv succesul repurtat şi-l ponegrea pe celălalt. Fără să se fi înțeles în prealabil în această privință,

omiteau amândoi amănuntele compromițătoare pentru ei, citând în schimb o mulțime de detalii care puneau într-o lumină favorabilă curajul şi ingeniozitatea lor.

— Ajunge! se adresă Ostap lui Panikovski. Nu-ți mai osteni chelia de pomană. Am acum clar în fața ochilor tabloul bătăliei. Ziceți că era şi o fată cu el? Asta-i bine. Aşadar, un mic funcționar poartă asupra lui, în buzunar, foarte simplu şi normal, suma... mi se pare că ați şi numărat cât? Cât e acolo? Oho! Zece miişoare! Leafa domnului Koreiko pe douăzeci de ani de serviciu ireproşabil. Un spectacol divin, cum scriu cei mai orientați autori de articole de fond. Dar nu cumva v-am deranjat? Ce făceați pe jos? Împărțeați banii? Continuați, continuați, eu am să privesc.

— Am vrut să împărțim cinstit, după dreptate, spuse Balaganov, strângând banii de pe pat. Egal la toată lumea: câte 2 500 de ruble.

Şi după ce împărți banii în patru grămăjoare, se îndepărtă modest, spunând:

— Dumitale, mie, lui, şi lui Kozlevici.

— Foarte frumos, zise Ostap. Acum să-i împartă Panikovski. După câte văd, el are altă părere.

Panikovski, care făcuse opinie separată, se puse pe treabă cu multă ardoare. Aplecat peste pat, mişca din buzele-i groase, îşi uda degetele cu scuipat şi muta la nesfârşit bancnotele de pe un loc pe altul, de parcă ar fi făcut o pasiență complicată. După ce manevră aşa timp îndelungat, reuşi să formeze pe plapumă trei grămăjoare: una mare — din bancnote curate, nou-nouțe, a doua — la fel de mare dar din bancnote mai murdare şi a treia — mai mică, din bancnote slinoase de tot.

— Noi doi câte patru mii, îi spuse el lui Bender, iar lui Balaganov, două, deşi n-a muncit nici pentru două.

— Şi lui Kozlevici? întrebă Balaganov, închizând ochii de furie.

— Pentru ce şi lui Kozlevici? urlă Panikovski cu un glas pițigăiat. Ăsta e jaf! Cine-i Kozlevici, ca să împărțim cu el? Nu cunosc nici un fel de Kozlevici.

— Asta-i tot? întrebă marele maestru.

— Tot, răspunse Panikovski, fără să-şi ia ochii de la teancul de bancnote curate. Ce legătură are cu asta Kozlevici?

— Ei, acum o să împart eu, spuse Ostap gospodăreşte.

Strânse grămăjoarele la un loc, puse banii în cutia de tablă şi o băgă în buzunarul pantalonilor săi albi.

— Toți banii ăştia, încheie el, vor fi imediat restituiți păgubaşului, cetățeanul Koreiko. Vă place acest mod de împărțeală?

— Nu, nu ne place, îi scăpă lui Panikovski.

— Lasă glumele, Bender, spuse supărat Balaganov. Trebuie să-i împărțim după dreptate.

— Asta nu se va întâmpla, răspunse cu răceală Ostap. Şi, în general, la ora asta târzie n-am de gând să glumesc cu voi.

Panikovski îşi împreună palmele vineții de om bătrân. Se uită cu groază la marele maestru, se retrase într-un colț şi tăcu. Doar din când în când, foarte rar, mai deschidea gura numai ca să-şi arate dintele de aur.

Fața lui Balaganov se acoperi dintr-o dată de sudoare, de parcă s-ar fi prăjit la soare ore întregi.

— Atunci pentru ce am muncit? întrebă el gâfâind. Aşa nu se poate. Asta... explică-mi...

— Dumitale, fiu iubit al locotenentului Schmidt, zise politicos Ostap, nu pot decât să-ți repet ceea ce ți-am mai spus şi la Arbatov. Respect Codul penal. Nu sunt un jefuitor, ci un luptător de idei pentru cucerirea valorilor monetare. Jaful nu figurează printre cele patru sute de metode cinstite de a lua banii. Nu ştiu cum, dar nu se potriveşte cu ele. Şi apoi, noi n-am venit aici pentru zece mii. Numai eu personal am nevoie de cel puțin cinci sute de mii.

— Atunci de ce ne-ai trimis? întrebă Balaganov mai potolit. Noi am depus toată râvna.

— Cu alte cuvinte, vrei să ştii dacă mult stimatul vostru comandor a avut un scop şi care anume, când a dispus să se facă ultima operațiune? La asta îți răspund: da, a avut. Şi ştii care?...

Dar Panikovski pare-se nu voia să-l ştie pentru că tocmai se trase cortina peste dintele de aur, îşi luă vânt, lăsă capul în jos ca, un taur care vrea să împungă şi se repezi scos din fire la Ostap, strigând: "Da' cine eşti tu?" Fără să-şi schimbe poziția şi chiar fără să întoarcă capul, marele maestru îl readuse cu un pumn ca de cauciuc pe violatorul de convenții la punctul său de plecare şi continuă:

— Uite, îți voi spune care, Şura. Am vrut să fac un sondaj. Şi dacă la un funcționar cu o leafă de patruzeci de ruble pe lună s-au găsit în buzunar zece miare, ceea ce e cel puțin ciudat, faptul ne deschide perspective mari pentru un pot gras, cum spun maratoniştii şi chibiții de la alergări. Şi cinci sute de miare este incontestabil un pot gras. Şi iată cum o să le obținem. Îi

vei restitui lui Koreiko aceste zece mii şi el o să le ia. Aş vrea să văd un om care să nu-şi ia înapoi banii. Şi acesta îi va fi sfârşitul. Lăcomia îl va duce la pieire. De îndată ce va mărturisi că e bogat, îl am la mână. Ca om deştept, va înțelege că o parte este mai mică decât întregul şi îmi va da această parte de teamă să nu piardă totul. Şi în acel moment, Şura, va apărea pe scenă farfurioara cu chenar...

— Just! exclamă Balaganov.

Panikovski se văicărea în colț:

— Dați-mi banii mei! Sunt sărac lipit! N-am mai fost de un an la baia de aburi. Sunt bătrân. Femeile nu mă mai iubesc.

— Adresează-te Ligii Mondiale pentru Reforme Sexuale, zise Bender. Poate că cei de acolo te ajută.

— Nimeni nu mă iubeşte, continuă Panikovski tremurând.

— Şi de ce să te iubească? Femeile nu iubesc oameni ca dumneata. Ele iubesc oameni tineri, cu picioare lungi, cu nivel politic ridicat. Iar dumneata eşti cu un picior în groapă. Şi când vei muri, nimeni nu va scrie despre dumneata la ziar: "Încă unul căzut pe frontul muncii". Şi la mormântul dumitale n-o să stea o văduvă frumoasă cu ochi de persană. Şi copii nu vor întreba plângând: "Tăticule, tăticule, ne auzi tu oare?"

— Nu mai vorbi aşa! strigă Panikovski speriat. Am să vă îngrop pe toți. Nu-l cunoaşteți pe Panikovski. Panikovski are şapte vieți. Dați-mi banii.

— Mai bine spune: ai de gând să-ți vezi de treabă sau nu? Te întreb pentru ultima dată.

— O să-mi văd, răspunse Panikovski, ştergându-şi lacrimile de bătrân, care i se prelingeau încet pe obraji.

Noaptea, noaptea adâncă, noaptea neagră învăluia întreaga țară.

În portul Cernomorsk, macaralele se învârteau uşor, lăsându-şi cablurile de oțel în calele adânci ale vaselor străine, apoi se răsuceau din nou pentru a coborî încet pe debarcader, cu o prudență de pisică, lăzile de brad cu utilaj pentru şantierul uzinei de tractoare. O lumină trandafirie, ca de cometă, țâşnea din coşurile înalte ale uzinelor de silicați. Constelațiile de pe şantierul hidrocentralei de pe Nipru, din Magnitogorsk şi din Stalingrad sclipeau. În nord, răsărise steaua uzinei "Putilovul Roşu", iar după ea se aprinseseră o mulțime de alte stele de mărimea întâi. Erau printre ele fabrici, combinate, centrale electrice, şantiere noi. Lumina întregul plan

cincinal, lăsând în umbră, prin strălucirea lui, cerul vechi, pe care îl cunoscuseră egiptenii.

Un tânăr care întârziase cu iubita lui la un club muncitoresc aprindea grăbit harta electrificată a planului cincinal şi-i şoptea amorului său nestins:

— Vezi luminița cea roşie? Acolo va fi uzina de combine din Siberia. Vom pleca acolo. Vrei?

Şi iubita râdea încetişor, trăgându-şi mâna dintr-a lui.

Noaptea, noaptea adâncă, noaptea neagră, după cum am mai spus, învăluia întreaga țară. Monarhistul Hvorobiev visa un uriaş carnet sindical şi gemea în somn. În tren, pe un pat de sus, sforăia inginerul Talmudovski, care plecase de la Harkov la Rostov, atras de o leafă mai bună. *Gentleman*-ii americani, care duceau în patria lor rețeta unui minunat samagon de grâu, se legănau uşor pe valurile largi ale Atlanticului. Vasisuali Lohankin se răsucea pe canapeaua sa, frecându-se la locurile avariate. Bătrânul rebusist Sinițki ardea de pomană lumina, compunând pentru revista *Alimentarea cu apă* un labirint cu tema: "Unde este preşedintele acestei adunări generale a muncitorilor şi funcționarilor, veniți la alegerile comitetului sindical al stației locale de pompare?" Totodată căuta să nu facă zgomot, ca să n-o trezească pe Zosia. Polîhaev era lungit în pat cu Sema Mihailovna alături. Ceilalți funcționari de la "Hercules" dormeau un somn agitat, prin diferite părți ale oraşului. Alexandr Ivanovici Koreiko nu putea închide ochii, chinuit de gândul bogăției sale. Să nu fi posedat această bogăție, ar fi dormit liniştit. Ce făceau Bender, Balaganov şi Panikovski se ştie. Numai despre Kozlevici, şoferul şi proprietarul "Antilopei" nu vom spune nimic acum, deşi i se întâmplase un bucluc cu un caracter cât se poate de politic.

În zori, Bender deschise trusa sa de moaşă, scoase de acolo un chipiu de milițian cu stema oraşului Kiev şi, băgând-o în buzunar, plecă la Alexandr Ivanovici Koreiko. Pe drum se lega de lăptărese, căci venise ora acestor femei pişichere, iar ora funcționarilor încă nu începuse. Mergând, fredona romanța:

Şi gândul primei întâlniri
Sub bolta nopților înaltă
Nu mă mai mişcă în simțiri Şi sângele nu-mi mai tresaltă.

Marele maestru nu prea spunea adevărul. Prima întâlnire cu milionarul-conțopist îl emoționa. Înainte de a intra în casa din Malaia

Kasatelnaia nr. 16, îşi puse chipiul oficial, apoi încruntă sprâncenele şi bătu la uşă.

În mijlocul odăii stătea Alexandr Ivanovici. Purta un maieu şi apucase să-şi pună pantalonii de mic funcţionar. Mobilierul camerei era de o sărăcie lucie, aşa cum se obişnuia să se mobileze, înainte de revoluţie, orfelinatele şi alte organizaţii asemănătoare, aflate sub patronajul împărătesei Maria Feodorovna. În odaie se găseau trei mobile: un pat de fier din cele de spital, o masă de bucătărie cu un dulăpaş, ale cărei uşi erau prevăzute cu o încuietoare de lemn la fel cu cele cu care se închid de obicei closetele în staţiunile balneare, şi un scaun vienez scorojit. Într-un colţ, zăceau nişte haltere şi printre ele două greutăţi mari, distracţie de atlet de categorie grea.

Văzându-l pe miliţian, Alexandr Ivanovici făcu un pas apăsat înainte.

— Cetăţeanul Koreiko? întrebă Ostap cu un zâmbet radios.

— Întocmai, răspunse Alexandr Ivanovici, arătându-şi de asemenea bucuria că ia contact cu un reprezentant al puterii de stat.

— Alexandr Ivanovici? se informă Ostap, zâmbind şi mai radios.

— Exact, confirmă Koreiko, căutând din răsputeri să se arate şi mai bucuros.

După aceasta nu-i mai rămase marelui maestru decât să se aşeze pe scaunul vienez şi să-şi fabrice un zâmbet fermecător. După ce făcu şi asta, se, uită la Alexandr Ivanovici. Dar milionarul-conţopist se încorda din toate puterile şi reuşi să exprime prin mutra lui şi încântare, şi entuziasm, şi admiraţie, şi adoraţie mută, toate acestea bineînţeles ca rezultat al întâmplării fericite de a fi luat contact cu un reprezentant al forţei publice.

Zâmbetele şi manifestările de bucurie continuau din ce în ce mai accentuate şi atât de progresiv, încât aminteau de un manuscris al compozitorului Franz Liszt, unde, pe prima pagină se indica a se cânta "repede", pe a doua pagină — "foarte repede", pe a treia — "mult mai repede", pe a patra — "cât se poate de repede", şi totuşi pe a cincea pagină scria: "încă şi mai repede".

Când Ostap văzu că Alexandr Koreiko a ajuns la pagina a cincea şi că a continua cu întrecerea a devenit o imposibilitate, trecu la subiect.

— Am venit la dumneata cu o misiune, spuse el devenind deodată serios.

— Vă rog, vă rog, făcu Alexandr Ivanovici, de asemenea întunecat la faţă.

— Vrem să vă facem o bucurie.

— M-ar interesa mult să aflu despre ce e vorba.

Foarte melancolic, Bender băgă mâna în buzunar. Koreiko urmărea mişcările lui cu o mutră ca de înmormântare. La lumină apăru cutia de tablă de ţigări *“Kaukaz”*. Dar exclamaţia de uimire pe care o aştepta Ostap nu se produse. Milionarul clandestin privea cutia complet nepăsător. Ostap scoase banii, îi numără cu grijă şi, împingând teancul spre Alexandr Ivanovici, spuse:

— Exact zece mii. Fiţi bun şi daţi-mi o chitanţă.

— Aţi greşit, tovarăşe, zise Koreiko foarte încet. Ce zece mii? Ce chitanţă?

— Cum ce? Doar aţi fost jefuit ieri.

— Pe mine nu m-a jefuit nimeni.

— Cum adică, n-aţi fost jefuit? întrebă Ostap agitat. Ieri pe malul mării. Şi vi s-au luat zece mii de ruble. Hoţii sunt arestaţi. Făceţi-mi chitanţa.

— Dar, zău, nu m-a jefuit nimeni, spuse Koreiko, pe faţa căruia sclipi un zâmbet. E o greşeală. O greşeală flagrantă.

Deşi încă nu-şi dădea seama cât de adâncă îi este înfrângerea, marele maestru manifestă o agitaţie nelalocul ei, de care avea să-şi amintească totdeauna cu ruşine. Începu să stăruie, să se supere, să-i bage lui Alexandr Ivanovici banii în mână, şi, în general, cum spun chinezii, parcă-şi pierduse faţa lui adevărată. Koreiko strângea din umeri, zâmbea prevenitor, dar nu voia să ia bani.

— Prin urmare, n-aţi fost jefuit?

— Nu m-a jefuit nimeni.

— Şi nu vi s-au luat zece mii de ruble?

— Nu, tovarăşe, nu. Cum vă puteţi închipui că aş putea să am eu atâţia bani?

— Aşa e, aşa e, spuse Ostap potolindu-se. De unde să aibă un mic funcţionar o asemenea sumă de bani?... Prin urmare, la dumneata totul e în regulă?

— Totul! răspunse milionarul cu un zâmbet încântător.

— Şi stomacul e în regulă? întrebă Ostap, zâmbind şi mai încântător.

— În perfectă regulă. Ştiţi, eu sunt un om foarte sănătos.

— Şi nu visezi urât?

— Nu, nu visez.

Şi iar începură să joace zâmbetele pe ambele fețe ca în bucata aceea a lui Liszt pentru patru mâini: repede, foarte repede, mult mai repede, cât se poate de repede, şi încă şi mai repede. Proaspetele cunoştințe îşi luară rămas-bun cu o dragoste de parcă s-ar fi iubit de o veşnicie şi pentru vecie.

— Nu vă uitați chipiul de milițian, zise Alexandr Ivanovici. A rămas pe masă.

— Să nu mănânci seara roşii crude, îl sfătui Ostap, să nu-ți facă rău la stomac.

— Toate cele bune, spuse Koreiko, înclinându-se bucuros şi apropiind călcâiele.

— La revedere, la revedere, răspunse Ostap. Eşti un om foarte interesant! La dumneata totul e în regulă. Mă şi mir cum un om cu asemenea noroc mai e în libertate!

Şi, continuând să arboreze zâmbetul inutil cu care intrase, marele maestru ieşi repede în stradă. Merse câteva sute de metri în pas alergător, uitând că poartă pe cap un chipiu oficial cu stema oraşului Kiev, absolut nepotrivit în oraşul Cernomorsk, şi numai când ajunse în mijlocul unei mulțimi de bătrânei venerabili, care discutau în fața terasei acoperite a restaurantului "Nr. 68", îşi veni în fire şi începu să-şi cântărească la rece şansele.

În timp ce el medita, plimbându-se distrat înainte şi înapoi, bătrâneii continuau să-şi vadă de ocupația lor zilnică.

Erau nişte oameni ciudați şi caraghioşi pentru zilele noastre. Aproape toți purtau veste albe de pichet şi chipiuri de paie. Unii purtau chiar panamale, care însă se mai închiseseră la culoare. Şi, desigur, toți aveau la cămaşă gulere îngălbenite şi scrobite, de sub care apăreau gâturi păroase ca de găină. Aici, în fața restaurantului "Nr. 68", unde înainte îşi avusese sediul vestita cafenea "Florida", se adunau rămăşițele Cernomorskului comercial dinainte de război: misiți rămaşi fără birouri proprii, comisionari care se ofiliseră fiindcă nu mai încasau comisioane, foşti agenți de cereale, contabili ramoliți şi alte lichele. Cândva, se adunau aici ca să încheie tranzacții. Acum îi atrăgea în acest colțişor bătut de razele soarelui obişnuința de ani de zile şi nevoia de a mai trăncăni ca babele. Citeau zilnic *Pravda* venită de la Moscova (în presa locală nu aveau încredere) şi priveau tot ce se petrecea în lume ca un preludiu al declarării Cernomorskului oraş liber. Cândva, cu o sută de ani în urmă, Cernomorsk fusese într-adevăr oraş liber şi asta îi făcea viața atât de veselă şi de prosperă, încât aureola de

porto-franco arunca încă şi acum sclipiri de aur asupra colţului luminos din faţa fostei cafenele "Florida".

— Aţi citit despre conferinţa de dezarmare? se adresă o vestă de pichet unei alte veste de pichet. Cuvântarea contelui Bernstorf?

— Bernstorf e o minte! răspunse vesta întrebată, pe un ton de parcă ar fi ştiut asta pentru că îl cunoştea personal pe conte de ani şi ani. Dar dumneavoastră aţi citit ce discurs a rostit Snowden la adunarea alegătorilor din Birmingham, această citadelă a conservatorilor?

— Ei, ce să mai vorbim... Snowden e o minte! Ascultă, Valiadis, se adresă el unui al treilea bătrânel, cu panamaua. Ce părere ai despre Snowden?

— Să-ţi spun sincer, răspunse panamaua, Snowden nu-i un om să-i bagi degetul în gură. Eu personal n-aş face-o.

Şi fără să se emoţioneze de faptul că Snowden nu i-ar fi permis pentru nimic în lume să-i vâre degetul în gură, bătrânul continuă:

— Dar, orice aţi spune, eu vă declar sincer: Chamberlain e totuşi şi el o minte.

Vestele de pichet ridicară din umeri. Ele nu tăgăduiau că şi Chamberlain e o minte. Dar cel mai mult îi consola Briand.

— Briand! spuneau ei cu foc. Ăsta cap! Cu ideea lui pan-europeană...

— Să-ţi spun sincer, *mesie* Funt, şopti Valiadis, totul e în regulă. Beneş a şi acceptat proiectul pentru o pan-Europă, dar ştii cu ce condiţie?

Vestele de pichet se apropiară şi-şi întinseră gâturile de găină.

— Cu condiţia ca Cernomorskul să fie declarat porto-franco. Benes e un cap. Ei trebuie doar să-şi vândă cuiva uneltele lor agricole... Ei bine, noi le vom cumpăra.

La auzul acestor cuvinte, ochii bătrânilor străluciră. De câţi ani nu tânjeau ei să cumpere şi să mai vândă o dată!

— Briand e o minte! spuseră ei oftând. Benes e şi el o minte.

Când Ostap se trezi din gândurile sale, observă că îl ţine strâns, de reverul hainei, un bătrânel necunoscut, cu o pălărie de paie strivită şi o panglică neagră slinoasă. Papionul îi lunecase într-o parte şi butonul de alamă de sub el se uita drept la Ostap.

— Iar eu îţi spun, striga bătrânelul la urechea marelui maestru, că MacDonald n-o să se lase prins în undiţa asta! N-o să se lase! Mă auzi?

Ostap dădu la o parte cu mâna pe bătrânelul peste măsură de înflăcărat şi ieşi din mulţime.

— Hoover e o minte! se auzea în urma lui. Şi Hindenburg e o minte.

Ostap luase o hotărâre. Îşi recapitulase în minte toate cele patru sute de metode cinstite de a scoate bani şi, deşi printre ele existau sisteme strălucite ca, de pildă, înfiinţarea unei societăţi pe acţiuni pentru scoaterea la suprafaţă a unei corăbii încărcate cu aur scufundată pe timpul războiului Crimeii, sau organizarea unei mari serbări de Lăsata secului în folosul prizonierilor capitalului, sau concesionarea dreptului de a scoate firmele de la magazine, nici una nu se potrivea în speţă. Şi Ostap născoci metoda patru sute unu.

"N-am izbutit să cuceresc cetatea cu un atac prin surprindere, îşi zise el, va trebui să încep un asediu în toată regula. Principalul e stabilit. Inculpatul are bani. Şi, judecând după faptul că a renunţat fără să clipească la zece mii de ruble, înseamnă că dispune de sume uriaşe. Aşadar, întrucât părţile n-au căzut de acord, şedinţa continuă."

Se întoarse acasă, cumpărând pe drum un dosar gros, galben, cu nişte şireturi ca de pantofi.

— Ei? întrebară într-un glas Balaganov şi Panikovski, istoviţi de atâta aşteptare.

Ostap se aşeză în tăcere la măsuţa de bambus, puse dosarul în faţa sa şi scrise pe el cu litere mari: "Dosarul Alexandr Ivanovici Koreiko. Început la 25 iunie 1930. Terminat la... 193..."

Fraţii din acelaşi tată se uitau peste umărul lui Bender la dosar.

— Ce-i înăuntru? întrebă Panikovski curios.

— O! făcu Ostap. Înăuntru? De toate: palmieri, femei, expresuri albastre, marea azurie, un vapor alb, un *smoking* aproape nepurtat, un lacheu japonez, un biliard propriu, dinţi de platină, ciorapi necârpiţi, bucate gătite numai cu unt şi, mai ales, micii mei prieteni, gloria şi puterea pe care o dau banii.

Şi el deschise în faţa membrilor uimiţi ai echipajului "Antilopa" dosarul gol.

CAPITOLUL XV COARNE ŞI COPITE

A fost odată un biet negustor particular. Era un om destul de bogat: proprietar al unui magazin de galanterie, situat peste drum de cinematograful "Capitol", vindea liniştit lenjerie, dantele, cravate, nasturi şi alte mărunţişuri, dar la care se câştiga bine. Într-o seară, veni acasă schimbat la faţă. Fără să spună nici un cuvânt, cotrobăi prin bufet, scoase de

acolo o găină întreagă, rece, şi, plimbându-se prin odaie, o mâncă toată. După asta, deschise din nou bufetul, scoase o bucată întreagă de cracauer de vreo jumătate de kilogram, se aşeză pe scaun şi, cu privirea-i sticloasă pironită în acelaşi punct, mestecă încet toată bucata. Când întinse mâinile să ia şi nişte ouă tari de pe masă, nevastă-sa îl întrebă speriată:

— Ce s-a întâmplat, Borea?

— O nenorocire! răspunse el, băgând în gură un ou tare ca de cauciuc. Mi s-a pus un impozit îngrozitor. Nici nu poţi să-ţi închipui.

— Şi de ce mănânci atât de mult?

— Trebuie să-mi alung gândurile cu ceva, răspunse negustorul particular. Sunt îngrozit.

Şi toată noaptea negustorul se învârti prin odăile sale, unde numai şifoniere avea vreo opt bucăţi, şi mâncă. Mâncă tot ce se găsea în casă. Era îngrozit.

În ziua următoare, închirie jumătate din magazin unui negustor de articole de papetărie.

Acum, într-o vitrină se aflau cravate şi bretele, iar în alta atârna, de două frânghiuţe, un uriaş creion galben.

Veniră apoi vremuri şi mai grele. În magazin apăru un al treilea coproprietar: un ceasornicar, care împinse creionul într-o parte şi ocupă jumătate de vitrină cu un ceas de bronz cu o Psyche, dar fără minutare. Şi în faţa bietului negustor de galanterie, care acum nu mai înceta să zâmbească ironic, şedea, în afară de plicticosul vânzător de creioane, şi un ceasornicar cu o lupă neagră înfiptă în ochi.

Nenorocirea se mai abătu încă de două ori asupra negustorului de galanterie şi în magazin se mai mutară un meşter instalator, care aprinse imediat un primus de lipit, şi un negustor cu totul ciudat, căruia îi intrase în cap că abia acum, în anul 1930 de la naşterea lui Cristos, venise vremea ca populaţia din Cernomorsk să se arunce asupra mărfii pe care o vindea el, şi anume: gulere tari.

Şi firma cândva falnică şi unică la părinţi a negustorului de galanterie căpătă un aspect dezgustător:

Comerţ de galanterie Industrie de produse de galanterie B. KULTURTRIEGER

Reparăm tot felul de ceasornice B. Pavel Bouret

GLAZIUS-ŞENKER

Articole de papetărie şi rechizite de birou Orice furnitură pentru pictorii şi funcţionarii sovietici

Reparaţii de ţevi şi instalaţii sanitare M. N.FANATJUK

LEV SOKOLOVSKI

Specialitate
Gulere tari din Leningrad KARL PA VIAINEN

Clienții intrau cu frică în magazinul care odinioară avea un aspect atât de frumos. Meşterul ceasornicar Glazius-Şenker, înconjurat de rotițe, *pince-nez*-uri şi arcuri, şedea sub mai multe ceasuri, printre care şi un orologiu de turn. În magazin, sunau des şi asurzitor deşteptătoarele. În fundul încăperii, se înghesuiau elevi, care căutau caiete ce nu se găseau nicăieri. Karl Paviainen îşi tot tundea gulerașele cu foarfecele, ca să-i treacă timpul în aşteptarea clienților. Şi nu apuca serviabilul B. Kulturtrieger să întrebe o cumpărătoare: "Ce doriți?", că instalatorul Fanatiuk lovea tare cu ciocanul într-o țeavă ruginită şi toată funinginea de la lampa de lipit se aşternea pe marfa fină de galanterie.

Până la urmă, ciudatul combinat particular se destrămă şi Karl Paviainen îşi luă o birjă, încărcă în ea marfa sa anacronică şi se topi în beznă. După el, trecu în neant şi comerțul cu mărfuri de galanterie şi cel cu articole de papetărie şi rechizite de birou, urmărite de inspectori financiari călare. Fanatiuk căzu în patima beției. Glazius-Şenker intră în cooperativa de ceasornicari "Timpuri Noi". Oblonul încrețit de fier căzu bubuind. Dispăru şi firma caraghioasă.

Dar nu trecu mult şi oblonul se ridică din nou, iar deasupra fostei arce a particularilor apăru o mică tăbliță îngrijită:

Filiala din Cernomorsk
a Oficiului din Arbatov pentru
Colectarea Coarnelor şi Copitelor

Cine ar fi aruncat o privire în magazin, ar fi văzut că tejghelele şi rafturile dispăruseră, că podeaua era proaspăt spălată, că lângă pereți stăteau mese de birou de culoarea gălbenuşului iar pe pereți atârnau afişele obişnuite la instituții, cu indicarea orelor de primire şi cu recomandarea de a nu strânge mâna fiindcă e neigienic.

Instituția nou-născută avea chiar din naştere o bară de apărare împotriva vizitatorilor, care nu apăruseră încă. Lângă o măsuță pe care un samovar galben scotea aburi şi şuiera cu glas pițigăiat, plângându-se de soarta sa de samovar, şedea un curier cu un dinte de aur. Frecând cănile pentru ceai, el fredona, supărat:

Ce vremuri, Doamne, sunt acu;
Ce vremuri, aoleu,
Nu se mai crede-n Dumnezeu,
Nu se mai crede, nu!

Dincolo de bară umbla de colo până colo un voinic roşcovan. Din când în când se apropia de maşina de scris, izbea cu un deget gros şi țeapăn în claviatură şi râdea în hohote. În fundul biroului, sub o tăbliță pe care scria "Directorul filialei", şedea marele maestru, luminat de o lampă de birou.

Părăsiseră de mult hotelul *"Karlsbad"*. Toți membrii echipajului "Antilopei", cu excepția lui Kozlevici, se instalaseră în "Cuibul cațelor", la Vasisuali Lohankin, care era extrem de scandalizat de lucrul acesta. Încercase el să protesteze, arătând că n-a închiriat camera la trei persoane, ci uneia singure — unui intelectual celibatar, dar Ostap îi răspunsese nepăsător: "—*Mon Dieu,* Vasisuali Andreevici, nu te mai frământa. Dintre toți trei, doar unul singur, eu, sunt intelectual, aşa că condiția e respectată." La plângerile următoare ale gazdei, Bender răspunsese rațional: *"Mein Gott,* scumpul meu Vasisuali! Poate tocmai în asta stă marele adevăr al poporului." Şi Lohankin se linişti pe loc, după ce mai întâi stoarse de la Ostap douăzeci de ruble. Panikovski şi Balaganov se acomodară de minune în "Cuibul cațelor" şi glasurile lor răsunau stăpâne în corul întregului apartament. Ba Panikovski fusese chiar acuzat că noaptea fură petrol din primusurile altora. Mitrici nu întârzie să-i facă cu acest prilej lui Ostap o observație ironică, la care marele maestru îi răspunse, fără cuvinte, cu una în piept.

Oficiul pentru Colectarea Coarnelor şi Copitelor fusese deschis din mai multe motive.

— Cercetările în cazul Koreiko, spuse Ostap, ar putea să ne răpească foarte mult timp. Cât timp, numai Dumnezeu ştie. Şi întrucât Dumnezeu nu există, nu ştie nimeni. Groaznică situație. Poate un an, poate numai o lună. În orice caz, trebuie să avem un statut legal. Trebuie să ne încadrăm în masele active ale funcționarilor. Această situație juridică ne-o va da oficiul. Pe mine mă atrage de mult activitatea administrativă. În adâncul sufletului sunt un birocrat şi un încurcă-lume. Vom colecta ceva foarte caraghios, de pildă, lingurițe de ceai, jetoane cu numere pentru câini sau păr pentru perii. Ori poate mai bine: coarne şi copite. Admirabil! Coarne şi copite pentru necesitățile industriei de piepteni şi porttigarete. Adică de ce n-ar exista o

instituție ca asta? În plus, am în valijoara mea hârtii minunate cu antete pentru toate împrejurările şi o ştampilă rotundă, aşa-numita ştampilă de rangul I.

Banii pe care Koreiko îi refuzase şi pe care scrupulosul Ostap socotise că-i poate trece acum la venituri, fură depuşi la bancă în contul curent al noii instituții. Panikovski se revoltă din nou şi ceru ca banii să fie împărțiți, ceea ce îi atrase, ca pedeapsă, numirea într-o funcție prost plătită şi înjositoare pentru natura sa iubitoare de libertate, şi anume în funcția de curier. Balaganov căpătă postul de răspundere de împuternicit pentru copite, cu o leafă de nouăzeci şi două de ruble. Fu cumpărată din piață o maşină veche de scris "Adler", din care lipsea litera "e", care fu înlocuită cu litera "î". De aceea, chiar prima adresă, expediată de Ostap către magazinul cu articole de recuzită, suna astfel:

Ilibîrați prîzîntatorului, curiîrul tov. Panikovski,
pîntru filiala din Cîrnomorsk rîcuzitî dî birou în
valoarî dî 150 rublî (una sută cincizîci) în contul
diricțiîi din oraşul Arbatov.
ANIXA. Fără anîxă.

— Mi-a dat Dumnezeu un dobitoc împuternicit pentru copite! spuse supărat Ostap. Nu poți să-i dai nici o sarcină. A cumpărat o maşină cu accent turcesc. Prin urmare, eu sunt dirîctor dî filială? Eşti o vită, Şura. Asta e!

Dar nici măcar maşina de scris cu caractere ciudate nu putu să întunece lumina bucuriei marelui maestru. Noul tărâm de activitate îi plăcea foarte mult. În fiecare ceas venea la birou cu alte cumpărături. Aducea maşini şi aparate de birou atât de complicate, încât curierul şi împuternicitul rămâneau cu gura căscată. Cumpărase perforatoare, prese de copiat, un taburet cu şurub şi o călimară scumpă de bronz, formată din câteva căsuțe de țară, pentru cerneluri de diferite culori. Această operă se chema "Cu fața spre sat" şi costa o sută cincizeci de ruble. Culmea o constitui un compostor din fontă de cale-ferată, cerut de Ostap de la gara de pasageri. Spre sfârşit, Bender aduse nişte coarne de cerb ramificate. Oftând şi plângându-se de salariul său mic, Panikovski le fixă pe perete, deasupra mesei şefului. Totul mergea bine, chiar admirabil. Munca planificată suferea numai de lipsa inexplicabilă a automobilului şi a minunatului şofer, Adam Kozlevici.

În a treia zi de existență a oficiului, apăru primul vizitator. Spre uimirea generală, era un poştaş. El aduse opt scrisori şi, după ce stătu puțin la taifas cu Panikovski, curierul, plecă. Printre scrisori se descoperiră trei înştiințări, prin care un reprezentant al oficiului era convocat de urgență la diferite consfătuiri şi şedințe, câteșitrele menționând că prezența e obligatorie. Prin celelalte hârtii, diferite instituții necunoscute, dar existente, după cât se vede, cereau să li se prezinte tot felul de date, situații şi tabele în mai multe exemplare, şi tot urgent şi obligatoriu.

— Ce-i asta? țipa Ostap. Nu mai departe decât acum trei zile eram ca un vultur de munte: liber, fâlfâiam din aripi când şi încotro voiam, iar acum, poftim: prezență obligatorie! Constat că în oraşul ăsta există o mulțime de oameni care au o nevoie nebună de Ostap Bender. Şi atunci, cine va duce toată această corespondență cu prietenii? Va trebui să facem cheltuieli şi să revizuim statele de personal. E nevoie de o secretară pricepută, care să vadă de corespondentă.

După două ore îi căzu altă belea pe cap. Veni un țăran cu un sac mare şi greu.

— Cine primeşte coarnele? întrebă el, lăsând desaga pe podea.

Marele maestru se uită pieziş la vizitator şi la marfa lui. Erau coarne mici, strâmbe şi murdare, şi Ostap le privi cu dezgust.

— Da' e bună marfa? întrebă prudent directorul filialei.

— Păi, uitați-vă şi 'mneavoastră ce coarne grozave! spuse cu foc țăranul, apropiind un corn galben de nasul marelui maestru. Coame prima-ntâia. Cum scrie la carte.

Fură nevoiți să cumpere marfa deoarece corespundea condițiilor cerute. Apoi țăranul se aşeză să bea ceai cu Panikovski şi povesti vreme îndelungată despre viața de la țară, stârnind în Ostap enervarea firească a omului care a aruncat pe fereastră cincisprezece ruble.

— Dacă Panikovski mai dă drumul unui încornorat dintr-ăsta, spuse Ostap după plecarea vizitatorului, poate să se lingă pe bot de slujbă de acum înainte. Îl dau afară fără preaviz. Şi, în general, ne ajunge atâta activitate de stat. E timpul să ne apucăm de treabă.

După ce atârnă pe uşa de sticlă o tăbliță pe care scria pauză de prânz, directorul filialei scoase din dulap mapa în care susținea că se află marea azurie şi vaporul alb şi, după ce bătu palma pe ea, zise:

— Iată de ce se va ocupa biroul nostru. Acum, acest "dosar" nu cuprinde nici o filă, dar vom da de capătul firului chiar dacă pentru asta va

fi nevoie ca Panikovski şi Balaganov să fie trimişi în deplasare în nisipurile din pustiul Karakum sau la Kremenciuk, spre a aduce material pentru anchetă.

În momentul acela clanța de la uşă începu să se mişte. De cealaltă parte a geamului un bătrân cu o panama cârpită cu ață albă şi purtând o haină largă de şantung, sub care se vedea o vestă de pichet, întindea gâtul său de găină, ca să se uite, şi lipea de geam o ureche mare, ca să asculte.

— Închis, fiule! se grăbi să strige Ostap. Colectarea copitelor s-a sistat temporar.

Totuşi, bătrânul continua să facă semne cu mâna.

Dacă Ostap nu i-ar fi dat drumul bătrânului cu vestă albă, poate că romanul ar fi luat altă turnură şi fireşte nu s-ar fi produs evenimentele surprinzătoare la care le-a fost dat să participe atât marelui maestru, cu nevricosul său curier şi veselul său împuternicit pentru copite, cât şi multor altor persoane, printre care un oarecare înțelept din Orient, nepoata bătrânului autor de rebusuri, un vestit militant pe tărâm social, directorul de la "Hercules", precum şi un mare număr de cetățeni sovietici şi străini.

Dar Ostap deschise uşa. Zâmbind trist, bătrânul trecu după bară şi se aşeză pe un scaun. Închise ochii şi rămase tăcut pe scaun vreo cinci minute. Nu i se auzeau decât şuierăturile scurte, pe care le scotea din când în când pe nasul lui ca de mort. Când personalul biroului convins, în sfârşit, că degeaba aşteaptă ca acest vizitator să vorbească, începu să se sfătuiască în şoaptă cum să i se scoată mai repede leşul în stradă, bătrânul ridică pleoapele pământii şi zise cu voce joasă:

— Numele meu e Funt. Funt.

— Şi, după părerea dumitale, asta e suficient ca să dai buzna într-o instituție închisă la prânz? îl întrebă, amuzat, Ostap.

— Dumneata râzi, răspunse bătrânul, dar numele meu e Funt. Am 90 de ani.

— Şi ce doreşti? întrebă Ostap, care începuse să-şi piardă răbdarea.

Dar cetățeanul Funt se cufundă din nou în tăcere şi ramase tăcut destul de mult timp.

— Aveți aici un birou, zise el în sfârşit.

— Da, da, un birou, îi dădu ghes Ostap. Mai departe. Mai departe.

Dar bătrânul nu făcea decât să se mângâie cu o mână pe genunchi.

— Vedeți pantalonii ăştia de pe mine? rosti el, după o lungă tăcere. Sunt pantaloni de Paşti. Înainte îi îmbrăcam numai de Paşti, acum îi port în

fiecare zi.

Şi, cu toate că Panikovski îi dădu una în spate să-i scoată vorbele mai repede, Funt tăcu din nou. Cuvintele le rostea precipitat, dar între fraze făcea pauze care durau uneori şi trei minute. Pentru oamenii care nu erau obişnuiţi cu el, felul acesta de a vorbi, a lui Funt putea să-i facă să turbeze. Ostap se şi pregătea, de altfel, să-l ia pe Funt, nu de fundul pantalonilor săi pascali, ci de zgarda scrobită şi să-l dea afară, când bătrânul deschise din nou gura. Şi ceea ce spuse în continuare suscită atâta interes, încât Ostap fu nevoit să se împace cu vorbirea lui în rate seculare.

— Nu aveţi nevoie de un preşedinte? întrebă Funt.

— Ce fel de preşedinte? ripostă Bender.

— Unul oficial. Într-un cuvânt, un director general al instituţiei.

— Păi, director sunt eu.

— Prin urmare, ai de gând să stai singur la răcoare? De ce nu mi-ai spus atunci din capul locului şi mă chinuieşti de două ore?

Bătrânul cu pantaloni de Paşte se înfuriase, dar pauzele dintre fraze nu le scurtase.

— Eu sunt Funt, repetă el cu suflet. Am 90 de ani. Toată viaţa am slujit de paravan pentru alţii. Asta-i profesiunea mea, să sufăr pentru alţii.

— Aha, eşti om de paie?

— Da, făcu bătrânul, dând în cap cu demnitate. Sunt preşedintele-paravan Funt. În capul meu s-au spart întotdeauna toate. Mereu am stat la puşcărie. Şi sub Alexandru al II-lea "Eliberatorul", şi sub Alexandru al III-lea "Pacificatorul", şi sub Nicolae al II-lea "Împilatorul".

Şi bătrânul, înşirând ţarii, îndoia încet deget după deget.

— Am stat şi sub Kerenski. În timpul comunismului de război, e drept, n-am stat deloc, căci a dispărut comerţul cinstit si n-am mai avut de lucru. Dar, în schimb, vai cât am stat în perioada NEP-ului! Vai cât am stat! Dar au fost cele mai frumoase zile din viaţa mea. În patru ani n-am petrecut în libertate mai mult de trei luni. Am măritat-o pe nepoată-mea, Golkonda Evseevna, şi i-am dat zestre un pian cu coadă, o păsărică de argint şi optzeci de ruble în monede de câte zece ruble de aur. Acum umblu şi nu mai recunosc Cernomorskul ăsta al nostru. Unde au dispărut toate? Unde-i capitalul privat? Unde-i prima societate de credit reciproc? Unde este asociaţia pe încredere? Unde sunt societăţile pe acţiuni cu capital mixt? Unde sunt? O mizerie! E revoltător!

Acest scurt discurs ţinu relativ puţină vreme: o jumătate de oră. Ascultându-l pe Funt, Panikovski se înduioşă. El îl trase pe Balaganov deoparte şi-i şopti cu respect:

— Se vede imediat omul din alte vremuri. Acum cauţi cu lumânarea până să dai de unul şi, în curând, n-au să mai existe deloc.

Şi servi cu drăgălăşenie bătrânului o ceaşcă de ceai dulce.

Ostap îl mută pe preşedintele-paravan la biroul său directorial, porunci să se închidă uşa şi începu cu răbdare să-i pună întrebări veşnicului deţinut, care şi-a sacrificat viaţa pentru "prietenii săi". Preşedintele vorbea cu plăcere. Dacă nu s-ar fi odihnit atât de multe între fraze, s-ar fi putut spune chiar că sporovăieşte fără punct şi virgulă.

— Nu cunoşti pe unul Alexandr Ivanovici Koreiko? întrebă Ostap, uitându-se la dosarul legat cu şireturi de ghete.

— Nu-l cunosc, răspunse bătrânul. Nu cunosc pe nimeni cu numele ăsta.

— Dar cu "Hercules" ai avut vreodată de-a face?

Când auzi cuvântul "Hercules", preşedintele se mişcă uşurel. Ostap nici nu băgă de seamă această uşoară mişcare, dar dacă în locul lui ar fi fost oricare altă vestă de pichet de la cafeneaua "Florida", care-l cunoştea de mult pe Funt, Valiadis, de pildă, acesta şi-ar fi zis imediat în sinea lui: "Funt e ca pe tăciuni aprinşi, e pur şi simplu neliniştit".

Cum să nu cunoască Funt "Hercules", când ultimele patru şederi în puşcărie erau legate direct de această instituţie? De pe urma lui "Hercules" se hrăneau câteva societăţi particulare pe acţiuni. A existat, de pildă, o societate, "Intensivnik". Funt a fost invitat să deţină funcţia de preşedinte. "Intensivnik" a căpătat de la "Hercules" un aconto mare pentru ca să colecteze nu se ştie ce material lemnos — preşedintele-paravan nu-i ţinut doar să ştie ce se petrece în spatele lui. Şi imediat după asta, societatea a dispărut. Cineva a pus mâna pe bani, iar Funt a încasat şase luni de închisoare. După "Intensivnik", s-a constituit o asociaţie pe încredere, "Cedrul muncitor", fireşte, sub preşedinţia tot a venerabilului Funt. S-a luat, bineînţeles, de la "Hercules" aconto pentru a-i furniza cedru uscat. Bineînţeles că s-a produs pe neaşteptate un faliment, cineva s-a îmbogăţit, iar Funt, pentru leafa lui de preşedinte, a plătit cu puşcărie. Apoi a luat fiinţă "Uniunea Ferăstraielor" — "Hercules" a dat aconto — firma a dat faliment — cineva a vârât banii în buzunar — Funt a fost vârât la gherlă. Şi iar a

apărut o firmă: "Tăietorul de Lemne din Sud", "Hercules" — aconto, firma — faliment, X — căptuşit cu un câştig gras, Funt — căptuşit cu închisoare.

— Dar cine punea mâna pe bani? întrebă stăruitor Ostap, plimbându-se în jurul bătrânului. Cine conducea efectiv?

Bătrânul sorbea tăcut ceaiul din ceaşcă şi ridica încet pleoapele grele.

— Cine ştie? zise el amărât. Lui Funt nu i se spunea nimic. Eu trebuia să fiu numai paravan, asta era profesia mea. Şi am fost sub Alexandru al II-lea, şi am fost sub Alexandru al III-lea, şi am fost sub Nikolai Alexandrovici Romanov şi am fost sub Alexandr Feodorovici Kerenski. Şi am fost şi în perioada NEP-ului, înainte de punctul culminant, în timpul punctului culminant şi după punctul culminant. Acum, însă, sunt fără lucru şi trebuie să port pantalonii de Paşti.

Ostap continuă încă multă vreme să stoarcă din bătrân vorbă cu vorbă. Se comporta asemeni unui căutător de aur care trece prin sită tone de mâl şi nisip ca să dea de câteva fărâme de metal preţios. Îl înghiontea pe Funt cu umărul, când acesta începea să moţăie şi chiar îl gâdila la subsuoară. După toate aceste manevre, izbuti să afle că, după părerea lui Funt, în spatele tuturor acestor societăţi şi firme falimentare se ascundea, fără îndoială, aceeaşi persoană. Cât priveşte "Hercules", el a fost muls de multe sute de mii de ruble.

— În orice caz, adăugă străvechiul preşedinte-paravan, în orice caz, acest necunoscut e un cap. Îl cunoaşteţi pe Valiadis? Nici Valiadis n-ar izbuti să-l bage pe omul ăsta în cofă.

— Dar pe Briand? întrebă Ostap zâmbind, amintindu-şi de adunarea vestelor de pichet de lângă fosta cafenea "Florida". Pe Briand ar putea Valiadis să-l bage în cofă? Ce părere ai?

— Cu nici un preţ! răspunse Funt. Briand e un cap. Mişcă trei minute din buze fără să scoată nici un sunet, apoi adăugă:

— Hoover e un cap. Şi Hindenburg e un cap. Hoover şi Hindenburg sunt două capete.

Ostap se sperie. Cea mai bătrână vestă de pichet se cufunda în mocirla politicii înalte. Dintr-o clipă în alta ar fi putut să înceapă să vorbească despre pactul "*Kellog*" sau despre dictatorul spaniol Primo de Rivera şi atunci nici o forţă din lume nu l-ar mai fi putut abate de la această îndeletnicire înaltă. Şi chiar apăru în ochii lui o licărire de idioţenie, iar deasupra gulerului său scrobit, mărul lui Adam prinse a se mişca prevestind naşterea unei noi fraze. Bender deşurubă repede un bec electric şi-l trânti de

pământ. Becul se sparse cu pocnetul rece al unui foc de armă. Numai aşa reuşi el să-l abată pe preşedinte de la problemele internaţionale. Şi, profitând repede de împrejurare, Ostap îl întrebă:

— Te vedeai totuşi cu cineva de la "Hercules"? În legătură cu acontul?

— Eu n-aveam de-a face acolo decât cu contabilul Berlaga care era salariatul lor. Personal, altceva nu ştiu nimic. Mie nu-mi spuneau nimic. Oamenii au nevoie de mine numai ca să servesc de acoperire. Am servit de acoperire pe vremea ţarismului, şi pe vremea socialismului, şi pe vremea hatmanului, şi pe vremea ocupaţiei franceze. Briand e un cap.

Nu mai puteai smulge nimic de la bătrân. Dar şi ceea ce spusese îngăduia pornirea cercetărilor.

"Aici se simte mâna lui Koreiko", se gândi Ostap.

Directorul filialei din Cernomorsk a Oficiului din Arbatov pentru Colectarea de Coarne şi Copite se aşeză la birou şi trecu pe hârtie discursul preşedintelui Funt. Reflecţiile însă asupra relaţiilor dintre Valiadis şi Briand le omise.

Prima filă a anchetei clandestine în legătură cu milionarul clandestin fu numerotată, perforată la locul cuvenit şi pusă la dosar.

— Ei, angajaţi un preşedinte? întrebă bătrânul punându-şi panamaua cârpită. Văd că biroul vostru are nevoie de un preşedinte. Nu cer mult: o sută douăzeci de ruble pe lună în stare de libertate şi două sute patruzeci la închisoare. Sută la sută spor în caz că munca are un caracter vătămător.

— Poate că o să te luăm, zise Ostap. Fă o cerere şi înainteaz-o împuternicitului pentru copite.

CAPITOLUL XVI "JAHRBUCH FUR PSYCHOANALYTIK"

La secţia financiară şi de contabilitate a lui "Hercules", ziua de muncă începu ca de obicei exact la ora nouă.

Kukuşkind îşi ridicase poala hainei ca să-şi şteargă cu ea lentilele de la ochelari şi, făcând aceasta, să spună colegilor săi că la biroul bancar "Sikomorski şi Ţesarevici" se lucra mult mai liniştit decât în haosul de la "Hercules". Tezoimeniţki se întorsese pe taburetul lui cu şurub spre perete şi întinsese mâna ca să rupă foaia din calendar. Lapidus-junior căscase gura ca să înghită o bucată de pâine unsă cu pastă de heringi, când uşa se deschise şi în prag apăru — cine şi-ar fi putut închipui? — contabilul Berlaga.

Această apariţie neaşteptată stârni în secţie panică. Tezoimeniţki alunecă de pe farfurioara sa cu şurub şi, poate pentru prima dată în trei ani,

fila din calendar rămase neruptă. Lapidus-junior, uitând să muşte din sandviş, începu să mişte fălcile în gol. Dreifus, Cevajevskaia şi Saharkov rămaseră cu gura căscată. Koreiko ridică capul şi îl lăsă iar în jos. Iar bătrânul Kukuşkind îşi puse repede ochelarii, uitând să-i mai şteargă, ceea ce nu i se mai întâmplase niciodată, în cei treizeci de ani de când era funcționar. Berlaga se instală la masa sa, ca şi cum nu s-ar fi întâmplat nimic, şi, fără să răspundă la zâmbetul de o ironie fină a lui Lapidus-junior, îşi deschise registrele.

— Cum mai merge cu sănătatea? întrebă totuşi Lapidus. Ce-i cu nervul din călcâi?

— Mi-a trecut complet, răspunse Berlaga, fără să ridice capul. Nici nu cred ca omul să aibă un astfel de nerv.

Până la pauza de prânz toți cei de la secția financiară şi de contabilitate se foiră pe taburetele şi pernițele lor, morți de curiozitate, iar în clipa în care se auzi semnalul de atac, crema lumii contabile făcu îndată roată în jurul lui Berlaga. Evadatul, însă, aproape că nici nu răspundea la întrebări. El luă deoparte patru oameni din cei mai de încredere şi, după ce se convinse că nu-i nimeni de prisos prin apropiere, le povesti extraordinarele sale aventuri de la casa de nebuni. Contabilul fugar îşi presără povestirea cu o mulțime de expresii întortocheate şi diverse interjecții, pe care le-am lăsat aici deoparte, pentru ca expunerea să fie mai curgătoare.

CE-A POVESTIT CONTABILUL BERLAGA ÎN CEL MAI STRICT SECRET LUI BORIS OHLEBSKI, DREIFUS, SAHARKOV ŞI LAPIDUS-JUNIOR, ÎN LEGĂTURĂ CU CEEA CE I S-A ÎNTÂMPLAT LA CASA DE NEBUNI

După cum am mai arătat, contabilul Berlaga fugise la casa de nebuni de teama comprimărilor. El spera să stea în acest aşezământ medical cât va dura primejdia şi să se întoarcă la "*Hercules*" după ce furtuna se va fi potolit şi cei opt tovarăşi cu ochi cenuşii se vor fi mutat la instituția vecină.

Treaba o ticluise cumnatu-său. Făcuse rost de o carte despre comportarea şi obiceiurile alienaților şi, după lungi discuții, dintre toate ideile fixe, fu aleasă grandomania.

— N-o să trebuiască să faci nimic, îi explica cumnatul. Trebuie numai ca îndată ce se apropie cineva să-i țipi la ureche: "Eu sunt Napoleon!" sau: "Eu sunt Emile Zola!" sau "Mahomed!", dacă vrei.

— Dar vicerege al Indiei pot să fiu? îl întrebă pe un ton încrezător Berlaga.

— Poți, cum să nu. Unui nebun îi este permis orice. Prin urmare, vrei să fii vicerege al Indiei?

Cumnatul vorbea cu atâta autoritate, de parcă ar fi fost cel puțin intern la un ospiciu de nebuni. In realitate însă, era un modest agent care se ocupa cu difuzarea edițiilor de lux ale editurii de stat şi, din grandoarea comercială din trecut, nu-i mai rămăsese în cufăr decât o gambetă vieneză cu căptuşeală albă de mătase.

Cumnatul se duse la telefon să cheme salvarea, iar noul vicerege al Indiei îşi scoase bluza, îşi sfâşie cămaşa de pânză şi, pentru orice eventualitate, îşi turnă în cap o sticluță de cerneală de copiat, de cea mai bună calitate. Apoi se întinsese cu burta pe podea şi, când sosiră sanitarii, începu să strige:

— Eu sunt viceregele Indiei! Unde sunt credincioşii mei maharadjahi, unde sunt vitejii, prietenii şi elefanții mei?

Martor al acestei crize de grandomanie, cumnatul clătină cu îndoială din cap. După părerea lui, naibii şi vitejii nu intrau în sfera de acțiune a regelui Indiei. Dar sanitarii şterseră cu o batistă udă fața contabilului pătată cu cerneală de calitate şi, cu eforturi unite, îl vârâră în ambulanță. Uşițele ei date cu lac se închiseră, se auzi claxonul de alarmă şi maşina îl duse pe viceregele Berlaga în noile lui domenii.

Pe drum, bolnavul dădu din mâini şi bolborosi ceva, gândindu-se însă neîncetat cu frică la prima întâlnire cu nebunii adevărați. Se temea ca ei să nu-i facă cine ştie ce sau poate chiar să-l omoare.

Dar spitalul arăta cu totul altfel decât şi-l închipuise Berlaga. Intr-un salon lung şi luminos, şedeau pe canapele, stăteau întinşi în paturi sau se plimbau oameni în halate albăstrui. Contabilul observă că nebunii aproape că nu vorbesc între ei. N-au timp să stea de vorbă. Se gândesc. Se gândesc tot timpul. Au o mulțime de gânduri, vor să-şi aducă aminte de ceva, de ceva deosebit de important, de care depinde fericirea lor. Dar gândurile se destramă uşor şi dispar. Şi din nou trebuie să chibzuieşti la toate, să înțelegi, în sfârşit, ce s-a întâmplat, de ce totul merge acum aşa de prost, când înainte totul era aşa de bine.

Pe lingă Berlaga trecu de câteva ori un nebun nepieptănat şi cu o mutră nenorocită. Ținându-se cu mâna de bărbie, păşea pe aceeaşi linie — de la fereastră la uşă, de la uşă la fereastră, apoi iar la uşă, şi iar la fereastră. Şi atâtea gânduri cutreierau bietul lui cap, încât ducea mereu ba o mână, ba alta la frunte şi grăbea pasul.

— Sunt viceregele Indiei! strigă Berlaga, uitându-se pe furiş la sanitar.

Nebunul nu-l gratifică nici măcar cu o privire. Incruntându-se plin de suferință, începu să-şi adune iar gândurile ce i se risipiseră din pricina strigătului sălbatic al lui Berlaga. In schimb, se apropie de vicerege un idiot scund şi, cuprinzându-l încrezător de talie, îi spuse câteva cuvinte într-un fel de limbă păsărească.

— Ce? întrebă Berlaga, care se speriase.

— Ene, bene, raba, kvinter, finter, jaba, rosti clar noua lui cunoştință.

Strigând "aoleu!", Berlaga se îndepărtă de idiot. După asta, se apropie de un om cu o chelie ca lămâia care însă se întoarse imediat cu fața la perete şi se uită cu teamă la contabil.

— Unde sunt maharadjahii mei? îl întrebă Berlaga, simțind nevoia de a-şi menține reputația de nebun.

Dar, la întrebarea lui, un bolnav care şedea în pat, în fundul salonului, se ridică pe picioarele lui subțiri şi galbene ca nişte lumânări de biserică şi strigă cu un glas nenorocit:

— Dați-mi drumul! Vreau să trăiesc în libertate! Vreau să plec în pampas!

După cum află contabilul mai târziu, cel care voia să plece în pampas era un bătrân profesor de geografie, din al cărui manual Berlaga învățase în tinerețea lui vulcanele, golfurile şi istmurile. Geograful înnebunise cu totul pe neaşteptate: într-o zi, se uitase pe harta celor două emisfere şi nu găsise pe ea strâmtoarea Bering. Bătrânul profesor examină harta toată ziua. Toate se aflau la locul lor: şi Noua Caledonie, şi Canalul de Suez, şi Madagascarul şi insulele Sandwich cu capitala lor Honolulu, chiar şi vulcanul Popocatepetl, dar strâmtoarea Behring lipsea. Şi chiar pe loc, acolo, lingă hartă, profesorul a înnebunit[1]. Era un nebun blând, care nu făcea rău nimănui, dar Berlaga se sperie groaznic. Țipetele lui făceau să i se strângă inima.

— Vreau să trăiesc în libertate! continua să strige geograful. Să plec în pampas!

El ştia mai bine decât oricine pe lume ce înseamnă libertatea. Era geograf şi cunoştea întinderi pe care oamenii obişnuiți, cu ocupații plicticoase, nici nu le bănuiesc. Voia să trăiască în libertate şi să galopeze pe un armăsar transpirat, prin desişuri.

În salon intră o doctoriță tânără, cu ochi albaştri, blânzi, şi se îndreptă direct spre Berlaga.

— Ei, cum te simți, dragul meu? îl întrebă ea, atingând cu mâna-i caldă pulsul contabilului. Te simți mai bine, nu-i aşa?

— Eu sunt viceregele Indiei! îi raportă el roşind. Dați-mi înapoi elefantul meu iubit!

— Ai visat urât, îi spuse prietenos doctorița. Eşti la spital şi o să te vindecăm.

— O-o-o! Elefantul meu! strigă provocator Berlaga.

— De ce nu vrei să înțelegi, îi spuse doctorița şi mai prietenos. Nu eşti vicerege, toate astea sunt aiureli, înțelegi, aiureli!

— Nu, nu sunt aiureli, obiectă Berlaga, care ştia că principalul este să te încăpățânezi.

— Ba da, sunt aiureli! — Nu, nu sunt aiureli!

— Aiureli!

— Nu sunt aiureli!

Văzând că fieru-i cald, contabilul începu să-l bată. O împinse pe blânda doctoriță şi scoase un urlet prelung, care îi enervă pe toți bolnavii şi, în special, pe micul idiot, care se aşeză pe jos şi, lăsând să-i curgă balele, spuse:

— En, den, troacatr, madmazel Jurovatr.

Şi Berlaga auzi satisfăcut în spatele său vocea doctoriței care-i spunea unui sanitar:

— Trebuie să-l mutăm la ăia trei, că altfel o să ne sperie tot salonul.

Doi sanitari răbdători îl duseră pe certărețul vicerege într-un salon mic, pentru bolnavii care nu se purtau cum trebuie şi unde stăteau, întinşi liniştit, trei oameni. Abia aici înțelese contabilul ce înseamnă nebunia adevărată. Când îşi făcură apariția sanitarii cu Berlaga, bolnavii intrară într-o activitate neobişnuită. Un bărbat gras se rostogoli jos de pe pat, se aşeză repede în patru labe şi, ridicându-şi dosul în sus, bombat ca o mandolină, începu să latre sacadat şi să zgârie parchetul cu labele dinapoi, încălțate în papuci de spital. Un altul se înfăşură în pătură şi începu să strige: "Şi tu, Brutus, te-ai vândut bolşevicilor?" Îşi închipuia fără îndoială că-i Caius Iulius Cezar. Dar, uneori, în mintea lui zbuciumată sărea un arculeț şi, încurcându-se, striga: "Sunt Heinrich Iulius Zimmerman!"

— Plecați de aici! Sunt goală! urlă cel de al treilea. Nu vă uitați la mine. Mi-e ruşine. Sunt o femeie goală.

Şi femeia goală era bărbat, cu mustăți şi complet îmbrăcat de sus până jos.

Sanitarii plecară. Viceregelui Indiei i se făcu atât de frică, încât nici nu se mai gândea să ceară să i se restituie elefantul iubit, maharadjahii, naibii credincioşi şi ostaşii misterioşi.

"Ăştia te strâng de gât cât ai zice peşte ", îşi spunea în sinea lui, simțind că îi îngheață sângele în vine de frică.

Şi regreta amarnic că făcuse scandal în salonul liniştit. Ce plăcut ar fi fost acum să şadă la picioarele bunului profesor de geografie şi să asculte bombănitul gingaş al micului idiot: "Ene, bene, raba, kvinter, finter, jaba". Dar nu se întâmplă nimic îngrozitor. Omul-câine mai lătră de câteva ori şi, bombănind, se urcă în pat. Caius Iulius dădu pătura la o parte, căscă cu gura până la urechi şi se întinse cât era de lung, iar femeia cu mustăți îşi aprinse o pipă şi mirosul dulceag al tutunului, "Capetownul nostru", linişti sufletul agitat al lui Berlaga.

— Sunt viceregele Indiei, declară el, prinzând curaj.

— Tacă-ți botul, ticălosule! îl apostrofă leneş Caius Iulius. Şi cu felul deschis al unui roman autentic, adăugă: Te omor! Scot mațele din tine!

Această amenințare venită din partea celui mai viteaz dintre împărați şi căpitani de oşti îl readuse pe contabilul fugar la realitate. El se ascunse sub pătură şi, meditând melancolic la viața sa plină de agitație, adormi.

Dimineața, Berlaga auzi prin somn nişte vorbe ciudate:

— S-au apucat să ne aducă pe nebunul ăsta pe cap. Era aşa de plăcut în trei... şi poftim. Ce bucluc o să mai avem acum cu el! Blestematul ăsta de vicerege poate să ne şi muşte pe toți.

După glas, Berlaga stabili că aceste cuvinte le rostise Caius Iulius Cezar. După câtva timp, deschizând ochii, văzu că omul-câine se uita la el cu cel mai viu interes.

"S-a sfârşit, se gândi viceregele. Acum mă muşcă!"

Dar, pe neaşteptate, omul-câine bătu din palme şi întrebă cu glas omenesc:

— Spune-mi, te rog, nu eşti fiul lui Foma Berlaga?

— Ba da, răspunse contabilul, dar amintindu-şi repede că-i vicerege, începu iar să urle: Da-ți înapoi, nenorocitului de mine, elefantul meu cel credincios!

— Uită-te la mine, îi spuse omul-javră. Chiar nu mă recunoşti?

— Mihail Alexandrovici, exclamă contabilul care pricepuse acum situația. Ce întâlnire!

Şi viceregele îl îmbrățişă cu căldură pe omul-câine. Din grabă se izbiră cu frunțile, scoțând un sunet ca la ciocnirea a două bile de biliard. Ochii lui Mihail Alexandrovici se umeziseră.

— Prin urmare, nu eşti nebun? întrebă Berlaga. Atunci de ce ai făcut pe nebunul?

— Dar dumneata de ce ai făcut pe nebunul? Şi încă cu pretenții! Auzi! Să-i dai elefanții! Afară de asta trebuie să-ți spun, prietene Berlaga, că a fi vicerege e foarte, foarte slab pentru un nebun ca lumea.

— Dar cumnatul meu mi-a spus că se poate, răspunse amărât Berlaga.

— Uită-te, de pildă, la mine, zise Mihail Alexandrovici. Joc fin. Omul-câine. Schizofrenie, cu complicație de psihoză maniaco-depresivă şi, în plus, fii atent, Berlaga, stare de neurastenie. Crezi că am ajuns uşor la asta? Am cercetat toate izvoarele. Dumneata ai citit cartea profesorului Bleiler, *Gândirea autistică?*

— Nu, răspunse Berlaga cu glasul unui vicerege căruia i s-a smuls ordinul jartierei şi care a fost degradat şi transformat în ordonanță.

— Domnilor! țipă Mihail Alexandrovici. N-a citit cartea Iui Bleiler. Nu vă fie frică, veniți încoace. E rege pe cât eşti dumneata Cezar.

Ceilalți doi locatari ai micului salon rezervat nebunilor furioşi se apropiară.

— Nu l-ați citit pe Bleiler? întrebă Caius Iulius mirat. Atunci după ce tratat te-ai pregătit?

— O fi fost abonat la revista germană *Jahrbuch fur Psychoanalytik und Psychopathologik, îşi* dădu cu părerea mustăciosul.

Berlaga stătea de parcă ar fi ajuns slugă la dârloagă. Iar inițiații îi tot trăgeau cu expresii savante din domeniul teoriei şi practicii psihanalizei. Cu toții erau de acord că Berlaga o s-o pățească şi că medicul-şef, Titanuşkin, care urmează să sosească din deplasare dintr-o zi în alta, îl va da de gol în cinci minute. Nu spuseră însă că apropiata întoarcere a lui Titanuşkin îl făcea şi pe el să se simtă foarte prost.

— Dar nu s-ar putea să-mi schimb mania? întrebă laş Berlaga. Ce o să fie dacă am să spun că sunt Emile Zola sau Mahomed?

— Prea târziu, declară Caius Iulius. In istoricul bolii s-a şi trecut că eşti vicerege, şi un nebun nu poate să schimbe maniile ca ciorapii. Acum, gata, ai să fii toată viața în postura caraghioasă de rege. Noi stăm aici de o săptămână şi cunoaştem regulile.

Intr-un ceas, Berlaga află în toate amănuntele şi istoricul veritabil al bolilor vecinilor săi de salon.

Prezența lui Mihail Alexandrovici la casa de nebuni era datorată unor motive destul de simple şi de ordin practic. Mare nepman, rămăsese întâmplător în urmă cu plata a 43000 de ruble din impozitul pe venituri. Aceasta îl amenința cu o călătorie forțată în nord, iar afacerile lui cereau imperios ca el să fie prezent la Cernomorsk. Duvanov, mustăciosul care se dădea drept femeie, era, pare-se, un sabotor de umilă speță care avea toate motivele să se teamă de o iminentă arestare. Iar Caius Iulius Cezar pe al cărui buletin scria că îl cheamă I.N. Starohanski şi că este fost avocat, stătea acolo din cu totul alte considerente, şi anume, din înalte considerente ideologice.

— In Rusia sovietică, spunea el învelindu-se în pătură, casa de nebuni este singurul loc unde poate trăi un om normal. Tot restul este un hiperbalamuc. Nu, eu nu pot să trăiesc cu bolşevicii. Mai bine stau aici, în tovărăşia unor nebuni obişnuiți. Ăştia, cel puțin, nu construiesc socialismul. Apoi, aici ți se dă de mâncare gratis. Pe când acolo, în halimaua lor, trebuie să munceşti. Dar eu n-am să muncesc pentru socialismul lor. In sfârşit, aici mă bucur de întreaga libertate personală. Libertatea conştiinței, libertatea cuvântului...

Zărind un sanitar prin apropiere, Caius Iulius Starohanski țipă cu o voce pițigăiată:

— Trăiască Adunarea Constituantă! Toți în for! Şi tu, Brutus, te-ai vândut activiştilor cu funcții de răspundere? si, întorcându-se spre Berlaga, adăugă: Ai văzut? Ce vreau, aia țip. Ia încearcă să faci asta pe stradă!

Toată ziua şi cea mai mare parte a nopții cei patru nebuni furioşi jucară 66, un joc complicat care cere stăpânire de sine, seninătate de suflet şi claritate de gândire.

Dimineața se întoarse din deplasare profesorul Titanuşkin. El îi examină repede pe toți patru şi porunci pe loc să fie dați afară din spital. Nimic nu le ajută: nici cartea lui Bleiler, nici starea de neurastenie complicată cu psihoză maniaco-depresivă, nici *Jahrbuch-ul fur Psychoanalytik und Psychopathologik.* Profesorul Titanuşkin nu-i iubea pe cei care simulează.

Dați pe brânci afară, o luară la fugă pe stradă, făcându-şi loc cu coatele printre trecători. In frunte păşea Caius Iulius. După el, femeia-bărbat, pe lângă care alerga omul-câine, iar în urma tuturor, îşi târa picioarele

viceregele ce-şi pierduse coroana, blestemându-şi cumnatul şi gândindu-se cu groază ce se va întâmpla acum.

După ce termină această poveste plină de învățături, contabilul Berlaga se uită trist mai întâi la Borisohlebski, apoi la Dreifus, după aceea la Saharkov şi, în sfârşit, la Lapidus-junior, ale căror capete se clătinau compătimitor, după cum i se părea lui în semiîntunericul din coridor.

— Vezi unde ai ajuns cu fanteziile dumitale? spuse asprul Lapidus-junior. Ai vrut să scapi de o comprimare şi ai dat de alta. Acum ai s-o păţeşti. Din moment ce te-au comprimat de la casa de nebuni, cu siguranță că o să te dea afară şi de la "Hercules".

Borisohlebski, Dreifus şi Saharkov nu spuseră nimic. Şi, fără o vorbă, îşi luară încet tălpăşița în întuneric.

— Prieteni! strigă contabilul cu o voce suavă. Încotro?

Dar prietenii o luaseră la picior şi pantalonii lor de orfani se zăreau tocmai în capul scării, de unde apoi dispărură.

— Nu-i frumos, Berlaga, zise rece Lapidus. Degeaba cauți să mă bagi în escrocheriile dumitale antisovietice şi murdare. Adio!

Şi viceregele Indiei rămase singur.

Ce-ai făcut, contabile Berlaga? Unde ți-au fost ochii, contabile? Şi ce-ar fi spus tatăl tău, Foma, dacă ar fi aflat că la bătrânețe fiul său s-a făcut vicerege? Iată unde te-au adus, contabile, relațiile tale primejdioase cu domnul Funt, preşedintele atâtor societăți pe acțiuni cu capital mixt şi necurat. Mi-e şi groază să mă gândesc ce ar fi spus bătrânul Foma despre isprăvile iubitului său fiu. Dar Foma odihneşte de mult în cimitirul creştin nr.2, sub un serafim de piatră cu o aripă ruptă şi numai băiețaşii care vin pe acolo să fure liliac mai aruncă uneori o privire nepăsătoare asupra inscripției de pe mormântul lui:

F. BERLAGA DOARME-AICI
REGRETAT DE-AI SĂI AMICI
DE FAMILIA LUI DRAGĂ
ŞI IUBIT DE-O LUME-NTREAGĂ.

Dar poate că bătrânul n-ar fi spus nimic. Desigur că n-ar fi spus nimic, căci nici viața lui n-a fost chiar aşa de neprihănită. Pur şi simplu, te-ar fi sfătuit să fii mai prudent şi să nu te bizui în treburi serioase pe cumnatul tău. Da, în mare porcărie te-ai vârât, contabile Berlaga!

Gândurile apăsătoare care puseseră stăpânire pe ex-locțiitorul lui George al V-lea în India fură întrerupte de nişte strigăte ce veneau dinspre

scară:

— Berlaga! Unde dracu o fi? îl caută cineva. Aha, uite-l! Poftim pe aici, cetățene!

Pe coridor apăru împuternicitul pentru copite. Mişcând brațele ca un ostaş de gardă, Balaganov se apropie de Berlaga şi îi înmână o citație.

"Tov. Bîrlaga. Odată cu primirîa prîzîntîi vă vîți prîzînta imîdiat pîntru lămurirîa anumitor chîstiuni."

Hârtiuța purta antetul *Filialei din Cernomorsk a Oficiului din Arbatov pentru Colectarea de Coarne şi Copite* şi o ştampilă rotundă al cărei cuprins ar fi fost cam greu de descifrat, chiar dacă lui Berlaga i-ar fi venit această idee. Dar contabilul fugar era atât de deprimat de buclucurile ce-i căzuseră pe cap, încât se mulțumi să întrebe:

— Aş putea să dau un telefon acasă?

— Ce să mai dai? răspunse încruntat responsabilul cu copitele.

După două ore, mulțimea care stătea în fața cinematografului "*Capitoli*" aşteptând să înceapă prima reprezentație şi care, neavând ce face, căsca ochii în toate părțile, observă că din biroul de colectare a coarnelor iese un om care pleacă încet, ducându-şi mereu mâna la inimă. Era contabilul Berlaga. La început, abia îşi târa picioarele, apoi grăbi treptat pasul. După ce coti după colț, contabilul îşi făcu pe furiş crace şi o luă la fugă ca un nebun. Nu trecu mult şi se văzu iarăşi la biroul său din secția financiară şi de contabilitate unde şedea şi se uita buimac în "cartea mare", plină de cifre care îi jucau în fața ochilor.

Marele maestru închise între timp dosarul "cazului Koreiko", şi, uitându-se la Funt, care şedea sub o tăbliță nouă cu inscripția: "*Preşedintele consiliului de administrație*", spuse:

— Nici când eram foarte tânăr, foarte sărac şi-mi câştigam pâinea prezentând la bâlciul din Herson pe un călugăr gras şi pieptos pe care-l dădeam drept femeie cu barbă — fenomen misterios al naturii —, nici atunci nu mă afundasem atât de adânc în mocirla morală ca acest infam Berlaga.

— O stârpitură, un netrebnic, întări Panikovski, împărțind paharele cu ceai. Îi făcea plăcere să ştie că există pe lume oameni încă şi mai josnici decât el.

— Berlaga nu e o minte, spuse preşedintele cu încetineala-i caracteristică. MacDonald e o minte. Ideea lui cu privire la pacea de clasă în industrie...

— Ajunge, ajunge, îl întrerupse Bender. O să fixăm o şedinţă specială ca să aflăm părerile dumitale asupra lui MacDonald şi a altor politicieni burghezi. Acum n-am timp. Într-adevăr, Berlaga nu e o minte, dar ne-a comunicat totuşi câteva lucruri interesante despre viaţa şi activitatea societăţilor pe acţiuni care explodează singure.

Marele maestru se simţi deodată foarte bine dispus. Totul mergea de minune. Nimeni nu mai aducea coarne puturoase. Activitatea filialei din Cernomorsk putea fi considerată satisfăcătoare, deşi, la fiecare tur, poştaşul aducea noi adrese, circulare şi cereri, iar Panikovski fusese de două ori la oficiul de plasare ca să găsească o secretară.

— Da! strigă brusc Ostap. Unde-i Kozlevici? Unde e "Antilopa"? Ce fel de instituţie e asta, fără automobil? Trebuie să mă duc la o şedinţă. Toţi mă cheamă, nu pot să trăiască fără mine.

Unde-i Kozlevici?

Panikovski plecă ochii în jos şi spuse oftând:

— Cu Kozlevici e bucluc.

— Cum adică, bucluc? Ce, s-a îmbătat?

— Mai rău, răspunse Panikovski. Ne-a fost frică să-ţi spunem. L-au ameţit nişte popi catolici.

Spunând aceste cuvinte, curierul se uită la împuternicitul pentru copite şi amândoi clătinară trişti din cap.

CAPITOLUL XVII FIUL RISIPITOR SE ÎNTOARCE ACASĂ

Marele maestru nu-i iubea pe popii catolici. El avea, de altfel, aceeaşi aversiune şi faţă de rabini, de dalai-lama, de preoţii ortodocşi, de muezini, de şamani şi faţă de alţi slujitori ai cultului.

— Spre înşelăciune şi şantaj am şi eu însumi înclinaţii, spunea el. Acum, de pildă, mă ocup cu stoarcerea unei importante sume de bani de la un cetăţean căpăţânos. Dar eu nu-mi însoţesc actele dubioase nici cu psalmi, nici cu urletul orgii, nici cu citate idioate în latineşte sau slavonă. Şi, în general, prefer să lucrez fără tămâie şi fără clopoţei astrali.

Şi, în timp ce Balaganov şi Panikovski povesteau, vârându-se unul în vorba altuia, soarta tristă ce-l lovise pe şoferul "Antilopei", inima vitează a lui Ostap se umplea de mânie şi ciudă.

Popii catolici subjugaseră sufletul lui Adam Kozlevici la hanul unde, printre nişte trăsurele de tip nemţesc cu doi cai şi nişte platforme moldoveneşti pentru fructe, stătea pe un morman de bălegar "Antilopa".

Preotul Kuşakovski venea pe la han pentru convorbiri de ordin moral cu coloniştii catolici. Când văzu "Antilopa", slujitorul cultului se învârti în jurul ei şi pipăi cu degetul un cauciuc. Intră în vorbă cu Kozlevici şi află că Adam Kazimirovici aparţine bisericii romano-catolice, dar că nu s-a mai spovedit de vreo douăzeci de ani. După ce spuse: "Asta nu e frumos, nu e frumos, pan Kozlevici", preotul Kuşakovski plecă, ţinându-şi în sus cu ambele mâini poalele sutanei şi sărind peste băltoacele ca de bere.

A doua zi, când încă cu noaptea în cap căruţaşii duceau la piaţă, în târguşorul Koşara, mici speculanţi emoţionaţi, înghesuind câte cincisprezece într-o căruţă, preotul Kuşakovski apăru din nou. De data aceasta, era însoţit de încă un preot — Aloizi Moroşek. În timp ce Kuşakovski îi dădea bineţe lui Adam Kazimirovici, preotul Moroşek examina cu atenţie automobilul şi nu numai că apăsă cu degetul în cauciuc, dar apăsă şi pe para claxonului, făcându-l să scoată nişte sunete stridente. După aceasta, preoţii schimbară o privire între ei, se apropiară de Kozlevici din două părţi şi începură să-l ameţească. Îl ameţiră o zi întreagă. Îndată ce tăcea Kuşakovski, se pornea Moroşek. Şi nu apuca acesta să se oprească pentru ca să-şi şteargă sudoarea de pe faţă, că din nou se pornea Kuşakovski să-l toace pe Adam. Din când în când, Kuşakovski ridica spre cer arătătorul său galben, iar Moroşek, în acest timp, învârtea pe degete mătăniile. Apoi învârtea Kuşakovski mătăniile şi îndrepta Moroşek arătătorul spre cer. Ba de câteva ori preoţii prinseră a cânta încet pe latineşte şi, chiar în seara primei zile, Adam Kazimirovici începu să le ţină isonul. Totodată, amândoi preoţii se uitau cu interes la maşină.

După un răstimp, Panikovski observă la stăpânul "Antilopei" o schimbare. Adam Kazimirovici rostea nişte cuvinte confuze despre împărăţia cerească, lucru pe care îl confirmă şi Balaganov. Apoi începu să dispară ore întregi şi, în cele din urmă, se mută cu totul de la han.

— Şi de ce nu mi-aţi raportat? întrebă indignat marele maestru.

Au vrut ei să anunţe, dar le-a fost teamă de mânia comandorului. Sperau că Kozlevici îşi va veni în fire şi se va întoarce singur. Dar acum, speranţele s-au spulberat. Preoţii l-au năucit complet. Chiar ieri l-au întâlnit întâmplător. Şedea în maşină, în faţa bisericii. Au vrut să se apropie de el dar n-au apucat. Din biserică a ieşit preotul Aloizi Moroşek, însoţit de un băiat în haine cu dantele.

— Înţelegi, Bender, spuse Şura, şi toată banda asta s-a urcat în "Antilopa" noastră, bietul Kozlevici şi-a scos şapca, băieţaşul a sunat dintr-

un clopoţel şi au plecat. Mi-a fost milă, zău, să mă uit la Adam al nostru. N-o să mai vedem "Antilopa" noastră.

Fără să spună nimic, marele maestru îşi puse chipiul de căpitan cu cozoroc lăcuit şi se îndreptă spre uşă.

— Funt, zise el, rămâi aici la birou! Nu primeşti sub nici o formă coarne sau copite. Dacă vine poşta, arunc-o la coş. O s-o descurce apoi secretara. S-a înțeles?

Când preşedintele deschise gura să răspundă (ceea ce s-a întâmplat exact după cinci minute), membrii echipajului "Antilopei" erau deja departe. În fruntea cortegiului călca cu paşi gigantici comandorul, care întorcea din când în când capul, bombănind: "N-ați ştiut să mi-l păziți pe gingaşul Kozlevici, măgarilor! Pe toți am să vă dezmoştenesc! Of, ce mi-e şi cu clerul ăsta negru şi alb!" Mecanicul de bord mergea tăcut, cu o mutră de parcă admonestarea nu l-ar fi privit. Panikovski sărea ca o maimuță, întărâtând sentimentul de răzbunare al şefului față de răpitorii lui Kozlevici, deşi parcă simțea în inimă o broască mare şi rece. Îi era frică de preoții cei negri, pe care-i credea în stare de tot felul de vrăji.

În această ordine, întreaga filială de colectare a coamelor şi copitelor sosi la biserică. În fața grilajului de fier împletit din spirale şi cruci stătea "Antilopa" goală. Biserica era imensă. Părea înfiptă în cer, ascuțită ca un os de peşte. Şi osul ăsta îți rămânea în gât. Cărămida roşie lustruită, acoperişul povârnit de țiglă, fanioanele de tablă, contraforturile oarbe şi idolii frumoşi de piatră, ascunşi în nişe ca să nu-i plouă — toată această gotică cazonă în poziție de drepți se prăbuşi parcă peste membrii echipajului "Antilopei". Se simțiră mici. Ostap se urcă în automobil, adulmecă aerul şi spuse cu dezgust:

— Pfui! Ce porcărie! "Antilopa" noastră a şi început să miroasă a lumânări, a cutia milei pentru construirea unei biserici şi a cizme popeşti. Desigur, e mai plăcut să mergi la botez, la nuntă şi la parastase în automobil decât în birjă. Şi încă pe gratis! Nu, scumpi părinți, afacerile noastre sunt ceva mai importante!

Spunând aceste cuvinte, Bender intră în curtea bisericii şi, după ce trecu printre copiii care jucau şotron pe asfaltul însemnat cu cretă, urcă pe scara de granit, ca de edificiu bancar, şi se opri la uşa bisericii. Pe canaturile ei groase, acoperite cu fier, nişte sfinți în basorelief, aşezați în pătrățele, îşi făceau bezele; alții arătau cu mâinile în diverse direcții, iar alții se distrau citind cărți groase, pe care sculptorul conştiincios gravase chiar şi litere

latine. Marele maestru trase de mâner, dar uşa nu se deschise. Dinăuntru se auzeau sunetele blânde ale unui armoniu.

— Îl ameţesc! strigă Ostap, coborând scara. Ameţirea e în toi! în murmurul dulce al mandolinei.

— Ce-ar fi să plecăm? întrebă Panikovski, răsucindu-şi pălăria în mână. E totuşi un lăcaş al Domnului. Nu se cade.

Dar Ostap, fără să-i dea nici o atenţie, se apropie de "Antilopa" şi începu să apese nerăbdător pe para claxonului. Claxonă până când dindărătul uşilor groase se auzi un zăngănit de chei.

Membrii echipajului "Antilopei" ridicară capetele. Uşa se deschise şi seninii sfinţi din pătrăţelele de stejar dispărură încet înăuntru. Din întunericul amvonului apăru în pridvorul înalt şi luminos Adam Kazimirovici. Era palid. Mustăţile lui de controlor se muiaseră şi atârnau jalnice din nări. În mână ţinea o carte de rugăciuni. De ambele părţi îl sprijineau preoţii. Din stânga — preotul Kuşakovski, din dreapta — preotul Aloizi Moroşek. Ochii sfinţilor erau unşi cu miere.

— Alo, Kozlevici! strigă Ostap de jos. Nu te-ai plictisit încă?

— Noroc, Adam Kazimirovici, spuse cu dezinvoltură Panikovski, ascunzându-se însă în spatele comandorului.

Balaganov făcu un salut cu mâna şi o strâmbătură, parcă vrând să spună: "Adam, lasă-te de şotii"!

Şoferul "Antilopei" făcu cu trupul un pas înainte, dar cu sufletul, mânat din dreapta şi din stânga de privirile pătrunzătoare ale lui Kuşakovski şi Moroşek, făcu un pas înapoi. Se uită melancolic la prietenii săi şi lăsă ochii în jos.

Astfel începu marea luptă pentru disputarea sufletului nemuritor al şoferului.

— Hei, voi, heruvimi şi serafimi! exclamă Ostap, provocându-i pe adversari la duel. Dumnezeu nu există!

— Ba da, există, replică preotul Aloizi Moroşek, acoperindu-l cu trupul său pe Kozlevici.

— Ăsta-i curat huliganism, murmură preotul Kuşakovski.

— Nu există, nu există, continuă marele maestru, şi n-a existat niciodată. E fapt constatat de medicină.

— Consider această discuţie nelalocul ei, declară supărat Kuşakovski.

— Dar să iei maşina e lucru la locul lui? ţipă Balaganov cu lipsa lui de tact. Adam! Ei vor nici mai mult nici mai puţin decât să pună mâna pe

"Antilopa".

Când auzi aceasta, şoferul îşi înalţă capul şi se uită întrebător la cei doi preoţi. Aceştia începură să se văicărească şi, foşnind din sutanele lor de mătase, încercară să-l ducă pe Kozlevici înapoi în biserică. Dar el se împotrivi.

— Ei, şi cum rămâne cu Dumnezeu? stărui marele maestru.

Preoţii fură nevoiţii să angajeze discuţia. Copiii încetară să mai sară într-un picior şi se apropiară de arenă.

— Cum puteţi afirma că Dumnezeu nu există? începu Aloizi Moroşek cu o voce gravă, când el a creat tot ce este viu!...

— Ştiu, ştiu, spuse Ostap. Şi eu sunt vechi catolic şi latinist. *Puer, socer, vesper, gener, liber, miser, asper, tener.*

Aceste excepţii latineşti, pe care Ostap le tocise în clasa a treia când era la gimnaziul particular al lui Iliadi şi care îi rămăseseră fără rost în minte până acum, avură asupra lui Kozlevici un efect magnetic. Sufletul său se alătură trupului şi, în urma acestei contopiri, şoferul făcu un pas timid înainte.

— Fiule, spuse Kuşakovski, uitându-se cu ură la Ostap, greşeşti, fiule. Minunile Domnului dovedesc...

— Boaită! Nu-ţi mai bate gura de pomană! îi spuse aspru marele maestru. Şi eu am făcut minuni. Chiar acum patru ani a trebuit să fac, timp de câteva zile, într-un orăşel, pe Iisus Christos.

Şi totul a mers perfect. Am hrănit chiar, cu cinci pâini, câteva mii de credincioşi. De hrănit i-am hrănit, dar ce bătaie a fost, mamă!

Discuţia continuă în acelaşi mod ciudat. Argumentele neconvingătoare, dar hazlii ale lui Ostap avură asupra lui Kozlevici o influenţă cât se poate de întremătoare. Obrajii îi redeveniră trandafirii şi mustăţile începură să i se zbârlească în sus.

— Arde-i, arde-i! se auzeau îndemnuri de după spiralele şi crucile grilajului îndărătul căruia se strânsese o mulţime de curioşi. Zi-le şi despre Papa de la Roma şi despre cruciade.

Ostap le vorbi şi despre Papă. Îl înfieră pe Alexandru Borgia pentru purtarea lui urâtă, aminti, nu se ştie de ce, de Serafim Saroski şi puse mai cu osebire accentul pe inchiziţia care l-a prigonit pe Galileu. Se înflăcără atât de mult, încât îi acuză direct pe Kuşakovski şi Moroşek de toate nenorocirile prin care trecuse marele savant. Aceasta fu ultima picătură. Când auzi şi de soarta îngrozitoare a lui Galileu, Adam Kazimirovici puse

repede cartea de rugăciuni pe o treaptă şi căzu în brațele deschise larg ca o poartă ale lui Balaganov. Panikovski se învârtea şi el în jur, mângâindu-l pe fiul rătăcitor pe obrajii țepoşi. În văzduh răsunară pupături fericite.

— Pan Kozlevici! gemură preoții. Încotro te duci, pane? Vino-ți în fire, pane!

Dar eroii cursei automobilistice se şi instalau în maşină.

— Vedeți, strigă Ostap preoților plouați, ocupându-şi locul de comandor. V-am spus eu că Dumnezeu nu există. E un adevăr ştiințific. Adio, părinte! La revedere, paterilor!

Însoțită de strigătele de simpatie ale mulțimii, "Antilopa" porni şi peste puțin fanioanele de tablă şi acoperişul de țiglă al bisericii nu se mai văzură. De fericire, membrii echipajului "Antilopei" se opriră la o berărie.

— Mulțumesc, fraților, zise Kozlevici, ținând în mână cana grea. Era cât p-aci să mă pierd.

Mă amețiseră popii. În special Kuşakovski. Of! Tare e şiret diavolul! Nu ştiu dacă mă credeți, dar m-a făcut să şi postesc. Zicea că altfel nu voi intra în Cer.

— În Cer! exclamă Ostap. Cerul e acum pe prăbuşite. S-au schimbat vremurile. Alta-i epoca. Îngerii vor acum să vină pe pământ. Pe pământ e bine, există servicii comunale, există un planetariu, poți vedea, la sfârşitul unei conferințe ateiste, stelele.

După a opta cană, Kozlevici comandă a noua, o ridică în sus, deasupra capului, şi, după ce-şi muşcă mustața de controlor, exclamă cu entuziasm:

— Nu există Dumnezeu?

— Nu există, răspunse Ostap.

Bău şi, după asta, înainte de fiecare cană nouă, zicea iar:

— Există Dumnezeu? Nu există? Nu? Atunci, noroc!

Panikovski bău şi el la rând cu ceilalți, dar nu-şi spuse părerea despre Dumnezeu. Nu voia să se amestece în această problemă litigioasă.

O dată cu reîntoarcerea fiului risipitor şi a "Antilopei", filiala din Cernomorsk a Oficiului din Arbatov pentru Colectarea Coarnelor şi Copitelor dobândi strălucirea care-i lipsea. În fața uşii fostului combinat al celor cinci negustori particulari staționa acum în permanență maşina. Desigur că era o mare diferență între ea şi Buick-urile albastre sau Lincoln-urile cu botul lung, era chiar o mare diferență între ea şi cupeurile lui Ford, totuşi era o maşină, un automobil, un mijloc de transport, care, după cum

spunea Ostap, cu toate defectele lui reuşeşte uneori să meargă pe străzi şi fără ajutorul boilor sau cailor.

Ostap lucra cu pasiune. Dacă şi-ar fi folosit energia într-adevăr pentru colectarea de coarne şi copite, e de presupus că industria de portțigarete şi piepteni ar fi fost asigurată cu materii prime cel puțin până la sfârşitul Veacului bugetar în curs. Dar şeful biroului se ocupa de cu totul altceva.

După ce renunță la Funt şi Berlaga, ale căror informații erau foarte interesante, dar nu duceau deocamdată direct la Koreiko, Ostap îşi propuse ca, în interesul afacerii, să se împrietenească cu Zosia Sinițkaia şi, între două sărutări de politețe sub un salcâm în noapte, să pună problema lui Alexandr Ivanovici, şi nu atât a lui, cât a situației sale financiare. Dar îndelungatele observații făcute de împuternicitul pentru copite duseră la concluzia că între Zosia şi Koreiko nu există dragoste şi că, după expresia lui Şura, acesta din urmă arde gazul de pomană în jurul ei.

— Unde nu există dragoste, reflectă oftând Ostap, nu se obişnuieşte să se vorbească de bani. Să lăsăm fata deoparte.

Şi în timp ce Koreiko îşi amintea cu zâmbetul pe buze de escrocul cu chipiu de milițian, care făcuse lamentabila încercare de a-i întinde o cursă grosolană, directorul filialei gonea prin oraş cu maşina galbenă şi găsea tot felul de oameni de care milionarul-conțopist uitase de mult, dar care, în schimb, îl țineau ei bine minte. Ostap chemă de câteva ori Moscova la telefon pentru a sta de vorbă cu o cunoştință a lui, un negustor particular, specialist în domeniul dedesubturilor comerciale.

Acum soseau la birou scrisori şi telegrame pe care Ostap le alegea repede din restul corespondenței, în care continuau să abunde invitații la şedințe, cereri de coarne şi observații că nu se pune destulă energie în colectarea copitelor. Unele dintre scrisorile şi telegramele primite au fost incluse în mapa legată cu şireturi de ghete.

La sfârşitul lunii iulie, Ostap se pregăti să plece în deplasare în Caucaz. Afacerea impunea prezența personală a marelui maestru într-o mică republică viticolă de acolo.

În ziua plecării şefului, avu loc la filială o întâmplare scandaloasă. Panikovski, trimis cu treizeci de ruble în port să cumpere bilet, se întoarse după o jumătate de oră — beat, fără bilet şi fără bani. Nu izbutea să spună nimic ca să se scuze, ci tot timpul îşi întorcea pe dos buzunarele goale care îi atârnau ca pungile de la biliardul rusesc şi râdea neîncetat în hohote. Totul îl amuza: şi mânia comandorului, şi privirea plină de mustrare a lui

Balaganov, şi samovarul de care era chiar el răspunzător, şi Funt, care moțăia la biroul său, cu panamaua căzută pe nas. Iar când deodată se uită la coamele de cerb — mândria şi podoaba biroului — , îl apucă aşa un râs, că se rostogoli pe jos şi peste puțin timp adormi cu un zâmbet fericit pe buzele-i violete.

— Acum suntem şi noi o instituție în toată puterea cuvântu-lui, spuse Ostap. Avem un delapidator al nostru, care e în acelaşi timp portar bețiv. Amândouă aceste prototipuri confirmă realitatea tuturor acțiunilor noastre.

În lipsa lui Ostap, Aloizi Moroşek şi Kuşakovski îşi făcură de câteva ori apariția în fața biroului. Când îi vedea, Kozlevici se ascundea în colțişorul cel mai ascuns al instituției. Popii deschideau uşa, aruncau o privire înăuntru şi strigau încet:

— Pan Kozlevici! Pan Kozlevici! Nu auzi glasul Părintelui ceresc? Ia aminte, pane!

Spunând aceste cuvinte, părintele Kuşakovski ridica un deget spre cer, iar părintele Aloizi Moroşek îşi învârtea mătăniile. Atunci se apropia de uşă Balaganov, care le arăta, fără a spune un cuvânt, pumnul său masiv. Şi preoții plecau, uitându-se cu melancolie la "Antilopa".

Ostap se întoarse după două săptămâni. Toată instituția veni să-l întâmpine. De pe zidul înalt şi negru al vaporului ce acosta la mal, marele maestru îşi privea afabil subalternii. Mirosea a miel tânăr şi a vin de Imeretia.

La filiala din Cernomorsk, în afară de secretara care fusese angajată înainte de plecarea lui Ostap, mai şedeau doi tineri cu cizme. Erau studenți de la Şcoala Medie de Zootehnie, veniți în practică.

— Asta-i grozav! spuse Ostap, cu o mutră acră. Ne vine schimbul. Numai că la mine, dragi tovarăşi, va trebui să munciți serios. Ştiți că coarnele, adică aceste ieşituri pe frunte, acoperite cu lână sau cu un strat tare, osos, sunt nişte anexe ale craniului şi se întâlnesc în special la mamifere?

— Asta ştim, răspunseră pe un ton hotărât studenții.. Noi am vrea să facem practică.

Marele maestru fu nevoit să recurgă, ca să scape de studenți, la o metodă complicată şi destul de costisitoare. Îi trimise în deplasare în stepa Calmucă, ca să organizeze acolo centre de colectare. Biroul cheltui pentru asta şase sute de ruble, dar nu exista altă soluție: studenții ar fi fost o piedică în ducerea la bun sfârşit a afacerii ce evolua cu succes.

Când Panikovski află cât s-a cheltuit pentru studenți, îl luă pe Balaganov deoparte şi-i şopti enervat:

— Pe mine nu mă trimite în deplasare. Nici concediu nu mi se dă. Ori, eu trebuie să plec la Essentuki, să mă tratez. N-am nici o zi liberă, îmbrăcăminte de protecție nu capăt. Nu, Şura, nu sunt de acord cu condițiile astea. Şi, în general, am aflat că la "Hercules" se dau salarii mai bune. Mă angajez acolo curier. Pe cuvântul meu de onoare că o fac!

Seara, Ostap îl chemă din nou la el pe Berlaga.

Îndată ce-l văzu pe contabil, Ostap strigă cu un glas ca al lui Nikolai I:

— În genunchi!

Totuşi, convorbirea avu un caracter amical şi ținu două ceasuri. După asta, Ostap porunci ca a doua zi de dimineață "Antilopa" să aştepte în față la "Hercules".

CAPITOLUL XVIII PE USCAT ŞI PE MARE

Tovarăşul Skumbrievici veni pe plajă ținând în mână o servietă de funcționar cu răspundere. De servietă era prinsă o carte de vizită din argint, îndoită la un colț şi purtând o lungă inscripție în cursive, din care reieşea că Egor Skumbrievici apucase să-şi serbeze jubileul de cinci ani de slujbă la "Hercules".

Avea fața netedă, cu trăsăturile regulate şi virile ale unui englez care se bărbiereşte, pe o reclamă pentru săpun de ras. Skumbrievici se opri puțin lângă tabla pe care era notată cu cretă temperatura apei şi apoi, păşind greu prin nisipul fierbinte, porni să-şi aleagă un locşor unde să stea mai comod.

În ziua aceea numărul celor veniți la plajă era mare. Campamentele lor uşoare apăreau dimineața şi dispăreau o dată cu apusul soarelui, lăsând în urma lor, pe nisip, deşeuri urbane: coji uscate de pepene galben, coji de ouă şi bucățele de ziar, care îşi duceau apoi, toată noaptea, o existență misterioasă pe țărmul pustiu, foşnind şi refugiindu-se pe sub stânci.

Skumbrievici se strecura printre corturile improvizate din prosoape pluşate, umbrele şi cearşafuri, întinse pe bețe, sub care se ascundeau fete în fustanele de baie. Bărbații purtau şi ei costume, dar nu toți. Unii apelau la frunze de viță, dar care nu se aflau pe locul indicat de *Biblie,* ci pe nasul *gentleman*-ilor din Cernomorsk, pentru ca să nu-l prindă soarele şi să se cojească. Astfel echipați, bărbații stăteau întinşi în pozițiile cele mai nepăsătoare. Din când în când, acoperindu-şi cu mâna "locul biblic", intrau

în apă, se cufundau o dată şi fugeau repede înapoi la culcuşul de nisip, spre a nu pierde nici un centimetru cub din tămăduitoarea baie de soare.

Ținuta sumară a acestor cetățeni era din plin compensată de un *gentleman* cu o înfățişare cu totul diferită. Purta ghete de box cu nasturi, pantaloni vărgați, o haină încheiată la toți nasturii, guler tare, cravată, lanț de ceas şi chiar pălărie de fetru. Mustăți groase şi vată, ca nişte câlți băgați în urechi, îi completau recuzita. Lângă el, înfipt perpendicular în nisip, sta de santinelă un baston cu măciulia de sticlă.

Arşița îl înnebunea. Gulerul i se umflase de transpirație. La subsuori avea o temperatură de furnal la care s-ar fi putut topi cel mai refractar minereu. Totuşi, continua să stea întins şi nemişcat.

Un astfel de ins poți întâlni pe orice plajă din lume. Nimeni nu ştie cine e, de ce a venit şi de ce stă la soare complet îmbrăcat. O fi fiind membru al vreunei ligi secrete a dobitocilor sau vreun supraviețuitor al ordinului cândva puternic al rozacrucienilor, sau vreun celibatar zurliu — cine ar putea spune?...

Egor Skumbrievici se instala alături de acest ins puritan şi misterios şi se dezbrăcă repede. În pielea goală, Skumbrievici nu mai semăna deloc cu Skumbrievici îmbrăcat. Capul său uscățiv de englez se continua un trup alb, ca de femeie, cu umerii căzuți şi bazinul foarte lat. Egor se apropie de apă, încercă marea cu un picior şi scoase un țipăt ascuțit. Apoi îşi cufundă în apă al doilea picior şi iarăşi scoase un țipăt ascuțit. După asta, făcu câțiva paşi înainte, îşi vârî degetele groase în urechi, cu arătătoarele îşi închise pleoapele, cu cele mijlocii îşi apăsă nările, scoase un țipăt sfâşietor şi se cufundă în apă de patru ori la rând. Şi numai după ce îndeplini acest ritual, începu să înoate voiniceşte, întorcând capul la fiecare mişcare a brațului. Valurile line începură să-l poarte în brațe pe acest funcționar model de la "Hercules" şi eminent activist pe tărâm obştesc. După cinci minute, când, obosit, neobositul activist pe tărâm obştesc se întoarse pe spate şi pântecele lui rotund ca un glob începu să se legene pe suprafața apei, pe faleza care domina plaja se auzi claxonul "Antilopei".

Din maşină coborâră Ostap Bender, Balaganov şi contabilul Berlaga, pe fata căruia se putea citi o totală resemnare în fața soartei. Toți trei începură să se plimbe pe plajă şi, scrutând cu privirile, fără nici o jenă, mutrele celor veniți să se scalde, se apucară să caute pe cineva.

— Iată pantalonii lui, zise în sfârşit Berlaga, oprindu-se în fața hainelor lui Skumbrievici, care nu bănuia nimic. O fi departe, în larg.

— Ajunge! exclamă marele maestru. Nu am de gând să mai aştept. Va trebui să acționez nu numai pe uscat, dar şi pe mare.

Îşi scoase hainele şi cămaşa, rămase în chiloții de baie şi, vâslind cu brațele în văzduh, se băgă în apă. Pieptul marelui maestru era marcat de un tatuaj albastru ce-l înfățişa pe Napoleon cu tricorn pe cap şi cu o halbă de bere în mâna-i scurtă.

— Balaganov! strigă Ostap din apă. Dezbracă-l şi pregăteşte-l pe Berlaga. S-ar putea să am nevoie de el.

Şi marele maestru porni înot pe o parte, spintecând apa cu umăru-i arămiu în direcția nord-nord est, unde se legăna burta sidefie a lui Egor Skumbrievici.

Înainte de a se cufunda în viitoarea mării, Ostap avusese foarte mult de muncit pe continent. Urma principală îl condusese pe marele maestru sub literele de aur ale firmei "Hercules", instituție în care îşi petrecea cea mai mare parte din vreme. Nu-l mai mirau camerele cu alcovuri şi lavoare, statuile şi portarul cu chipiul împodobit cu un fulger de aur, căruia îi plăcea să vorbească despre incinerare. Din explicațiile confuze ale deznădăjduitului Berlaga, se conturase figura tovarăşului Skumbrievici, funcționar cu post de medie răspundere care ocupa o cameră mare, cu două ferestre, unde trăgeau pe vremuri căpitanii străini, îmblânzitorii de lei sau studenți bogați din Kiev.

În odaie, telefoanele sunau des şi enervant, uneori pe rând, alteori amândouă deodată. Dar nimeni nu ridica receptoarele. Încă şi mai des se deschidea uşa şi un cap de funcționar tuns chilug apărea în ea, îmbrățişa camera cu o privire zăpăcită şi dispărea pentru a face imediat loc unui alt cap, netuns de data aceasta, şi, mai mult, acoperit cu o coamă aspră sau, iar dimpotrivă, golaş şi vioriu ca o ceapă. Dar nici craniul în formă de ceapă nu zăbovea mult în crăpătura uşii. Camera era goală.

Când uşa se deschise poate pentru a cincizecea oară în acea zi, prin crăpătura ei se ivi capul lui Bender. Ca şi ceilalți, se uită şi el de la stânga la dreapta, apoi de la dreapta la stânga, şi tot ca şi ceilalți, constată că tovarăşul Skumbrievici nu e în birou. Manifestându-şi impertinent nemulțumirea, marele maestru porni prin secții, servicii şi sectoare, întrebând dacă nu l-a văzut cineva pe tovarăşul Skumbrievici. Peste tot primea acelaşi răspuns: "Skumbrievici a fost chiar acum aici" sau "Skumbrievici a plecat acum un minut".

Egor, cel cu postul de răspundere medie, făcea parte din numeroasa categorie de funcționari care ori "Au fost chiar acum aici" ori "Au plecat acum un minut" şi care, în tot cursul zilei de lucru, nici nu izbutesc câteodată să ajungă până la biroul lor. Funcționarii din această categorie intră fix la ora nouă în holul instituției şi, animați de cele mai frumoase intenții, pun piciorul pe prima treaptă a scării. Îi aşteaptă probleme mari. Au stabilit la ei în birou opt întâlniri importante şi au pe agendă două şedințe lărgite şi una restrânsă. Pe birou, zace un vraf de hârtii care necesită răspuns imediat.

În general, au o mulțime de treburi, pentru care nu le-ar ajunge nici douăzeci şi patru de ore. Şi cetățeanul cu post de jumătate de doză de răspundere sau chiar de o doză întreagă de răspundere ridică vioi piciorul pentru a-l pune pe treapta a doua de marmură. Dar nu apucă. "Tovarăşe Parusinov, un moment, se aude o voce ca un gungurit. Tocmai voiam să discut cu dumneata o problemă." Şi Parusinov e luat cu blândețe la braț şi dus într-un colț al holului. Din această clipă, funcționarul cu doză întreagă de răspundere sau numai pe jumătate e pierdut pentru patrie: el trece din mână în mână. Nu apucă să termine de discutat o problemă şi să urce în goană trei trepte, că iarăşi e prins pe drum, dus la fereastră sau într-un coridor întunecos, sau într-un colțişor pustiu unde administratorul neglijent a îngrămădit nişte lăzi goale şi acolo unul îi pledează pentru ceva, altul îi cere ceva, al treilea stăruie ca să se execute cutare şi cutare treabă urgentă. Pe la ora trei, în sfârşit, reuşeşte să ajungă în dreptul scării. Dacă e foarte energic, izbuteşte până la cinci să ajungă şi pe palierul etajului unu. Dar întrucât el îşi are sediul la etajul doi, iar ziua de lucru s-a terminat, fuge repede jos şi pleacă din instituție, ca să poată ajunge la vreme la o consfătuire interdepartamentală urgentă. În tot timpul ăsta, în biroul lui telefoanele sună de înnebunesc, întâlnirile fixate nu mai au loc, corespondența zace fără răspuns, iar cei convocați la două şedințe lărgite şi la una restrânsă beau nepăsători ceai şi pălăvrăgesc despre conflictele din tramvai.

La Egor Skumbrievici toate acestea erau agravate la extrem de activitatea obştească, căreia i se dedica cu o pasiune excesivă. Folosea cu pricepere şi în folosul său personal tragerea reciprocă pe sfoară, pe toate liniile, care se încetățenise, nu se ştie cum, pe neobservate, la "Hercules", şi purta, nu se ştie de ce, denumirea de sarcină obştească.

Salariații de la "Hercules" şedeau câte trei ore în şir să asculte pălăvrăgeala agramată a lui Skumbrievici.

Cu toții simțeau o dorință nebună să-l apuce de pulpanele-i grăsuțe şi să-l zvârle pe fereastră de la o înălțime considerabilă. Din când în când, aveau impresia chiar că nu există, în general, şi n-a existat vreodată o activitate obştească, cu toate că ştiau că dincolo de zidurile de la "Hercules" se desfăşoară o adevărată viață obştească. "Animalul dracului, se gândeau ei, învârtind furioşi în mână creioanele şi lingurițele de ceai. Prefăcut, fățarnic afurisit!" Dar nu se puteau lega de Skumbrievici, le era imposibil să-l demaşte. Egor rostea cuvântări pe linie despre activitatea obştească sovietică, despre munca culturală, despre învățământul sindical şi despre cercurile artistice de amatori. Dar în spatele acestor cuvinte înflăcărate era un deşert total. Cele cincisprezece cercuri politice, muzicale şi dramatice îşi elaborau de doi ani planurile de perspectivă; celulele asociațiilor voluntare, care aveau drept scop sprijinirea dezvoltării aviației, chimiei, automobilismului, hipismului, construirii de drumuri, precum şi lichidarea cât mai grabnică a şovinismului națiunii majoritare, existau numai în imaginația bolnăvicioasă a membrilor Comitetului Sindical. Iar şcoala sindicală, a cărei înființare Skumbrievici o considera ca un merit al său deosebit, se reorganiza tot timpul, ceea ce, după cum se ştie, înseamnă totală inactivitate. Dacă Skumbrievici ar fi fost un om cinstit, ar fi mărturisit poate singur că toată această activitate este o nălucă. Dar la Comitetul Sindical această nălucă se materializa sub forma unor dări de seamă, aşa că în instanța sindicală următoare existența cercurilor muzicale şi politice nu era defel pusă la îndoială. Cei de acolo îşi închipuiau şcoala sindicală ca fiind o clădire mare de piatră, plină de bănci, cu un profesor priceput, care desenează cu creta pe tablă curba creşterii şomajului în Statele Unite, şi cu elevi mustăcioşi, al cărui nivel politic creşte văzând cu ochii. Din întregul inel vulcanic de activitate obştească, cu care Skumbrievici încinsese "Hercules", erau active numai două cratere: gazeta de perete *Glasul preşedintelui,* care apărea o dată pe lună şi era făcută în orele de serviciu de Skumbrievici şi Bomze, şi un panou de placaj pe care scria Cei care s-au lăsat de băutură şi-i îndeamnă şi pe alții să-i urmeze, dar sub care nu figura nici un nume.

Bender simțea că înnebuneşte alergând atâta după Skumbrievici pe toate etajele de la "Hercules". Marele maestru nu izbutea în ruptul capului să-l prindă pe gloriosul activist pe tărâm obştesc care, mereu, îi scăpa

printre degete. Uite, chiar acum, aici, la Comitetul Sindical, vorbise la telefon, receptorul era cald încă şi pe lacul negru se mai vedea abureala lăsată de respiraţia lui, dar el se evaporase. Iată, aici, pe pervazul ferestrei mai şedea cineva cu care Skumbrievici vorbise chiar cu o clipă înainte, dar Skumbrievici se volatilizase. O dată, Ostap izbuti chiar să-i vadă silueta într-o oglindă de pe scară. Se repezi ca vântul într-acolo, dar până ajunse, în oglindă nu se mai vedea decât o fereastră cu un nor îndepărtat.

— Maică precistă ocrotitoare, o, miliţie salvatoare! exclamă Ostap, răsuflând din greu. Ce infam birocratism! I-a ajuns lumii până în gât! Şi filiala noastră din Cernomorsk are părţile ei slabe, dar aşa ceva ca la "Hercules"... Am dreptate, Şura?

Împuternicitul cu copitele oftă din străfundul rărunchilor. Sunetul rezultat semăna cu acela al unei pompe de aspirat. Se aflau din nou pe coridorul răcoros de la etajul întâi, unde mai fuseseră în ziua aceea de vreo cincisprezece ori. Şi, din nou, pentru a cincisprezecea oară, trecură pe lângă banca de lemn care stătea în dreptul biroului lui Polîhaev.

Pe bancă, şedea încă de dimineaţă inginerul Heinrich Maria Sause, un specialist angajat din Germania cu un salariu foarte mare. Purta haine europene obişnuite şi numai cămaşa ucraineană, împodobită cu broderie de Zaporojie, arăta că inginerul se află în Rusia de vreo trei săptămâni şi a apucat să se ducă la un magazin cu articole de artizanat. Şedea nemişcat, cu capul rezemat de speteaza de lemn a băncii şi cu ochii închişi, ca un om care aşteaptă la frizer să fie bărbierit. S-ar fi zis că moţăie. Dar fraţii din acelaşi tată care trecuseră în repetate rânduri pe lângă el în căutarea lui Skumbrievici băgaseră de seamă că pe faţa nemişcată a oaspetelui din străinătăţi culorile se schimbau neîncetat. La începutul zilei de lucru, când inginerul îşi ocupase poziţia lângă uşa lui Polîhaev, obrazul său avea o rumeneală normală. Din oră în oră însă, el devenea din ce în ce mai roşu şi când sosi pauza pentru dejun avea culoarea unui sigiliu poştal. După toate probabilităţile, tovarăşul Polîhaev nu izbutise încă până în acel moment să treacă de jumătatea scării. După pauză, culorile începură să se schimbe în ordine inversă. Culoarea de sigiliu se transformă în nişte pete ca de scarlatină. Heinrich Maria începu să pălească şi, pe la mijlocul zilei, când directorul de la "Hercules" probabil că ajunsese cu ascensiunea la mezanin, faţa specialistului străin se făcuse albă ca scrobeala.

— Ce s-o fi petrecând cu omul ăsta? îi şopti Ostap lui Balaganov. Ce evantai de stări sufleteşti!

Dar n-apucă bine să isprăvească fraza şi brusc Heinrich Maria Sause se ridică de pe bancă şi se uită furios la uşa biroului lui Polîhaev, de unde se auzeau telefoanele sunând în gol şi, țipând cu o voce ascuțită de tenor, *Burokratismus,* se repezi la marele maestru şi începu să-l scuture cu toată puterea de umeri:

— *Genosse* Polîhaev! *Genosse* Polîhaev! zbiera el, țopăind de parcă stătea pe jăratec.

Scotea mereu ceasul, i-l vâra sub nas lui Balaganov, ridica din umeri şi iar se repezea la Bender.

— *Was machen Sie? îl* întrebă buimăcit Ostap, arătând că ştie oarecum nemțeşte. *Was wollen Sie* de la un biet vizitator?

Dar Heinrich Maria Sause nu se lăsa. Continuând să țină mâna stângă pe umărul lui Bender, el îl trase cu dreapta mai aproape pe Balaganov şi le ținu un discurs amplu şi înflăcărat, în timpul căruia Ostap se uita nerăbdător în jur, cu speranța să-l prindă pe Skumbrievici, iar împuternicitul cu copitele sughița încetişor, acoperindu-şi gura cu mâna şi uitându-se stupid la ghetele străinului.

Inginerul Heinrich Maria Sause semnase un contract pe un an ca să vină să lucreze în U.R.S.S. sau, cum spunea *Herr* Heinrich însuşi, căruia îi plăcea precizia, la concernul "Hercules". "Bagă de seamă, domnule Sause, îl prevenise o cunoştință a lui, Bernhard Herngross, doctor în matematici, în schimbul banilor lor, bolşevicii au să te pună să munceşti pe brânci." Sause îi explicase însă că nu-i este frică de muncă şi că de mult doreşte să găsească un câmp larg de activitate pentru aplicarea cunoştințelor sale în domeniul mecanizării gospodăriei silvice.

Când Skumbrievici îi anunță lui Polîhaev sosirea specialistului străin, directorul de la "Hercules" începu să se agite pe sub palmierii săi.

— Avem urgentă nevoie de el! Unde l-ai dus?

— Deocamdată la hotel. Să se odihnească. Abia a venit.

— Care odihnă? Ce odihnă? țipă Polîhaev. Ştii dumneata câți bani s-au cheltuit pentru el? Şi încă în devize! Mâine, fix la ora zece, să fie aici.

La zece fără cinci minute Heinrich Maria Sause, cu pantaloni de culoarea cafelei cu lapte, proaspăt călcați, intră în cabinetul lui Polîhaev, zâmbind la gândul că a găsit un câmp vast de activitate. Dar directorul nu venise încă. Nu veni nici peste o oră, şi nici măcar peste două ore. Heinrich începu să se plictisească. Îl distra numai Skumbrievici, care apărea din când în când şi-l întreba cu un zâmbet nevinovat:

— Cum, *Genosse* Polîhaev n-a venit încă? Ciudat!

După alte două ore, Skumbrievici îl opri pe coridor pe Bomze care-şi lua micul dejun şi-i şopti:

— Nu ştiu, zău, ce să fac. Polîhaev l-a chemat pe neamţ la ora zece dimineaţa, şi el a plecat la Moscova să intervină în chestia localului. Se întoarce cel mai devreme peste o săptămână.

Scoate-mă din încurcătură, Adolf Nikolaevici! Am sarcini pe linie obştească, nu izbutim deloc să reorganizăm învăţământul sindical. Ocupă-te dumneata puţin de neamţ, distrează-l cu ceva. Doar s-au cheltuit atâţia bani pentru el, şi încă în devize.

Bomze mirosi, pentru ultima oară, chifteaua sa cea de toate zilele, o înghiţi şi, scuturându-şi firimiturile de pe haină se duse să facă cunoştinţă cu oaspetele.

Într-o săptămână, inginerul Sause, însoţit de amabilul Adolf Nikolaevici, izbuti să viziteze trei muzee, să vadă baletul *Frumoasa adormită* şi să stea vreo zece ore la o adunare solemnă, organizată în cinstea lui. După şedinţă, avu loc partea neoficială a programului, în timpul căreia reprezentanţii aleşi ai instituţiei "Hercules" se distrară grozav agitându-şi păhărelele şi strigându-i lui Sause: "Pân' la fund, pân' la fund!"

"Draga mea Tilly, îi scria inginerul logodnicei sale la Aachen. De zece zile sunt la Cernomorsk, dar n-am început încă să lucrez la concernul «Hercules». Mi-e teamă să nu mi se scadă aceste zile din sumele ce mi se cuvin în baza contractului."

Totuşi, la data de cincisprezece, casierul îi înmână lui Sause leafa pe cincisprezece zile.

— Nu vi se pare că banii ăştia mi s-au plătit de pomană? întrebă Heinrich pe noul său prieten, Bomze. Doar nu fac nimic.

— Lăsaţi, colega, gândurile astea sumbre! strigă Adolf Nikolaevici. De altfel, dacă doriţi, vă putem pune o masă specială în biroul meu.

Şezând la masa lui specială, Sause scrise într-o zi logodnicei sale:

"Micuţa mea scumpă, duc o viaţă ciudată şi neobişnuită. Nu fac absolut nimic, dar primesc banii regulat, la datele stabilite prin contract. Stau şi mă minunez. Povesteşte asta şi prietenului nostru, doctorul Bernhard Herngross. O să i se pară interesant."

Când Polîhaev, întors de la Moscova, află că Sause are deja biroul său, se bucură.

— Perfect! spuse el. Skumbrievici să-l pună pe neamț la curent cu treburile.

Dar Skumbrievici, care se dedicase cu tot sufletul organizării unui cerc impunător de armonişti şi acordeonişti, îl pasă pe neamț lui Adolf Nikolaevici. Lui Bomze, lucrul acesta nu-i plăcu. Neamțul nu-l lăsa să-şi ia liniştit micul dejun şi în general se băga în treburi care nu-l priveau, aşa că Bomze îl pasă serviciului de exploatare. Dar cum serviciul de exploatare îşi reorganiza în acel moment munca, lucru consta în mutarea la nesfârşit a birourilor dintr-o cameră într-alta, Heinrich Maria fu pasat serviciului financiar. Aici, Arnikov, Dreifus, Saharkov, Koreiko şi Borisohlebski, care nu cunoşteau limba germană, crezură că Sause e un turist venit din Argentina şi se apucară să-i explice zile în şir sistemul de contabilitate folosit la "Hercules", slujindu-se pentru aceste explicații de alfabetul surdomuților.

După o lună, Sause, foarte enervat, îl prinse pe Skumbrievici la bufet şi începu să țipe:

— Nu vreau să primesc banii de pomană! Dați-mi de lucru! Dacă se mai continuă astfel, mă voi plânge patronului dumneavoastră!

Sfârşitul discursului ținut de specialistul străin nu-i plăcu lui Skumbrievici. El îl chemă pe Bomze.

— Ce-i cu neamțul? întrebă el. De ce turbează?

— Ştii, îi spuse Bomze, după părerea mea e pur şi simplu un cârcotaş. Zău, şade omul la birou, nu face nimic, încasează o groază de bani şi se mai şi plânge.

— Într-adevăr, un cârcotaş, făcu Skumbrievici. Mă mir că un neamț se ocupă de aşa ceva. Trebuie să trecem la represalii împotriva lui. O să-i suflu eu într-o zi o vorbă lui Polîhaev şi dacă nu mi l-o pune el repede la respect, lasă.

Dar Heinrich Maria hotărî să-şi croiască el însuşi drum la Polîhaev. Cum însă directorul de la "Hercules" era un reprezentant de seamă al acelui tip de salariați care, iată, "au plecat acum un minut" sau "chiar acum au fost aici", această încercare n-avu ca efect decât aşteptatul pe banca de lemn şi explozia ale cărei victime căzuseră copiii nevinovați ai locotenentului Schmidt.

— *Burokratismus!* țipa neamțul, renunțând de enervare la limba rusă pe care o vorbea greu.

Ostap îl luă în trecere pe oaspetele european de mână, îl conduse până la cutia de reclamații care atârna pe un perete şi îi spuse tare şi silabisit, de parcă ar fi vorbit cu un surd:

— Aici! Mă înțelegi? În cutie. *Schreiben, schrieb, geschrieben.* A scrie. Mă înțelegi? Eu scriu, tu scrii, el scrie, ea scrie. Ai priceput? Noi, voi, ei, ele scriu plângeri şi le pun în această cutie. Le pun! Verbul a pune. Noi, voi, ei, ele pun acolo plângerile... Şi nimeni nu le scoate. A nu scoate! Eu nu scot, tu nu scoți...

În clipa aceea însă, marele maestru văzu în capătul coridorului şoldurile late ale lui Skumbrievici şi, lăsând lecția de gramatică neterminată, dădu fuga după invizibilul activist pe tărâm obştesc.

— Țin-te bine, Germanie! îi strigă cu îmbărbătare Balaganov neamțului, luând-o la fugă după comandor.

Dar, spre marele necaz al lui Ostap, Skumbrievici dispăru din nou, parcă ar fi încetat deodată de a mai fi materie.

— Asta-i magie, spuse Bender, învârtind capul într-o parte şi alta. Chiar acum a fost omul aici şi, într-o secundă, gata, nu-i!

Disperați, frații întru tată începură să deschidă uşă după uşă, toate în şir. Dar dintr-a treia odaie Balaganov țâşni afară, ca dintr-o copcă făcută în gheață. Avea fața strâmbată ca de o nevralgie chinuitoare.

— Da, au, făcu împuternicitul cu copitele, sprijinindu-se de perete. Au, au, au!

— Ce-i cu dumneata, copile? îl întrebă Bender. Te-a supărat cineva?

— Acolo... murmură Balaganov, întinzând mâna tremurândă.

Ostap deschise uşa şi dădu cu ochii de un sicriu negru.

Sicriul zăcea în mijlocul odăii pe o masă de birou. Ostap îşi scoase chipiul de căpitan şi se apropie în vârfurile picioarelor de sicriu. Balaganov urmărea cu teamă mişcările lui. După un minut, Ostap îi făcu semn cu degetul să se apropie şi-i arătă o inscripție mare, albă, făcută pe părțile laterale ale coşciugului.

— Uite, Şura, ce scrie aici, vezi? îi spuse el. "Moarte birocratismului!" Acum te-ai liniştit?

Era un sicriu, o minune, făcut în scopuri de agitație şi pe care, de sărbătorile mari, salariații de la "Hercules" îl scoteau în stradă şi-l purtau cântând prin tot oraşul. De obicei, sicriul era dus pe umeri de Skumbrievici, Bomze, Berlaga şi personal de Polîhaev, care, fiind un om de croială democratică, nu se ruşina să se arate alături de subalterni la diferite cortegii

şi carnavaluri politice. Skumbrievici nutrea un mare respect pentru acest sicriu, căruia îi atribuia o deosebită importanţă. Uneori îşi punea un şorţ, şi personal, cu mâna lui, Egor acoperea din nou sicriul cu vopsea şi împrospăta lozincile antibirocratice, în timp ce în biroul lui telefoanele răguşeau de atâta sunat şi diverse capete vârâte pe uşă îşi roteau dezamăgite ochii prin încăpere.

Până la urmă, nu dădură de Egor. Portarul cu fulger la chipiu îi spuse lui Bender că tovarăşul Skumbrievici a fost pe acolo acum un minut şi a plecat la plaja Komendantskaia să facă baie, ceea ce îi dădea, după cum spunea el, o putină de optimism.

Luându-l, pentru orice eventualitate, cu ei, şi pe Berlaga, şi scuturându-l pe Kozlevici care moţăia la volan, membrii echipajului "Antilopei" plecară afară din oraş.

Aşa stând lucrurile, nu-i de mirare că, foc şi pară după tot ce se petrecuse, Ostap n-a mai stat nici o clipă pe gânduri şi s-a aruncat în apă după Skumbrievici, fără a se sinchisi câtuşi de puţin de faptul că importanta convorbire cu privire la afacerile necurate pe acţiuni va trebui dusă în Marea Neagră.

Balaganov execută întocmai ordinul comandorului. Îl dezbrăcă pe docilul Berlaga, se duse cu el la marginea mării şi, ţinându-l cu amândouă mâinile de talie, începu să aştepte răbdător. Pe cât se pare, în larg avea loc o explicaţie în condiţii dificile. Ostap ţipa parcă ar fi fost regele mării. Cuvintele lui nu se puteau desluşi dar se vedea că Skumbrievici încearcă s-o pornească spre mal, iar Ostap îi taie calea şi-l împinge spre larg. Apoi, vocile deveniră mai clare şi se auziră crâmpeie de frază: "Intensivnik!", "Dar cine a luat? Papa de la Roma?...", "Ce amestec am eu în chestia asta?..."

Berlaga stătea locului şi parcă îşi dezgheţa picioarele, aşa bătea cu tălpile goale în nisipul ud, lăsând pe el urme ca de indian. În sfârşit, dinspre mare se auzi un strigăt:

— Fă-i vânt!

Balaganov îl îmbrânci pe contabil în apă şi contabilul, deprins se vede să intre în apă, începu să înoate cu viteză neobişnuită, câineşte, dând din mâini şi din picioare. Când Egor Skumbrievici îl văzu pe Berlaga, de frică se lăsă la fund.

Între timp, împuternicitul cu copitele se întinse pe nisip şi-şi aprinse o ţigară. Avu de aşteptat vreo douăzeci de minute. Primul care se întoarse fu

Berlaga. El se lăsă pe vine, scoase o batistă din buzunarul pantalonilor şi, ştergându-şi faţa, spuse:

— A mărturisit Skumbrievici al nostru. N-a rezistat la confruntare.

— A trădat, năpârca? întrebă cu dulce glas Şura. Şi scoţându-şi cu degetul gros şi cu arătătorul mucul de ţigară din gură, plescăi din limbă, apoi, de pe cheiul buzelor sale, lansă un scuipat lung şi rapid ca o torpilă.

Sărind într-un picior şi dibuind cu celălalt cracul pantalonului, Berlaga explică confuz:

— Am făcut-o nu în interesul adevărului, ci în interesul dreptăţii.

Al doilea sosi marele maestru. Din mers, se trânti pe burtă şi, lipindu-şi obrazul de nisipul încins, se uită îndelung şi cu înţeles la Skumbrievici, care ieşea vânăt din apă. Apoi luă din mâinile lui Balaganov mapa şi, muind vârful creionului în gură, se apucă să treacă în dosar noile informaţii obţinute cu grea trudă.

Egor Skumbrievici suferise o transformare uimitoare. În urmă cu jumătate de oră valurile primiseră în îmbrăţişarea lor pe cel mai activ militant pe tărâm obştesc, un om de care până şi preşedintele Comitetului Sindical, tovarăşul Niderlandiuk spunea: "Oricine poate să te facă de râs, numai Skumbrievici nu". Or, Skumbrievici îi făcuse de râs. Şi încă cum! Valurile mici de vară aduseră pe ţărm nu frumosul corp feminin cu cap de englez care se bărbiereşte, ci un fel de burduf diform umplut cu muştar şi hrean.

În timp ce marele maestru efectua pe mare operaţiunile sale de piraterie, Heinrich Maria Sause, care reuşise până la urmă să-l prindă pe Polîhaev şi avusese cu el o discuţie foarte animată, ieşi de la "Hercules" cu totul nedumerit. Zâmbind într-un fel ciudat, se duse la poştă şi acolo, stând la o măsuţă înaltă acoperită cu o placă de sticlă, îi scrise logodnicei sale din oraşul Aachen:

"Scumpă fetiţă. Mă grăbesc să-ţi comunic o ştire îmbucurătoare. În sfârşit, patronul meu, Polîhaev, mă trimite să lucrez în producţie. Dar ceea ce mă uimeşte, dragă Tilly, este că la concernul «Hercules» asta se cheamă a da în fabrică. Noul meu prieten, Bomze, mi-a spus că sunt trimis în producţie ca pedeapsă. Mai înţelegi tu ceva? Şi tu ca tu, dar ce o să înţeleagă din asta bunul nostru doctor în matematici, Berhard Herngross?"

CAPITOLUL XIX ŞTAMPILA UNIVERSALĂ

În ziua următoare, pe la ora 12, începu să circule prin "Hercules" zvonul că directorul se închisese cu un vizitator în sala sa cu palmieri şi de trei ore nu mai răspundea nici la bătăile în uşă ale Sernei Mihailovna, nici la telefonul interior. Personalul de la "Hercules" făcea tot felul de presupuneri. Ei se obişnuiseră ca Polîhaev să fie dus toată ziua la braţ pe coridoare, să fie aşezat pe pervazuri sau tras pe scară şi prin alte colţuri unde se rezolvau toate problemele. Se emise chiar ipoteza că şeful s-a rupt de masa salariaţilor care "au plecat chiar acum" şi a aderat la grupul influent al "pustnicilor", care de obicei intră în birourile lor dimineaţa devreme, se încuie acolo, pun receptorul telefonului pe masă şi, izolându-se astfel de întreaga lume, întocmesc tot felul de rapoarte.

Or, între timp, munca mergea înainte, era nevoie de semnături pe hârtii, de răspunsuri şi rezoluţii. Serna Mihailovna se apropia intrigată de uşa lui Polîhaev şi căuta să prindă câte ceva din conversaţie. În lobul urechilor ei mari vibrau nişte globuleţe uşoare, zise perle.

— Un fapt fără precedent, spuse grav secretara.

— Dar cine e la el? întrebă Bomze, care răspândea un miros de apă de colonie amestecată cu chiftele. E vreo inspecţie?

— Nu, ţi-am mai spus. Un vizitator oarecare.

— Şi Polîhaev şade cu el de trei ore?

— Un fapt fără precedent, repetă Serna Mihailovna.

— Dar ce ne facem? întrebă enervat Bomze. Am nevoie urgent de o rezoluţie. Am întocmit un raport amănunţit care arată că fostul local al societăţii "Tabla şi Jetonul" nu poate fi adaptat condiţiilor de lucru ale de la "Hercules". Nu pot să plec fără rezoluţie.

Serna Mihailovna era asediată din toate părţile de funcţionari. Cu toţii ţineau în mână hârtii care mai mari, care mai mici. După ce mai aşteptă o oră, în răstimpul căreia zgomotul de dincolo de uşă nu se potoli, Serna Mihailovna se instală la biroul ei şi spuse cu blândeţe:

— Bine, tovarăşi. Veniţi încoace cu hârtiile.

Luă din dulap un suport lung de lemn, pe care pendulau 36 de ştampile cu capete groase şi lăcuite şi, scoţând cu îndemânare din cuiburile lor ştampilele necesare, începu să le aplice pe hârtiile ce nu sufereau amânare.

Directorul de la "Hercules" nu mai semna de mult hârtiile cu propria sa mână. Când era nevoie de o semnătură, scotea dintr-un buzunar al vestei o ştampilă mică şi, după ce sufla drăgăstos asupra ei, aplica, în dreptul titulaturii "director", un facsimil violaceu. Acest procedeu de muncă îi

plăcea foarte mult şi-i dădu chiar ideea să fixeze în cauciuc şi unele rezoluții folosite mai des.

Astfel, luă ființă următoarea primă serie de declarații cauciucate:

Se aprobă. Polîhaev.
De acord. Polîhaev.
Bun. Polîhaev.
A se executa. Polîhaev.

După ce verifică în practică sistemul, directorul ajunse la concluzia că el îi simplifică considerabil munca şi că trebuie încurajat şi amplificat. Curând, fu pusă în funcțiune o nouă serie de cauciucuri. De data aceasta, rezoluțiile cuprindeau mai multe cuvinte:

Să i se aplice mustrarea printr-un ordin pe instituție. Polîhaev.
Să i se dea un avertisment. Polîhaev.
Să fie mutat la periferie. Polîhaev.
Să fie concediat fără preaviz. Polîhaev.

Pe de altă parte, lupta pe care directorul de la "Hercules" o ducea cu secția gospodăriilor comunale în problema localului, îi sugeră ideea să dea să se facă o nouă serie de ştampile cu texte stereotipe:

Nu sunt subordonat serviciului comunal. Polîhaev.
Ce, ăia de acolo au înnebunit? Polîhaev.
Nu-mi puneți piedici în muncă. Polîhaev.
Nu sunt caraula voastră. Polîhaev.
Hotelul ne aparține nouă şi basta. Polîhaev.
Cunosc manevrele voastre. Polîhaev.
Nu vă dau nici paturile, nici lavoarele. Polîhaev.

Această serie fu comandată în trei exemplare. Se prevedea că lupta va fi îndelungată şi şeful, perspicace, se temea pe bună dreptate că numai într-un singur exemplar ele au să se tocească.

Pe urmă, fu comandată o garnitură de rezoluții pentru uz intern.

Întrebați-o pe Serna Mihailovna. Polîhaev.
Nu mă bateți la cap. Polîhaev.

Graba strică treaba. Polîhaev.
Să vă ia dracu pe toți! Polîhaev.

Gândirea creatoare a şefului nu se mărginea, desigur, la latura pur administrativă. Ca om cu concepții largi, nu putea să ocolească problemele de politică curentă. Şi astfel, comandă o admirabilă ştampilă de valoare universală, la al cărei text munci câteva zile. Era un text ce făcea minuni, el însuşi elastic ca de cauciuc şi pe care Polîhaev putea să-l folosească în orice împrejurare. În afară de faptul că îi permitea să ia imediat atitudine față de evenimente, îl mai şi scutea de oboseala de a-şi stoarce creierii de fiecare dată. Ştampila era atât de adaptabilă, încât era suficient să completezi spațiile goale ca să obții oricând o rezoluție la ordinea zilei:

Ca răspuns la

Noi, salariații de la "Hercules", declarăm într-un singur glas că vom lupta pentru:

a) îmbunătățirea calității corespondenței de serviciu,

b) sporirea productivității muncii,

c) intensificarea luptei împotriva birocratismului, a tărăgănelii, a familiarismului, a nepotismului şi a linguşirii,

d) lichidarea absențelor nemotivate şi a onomasticilor,

e) reducerea cheltuielilor suplimentare pentru calendare şi portrete,

f) creşterea generală a activității sindicale,

g) renunțarea de a mai sărbători Crăciunul, Paştele, Rusaliile, Buna Vestire, Bobotează, Curban-bătrânul, Iomchipurul, Ramazanul, Purimul şi alte sărbători religioase,

h) lupta necruțătoare împotriva rătăcirilor, huliganismului, beției, lipsei de răspundere personală, ploconirii şi îngâmfării,

i) înscrierea tuturor în rândurile asociației "Jos rutina de pe scena operei",

j) trecerea totală la consumul de soia,

k) trecerea generală a registraturii la alfabetul latin, precum şi pentru tot ce va mai fi nevoie de acum înainte.

Spațiul punctat îl completa Polîhaev personal, după necesități şi potrivit cerințelor momentului.

Încetul cu încetul, Polîhaev se ataşă trup şi suflet de această rezoluție universală şi începu s-o folosească din ce în ce mai des. Ajunse până acolo

încât răspundea cu ea şi la atacurile, uneltirile şi actele arbitrare ale propriilor săi colaboratori.

De pildă: *Ca răspuns la infama cerere a contabilului Kukuşkind de a i se plăti orele suplimentare, declarăm că vom lupta...* Sau: *Ca răspuns la uneltirile josnice şi la atacurile mârşave ale funcționarului Borisohlebski care a cerut un concediu suplimentar, declarăm că...* etc.

Şi la încă alte acte de felul acesta se răspundea imediat prin îmbunătățirea, sporirea, intensificarea, lichidarea, reducerea, creşterea generală, renunțarea, lupta necruțătoare, înscrierea tuturor, trecerea totală, trecerea generală, precum şi prin tot ce va fi nevoie pe viitor.

Şi numai după ce îi punea astfel la punct pe Kukuşkind, Borisohlebski şi alții, şeful folosea ştampila scurtă: *Să i se dea un avertisment. Polîhaev.* Sau *Să fie mutat în provincie. Polîhaev.*

Când văzură pentru prima dată rezoluția cea mare de cauciuc, unii salariaţi de la "Hercules" se indispuseră. Îi speriase numărul considerabil de puncte. Îi tulbura mai ales punctul cu privire la alfabetul latin şi la înscrierea tuturor în asociația "Jos rutina de pe scena operei!". Dar lucrurile trecură fără incident. E adevărat că Skumbrievici nu rămăsese cu mâinile în sân şi înființase, în afară de asociația sus menționată, şi un cerc, "Jos Hovanşcina", dar lucrurile se opriră aici.

Aşa că acum, în timp ce de cealaltă parte a uşii biroului lui Polîhaev se auzea murmurul ca de ventilator al glasurilor dinăuntru, munca nu stagna şi Serna Mihailovna lucra cu spor la expedierea afacerilor urgente. Suportul cu ştampilele aşezate după mărime — de la cea mai mică: *Bun. Polîhaev,* până la cea mai mare, universal valabilă — semăna cu acele complicate instrumente muzicale de circ, la care un clovn alb, cu un soare pe şezut, cântă cu nişte bețişoare serenada de Braga. Secretara alegea ştampilele cu textul care era cu aproximație cel mai potrivit şi le aplica pe hârtie. Cel mai mult folosea ştampila prudentă: *Graba strică treaba,* ştiind că aceasta era rezoluția preferată a şefului.

Munca, prin urmare, mergea înainte. Cauciucul înlocuia admirabil omul. Polîhaev de cauciuc nu era cu nimic mai prejos decât Polîhaev cel viu.

"Hercules" se golise, îngrijitoarele umblau în picioarele goale pe coridoare, cu gălețile de apă murdară, plecase şi ultima dactilografă care mai întârziase un ceas la birou ca să-şi bată pentru ea personal versurile lui Esenin "Aşternând ale stihurilor rogojini aurii, aş vrea să-ți cânt ceva

duios". Serna Mihailovna, care se plictisise de atâta aşteptare, se ridicase şi, înainte de a se duce acasă, îşi masa pleoapele cu degetele-i reci, când deodată uşa de la biroul lui Polîhaev se mişcă, se deschise şi dinăuntru ieşi, cu pas leneş, Ostap Bender. El se uită somnoros la Serna Mihailovna şi îşi văzu de drum, agitând o mapă galbenă, legată cu nişte şireturi de ghete. După el apăru, de sub umbra înviorătoare a palmierilor şi sicomorilor, Polîhaev. Serna se uita la sus-pusul ei prieten şi, fără a scoate nici un sunet, se lăsă pe perniţa pătrată care îmblânzea duritatea scaunului ei. Ce bine că funcţionarii plecaseră şi nu-şi puteau vedea în această clipă şeful! Pe mustaţa lui spânzura, ca o păsărică pe o creangă, o lacrimă de diamant. Polîhaev clipea uimitor de repede şi-şi freca mâinile cu atâta forţă încât ai fi zis că vrea să scoată scântei după metoda folosită de sălbaticii din Oceania. El alergă după Ostap, zâmbind slugarnic şi ţinându-şi spinarea încovoiată.

— Şi ce-o să fie? mormăia, gudurându-se pe lângă Ostap, cred că n-o să mi se întâmple nimic. Hai, spune-mi, scumpule, iubitule, aşa-i că n-o să mi se întâmple nimic? Pot să fiu liniştit?

Voia să adauge că are nevastă, copii, că o are pe Serna, copii de la Serna şi de la încă o femeie, care locuieşte la Rostov-pe-Don, dar simţi că i se opreşte ceva în gât şi tăcu.

Gemând uşor, îl însoţi pe Ostap până în hol. În clădirea rămasă pustie nu mai întâlniră decât doi oameni. La capătul unui coridor stătea Egor Skumbrievici care, când îl văzu pe marele maestru, îşi duse mâna la falcă şi se retrase într-o nişă. Jos, pe scara din spatele fecioarei de marmură cu făclia electrică în mână, se ivi capul contabilului Berlaga care se înclină până la pământ în faţa lui Ostap şi spuse chiar: "Bună ziua!", dar Ostap nu răspunse la salutul viceregelui.

La ieşire, Polîhaev îl apucă pe Ostap de mânecă şi murmură:

— N-am ascuns nimic. Pe cuvânt de onoare! Pot să fiu liniştit? Da?

— Liniştea deplină o poate da omului numai o poliţă de asigurare, răspunse Ostap, fără să-şi încetinească pasul. Asta o să-ţi spună orice agent care încheie asigurări pe viaţă. Personal, nu mai am nevoie de dumneata. Cred însă că statul se va interesa, în curând, de persoana dumitale.

CAPITOLUL XX COMANDORUL DANSEAZĂ TANGO

Într-un mic bufet cu ape gazoase, pe a cărui firmă erau zugrăvite nişte sifoane albastre, şedeau, la o măsuţă albă, Balaganov şi Panikovski. Împuternicitul cu copitele mesteca o prăjitură în formă de rulou, atent tot

timpul să nu iasă crema prin partea cealaltă. Înfulecând această mâncare a zeilor, avea grijă s-o compenseze din când în când sorbind siropul verde "Fân proaspăt", amestecat cu sifon. Curierul bea chefir aducător de sănătate. În fata lui se aliniaseră deja şase sticluțe goale. Preocupat, Panikovski scutura acum, într-un pahar, conținutul gros al celei de a şaptea. Noua secretară le plătise în ziua aceea leafa potrivit statului semnat de Bender şi prietenii se delectau la răcoarea ce venea de la plăcile de mozaic ale bufetului, de la răcitorul cât o casă de bani unde se păstra nişte brânză udă, de la baloanele cilindrice de culoare închisă cu apă gazoasă şi de la tejgheaua de marmură. O bucată de gheață căzuse din răcitor şi zăcea pe jos, distribuind generos şuvițe de apă în toate părțile. Îți făcea realmente plăcere să te uiți la această oază de apă după aspectul obositor al străzii cu foarte puțină umbră, cu trecători istoviți de căldură şi cu câini înnebuniți de sete.

— Frumos oraş, Cernomorsk! spuse Panikovski, lingându-se pe buze. Chefirul face bine la inimă.

Declarația aceasta îl făcu, nu se ştie de ce, pe Balaganov, să râdă. De râs, apăsă imprudent pe rulou şi din el țâşni un cârnăcior de cremă, pe care împuternicitul abia reuşi să-l prindă din zbor.

— Ştii, Şura, că am cam început să-mi pierd încrederea în Bender al dumitale, continuă Panikovski. Parcă nu face ce trebuie.

— Ia mai las-o! îl repezi amenințător Balaganov. Nu ți-a cerut nimeni părerea.

— Nu, zău, vorbesc serios. Îl respect foarte mult pe Ostap Ibraghimovici: e un om şi jumătate!... Chiar şi Funt — şi doar ştii cât îl respect pe Funt — a spus despre Bender că e o minte. Dar dumitale, Şura, pot să-ți spun că Funt e un măgar! Zău, e un dobitoc. E pur şi simplu o stârpitură, un netrebnic. De Bender nu pot să spun nimic rău. Dar e ceva care nu-mi place. Şura, îți vorbesc ca unui adevărat frate.

De la ultima convorbire cu un subinspector de la miliția judiciară, nimeni nu-i mai vorbise lui Balaganov ca unui adevărat frate. De aceea, el ascultă cu mulțumire cuvintele curierului şi, imprudent, îl lăsă să continue.

— Ştii, Şura, şopti Panikovski, că îl respect foarte mult pe Bender, dar trebuie să-ți spun: Bender e un măgar! Zău, e o stârpitură, un netrebnic!

— Ho, ho! făcu Balaganov în chip de semnal de oprire.

— Stai olecuță cu ho-ho. Gândeşte-te numai pe ce cheltuieşte el banii noştri. Adu-ți aminte! Pentru ce ne trebuie biroul ăsta idiot? De ce atâtea

cheltuieli? Numai pe Funt îl plătim cu o sută douăzeci de ruble. Şi apoi, secretara. Acum ne-a mai trimis doi indivizi, i-am văzut astăzi trecuți pe stat, şi au încasat leafa. Pentru ce toate astea? El zice că pentru forma legală. Puțin îmi pasă de forma legală, dacă costă atâția bani. Şi coarnele de cerb de şaizeci şi cinci de ruble! Şi călimara! Şi toate aparatele astea de făcut găuri!

Panikovski îşi descheie haina şi plastronul de cincizeci de copeici care îi era prins cu un buton la gât, sări în sus ca un sul de pergament. Dar Panikovski nici nu băgă de seamă, atât era de aprins.

— Da, Şura. Nouă, dumitale şi mie ne dă o leafă de mizerie, iar el se lăfăieşte în lux. Şi pentru ce, mă rog, a plecat în Caucaz? Zice că în deplasare. Nu cred! Panikovski nu înghite orice! Eu am alergat în port de i-am luat bilet. Auzi, mă rog matale, bilet de clasa I. Cu a II-a, filfizonul ăsta de pe Neva nu poate să călătorească. Uite unde se duc cele zece mii de ruble ale noastre! Vorbeşte la telefon cu provincia, trimite în toată lumea telegrame fulger. Ştii dumneata cât costă fulgerele astea? Patruzeci de copeici cuvântul. Iar eu trebuie să-mi refuz o sticluță de chefir, de care am atâta nevoie pentru sănătate. Sunt doar bătrân şi bolnav. Îți spun deschis: Bender nu e o minte.

— Totuşi, nu te lansa aşa, răspunse Balaganov, şovăitor. Doar Bender te-a făcut om. Adu-ți aminte cum alergai la Arbatov cu gâsca. Pe când acum ai slujbă, leafă, eşti membru al societății.

— Nu vreau să fiu membru al societății! declară deodată Panikovski şi, coborând glasul, adăugă: Bender al dumitale e un idiot. A pornit aceste cercetări tâmpite, când banii pot fi luați chiar astăzi fără nimic la mână.

Auzind aceste cuvinte, împuternicitul cu copitele uită de şeful lui iubit şi îşi trase mai aproape scaunul de Panikovski, iar acesta, tot îndreptându-şi mereu plastronul neastâmpărat, îi împărtăşi lui Balaganov o experiență cât se poate de serioasă, pe care o făcuse pe propriul său risc.

În ziua când marele maestru şi cu Balaganov îl urmăriseră pe Skumbrievici, Panikovski lăsase cu de la sine putere biroul pe seama bătrânului Funt, pătrunsese pe ascuns în odaia lui Koreiko şi, profitând de lipsa de acasă a stăpânului, făcuse cercetări amănunțite. Desigur că nu găsise acolo nici un fel de bani, dar descoperise ceva mai bun: nişte greutăți negre, foarte mari, de vreo douăzeci şi patru de kile fiecare.

— Uite, Şura, îți vorbesc ca unui frate. Am descoperit secretul acestor greutăți.

Panikovski prinse în sfârşit ţumburlucul neastâmpărat al plastronului său, îl încheie de nasturele de la pantalon şi se uită triumfător la Balaganov.

— Ce secret poate să fie? spuse dezamăgit împuternicitul cu copitele. Nişte greutăţi obişnuite pentru gimnastică.

— Ştii, Şura, ce mult te respect, se înfierbântă Panikovski, dar eşti un măgar. Sunt greutăţi de aur! Ai înţeles? Greutăţi din aur curat! Fiecare are câte douăzeci şi patru de kile. Aproape cincizeci de kile de aur curat. Mi-am dat seama de asta de cum m-am uitat la ele, de parcă aş fi văzut o nălucă. Stăteam în faţa acestor greutăţi şi râdeam ca un nebun. Ce ticălos e Koreiko ăsta! Şi-a turnat nişte greutăţi din aur, le-a vopsit în negru şi crede că nimeni n-o să le dea de urmă. Îţi spun, Şura, ca unui frate: crezi că ţi-aş fi destăinuit asta, dacă m-aş fi putut căra singur cu greutăţile alea? Dar eu sunt bătrân şi bolnav, şi ele cântăresc greu. Aşa că te iau părtaş la treaba asta ca pe un frate. Eu nu sunt Bender, eu sunt om cinstit!

— Şi dacă nu-s de aur? întrebă scepticul fiu al locotenentului, care tare mult dorea ca Panikovski să-i spulbere cât mai repede îndoielile.

— Şi atunci din ce sunt, după părerea dumitale? întrebă ironic violatorul de convenţii.

— Da, spuse Balaganov, clipind din genele-i roşcovane, acum e limpede totul. Ia te uită, bătrân, bătrân, dar l-a descoperit. Ai dreptate, Bender nu face ceea ce ar trebui să facă: scrie tot felul de hârtiuţe, călătoreşte... O să-i dăm totuşi şi lui o parte, judecată dreaptă, ce zici?

— Şi de ce, mă rog? obiectă Panikovski. Las' să fie totul pentru noi. Să trăim şi noi minunat, Şura. Eu am să-mi pun dinţi de aur şi am să mă însor. Zău că mă însor, pe cuvânt de onoare!

Hotărâră să pună imediat mâna pe greutăţile preţioase.

— Plăteşte pentru chefir, Şura, spuse Panikovski. Ne socotim pe urmă.

Complotiştii ieşiră din bufet şi, orbiţi de soare, începură să hoinărească prin oraş. Nerăbdarea nu le dădea astâmpăr. Se opriră îndelung pe toate podurile din oraş şi, cu burţile peste parapet, se uitară fără interes în jos, apoi la acoperişurile caselor, la străzile ce coborau spre port şi pe care autocamioanele mergeau cu prudenţa unui cal. Vrăbiile grase din port loveau cu ciocurile în caldarâm, urmărite de pe toate gardurile de nişte pisici murdare. Dincolo de acoperişurile ruginii, de felinarele din podurile caselor şi de antene se zărea apa albastră, o şalupă care înainta cu toată viteza şi un coş galben de vapor, cu o literă mare, roşie, pe el.

Din când în când, Panikovski înălța capul şi se apuca să calculeze. Transforma kilogramele în grame şi de fiecare dată obținea o cifră atât de ademenitoare, încât nu-şi putea opri un uşor țipăt.

După orele zece seara, frații după acelaşi tată, încovoiați sub povara celor două greutăți mari, se îndreptau spre biroul de colectare a coarnelor şi copitelor. Panikovski îşi ducea partea lui cu amândouă mâinile, cu burta scoasă în afară şi gâfâind vesel. Se oprea des, punea greutatea pe trotuar şi murmura: "Mă însor! Pe cuvânt de onoare că mă însor!" Balaganov, care era voinic, ducea greutatea pe umăr. Din când în când, Panikovski nu izbutea să cotească, fiindcă în virtutea inerției greutatea îl ducea înainte şi atunci Balaganov îl apuca cu mâna pe care o avea liberă de gulerul hainei şi-l îndrepta pe scumpul său frate în direcția bună.

În pragul biroului, se opriră.

— Tăiem acuşi cu pila câte o bucățică, zise repede Panikovski, şi mâine dimineață o vindem. Am aici un ceasornicar cunoscut, pe domnul Biberhan. El o să ne dea exact cât face. Nu ca cei de la comerțul de stat cu metale, care nu-ți dau niciodată prețul adevărat.

Dar în clipa aceea complotiştii observară că printre perdelele verzi ale biroului se zăreşte o rază de lumină.

— Cine poate să fie înăuntru la ora asta? se miră Balaganov, aplecându-se spre broască.

La birou, în lumina puternică a lămpii de masă, şedea Ostap Bender şi scria ceva repede.

— Scriitorul! spuse Balaganov, începând să râdă şi îl lăsă pe Panikovski să se uite şi el.

— Sigur, iar scrie, făcu Panikovski, după ce se sătură privind. Zău că țicnitul mă face să râd. Dar unde tăiem greutățile?

Şi stabilind cu înflăcărare că e neapărat nevoie să se ducă chiar a doua zi dis-de-dimineață să vândă ceasornicarului două bucățele de aur, frații după acelaşi tată îşi luară greutățile şi se făcură nevăzuți în întuneric.

Între timp, marele maestru termina biografia lui Alexandr Ivanovici Koreiko. Căpăcelele de bronz de pe toate cele cinci căsuțe de țară, care alcătuiau călimara "Cu fața spre sat", fuseseră scoase şi Ostap muia penița unde nimerea, se foia pe scaun şi-şi mişca mereu picioarele sub masă.

Avea fața istovită a unui jucător de cărți, care a pierdut toată noaptea şi abia în zori a prins, în sfârşit, un pachet bun. O noapte întreagă nu i-a intrat carte şi mereu i s-a săltat banca. În zadar a schimbat el mesele de joc,

căutând să înşele soarta şi să dea de un loc cu noroc, dar degeaba: nu-i intra carte şi pace. A filat el ce-a filat, adică după ce se uita la prima carte, începea s-o tragă încetişor pe cea de dedesubt; sau punea cartea pe marginea mesei şi o privea de jos în sus, aşeza amândouă cărțile față în față şi le "gusta" pe rând — într-un cuvânt, făcea tot ce fac oamenii când le merge prost la *chemin de fer.* Dar nimic nu-i ajuta. De cele mai multe ori îi intrau figuri: valeți cu mustăcioarele ca nişte şnururi, dame care miroseau a flori de hârtie şi rigi cu bărbi ca de portari. Foarte des îi cădeau decari negri şi roşii. În general, îi intrau numai porcării din cele care oficial se numesc "bacara", iar neoficial "bac" sau "zero". Şi abia în ceasul când candelabrele pălesc şi se sting şi când sub afişele pe care scrie "Dormitul interzis" sforăie pe scaun ghinioniştii cu gulere murdare, atunci se produce minunea. "Mâna" începe dintr-o dată să țină, figurile şi decarii dezgustători dispar şi încep să-ți curgă optarii şi noarii. Jucătorul nu mai schimbă locul, nu mai filează cărțile, nu se mai uită la ele de jos în sus. Simte sub mână un pachet norocos. Şi chibiții se înghesuie în spatele băftosului, îl trag de mânecă şi-i şoptesc: "Nene Iura, dă-mi trei ruble". Iar el, palid şi mândru, dă curajos pe față cărțile şi în strigătele: "Se eliberează locul şi la masa nr.9!" şi "Crupieri, trimiteți monede de câte 50 de copeici!", îşi termină partenerii. Şi masa verde, marcată cu linii şi arcuri albe, îi apare acum veselă ca un teren de fotbal.

Ostap nu mai avea nici o îndoială. În jocul lui se produsese o cotitură.

Tot ce fusese neclar devenise clar. Nenumărații oameni cu mustăcioare ca nişte şnurulețe şi cu bărbi de rigi, cu care Ostap fusese nevoit să se întâlnească şi care lăsaseră urme în mapa galbenă legată cu şireturi de ghete, dispărură subit şi pe primul plan, sfărâmând pe toți şi tot, apăru mutra de porc, cu ochi şterşi, cu sprâncene de culoarea spicului de grâu şi cu zbârcituri adânci, de plutonier, pe obraji.

Ostap puse punct, apăsă peste biografie tamponul cu ursuleț de argint în loc de mâner şi începu să coasă documentele. Îi plăcea să țină dosarele în ordine. Admiră pentru ultima oară declarațiile, telegramele şi diferitele note informative frumos netezite. Mai erau pe lângă ele, în mapă, şi fotografii şi extrase de conturi. Era acolo toată viața lui Alexandr Ivanovici Koreiko şi, în perspectiva ei, palmierii, femeile, marea azurie, vaporul alb, expresurile albastre, automobilul cu geamuri de cristal şi Rio de Janeiro, oraşul fermecat din fundul acestui golf, unde viețuiesc mulatri blânzi şi unde

covârşitoarea majoritate a cetățenilor umblă în pantaloni albi. În sfârşit, marele maestru găsise pe individul la care visase toată viața.

— Şi nici măcar n-are cine să-mi aprecieze munca aceasta titanică, spuse melancolic Ostap, ridicându-se de pe scaun şi legând mapa groasă. Balaganov e foarte simpatic, dar e prost.

Panikovski e doar un bătrân caraghios. Iar Kozlevici e un înger fără aripi. Şi astăzi încă e perfect convins că noi aici colectăm coarne pentru nevoile industriei de țigarete. Unde sunt prietenii mei, nevestele mele, copiii mei? N-am decât speranța că stimabilul Alexandr Ivanovici va aprecia vasta mea muncă şi, ținând seamă de sărăcia mea, îmi va da cinci sute de miişoare. Deşi, nu! Acum nu iau mai puțin de un milion, căci altfel blânzii mulatri n-o să mai aibă nici un respect față de mine.

Ostap trecu de după birou, în față, îşi luă la subsuoară minunata mapă şi începu să se plimbe îngândurat prin încăperea goală, ocolind maşina de scris cu "î"-ul turcesc şi compostorul de cale ferată, atingând aproape cu capul coamele de cerb. Cicatricea albă de pe gâtlejul lui se făcuse trandafirie. Treptat, mişcările marelui maestru se încetiniră; picioarele lui, încălțate cu nişte pantofi roşii cumpărați de ocazie de la un marinar grec, alunecau fără zgomot pe podea. Pe neobservate, începu să se mişte cu trupul înclinat într-o parte. Cu mâna dreaptă ținea cu gingăşie strânsă, la piept, mapa, de parcă ar fi strâns o fată, iar cu mâna stângă, parcă plutea. În aer zbârnâia clar roata norocului. Hârâitul ei era ca un sunet fin, muzical, care se transformă deodată într-o melodie uşoară, cântată de mai multe viori la unison... Şi o melodie de mult uitată, care-ți strângea inima, făcu să răsune toate obiectele ce se găseau în filiala din Cernomorsk a Oficiului pentru Colectarea de Coarne şi Copite. Primul care dădu tonul fu samovarul din care căzu pe neaşteptate, pe tavă, un mic tăciune aprins. Şi samovarul începu să cânte:

Sub cerul cel de foc al Argentinei
Sub bolta ei d-azuru-acvamarinei...

Marele maestru dansa tango. Figura lui de efigie sta din profil. Se lăsa într-un genunchi, se îndrepta repede, se întorcea şi, călcând uşor, luneca iarăşi înainte. Cozi invizibile de frac fluturau la piruetele neaşteptate.

Melodia o continuă maşina de scris cu "î"-ul turcesc:

...Sub bolta îi d-azuru-acvamarinîi
Undi fîmîilî sclipîsc în bolîro...

Şi compostorul greoi de tuci, care trăise multe, ofta surd cu sufletul la vremurile apuse:

...Unde femeile sclipesc în bolero
Toți peste tot dansează dulcele tango.

Ostap dansa tangoul clasic provincial, precum la teatrele de varieteu cu douăzeci de ani în urmă, atunci când contabilul Berlaga purta prima sa gambetă, Skumbrievici avea serviciu la secretariatul primăriei, Polîhaev dădea examen pentru cel mai mic grad de funcționar public, iar preşedintele-paravan, Funt, era încă un septuagenar viei care, împreună cu alte veste de pichet, şedea la cafeneaua "Florida" şi comenta cutremurătorul eveniment al închiderii Dardanelelor, în legătură cu războiul italo-turc. Şi vestele de pichet, care pe vremea aceea aveau încă obrajii rumeni şi netezi, îşi dădeau atunci cu părerea despre oamenii politici ai zilei. "Enver-bei e o minte! Iuan Şi-Kai e o minte! Purişchevici e şi el, totuşi, o minte!" spuneau ei. Şi încă de pe atunci afirmau că Briand e o minte, fiindcă şi pe atunci Briand era ministru.

Ostap dansa. Deasupra capului lui fremătau palmieri şi zburau păsărele multicolore. Transoceanice se frecau cu bordul de cheiul de la Rio de Janeiro. Pişicherii negustori brazilieni se ocupau sub ochii tuturor cu *dumping*-ul de cafea, iar în restaurantele în aer liber tinerii se distrau consumând băuturi spirtoase.

— Parada o voi comanda eu! exclamă marele maestru. Stinse lumina, ieşi din birou şi o luă pe drumul cel mai scurt spre strada Malaia Kasatelnaia. Picioarele firave ca de compas ale reflectoarelor se răşchirau pe cer, coborau, tăiau pe neaşteptate o bucată de casă, scoțând la lumină un balcon sau un geamlâc, unde şedea câte o pereche încremenită de surpriză. De după un colț, lui Ostap îi ieşiră înainte, legănându-se şi duduind cu şenilele, două tancuri mici, cu pălăriuțe rotunde, ca nişte ciuperci. Un călăreț aplecându-se din şa întrebă pe un trecător cum se poate ajunge mai repede în Piața Veche. Pe altă stradă, o unitate de artilerie îi tăie lui Ostap calea. El se strecură între două baterii. Văzu apoi nişte milițieni care băteau

grăbiți, de poarta unei case, o tăbliță pe care scria cu litere negre: "Adăpost în caz de atac cu gaze asfixiante".

Ostap se grăbea. Îl mâna din urmă tangoul argentinian. Fără să se uite nici în dreapta, nici în stânga, intră în casa lui Koreiko şi bătu la uşă.

— Cine-i acolo? se auzi glasul milionarului clandestin.

— O telegramă! răspunse marele maestru, făcând cu ochiul în întuneric.

Uşa se deschise şi el intră, agățându-se cu dosarul de tocul uşii.

În zori, departe, într-o râpă din afara oraşului, şedeau împuternicitul şi curierul.

Ei tăiau cu o pilă greutățile. Nasurile le erau murdare de praf de fontă. Lângă Panikovski zăcea pe iarbă plastronul pe care şi-l scosese fiindcă-l stingherea la lucru. Prevăzător, violatorul convenției aşternuse sub greutăți o foaie de ziar, ca să nu se piardă nici o fărâmiță din metalul prețios.

Frații după acelaşi tată schimbau din când în când între ei priviri pline de importanță şi continuau să pilească cu şi mai multă vigoare. În liniştea dimineții, nu se auzeau decât şuierăturile popândăilor şi scrâşnetul pilelor înfierbântate.

— Ce-i asta?! exclamă deodată Balaganov oprindu-se, pilesc de trei ore şi tot nu dau de aur.

Panikovski nu răspunse. Se dumirise de mai înainte şi, de jumătate de oră, mişca pila numai aşa, ca să se afle în treabă.

— Ei, să mai pilim nițel! spuse optimist roşcovanul Şura.

— Sigur că trebuie să pilim, răspunse Panikovski, căutând să mai amâne ora teribilă a răzbunării.

Îşi duse palma la față şi urmărea printre degetele răsfirate cum spinarea lată a lui Balaganov se mişcă în ritm egal de sus în jos şi înapoi.

— Nu pricep nimic! spuse Şura, după ce termină de pilit şi desfăcu greutatea în două jumătăți, ca pe un măr. Ăsta nu-i aur!

— Pileşte, pileşte, murmură speriat Panikovski.

Dar Balaganov, ținând în fiecare mână câte o emisferă de fontă, se apropia încet de violatorul de convenții.

— Nu te apropia de mine cu fierul ăsta! chițcăi Panikovski, fugind într-o parte. Te disprețuiesc!

Dar în clipa aceea, Şura îşi făcu vânt şi, gâfâind de atâta sforțare, aruncă în intrigant una din emisfere. Auzind deasupra capului său şuierul proiectilului, intrigantul se trânti la pământ.

Lupta dintre împuternicit şi curier nu dură mult. Balaganov, scos din fire, călcă mai întâi cu sete în picioare plastronul, apoi trecu la proprietarul lui. Cu fiecare lovitură, Şura îi expunea şi motivele:

— Cine a născocit greutăţile astea? Cine a delapidat banii statului? Cine l-a bârfit pe Bender?

În afară de asta, primul născut al locotenentului îşi mai aminti, cu acest prilej, de violarea convenţiei de la Suharevka, fapt pentru care Panikovski căpătă câţiva pumni în plus.

— Ai să-mi dai socoteală pentru plastron! ţipa furios Panikovski, apărându-se cu coatele. Să ştii că n-o să te iert niciodată pentru plastron! Unde mai găseşti acum de cumpărat astfel de plastroane?

În încheiere, Balaganov îi luă inamicului, drept captură, portofelul său vechi cu treizeci şi opt de ruble înăuntru.

— Asta-i pentru chefirul tău, năpârcă! îi spuse el.

Se întoarseră în oraş plouaţi.

Înainte mergea Şura, furios, iar în urma lui, şchiopătând de un picior şi văitându-se amarnic, se târa Panikovski.

— Sunt un bătrân sărac şi nefericit! se tânguia el. Ai să-mi dai socoteală pentru plastron. Dă-mi înapoi banii.

— Ai să-i iei, lasă! îi răspundea Şura fără să întoarcă capul. Am să-i povestesc tot lui Bender. Aventurier ce eşti!

CAPITOLUL XXI SFÂRŞITUL "CUIBULUI CAŢELOR"

Varvara Ptiburdukova era fericită. Şezând la masa ei rotundă, îşi îmbrăţişa cu privirea gospodăria. Odaia lor era atât de plină de mobilă, că aproape nu mai exista nici un locşor liber. Dar şi atâta loc cât mai rămânea era suficient pentru fericire. Lampa revărsa lumină şi afară, pe fereastră, unde o rămurică verde tremura ca o broşă de damă. Pe masă se aflau fursecuri, bomboane şi şalău marinat într-o cutie rotundă de tablă. Ceainicul electric colecta pe suprafaţa lui curbă toată căldura cuibului Ptiburdukovilor. În el se reflectau şi patul, şi perdeluţele albe, şi noptiera. Se reflecta în el chiar şi Ptiburdukov însuşi care, în pijamaua albastră, cu brandenburguri, şedea în faţa nevestei sale. Şi el era fericit. Scotea pe nas un fum gros de ţigară şi făcea, din placaj, un closet mic de ţară, cu un ferăstrău de traforaj. Munca era migăloasă. Trebuia să facă pereţii, să fixeze deasupra un acoperiş înclinat, să confecţioneze scaunul interior, să pună

geam la fereastră şi să înşurubeze în uşă un cârlig microscopic. Ptiburdukov lucra cu pasiune; socotea lucrul la traforaj cea mai bună odihnă.

După ce-şi termină treaba, inginerul începu să râdă încântat, îşi mângâie nevasta pe spinarea grasă şi caldă şi trase spre el cutioara cu şalău. Dar în clipa aceea se auzi o bătaie puternică în uşă, lampa clipi şi ceainicul alunecă de pe suportul său de sârmă.

— Cine o fi atât de târziu? zise Ptiburdukov, deschizând uşa.

Pe scară, stătea Vasisuali Lohankin. Era învelit până la bărbie într-o cuvertură albă de vară, de sub care i se vedeau picioarele păroase. Strângea la piept cartea *Bărbatul şi femeia,* groasă şi aurită ca o icoană, şi avea privirea rătăcită.

— Intră, te rog, spuse buimăcit inginerul, dându-se cu un pas înapoi. Varvara, ce înseamnă asta?

— Am venit la voi pe veci să m-oploşesc, răspunse Lohankin în iambi funebri. Şi sper ca aici de toate să găsesc.

— Cum adică să te oploşeşti? întrebă Ptiburdukov, înroşindu-se la faţă. Ce doreşti, Vasisuali Andreevici?

Varvara ieşi repede pe scară.

— Saşuk! Uită-te, e în pielea goală! strigă ea. Ce s-a întâmplat, Vasisuali? Poftim, intră, intraţi.

Lohankin care era în picioarele goale păşi pragul şi mormăind: "Nenorocire, nenorocire", începu să umble încoace şi încolo prin odaie. Cu un capăt al cuverturii dădu imediat jos lucrarea fină făcută la traforaj de Ptiburdukov, care se retrăsese într-un colţ, simţind că această vizită nu prevesteşte nimic bun.

— Care nenorocire? îl iscodea Varvara. De ce eşti numai cu pătura pe tine?

— Am venit la voi pe veci să m-oploşesc, repetă Lohankin cu o voce bovină.

Şi cu talpa-i galbenă bătea toba pe podeaua curată, dată cu ceară.

— Ce-s cu aiurelile astea? îl repezi Varvara pe fostul ei soţ. Du-te acasă şi culcă-te. Pleacă de-aici. Du-te, du-te acasă!

— S-a dus casa, s-a dus, zise Vasisuali, continuând să tremure. A ars complet de jos până sus. Incendiul încoace m-a adus. N-am apucat să salvez decât doar cuvertura şi cartea asta-n plus. Dar dacă vi-e purtarea atâta de haină, eu plec şi las blestemul în locul meu să vină.

Clătinându-se îndurerat, Vasisuali se îndreptă spre uşă. Dar Varvara şi soţul ei îl reţinură. Îi cerură iertare, îi spuseră că nu şi-au dat seama din primul moment ce s-a întâmplat şi începură să se agite. Scoaseră din dulap costumul nou al lui Ptiburdukov, rufărie şi pantofi.

În timp ce Lohankin se îmbrăca, soţii se sfătuiau pe coridor.

— Ce facem cu el? spunea în şoaptă Varvara. Doar nu poate să rămână la noi peste noapte, că avem o singură odaie.

— Mă mir de tine, zise bunul inginer. Omul a rămas pe drumuri şi tu te gândeşti numai la comoditatea ta.

Când soţii se întoarseră în odaie, îl găsiră pe sinistrat stând la masă şi mâncând direct din cutia de tablă marinată de peşte. În afară de asta, de pe raft fuseseră aruncate jos două volume din *Rezistenţa materialelor* şi în locul lor se afla acum cartea *Bărbatul şi femeia,* cu scoarţele aurite.

— Şi chiar a ars toată casa? întrebă compătimitor Ptiburdukov. Ce grozăvie!

— Dar eu mă gândesc că poate aşa trebuie, zise Vasisuali, terminând cina gazdei. Poate că din flăcări voi ieşi şi eu transformat!

Dar nu se transformă.

După ce terminară de vorbit despre toate, Ptiburdukovii începură să se pregătească pentru culcare. Lui Vasisuali i se puse o saltea pe restul acela de suprafaţă care, cu o oră înainte, li se părea suficient ca să încapă în el fericirea. Închiseră fereastra, stinseră lumina şi noaptea se furişă în odaie. Vreo douăzeci de minute statură cu toţii în tăcere, răsucindu-se din când în când şi oftând din greu. Apoi se auzi de pe podea şoapta tărăgănată a lui Lohankin:

— Varvara! Varvara! Ascultă-mă, Varvara!

— Ce vrei? întrebă indignată fosta lui nevastă.

— De ce m-ai lăsat, Varvara?

Neprimind nici un răspuns la această întrebare principială, Vasisuali începu să bocească:

— Eşti o paţachină, Varvara! Eşti o căţea! O căţea şi te dispreţuiesc...

Inginerul stătea nemişcat în pat, strângând pumnii şi sufocându-se de furie.

"Cuibul caţelor" luase foc pe la douăsprezece noaptea, tocmai când Ostap Bender dansa tango în biroul său gol, iar fraţii Balaganov şi Panikovski ieşeau din oraş, încovoiaţi sub povara greutăţilor de aur.

În şirul lung de întâmplări care precedaseră incendiul din apartamentul nr.3, veriga inițială fusese bunica nimănui. După cum ştim, ea folosea în odaia ei o lampă cu gaz, căci nu avea încredere în electricitate. După ce Vasisuali Andreevici fusese bătut, multă vreme nu se mai petrecu în apartament nici un fel de eveniment interesant, şi mintea în veşnic neastâmpăr a şambelanului Mitrici suferea din pricina acestei inactivități forțate. După ce medita adânc la obiceiurile bunicii, se alarmă.

— O să dea foc la toată casa, baba! bombăni el. Ei ce-i pasă? Are numai bulendre, pe când la mine numai pianul face poate vreo două mii de ruble.

Ajungând la această concluzie, Mitrici îşi asigură împotriva incendiului toată averea lui mobilă. Acum putea să fie liniştit şi se uita nepăsător cum cară bunica sus, la ea, damigeana mare, tulbure, cu gaz, ținând-o în brațe ca pe un copil. Primul care află de actul de prudență şi prevedere al lui Mitrici fu cetățeanul Ghighienişvili, care îl interpretă numaidecât în felul său. El se apropie de Mitrici pe coridor şi, punându-i mâna în piept, îi spuse amenințător:

— Vrei să dai foc la tot apartamentul? Vrei să pui mâna pe asigurare? Crezi că Ghighienişvili e un prost? Ghighienişvili pricepe totul.

Şi pătimaşul chiriaş se asigură şi el, în aceeaşi zi, pentru o sumă importantă. Aflând această ştire, întreg "Cuibul cațelor" fu cuprins de groază. Liuția Franțevna Pferd dădu năvală în bucătărie cu ochii ieşiți din orbite.

— Ticăloşii ăştia au să ne dea foc! Faceți ce vreți, cetățeni, dar eu mă duc chiar acum să mă asigur. De ars, oricum o să ardem, aşa că măcar să primesc asigurarea. Nu vreau ca din cauza lor să rămân numai cu ce-i pe mine.

În ziua următoare, se asigură tot apartamentul, cu excepția lui Lohankin şi a bunicii nimănui. Lohankin citea *Rodina* şi nu observa nimic, iar bunica nu avea încredere în asigurare, după cum nu avea încredere în electricitate. Nikita Preahin aduse acasă polița de asigurare cu chenarul liliachiu şi cercetă îndelung, la lumină, filigranul.

— Prin urmare, statul ține seama de nevoile noastre? zise el pe un ton sumbru. Îi ajută pe chiriaşi? Foarte bine! Acum putem face ce vrem.

Şi, punându-şi polița în buzunarul de la piept, Preahin se retrase în odaia lui. Cuvintele lui băgară atâta spaimă în toți, încât în noaptea aceea nimeni nu mai închise ochii în "Cuibul cațelor". Dunia îşi strângea lucrurile

în legăturici, iar chiriaşii ei la câte un pat plecară să-şi petreacă noaptea pe la cunoştinţe. În tot timpul zilei se supraveghează reciproc şi cărară mereu din casă câte ceva din avutul lor.

Lucrurile erau clare. Casa era condamnată. Nu putea să nu ardă. Şi, într-adevăr, la douăsprezece noaptea se aprinse, dintr-o dată, din şase părţi.

Din casa care se umplu repede de un fum ca de la un samovar, cu licăriri de flăcări, ultimul sări afară Lohankin, învelit în cuvertura albă. El ţipa din toate puterile: "Foc! Foc!", deşi nu mai izbuti să mire pe nimeni cu această noutate. Toţi locatarii "Cuibului caţelor" erau în păr. Preahin, beat, şedea pe cufărul său cu colţurile ghintuite şi se uita cu o privire îndobitocită la ferestrele pline de scântei, spunând: "Ce vrem, aia facem". Ghighienişvili îşi mirosea scârbit mâinile care puţeau a gaz şi, de fiecare dată după ce le mirosea, le ştergea de pantaloni. O tulumbă de foc izbucni pe un *oberlicht* şi, azvârlind scântei, se întinse sub cornişa de lemn. Primul geam plesni şi se sparse cu zgomot. Bunica nimănui începu să urle îngrozitor.

— Patruzeci de ani a stat casa în picioare, explica sfătos Mitrici, plimbându-se prin mulţime.

A dăinuit sub toate regimurile, era o casă bună. Şi uite, sub cel sovietic a ars. Ăsta-i faptul trist, cetăţeni.

Contingentul de femei din "Cuibul caţelor" se strânse grămadă şi nu-şi lua ochii de la flăcări. Acum, din toate ferestrele ţâşneau limbi de foc ca din nişte guri de tun. Uneori, focul dispărea şi atunci casa întunecată părea că se dă înapoi ca tunul după ce a aruncat încărcătura. Apoi un nor galben-roşu izbucnea iar în afară, luminând ca de sărbătoare fundătura Limonîi. Se făcu cald.

Lângă casă nu se mai putea sta şi toată societatea se mută pe trotuarul de peste drum. Numai Nikita Preahin moţăia pe cufăr în mijlocul străzii. Deodată, sări în sus, desculţ şi groaznic la înfăţişare.

— Fraţi creştini! exclamă el, sfâşiindu-şi cămaşa. Cetăţeni!

Se îndepărtă de foc, se băgă în mulţime şi, strigând cuvinte cu neputinţă de înţeles, începu să arate cu mâna spre casa care ardea. În mulţime intră panica.

— A fost uitat un copil, spuse convinsă o femeie cu pălărie de paie.

Lumea se adună în jurul lui Nikita care îi împingea şi căuta să-şi croiască drum spre casă.

— E pe pat! ţipă înnebunit Preahin. Dă-mi drumul, îţi spun!

Pe față îi curgeau lacrimi de foc. Îi dădu una în cap lui Ghighienişvili, care încerca să-i ațină calea şi se repezi în curte, de unde apăru peste un minut cărând o scară.

— Opriți-l! striga femeia cu pălărie de paie. O să ardă de viu.

— Pleacă, îți spun! urla Nikita Preahin, sprijinind scara de zid şi îmbrâncind tinerii din mulțime care căutau să-l apuce de picioare. N-o să-l las să piară. Îmi arde sufletul.

Dădea din picioare şi se cățăra pe scară, îndreptându-se spre fereastra de la etaj de unde ieşeau trâmbe de fum.

— Înapoi! țipau oamenii din mulțime. De ce te cațeri? O să arzi!

— E pe pat! continua să strige Nikita. O gâscă întreagă şi un sfert întreg de rachiu. Ce, am să le las să se piardă, cetățeni, pravoslavnici?

Cu o extraordinară îndemânare, Preahin se apucă de marginea ferestrei şi, într-o clipă, dispăru, înghițit de vârtejul de aer. Ultimele sale cuvinte fură: "Ce vrem, aia facem". În fundătură se făcu linişte, o linişte întreruptă doar de clopotul şi sunetele de trompetă ale pompierilor care pătrunseră fuga în curte, îmbrăcați în costume din pânză de azbest şi încinşi cu brâie late, albastre.

O clipă după ce Nikita Preahin săvârşi singura faptă eroică din viața sa, o bârnă cuprinsă de flăcări se desprinse de casă şi se prăbuşi la pământ. Acoperişul se destramă, scrâşnind, şi căzu înăuntrul clădirii. Spre cer se ridică o coloană de flăcări, de parcă s-ar fi tras din casă o ghiulea spre lună.

Astfel dispăru, mistuit de flăcări, apartamentul nr.3, cunoscut mai mult sub porecla de "Cuibul cațelor".

Deodată, se auzi în fundătură tropot de copite. Pe lângă vâlvătaie trecu, într-o birjă, inginerul Talmudovski, pe genunchii căruia se putea vedea o valiză plină de etichete. Săltând uşor la hopuri, inginerul se apleca mereu spre birjar şi țipa:

— N-o să mai pun piciorul aici cât voi trăi. Ce, ăsta-i salariu? Mână mai repede, birjar!

Şi cât ai clipi, spinarea lui solidă, luminată de flăcări şi de făcliile pompierilor, se topi după colțul ulicioarei.

CAPITOLUL XXII PARADA O VOI COMANDA EU

— Mor de urât aici, cu dumneata, spuse Ostap. Stăm de vorbă numai de două ore şi m-am săturat de persoana dumitale, de parcă te-aş cunoaşte

de o viață întreagă. Cu o fire atât de hapsână, e bine să fii milionar în America. La noi, milionarul trebuie să fie mai înțelegător.

— Eşti nebun! rosti Alexandr Ivanovici.

— Nu mă insulta, făcu cu blândețe Bender. Sunt fiu de cetățean turc şi, prin urmare, coborâtor din ieniceri. N-o să te cruț dacă mă vei ofensa. Ienicerii nu cunoşteau îndurare nici față de femei, nici față de copii, nici față de milionarii sovietici clandestini.

— Pleacă de aici, cetățene! glăsui Koreiko pe un ton demn de un birocrat de la "Hercules". E aproape trei noaptea şi vreau să dorm, mâine trebuie să mă duc la serviciu devreme.

— Aşa e, aşa e, am uitat! exclamă Ostap. Nu poți întârzia la slujbă. S-ar putea să te concedieze fără preaviz. Şi preavizul, de! reprezintă totuşi leafa pe două săptămâni: douăzeci şi trei de ruble. Cu spiritul dumitale de economie ai putea să trăieşti cu aceşti bani şase luni.

— Asta nu-i treaba dumitale. Lasă-mă în pace. Mă auzi? Cară-te!

— Dar acest spirit de economie te va duce la pieire. Bineînțeles că ar fi periculos să scoți la lumină milioanele. Dar dumneata exagerezi. Te-ai gândit ce se va întâmpla dacă într-o zi, în sfârşit, îți vei putea cheltui banii? Abstinența e un lucru periculos! O cunoştință de-a mea, Ernestina Iosifovna Poincare, profesoară de franceză, n-a pus în gură în viața ei un strop de alcool. Şi ce crezi că i s-a întâmplat? La o serată, i s-a oferit un păhărel de coniac. I-a plăcut atât de mult, încât s-a apucat să bea o sticlă întreagă şi a înnebunit chiar acolo, la masă. Şi astfel, în lume, am rămas cu o profesoară de franceză mai puțin. Acelaşi lucru ți s-ar putea întâmpla şi dumitale.

— Dar, în definitiv, ce dracu' vrei de la mine?

— Ceea ce a vrut şi un prieten al meu din copilărie, Kolea Osten-Baken, de la o prietenă de a mea tot din copilărie, frumoasa poloneză Inga Zaionț. A vrut dragostea ei. Şi eu tot dragostea dumitale o vreau. Vreau, cetățene Koreiko, să prinzi dragoste pentru mine şi, în semn de simpatie, să-mi verşi un milion de ruble.

— Ieşi afară! spuse Koreiko nu prea tare.

— Ei, vezi, iar ai uitat că sunt urmaş al ienicerilor.

Spunând aceste cuvinte, Ostap se ridică de pe scaun. Acum stăteau față în față. Koreiko era înnourat la figură şi în ochi îi scăpărau fulgere. Marele maestru zâmbea prietenos, arborând nişte dinți albi, mari cit boabele de porumb. Adversarii se apropiară de lampa de pe masă şi umbrele lor uriaşe se întinseră pe perete.

— Ți-am spus de o mie de ori, zise Koreiko stăpânindu-se, că n-am nici un fel de milioane şi nici n-am avut. M-ai înțeles? Ei, şi acum, cară-te! Am să fac plângere împotriva dumitale.

— N-ai să faci niciodată, îi replică, cu subînțeles, Ostap. Dar de plecat voi pleca, te previn însă că n-am să apuc să ies pe strada asta a dumitale, Malaia Kasatelnaia, cum îi spune, că ai să şi alergi plângând după mine şi ai să-mi lingi tălpile de ienicer, implorându-mă să mă întorc.

— Şi de ce anume am să te implor?

— Fiindcă ai să mă implori. Sau, cum îi plăcea să spună prietenului meu Vasisuali Lohankin, fiindcă aşa trebuie. În mapa asta stă adevărul poporului. Iată-l!

Marele maestru puse pe masă mapa şi, desfăcând încet şireturile de ghete, cu care era legată, urmă:

— Numai că aş vrea să ne punem de acord de la început. Nici un fel de excese! Nu trebuie să mă strângi de gât, nu trebuie să te arunci pe fereastră, şi, mai ales, nu trebuie să mori de vreun atac de cord. Dacă ți-o veni în cap să mori aici subit, mă vei pune într-o situație idioată. Se vor pierde roadele unei munci îndelungate şi conştiincioase. Şi acum, hai să stăm de vorbă. Nu mai este un secret că dumneata nu mă iubeşti. Şi nu voi obține niciodată de la dumneata ceea ce a obținut Kolea Osten-Baken de la Inga Zaionț, prietena mea din copilărie. De aceea, nu-mi voi pierde vremea cu ofuri zadarnice şi nu te voi cuprinde de talie. Consideră serenada terminată. Balalaicile, guslele şi harfele aurite au amuțit. Am venit la dumneata ca o persoană juridică la o altă persoană juridică.

Iată aici un pachet care cântăreşte trei, patru kilograme. El este de vânzare şi costă un milion de ruble, tocmai milionul pe care, din zgârcenie, nu vrei să mi-l dăruieşti. Cumpără-l!

Koreiko se aplecă peste masă şi citi pe mapă: "Dosarul Alexandr Ivanovici Koreiko. Început la 25 iunie 1930. Terminat la 10 august 1930."

— Ce aiureală o mai fi şi asta?! exclamă împricinatul desfăcând brațele dezarmat. Ce blestem pe capul meu! O dată ai venit la mine cu nişte bani, acum cu un dosar, ce-i bazaconia asta?

— Ei, ce zici, cumperi? o ținea pe a lui marele maestru. Prețul e rezonabil. Revine la numai trei sute de mii de ruble de fiecare kilogram de informații excelente din domeniul comerțului ilegal.

— Ce informații? Să văd! zise brutal Koreiko, întinzând mâna spre mapă.

— Cât se poate de interesante, răspunse Ostap, dându-i politicos mâna la o parte. Informaţii despre a doua şi principala dumitale viaţă şi care se deosebeşte ca de la cer la pământ de prima, de aceea de patruzeci şi şase de ruble lunar de la "Hercules". Prima dumitale viaţă o cunoaşte toată lumea. De la orele zece până la patru eşti un prozelit al Puterii sovietice. Dar despre cea de a doua viaţă a dumitale, cea de la patru la zece, nu ştiu decât eu. Ai înţeles situaţia?

Koreiko nu răspunse. Cutele de plutonier-major de pe obrazul lui erau în umbră.

— Nu, spuse apăsat marele maestru, dumneata nu te tragi din maimuţă, ca toţi cetăţenii, ci din bou. Judeci foarte greu, absolut la fel cu un mamifer paricopitat. Asta ţi-o spun eu, ca specialist în coarne şi copite. Aşadar, încă o dată. După informaţiile mele, dumneata ai vreo şapte-opt milioane. Mapa se vinde contra un milion. Dacă n-ai s-o cumperi, o duc imediat în altă parte. Acolo n-o să mi se dea nici o copeică pentru ea, dar dumneata vei fi un om pierdut. Ţi-o spun ca o persoană juridică unei alte persoane juridice. Voi rămâne mai departe tot un bigam şi un poet sărac ca şi înainte, dar mă va consola până la moarte gândul că am salvat societatea de un mare potlogar.

— Arată-mi dosarul, spuse Koreiko, căzut pe gânduri.

— Nu te agita, zise Ostap, deschizând mapa. Parada o voi comanda eu. Ai fost înştiinţat de lucrul acesta la timp, prin telegramă. Acum, parada a început şi, după cum poţi să constaţi, o comand eu.

Alexandr Ivanovici aruncă o privire pe prima filă din dosar şi, văzând acolo lipită fotografia sa, zâmbi cam strâmb şi spuse:

— Tot nu reuşesc să pricep ce vrei de la mine. Mă uit numai aşa, din curiozitate.

— Şi eu ţin să-ţi satisfac această curiozitate, declară marele maestru. Ei, hai să începem, mânaţi de acest sentiment care e în fond un sentiment nevinovat. Domnilor juraţi, Alexandr Ivanovici Koreiko s-a născut... dar putem trece, cred, peste epoca copilăriei fericite. În acea vreme senină, Saşa nu se ocupa încă de jaful comercial. S-o numim, epoca de azur. După ea, vine epoca trandafirie a adolescenţei. Să mai întoarcem o filă. Iată şi tinereţea, începutul vieţii. Aici ne putem opri. De curiozitate, bineînţeles. Numai din curiozitate. Fila a şasea din dosar...

Ostap întoarse fila a şasea şi citi cuprinsul filelor şapte, opt şi aşa mai departe, până la fila doisprezece inclusiv.

— Şi iată, domnilor juraţi, am făcut să se perinde prin faţa ochilor dumneavoastră primele afaceri mari ale clientului meu, printre care: comerţ cu medicamente ale statului în timpul foametei şi a epidemiei de tifos, precum şi o vie activitate în domeniul aprovizionării, de pe urma căreia a dispărut fără urmă un tren întreg cu alimente ce se îndrepta spre regiunea Volgăi, unde bântuia foametea. Toate aceste fapte, domnilor juraţi, ne interesează numai din pură curiozitate.

Ostap vorbea în stilul de proastă calitate al unui avocat pre-revoluţionar care, după ce s-a cramponat de un cuvinţel, nu-l mai lăsa şi-l plimba cu el în toate cele zece zile cât ţinea un proces mare.

— De asemenea, nu este lipsită de interes apariţia clientului meu la Moscova, în 1922...

Chipul lui Alexandr Ivanovici continua să rămână impasibil, dar mâinile lui scormoneau fără rost pe masă, de parcă ar fi fost mâinile unui orb.

— Daţi-mi voie, domnilor juraţi, să vă pun o întrebare. Desigur, numai şi numai din curiozitate. Ce venit pot să aducă unui om două butoaie obişnuite, pline cu apă de cişmea? douăzeci de ruble? trei ruble? opt copeici? Nu, domnilor juraţi! Lui Alexandr Ivanovici ele i-au adus patru sute de mii de ruble aur, virgulă, zero copeici. E drept că butoaiele acestea aveau un nume expresiv: "Artelul meşteşugăresc de produse chimice «Revanş»". Dar să mergem mai departe. Filele 42-53. Locul acţiunii: o mică republică încrezătoare. Cer albastru, cămile, oaze şi filfizoni cu tichii aurii. Clientul meu ajută la construirea unei centrale electrice. Subliniez: ajută. Uitaţi-vă la faţa lui, domnilor juraţi!...

Ostap, care se lăsase antrenat de pledoarie, se întoarse spre Alexandr Ivanovici şi-l arătă cu degetul. Dar nu izbuti să descrie cu mâna arcul acela lin, pe care îl desenau înainte avocaţii, căci clientul îi prinse pe neaşteptate braţul în zbor şi, fără să scoată nici o vorbă, începu să-l răsucească. Totodată, domnul client avea de gând să-l strângă cu cealaltă mână, de gât, pe domnul avocat. Timp de o jumătate de minut adversarii se luptară, tremurând de încordare. Cămaşa lui Ostap se descheie şi i se văzu tatuajul de pe piept. Napoleon continua să ţină în mână halba de bere, dar era atât de roşu, de parcă prinsese între timp momentul să se cherchelească în toată legea.

— Nu face presiuni asupra psihicului meu! spuse Ostap, când izbuti să se desprindă de Koreiko şi abia îşi mai trăgea răsuflarea. Aşa nu se poate

lucra.

— Ticălosule! Ticălosule! şoptea Alexandr Ivanovici. Ce ticălos!

Se aşezase pe jos, strâmbat de durere de pe urma bătăliei cu descendentul ienicerilor.

— Şedința continuă! rosti Ostap, ca şi cum nimic nu s-ar fi întâmplat. Şi, după cum vedeți, domnilor jurați, gheața s-a spart. Clientul a încercat să mă omoare. Desigur, tot dintr-o copilărească curiozitate. Voia numai să afle ce se găseşte în interiorul corpului meu. Mă grăbesc să-i satisfac această curiozitate. Aici, înăuntru, se află o inimă nobilă şi foarte sănătoasă, plămâni excelenți şi un ficat fără nici urmă de piatră. Vă rog să treceți acest amănunt în procesul-verbal. Iar acum, să ne continuăm jocul, cum spunea redactorul responsabil al unei reviste umoristice, deschizând şedința obişnuită şi uitându-se sever la colaboratorii săi.

Jocul nu-i plăcu deloc lui Alexandr Ivanovici. Deplasarea din care Ostap se întorsese mirosind a vin şi a miel lăsase în dosar urme serioase, printre care copia unei sentințe pronunțată în lipsă, planurile faimosului combinat filantropic copiate pe calc, extrase din "contul de profit şi pierderi", precum şi diverse fotografii ale defileului electric şi ale unor stele de cinema.

— Şi, în sfârşit, domnilor jurați, cea de a treia etapă a activității bătăiosului meu client: o muncă modestă de conțopist la "Hercules" — pentru societate, şi o intensă activitate comercială clandestină — pentru propriul său suflet. Tot numai din simplă curiozitate vom menționa din acest câmp de activitate: speculă cu valută, cu blănuri, cu pietricele şi cu alte obiecte grele de primă necesitate. Şi, în sfârşit, ne vom opri asupra seriei de societăți pe acțiuni care explodează de la sine şi poartă diverse denumiri colorate şi impertinent-cooperatiste: "Intensivnik", "Cedrul Muncitor", "Uniunea Ferăstraielor" şi "Tăietorul de Lemne din Sud". Şi toate aceste le învârtea nu domnul Funt, prizonierul capitalului privat, ci prietenul şi clientul meu.

Rostind aceste cuvinte marele maestru îl arătă din nou cu mâna pe Koreiko şi descrise în aer acel curcubeu de mare efect, de mult plănuit.

Apoi Ostap, ceru în expresii pompoase, imaginarului tribunal, permisiunea de a-i pune inculpatului câteva întrebări şi, după ce lăsă din politețe să treacă un minut, începu:

— N-a avut cumva inculpatul anumite afaceri în afara serviciului cu funcționarul Berlaga de la "Hercules"? N-a avut. Aşa e! Dar cu funcționarul

Skumbrievici de la "Hercules"? Nici cu el. Admirabil! Dar cu funcționarul Polîhaev, de asemenea de la "Hercules"?

Milionarul-conțopist tăcea

— Nu mai am de pus nici o întrebare. Uf! Am obosit şi mi-e foame. Spune-mi, te rog, Alexandr Ivanovici, n-ai cumva vreo chiftea rece în sân? Nu ai? Uimitoare sărăcie, mai ales dacă ținem seama ce considerabilă sumă ai stors, cu ajutorul lui Polîhaev, de la docilul "Hercules". Iată declarațiile scrise chiar de mâna lui Polîhaev, singurul om de la "Hercules" care ştia cine se ascunde sub masca conțopistului cu leafă de patruzeci şi şase de ruble. Dar nici el nu şi-a dat seama cu adevărat cine eşti dumneata. În schimb, ştiu eu. Da, domnilor jurați, clientul meu a păcătuit. Acest lucru este dovedit. Îmi voi permite totuşi, să vă cer circumstanțe atenuante, cu condiția însă ca clientul meu să-mi cumpere dosarul. Am terminat.

Spre sfârşitul pledoariei marelui maestru, Alexandr Ivanovici se linişti. Cu mâinile în buzunarele pantalonilor săi subțiri, se apropie de fereastră. Ziua abia deschisese ochii şi scâncea cu huruitul şi cu clopotele tramvaielor, umplând tot oraşul de gălăgie.

De cealaltă parte a gardului din grădină, treceau nişte membri ai "Osoaviahim", ținând pe umeri puştile strâmb, de parcă ar fi dus nişte târnăcoape. Pe cornişa acoperită cu tablă zincată se plimbau nişte porumbei, bocănind cu lăbuțele lor roşii şi alunecând mereu. Alexandr Ivanovici, care se învățase cu economia, stinse lampa de pe masă şi spuse:

— Aşadar, dumneata îmi trimiteai telegramele alea idioate?

— Eu, răspunse Ostap. "Încărcați portocale în butoaie frații Karamazov". Ce e rău?

— Cam neghiob.

— Dar cerşetorul pe jumătate cretin? întrebă Ostap, simțind că manevra a izbutit. Nu era grozav?

— Golănii! Şi cartea despre milionari o altă obrăznicie. Iar când ai venit la mine deghizat în milițian din Kiev, mi-am dat seama imediat că eşti un găinar. Din păcate, am greşit. Altfel, nu m-ai fi găsit niciodată.

— Da, ai greşit. Calul are patru picioare şi tot se poticneşte, cum a spus frumoasa poloneză Inga Zaionț, la o lună după ce s-a căsătorit cu prietenul meu din copilărie, Kolea Osten-Baken.

— Bine, o coțcărie mai înțeleg, dar ce-i cu greutățile? De ce mi-ai furat greutățile?

— Care greutăți? N-am furat nici un fel de greutăți.

— Ți-e rușine să recunoști. De altfel, nu-i prima prostie pe care ai făcut-o.

— Se poate, răspunse Ostap. Nu sunt un înger. Am și lipsuri. Dar am flecărit prea mult cu dumneata. Mă așteaptă mulatrii. Când pot să primesc banii?

— Da, banii, făcu Koreiko. Cu banii e o mică încurcătură. Mapa e bună, nimic de zis, și merită să fie cumpărată, dar, calculând veniturile mele, ai scăpat complet din vedere cheltuielile și pierderile. Un milion este o cifră absurdă.

— La revedere, răspunse pe un ton rece Ostap, și te rog să mai stai pe acasă o jumătate de oră. Va veni să te ia un admirabil cupeu cu gratii.

— Nu se fac afacerile așa, zise Koreiko, cu un zâmbet de negustor.

— Poate, oftă Ostap, dar știi, eu nu sunt financiar, sunt un artist liber și un filozof rece.

— Dar pentru ce vrei să-mi iei banii? Eu i-am câștigat, pe când dumneata...

— Eu n-am muncit numai. Am și suferit. După convorbirile cu Berlaga, Skumbrievici și Polîhaev mi-am pierdut încrederea în omenire. Oare încrederea în omenire nu merită un milion de rable?

— Merită, merită, îl liniști Alexandr Ivanovici.

— Prin urmare, mergem la tezaur? întrebă Ostap. Dar, fiindcă veni vorba, unde îți ții numerarul? Cred că nu la casa de economii?

— Să mergem! răspunse Koreiko. Ai să vezi acolo.

— Nu e cumva departe? începu să se agite Ostap. Să chem o mașină?

Dar milionarul refuză mașina și declară că nu e mult de mers și, în general, nu este nevoie de prea multă paradă. El îl lăsă politicos pe Bender să treacă înainte și ieși luând de pe masă un pachețel înfășurat în hârtie de ziar. Coborând scara, Ostap fredona: *Sub cerul cel de foc al Argentinei...*

CAPITOLUL XXIII INIMĂ DE ȘOFER

Pe stradă, Ostap îl luă pe Alexandr Ivanovici la braț și cei doi virtuoși porniră repede spre gară.

— Știi că ești mai cumsecade decât am crezut, zise prietenos Bender. Și bine faci. De bani, trebuie să te desparți ușor, fără văicăreli.

— Pentru un om bun nu-ți pare rău nici de un milion, răspunse conțopistul, căutând să prindă un anumit sunet din văzduh.

Când cotiră pe strada Mehring, răsună un urlet de sirenă în tot oraşul. Era un sunet prelung, ondulat şi trist. Când, într-o noapte ceţoasă, marinarii aud astfel de sunete, îşi pierd deodată dispoziţia şi, nu se ştie de ce, vor să ceară spor de salarii pentru serviciu primejdios. Sirena continua să urle. La sunetul ei se adăugară sunetele unor claxoane de pe uscat şi alte sirene, mai îndepărtate, şi mai triste. Deodată, trecătorii începură să se grăbească, parcă i-ar fi alungat o ploaie torenţială. În acelaşi timp toţi rânjeau şi se uitau la cer. Vânzătoarele de seminţe, nişte bondoace bătrâne, fugeau cu burţile scoase în afară în zgomotul de castaniete al paharelor ce zăngăneau în coşurile lor de paie. Adolf Nikolaevici Bomze trecu strada în goană, pieziş, reuşind să ajungă cu bine de partea cealaltă şi să dispară pe uşa rotativă de la "Hercules". Un pluton de miliţieni, călări pe cai de toate culorile, trecu în galop. O clipă, se zări o maşină a Crucii Roşii. Strada rămase deodată goală. Ostap observă că departe, în faţă, lângă fosta cafenea "Florida", se agită o herghelie de veste de pichet. Fluturându-şi ziarele, pălăriile de paie şi panamalele, bătrânii o luau la fugă prin mijlocul străzii.

Dar nu apucară să ajungă până la colţ, când se auzi o salvă asurzitoare de tun; vestele de pichet plecară capetele, se opriră şi, îndată după asta, începură să alerge în direcţia opusă. Poalele hainelor lor de şantung se balonau umflate de vânt.

Panica din rândurile vestelor de pichet îl amuză pe Ostap. În timp ce el admira gesturile şi săriturile surprinzătoare, Alexandr Ivanovici desfăcu pachetul luat de acasă.

— Ce bătrâni libidinoşi! Comici de operetă! spuse Ostap, întorcându-se spre Koreiko.

Dar Koreiko nu mai era. În locul lui îl privea pe marele maestru o mutră hidoasă cu ochelari de scafandru şi cu o trompă de cauciuc, la capătul căreia se bălăbănea un cilindru de tablă de culoare kaki. Ostap se miră atât de tare, încât sări în sus.

— Ce figuri sunt astea? spuse el ameninţător, întinzând mâna spre masca de gaze. Cetăţene client, te chem la ordine.

Dar în clipa aceea fu înconjurat de un grup de cetăţeni care toţi purtau măşti la fel şi cine să-l mai poată descoperi pe Koreiko printre aceste zece boturi identice de cauciuc? Ţinându-şi bine mapa, Ostap începu să examineze picioarele monştrilor dar, când i se păru că reuşise să distingă pantalonii de celibatar ai lui Alexandr Ivanovici, fu luat de subsuori şi un glas îndrăzneţ îi spuse:

— Tovarăşe! Eşti otrăvit!

— Cine e otrăvit? strigă Ostap, căutând să se smulgă din mâinile respectivului. Lăsați-mă să plec!

— Tovarăşe, eşti otrăvit cu gaze asfixiante! repetă vesel sanitarul. Ai nimerit într-o zonă infectată. Vezi, acolo e o bombă cu gaze.

Pe caldarâm se afla, într-adevăr, o cutiuță din care se ridica un fum gros. Pantalonii suspecți ajunseră între timp departe. Ostap îi zări pentru ultima oară, între două trâmbe de fum, şi apoi nu-i mai văzu. Marele maestru tăcea şi se lupta cu furie să scape. Dar acum, îl țineau şase măşti.

— În afară de asta, eşti rănit de o schijă la braț. Nu te înfuria, tovarăşe! Fii conştient! Ştii doar că se fac acum exerciții de apărare pasivă, trebuie să te pansăm şi să te ducem într-un adăpost.

Marele maestru nu izbutea deloc să priceapă că orice rezistență e inutilă. Jucătorul căruia, în zori, îi intrase carte şi impresionase pe toată lumea, avea să piardă totul, pe neaşteptate, în zece minute, banii luându-i un tânăr intrat în joc, pentru o clipă, din curiozitate. Şi acum, gata, nu mai e palid dar victorios, înconjurat de chibiți care îi cerşesc câțiva bănuți ca să-şi încerce norocul, ci e numai plouat. Se va duce acasă pe jos.

O comsomolistă cu o cruce roşie pe sorț se apropie în fugă de ghinionistul nostru, scoase dintr-o geantă de pânză pansamente şi vată şi, încruntându-se ca să nu izbucnească în râs, îi bandajă marelui maestru brațul pe deasupra, peste mânecă. După ce îndeplini actul de caritate, fata râse şi fugi la rănitul următor, care îi întinse docil piciorul. Ostap fu cărat spre o targă. Aici avu loc o nouă luptă, în timpul căreia trompetele se bălăbăneau, iar primul sanitar însărcinat cu ordinea continua să depună toate sforțările pentru ca să trezească în Ostap, cu glasul său de conferențiar, conştiința şi alte virtuți civice.

— Fraților! mormăia marele maestru, în timp ce era legat cu curelele de targă. Anunțați-l, fraților, pe răposatul meu tată, supus turc, că fiul lui iubit, fost specialist în coarne şi copite, a căzut ca un viteaz pe câmpul de luptă.

Ultimele cuvinte ale celui căzut pe câmpul de luptă fură numai cântec:

"Dormiți, vulturi viteji!", "Ciocârlie, ciocârlie, păsărică..."

După asta, Ostap amuți şi se lăsă dus, cu ochii ațintiți la cerul pe care se petreceau lucruri extraordinare. Ghemotoace luminoase de fum se rostogoleau fibroase ca nişte inimi. Avioane străvezii de celuloid treceau la mare înălțime scoțând un zgomot puternic, încât ai fi putut crede că sunt

legate între ele cu fire de fier. În intervalele scurte dintre o salvă de tun şi alta, sirenele continuau să urle.

Ostap mai fu nevoit să îndure încă o palmă. Fu purtat pe lângă "Hercules". La ferestrele tuturor celor trei etaje ale instituției forestiere, funcționarii stăteau şi se uitau. Toată secția financiară şedea pe pervazuri. Lapidus-junior îl speria pe Kukuşkind prefăcându-se că vrea să-i facă vânt jos. Berlaga zgâi ochii şi salută targa. La o fereastră de la primul etaj, având ca fundal palmierii, stăteau îmbrățişați Polîhaev şi Skumbrievici. Când îl văzură pe Ostap legat, începură să-şi spună ceva în şoaptă şi închiseră repede fereastra.

În fața firmei "Adăpostul nr. 34" sanitarii se opriră. Ostap fu ajutat să se dea jos de pe targă şi, întrucât încercă din nou să se smulgă, sanitarul însărcinat cu ordinea fu nevoit să facă din nou apel la conştiința lui.

Adăpostul era situat în clubul unei case. Era un demisol lung şi luminos, cu un tavan din grinzi, pe care erau legate cu sârmă modele de avioane militare şi poştale. În capătul clubului se afla o scenă mică, pe al cărei fundal erau desenate două ferestre albastre cu lună şi stele, şi o uşă cafenie. Lângă peretele pe care scria: "Nu vrem război, dar suntem gata să ne apărăm", se înghesuia întreaga herghelie a vestelor de pichet, care fuseseră prinse toate. Pe scenă se plimba un conferențiar în tunică verde care, uitându-se nemulțumit la uşa prin care mereu intrau noi grupuri de otrăviți, spunea apăsând cuvintele milităreşte:

— Prin caracterul efectului lor, substanțele toxice de luptă se împart în asfixiante, lacrimogene, general toxice, iritante etc. Dintre substanțele toxice lacrimogene, putem menționa cloro-picrina, bromura de benzon, brom, clor-acetofenona...

Ostap îşi duse privirea încruntată de la conferențiar spre cei din sală. Tinerii se uitau în gura oratorului sau luau note pe nişte carnețele, iar parte din ei se înghesuiau lângă panoul cu piese de armă. În rândul al treilea stătea singură o fată cu o înfățişare de sportivă, care se uita îngândurată la luna de pe scenă.

"Drăguță fată, se gândi Ostap. Păcat că n-am timp. De ce o fi aşa de preocupată? Fără îndoială că nu la bromura de benzol se gândeşte. Of, of, of! Azi dimineață încă aş fi putut să fug cu o fată ca asta undeva în Oceania, pe insula Fidji sau pe nişte insule ale Asociației Locatarilor, sau la Rio de Janeiro."

Când îşi aduse aminte de Rio, pe care-l pierduse, Ostap începu să se plimbe încoace şi încolo prin adăpost.

Vestele de pichet, în număr de circa patruzeci, îşi reveniseră din şoc, îşi îndreptaseră gulerele scrobite şi acum discutau cu însufleţire despre pan-Europa, despre conferinţa navală a celor trei puteri şi despre gandhism.

— Aţi auzit? îi spunea o vesta alteia. Gandhi a sosit la Dandi.

— Gandhi e o minte! oftă celălalt. Şi Dandi e o minte.

Se încinse o nouă discuţie. Unele veste susţineau că Dandi e un oraş şi deci nu poate fi o minte. Alţii căutau cu o încăpăţânare nebună să dovedească contrariul. În concluzie, cu toţii căzură de acord că în zilele următoare Cernomorsk va fi proclamat oraş liber. Conferenţiarul se strâmbă din nou, fiindcă uşa se deschise iar şi în încăpere intrară cu zgomot alţi doi otrăviţi — Balaganov şi Panikovski. Atacul cu gaze îi surprinsese pe când se întorceau din expediţia nocturnă. De la munca depusă cu greutăţile erau murdari ca nişte cotoi poznaşi. Când îl văzură pe comandant, fraţii lăsară ochii în jos.

— Ce-i cu voi, aţi fost la o onomastică la vreun arhiereu? îi întrebă acru Ostap.

Se temea să nu i se pună întrebări despre felul cum mergea afacerea cu Koreiko şi de aceea încruntă furios sprâncenele şi trecu el la atac.

— Ei, păcătoşilor, ce-aţi mai făcut?

— Zău, spuse Balaganov ducând mâna la inimă. Panikovski a pus totul la cale.

— Panikovski! exclamă sever comandorul.

— Pe cuvânt de onoare! exclamă violatorul de convenţii. Doar dumneata ştii, Bender, ce mult te respect! Astea-s figurile lui Balaganov.

— Şura! rosti Ostap şi mai sever.

— Şi poţi să-l crezi?! întrebă cu reproş împuternicitul cu copitele. Îţi închipui că eu aş fi luat greutăţile astea fără aprobarea dumitale?

— Aşadar, voi aţi luat greutăţile? strigă Ostap. Pentru ce?

— Panikovski a spus că sunt de aur.

Ostap se uită la Panikovski. Abia acum băgă de seamă că acesta nu mai are sub haină plastronul de cincizeci de copeici şi că pieptul i-a rămas descoperit, expus în toată goliciunea lui la lumina zilei. Fără să mai spună nici un cuvânt, marele maestru se trânti pe un scaun şi începu să se scuture, vâslind prin aer cu mâinile. Din gâtlej îi erupseră nişte bubuituri vulcanice, din ochi începură să-i curgă lacrimi şi un râs care cuprindea toată oboseala

din timpul nopţii, toată dezamăgirea încercată în lupta cu Koreiko, atât de lamentabil parodiată de fraţii din acelaşi tată, un râs înfiorător răsună în adăpost. Vestele de pichet tresăriră, iar conferenţiarul începu să vorbească încă şi mai tare, şi mai scandat despre substanţele toxice de luptă.

Râsul îl mai înţepa încă pe Ostap cu mii de ace ca de la apă gazoasă, dar el se simţea acum împrospătat şi întinerit, ca un om trecut prin toată maşinăria frizeriei: şi brici, şi foarfece, şi ploicică de apă de colonie şi chiar periuţa pentru netezirea sprâncenelor. Un val de apă lăcuită de ocean plescăi din nou în inima sa şi, la întrebarea lui Balaganov cum merg treburile, răspunse că totul merge de minune, lăsând de o parte doar fuga neaşteptată a milionarului spre o destinaţie necunoscută.

Fraţii Schmidt nu dădură vorbelor lui Ostap atenţia cuvenită. Îi bucura că scăpaseră atât de uşor din povestea cu greutăţile.

— Uită-te acolo, Bender, e o domnişoară, spuse împuternicitul cu copitele. Ea e aceea cu care se plimba Koreiko întotdeauna.

— Prin urmare, asta este Zosia Siniţkaia? exclamă Ostap accentuând fiecare cuvânt. Asta într-adevăr e chiar: *In toiul unui bal zgomotos, întâmplător*..(Romanţă de Ceaikovski)

Ostap îşi făcu drum spre scenă, îl opri politicos pe orator şi, aflând de la el că vor mai fi ţinuţi în captivitate vreun ceas jumătate-două, îi mulţumi şi se aşeză chiar lângă scenă, alături de Zosia. După câtva timp, fata nu se mai uita la fereastra pictată. Râzând nelalocul ei de tare, căuta să-şi smulgă pieptenele din mâinile lui Ostap. În ce-l priveşte pe marele maestru, judecind după mişcările buzelor lui, vorbea fără întrerupere.

În adăpost mai fu adus şi inginerul Talmudovski. El se apăra cu două valize. Fruntea-i roşie era udă de sudoare şi lucea ca o clătită.

— Nu pot să-ţi fac nimic, tovarăşe! îi spunea sanitarul însărcinat cu ordinea. Manevre! Ai nimerit într-o zonă infectată.

— Bine, dar eu mergeam cu trăsura! ţipa furios inginerul. Cu trăsura! Mă grăbesc să ajung la gară în interes de serviciu. Azi noapte am pierdut o dată trenul. Vreţi să întârzii şi acum?

— Tovarăşe, fii conştient!

— De ce trebuie să fiu conştient, dacă mergeam cu trăsura? striga indignat Talmudovski.

Insista atât de mult pe faptul că era în trăsură, de parcă mersul cu trăsura l-ar face pe pasager invulnerabil şi ar lipsi cloro-picrina, brom-acetona şi bromura de benzol de proprietăţile lor toxice nefaste. Nu se ştie

câtă vreme s-ar mai fi certat Talmudovski cu cei de la "Osaviahim", dacă în adăpost n-ar fi intrat un nou cetățean otrăvit, care, judecind după pansamentul de la cap, era şi rănit. Talmudovski, când îl zări pe noul oaspete, tăcu şi se ascunse cât ai clipi în mulțimea vestelor de pichet. Dar omul cu bandaj la cap observă imediat silueta corpolentă a inginerului şi se duse glonț la el.

— În sfârşit, te-am prins, inginer Talmudovski! spuse el pe un ton amenințător. Pe ce bază ai părăsit uzina?

Talmudovski se uită în toate părțile, cu ochii lui mici, de porc mistreț. Când văzu că nu are unde să fugă, se aşeză pe valizele sale şi-şi aprinse o țigară.

— Vin la el la hotel, urmă omul cu capul bandajat, cu o voce care cutremura pereții, şi mi se spune că a plecat. Cum adică, a plecat, întreb eu, dacă a sosit abia ieri şi, potrivit contractului, e obligat să lucreze un an de zile? A plecat, mi se spune, cu valizele, la Kazan. Mă gândeam că gata, s-a isprăvit, că iarăşi va trebui să umblăm după un specialist, dar iată că l-am prins: sade după cum vedeți şi fumează. Eşti un chiulangiu, inginer Talmudovski! Dezorganizezi producția!

Inginerul se ridică de pe valize şi strigând: "Dumneata dezorganizezi producția!" îl prinse pe demascator de talie, îl duse într-un colț şi începu să zumzăie ca un bondar. În curând se auziră de acolo crâmpeie de fraze: "Cu o leafă ca asta...", "N-ai decât să te duci să cauți", "Şi banii de deplasare?" Omul cu bandaj la cap se uita melancolic la inginer.

Conferențiarul terminase cu sfaturile şi, ca încheiere, arătă cum trebuie folosită masca de gaze, după care uşile adăpostului se deschiseră şi vestele de pichet, ținându-se una de alta, dădură fuga spre "Florida"; Talmudovski îl îmbrânci pe urmăritorul său, se smulse din lanțuri şi, văzându-se în libertate, începu să-l strige pe birjar cât îl ținea gura; numai marele maestru continua să pălăvrăgească cu Zosia.

— Ce femeie! spuse gelos Panikovski, ieşind cu Balaganov în stradă. Ah, dacă greutățile ar fi fost de aur! Pe cuvânt de onoare că m-aş fi însurat cu ea!

Auzind de greutățile cu bucluc, Balaganov îl înghionti puternic cu cotul pe Panikovski. O făcuse la timp. În uşa adăpostului apăra Ostap cu dulcineea la braț. Rămase mai mult timp, spre a-şi lua rămas bun de la ea, privind-o mereu languros în ochi. Zosia zâmbi o ultimă oară şi plecă.

— Ce ai vorbit cu ea? întrebă bănuitor Panikovski.

— Fleacuri, răspunse Ostap. Ei, vidanjorilor, acum la treabă! Trebuie să găsim clientul.

Panikovski fu trimis la "Hercules", Balaganov, acasă la Alexandr Ivanovici, iar el, Ostap, începu să colinde gările. Dar milionarul-conțopist parcă intrase în pământ. La "Hercules" fişa lui nu fusese scoasă de pe tabloul de pontaj, acasă nu se întorsese, iar în timpul atacului cu gaze, plecaseră din gări opt trenuri de cursă lungă. De altfel, nici Ostap nu se aştepta la alt rezultat.

— În definitiv, spuse el cam trist, nu s-a întâmplat nimic îngrozitor. În China, adevărat, e cam greu să dai de un om de care ai nevoie, că are o populație de patru sute de milioane. La noi însă e foarte uşor: nu sunt decât o sută şaizeci de milioane de locuitori. Deci e de trei ori mai uşor decât în China. Numai bani să ai. Or, noi avem.

Dar de la bancă Ostap ieşi ținând în mână numai treizeci şi patru de rable.

— Asta-i tot ce-a mai rămas din cele zece mii, spuse el cu o tristețe inexplicabilă, iar eu credeam că mai avem în contul curent vreo şase-şapte mii... Cum de s-a întâmplat asta? Era aşa de plăcut, colectam coarne şi copite, viața era încântătoare, globul se învârtea special pentru noi şi deodată... pricep! Cheltuieli suplimentare! Cheltuielile de reprezentare ne-au mâncat toți banii.

Şi se uită la frații lui de sânge cu o privire plină de mustrare. Panikovski dădu din umeri, parcă ar fi vrut să spună: "Ştii doar, Bender, ce mult te respect! Dar am spus întotdeauna că eşti un măgar!" Balaganov îşi trecu năucit degetele prin plete şi întrebă:

— Şi ce ne facem?

— Cum ce?! strigă Ostap. Dar biroul pentru colectarea coarnelor şi copitelor? Dar inventarul? Numai pentru călimara "Cu fața spre sat" orice instituție va da bucuroasă o sută de ruble! Şi maşina de scris?! Şi perforatorul, coarnele de cerb, birourile, bara, samovarul?! Toate astea se pot vinde. În sfârşit, avem în rezervă şi dintele de aur al lui Panikovski. E, desigur, mai mic decât greutățile, dar reprezintă totuşi o moleculă de aur, de adevărat metal nobil.

În fața biroului, prietenii se opriră. Uşa era deschisă şi dinăuntru se auzeau vocile tinere, ca de lei, ale studenților de la Şcoala Medie Tehnică de Zootehnie, întorşi din deplasare, bombănitul somnoros al lui Funt şi încă

nişte glasuri necunoscute de başi şi baritoni, cu un timbru evident agronomic.

— Avem de-a face cu o infracțiune! țipau practicanții. Ne-am mirat de la început. În toată campania s-au colectat numai douăsprezece kilograme de coame de calitate proastă.

— O să vă dăm pe mâna justiției! duduiau başii şi baritonii. Unde este directorul filialei?

Unde e împuternicitul cu copitele?

Balaganov începu să tremure.

— Biroul şi-a dat obştescul sfârşit, şopti Ostap, nici aici nu mai e nevoie de noi. Noi vom merge pe un drum scăldat în soare, iar Funt va fi dus într-o casă de cărămidă roşie, la ferestrele căreia, dintr-un ciudat capriciu al arhitectului, sunt prinse nişte gratii groase.

Ex-directorul filialei nu greşea. Îngerii căzuți nici nu apucară bine să se depărteze de birou, şi la urechi le şi ajunse din urmă uruitul unei birje. În birjă era Funt. Semăna perfect cu un bunic de treabă, care, după ce s-a pregătit îndelung, pleacă la un nepot căsătorit. Numai că pe scară stătea un milițian care îl ținea pe bătrân de spatele cocârjat.

— Funt a înfundat întotdeauna închisoarea, auziră membrii echipajului "Antilopei" vocea joasă şi surdă a bătrânului, când trăsura trecu pe lângă ei. Funt a stat la răcoare și sub Alexandru al II-lea "Eliberatorul", şi sub Alexandru al III-lea "Pacificatorul", şi sub Nicolae II "împilatorul", şi sub Alexandr Feodorovici Kerenski...

Şi înşiruindu-i pe toți aceşti țari şi avocați, Funt îndoia un deget după altul.

— Ei, ce ne facem acum? întrebă Balaganov.

— Vă rog să nu uitați că trăiți în aceeaşi epocă cu Ostap Bender, zise melancolic marele maestru. Să nu uitați că el are o valijoară fermecată în care se găseşte tot ce trebuie pentru procurarea banilor de buzunar. Hai acasă la Lohankin.

În fundătura Limonîi îi aştepta o nouă lovitură.

— Dar unde-i casa? exclamă Ostap. Parcă aseară era aici o casă?

Dar casa nu mai era, nu mai exista "Cuibul cațelor". Pe grinzile înnegrite se plimba un inspector de la asigurări care, găsind în curtea din dos un bidon de gaz gol, îl mirosi şi clătină din cap bănuitor.

— Ei, şi acum ce ne facem? întrebă Balaganov, zâmbind speriat.

Marele maestru nu răspunse. Era abătut de pierderea valijoarei. Arsese săculețul fermecat în care se aflau turbanul indian, afişul "A sosit marele preot", halatul de medic, stetoscopul... Şi ce nu era acolo?!

— Iată, rosti în sfârşit Ostap, soarta se joacă cu omul, iar omul se joacă de-a puia-gaia.

Porniră pe străzi palizi, dezamăgiți, tembelizați de durere. Trecătorii îi îmbrânceau şi ei nici măcar nu înjurau. Panikovski, care ridicase umerii încă în momentul când aflase dezastrul de la bancă, nu-i mai lăsa în jos. Balaganov îşi răsucea şuvițele groase roşcovane şi ofta amărât. Bender mergea în urma tuturor, cu ochii în pământ şi fredonând maşinal: "S-a dus, s-au dus zilele dulcilor petreceri..." În starea aceasta sufletească, ajunseră la han. În fund, sub un şopron, se zărea galbenă "Antilopa". Pe prispa hanului şedea Kozlevici. Suflând fericit în farfurioară, bea ceai fierbinte. Avea fața roşie, ca o oală de argilă roşie. Se delecta.

— Adam! spuse marele maestru, oprindu-se în fața şoferului. Nu ne-a mai rămas nimic. Suntem nişte cerşetori. Adam! Fii bun, primeşte-ne! Ne prăpădim.

Kozlevici se ridică în picioare. Comandorul stătea umil şi sărac în fața lui, cu capul descoperit. Ochii lui Adam Kazimirovici, ochii aceia de culoare deschisă ca ai tuturor polonezilor, se umplură de lacrimi. El coborî treptele şi-i îmbrățişa, pe rând, pe toți membrii echipajului.

— Taxiul e liber! spuse el, înghițind lacrimile de milă. Vă rog să vă urcați.

— Dar poate va trebui să plecăm departe, foarte departe, grăi Ostap. Poate la marginea pământului sau poate şi mai departe. Gândeşte-te!

— Mergem unde vreți! răspunse credinciosul Kozlevici. Taxiul e liber.

Panikovski plângea cu fața în pumni şi murmura:

— Ce suflet! Pe cuvânt de onoare! Ce suflet!

CAPITOLUL XXIV VREMEA FAVORIZA DRAGOSTEA

Panikovski n-avea deloc cuvinte bune pentru tot ceea ce făcu marele maestru în zilele care urmară mutării lor la han.

— Bender e nebun! spunea el lui Balaganov. O să ne distrugă cu totul.

Şi, într-adevăr, în loc să caute să economisească cât mai mult ultimele treizeci şi patru de ruble, rezervându-le în exclusivitate pentru mâncare, Ostap se duse la o florărie şi cumpără cu treizeci şi cinci de ruble un buchet mare de trandafiri care fremăta ca un rond de flori. Rubla ce-i lipsea o luă

de la Balaganov. Printre flori puse un bilețel: "Auzi cum bate inima mea deschisă?" Balaganov primi ordin să ducă florile Zosiei Sinițkaia.

— Ce faci? întrebă Balaganov agitând buchetul. Ce-i cu luxul ăsta?

— Aşa trebuie, Şura, aşa trebuie, răspunse Ostap. Nu e nimic de făcut! Am, într-adevăr, o inimă largă ca de vițel. Şi apoi, oricum, treizeci şi patru de ruble nu sunt bani. Ne trebuie o idee.

După aceasta, Ostap se urcă în "Antilopa" şi-l rugă pe Kozlevici să-l ducă afară din oraş.

— Am nevoie să filozofez în singurătate asupra a tot ce s-a petrecut, spuse el, şi să fac pronosticurile necesare pentru viitor.

Toată ziua, credinciosul Adam îl plimbă pe marele maestru pe drumurile albe de pe țărmul mării, pe lângă casele de odihnă şi sanatoriile unde cei veniți în concediu lipăiau cu papucii, loveau cu ciocanele în bilele de crochet sau țopăiau lângă plasele de volei. Firele de telegraf scoteau nişte sunete ca de violoncel. Vilegiaturistele cărau în sacoşe burduhănoase vinete şi turkestani. Tineri cu batiste pe părul ud de la baia în mare se uitau obraznic în ochii femeilor şi le făceau complimente, folosind limbajul din garnitura completă pe care o are fiecare locuitor sub douăzeci şi cinci de ani din Cernomorsk. Dacă treceau două vilegiaturiste, tinerii ziceau, urmărindu-le cu privirea: "Ah, ce drăguță e cea de la margine!" Şi râdeau cu poftă, amuzați de faptul că vilegiaturistele nu puteau să stabilească în nici un fel căreia dintre ele i se adresa complimentul. Dacă întâlneau însă o singură vilegiaturistă, glumeții se opreau ca loviți de trăsnet şi clămpăneau multă vreme din buze, prefăcându-se căzuți într-un extaz amoros. Tânăra vilegiaturistă roşea, iuțea pasul, pierdea în grabă vinetele, ceea ce-i făcea pe crai să râdă în hohote homerice.

Ostap stătea întins pe jumătate pe pernele tari ale "Antilopei" şi se gândea. Nu izbutise să ciupească nimic de la Polîhaev sau Skumbrievici, deoarece plecaseră în concediu. Contabilul nebun Berlaga nu conta, căci de la el nu se putea stoarce mare lucru. Or, planurile lui Ostap şi inima lui deschisă îi cereau să mai stea la Cernomorsk. Deocamdată, îi era şi lui greu să stabilească cât va dura această şedere.

Auzind un glas cunoscut venit ca de dincolo de mormânt, Ostap aruncă o privire spre trotuar. În umbra şirului de plopi păşea la braț o pereche care nu mai era tânără. Soții se îndreptau pesemne spre plajă. În urma lor se târa Lohankin care ducea o umbrelă de damă şi un coş de unde scotea capul un termos şi atârna un cearşaf de baie.

— Varvara, spunea el tărăgănat, ascultă-mă!

— Ce mai vrei, nenorocirea mea? întrebă Ptiburdukova, fără să se întoarcă.

— Să te am vreau, Varvara!...

— Ce ticălos! făcu Ptiburdukov, de asemenea fără să se întoarcă.

Ciudata familie dispăru în praful stârnit de "Antilopa".

Când praful se depuse pe pământ, Bender zări pe fundalul mării şi al unui parter de flori o clădire mare de sticlă.

La poalele scării de onoare şedeau nişte lei de ipsos cu boturile murdare. Din clădire răzbătea un miros tulburător de esență de pere. Ostap adulmecă aerul şi-l rugă pe Kozlevici să oprească. Coborî din maşină şi începu să inspire pe nări mirosul înviorător al esenței.

— Cum de nu mi-a venit de la început ideea aceasta în cap?! mormăi el, învârtindu-se pe lângă intrare.

Se uită la firmă: "*Studioul Cinematografic nr. l din Cernomorsk*", mângâie coama caldă a leului care păzea scara şi după ce spuse: "*Golconda*", se întoarse repede înapoi, la han.

Toată noaptea şezu la pervaz şi scrise la lumina unei lămpi cu gaz. Vântul care venea pe fereastră îi răvăşea filele scrise, iar peisajul pe care îl avea în față nu era o muză prea atrăgătoare: e drept, luna era tot atât de palidă şi delicată, dar pervazul care îi slujea de masă de scris marelui maestru nu era al unui turn de fildeş, ci al hanului cu freamăt de respirații, mişcări şi sforăituri, însoțite de nechezatul şi tropăitul prin colțuri întunecoase al unor cai invizibili. Speculanți mărunți dormeau în căruțe, culcați pe mizeria lor de marfă. Un cal lăsat liber rătăcea prin curte, călcând cu grijă peste hulube şi băgându-şi botul prin căruțe, în căutare de orz. El se apropie şi de fereastra scriitorului şi, punând capul pe pervaz, se uită trist la Ostap.

— Hai, du-te, du-te, murgule, îi spuse marele maestru. Asta nu-i o treabă pentru mintea ta.

Când se crăpă de ziuă şi hanul începu să se trezească, iar printre căruțe se ivi un băiețaş cu o găleată cu apă, strigând pițigăiat: "Cine vrea să-şi adape caii?", Ostap îşi termină lucrarea, scoase din "dosarul Koreiko" o foaie curată de hârtie şi aşternu pe ea titlul:

GÂTUL
FILM DE LUNG METRAJ
SCENARIU DE O. BENDER

La Studioul Cinematografic nr.1 din Cernomorsk domnea o harababură cum se întâlneşte numai la bâlciurile de cai, şi anume când toată lumea încearcă să pună mâna pe un hoț de buzunare.

La intrare şedea un portar. El cerea cu severitate tuturor celor care intrau permisul, iar dacă nu i se arăta, tot îi lăsa înăuntru. Nişte oameni cu băşti bleumarin se ciocneau cu alții în salopete de muncitori, toți alergau când sus, când jos, pe numeroasele scări şi apoi iarăşi în jos, iarăşi în sus, pe aceleaşi scări. În hol descriau un cerc, se opreau o secundă, se uitau zăpăciți înaintea lor şi din nou o porneau în sus, într-o viteză de parcă ar fi fost bătuți la spate cu nuiele ude. La goana aceasta nebună participau toți: asistenții, consultanții, experții, administratorii, regizorii cu aghiotantele lor, specialiştii în lumină, redactorii monteuri, scenaristele înaintate în vârstă, responsabilii cu virgulele şi păstrătorii marelui sigiliu.

Ostap, care începuse să se plimbe prin studioul cinematografic cu pasul său obişnuit, băgă curând de seamă că nu se poate defel încadra în această lume ce se învârtea ca o morişcă. Nimeni nu-i răspundea la întrebări, nimeni nu se oprea.

"Trebuie să ne adaptăm metodelor inamicului", îşi spuse Ostap.

Adoptă un uşor pas alergător şi simți imediat o uşurare. Izbuti chiar să schimbe vreo două cuvintele cu o aghiotantă. Văzând aşa, marele maestru mări compasul până ajunse la maximum de viteză şi atunci observă că, în sfârşit, a intrat în ambianță. Alerga acum cot la cot cu secretarul literar.

— Am un scenariu! strigă Ostap.

— Ce fel? întrebă secretarul literar, alergând mai departe în trap săltat.

— Bun! răspunse Ostap, înaintând cu corpul pe jumătate întors.

— Te întreb, ce fel? Mut sau sonor?

— Mut.

Zvârlind uşor înainte picioarele-i încălțate în ciorapi groşi, la turnantă secretarul literar i-o luă înainte lui Ostap şi strigă:

— Nu ne trebuie!

— Cum adică, nu vă trebuie? întrebă marele maestru, trecând de la trap la galop.

— Aşa! Cinematograful mut nu mai există. Adresează-te sonorizatorilor.

Amândoi se opriră o clipă, se uitară buimaci unul la celălalt şi o porniră mai departe la fugă, în direcția opusă. După cinci minute, Bender,

fluturând manuscrisul, alerga iarăşi, de data aceasta în compania a doi consultanţi trăpaşi.

— Am un scenariu! le spuse Ostap, răsuflând greu. În acelaşi pas de trap, consultanţii se întoarseră spre Ostap.

— Ce fel de scenariu?

— Sonor.

— Nu ne trebuie, răspunseră consultanţii, sporind viteza. Marele maestru greşi din nou pasul şi începu să galopeze ca să nu rămână de ruşine.

— Cum adică, nu vă trebuie?

— Păi uite aşa, nu ne trebuie. Cinematograful sonor încă nu există.

După o jumătate de oră de trap zelos, Bender înţelese situaţia delicată de la Studioul Cinematografic nr. 1 din Cernomorsk. Situaţia delicată era că cinematograful mut nu mai producea, fiindcă venise era cinematografului sonor, iar cel sonor încă nu funcţiona din pricina unor lipsuri organizatorice legate de lichidarea erei cinematografului mut

În toiul zilei de lucru, când alergătura asistenţilor, consultanţilor, experţilor, administratorilor, regizorilor, aghiotantelor, operatorilor, scenariştilor şi păstrătorilor marelui sigiliu ajunsese la viteza trăpaşului de curse "Krepiş", celebru la vremea lui, se răspândi un zvon că undeva, într-un birou, sade cineva care proiectează de urgenţă cinematograful sonor. Ostap dădu năvală în plină viteză într-un birou mare şi se opri uimit de liniştea ce domnea acolo. La masă şedea, într-o parte, un omuleţ cu o bărbuţă de beduin şi ochelari cu şnur. Aplecat, se sforţa să-şi scoată pantoful din picior.

— Bună ziua, tovarăşe! rosti cu glas tare marele maestru.

Dar omul nostru nu-i răspunse. Îşi scoase pantoful şi începu să scuture nisipul din el.

— Bună ziua! repetă Ostap. Am adus un scenariu.

Omul cu bărbuţă de beduin îşi puse tacticos pantoful în picior şi începu tăcut să-şi lege şireturile. După ce făcu şi treaba aceasta, se întoarse la hârtiile lui şi, închizând un ochi, începu să deseneze nişte litere strâmbe şi mici.

— De ce taci? urlă Bender cu atâta putere, încât telefonul de pe masa cineastului zăngăni.

Abia atunci cineastul înălţă capul, se uită la Ostap şi-i spuse:

— Te rog, vorbeşte mai tare, nu aud.

— Vorbeşte-i prin bilețele, îl sfătui un consultant într-o vestă pestriță, care trecea în goană pe acolo. E surd.

Ostap se aşeză la masă şi scrise pe un petic de hârtie:

"Eşti specialist în cinematograful sonor?"

— Da, răspunse surdul.

"Am adus un scenariu sonor. Se cheamă *Gâtul,* tragedie populară în şase părți", scrise repede Ostap.

Surdul se uită la bilețel cu ochelarii lui de aur şi zise:

— Admirabil! O să te antrenăm imediat în muncă. Avem nevoie de forțe proaspete.

"Sunt bucuros să-mi dau concursul. Care sunt condițiile în ceea ce priveşte avansul? scrise Bender.

— *Gâtul* este tocmai ceea ce ne trebuie! îi răspunse surdul. Stai puțin aici, că vin îndată. Să nu pleci nicăieri. Într-un minut sunt înapoi.

Surdul luă cu el scenariul filmului de lung metraj şi dispăru din odaie.

— O să colaborezi la echipa de film sonor! strigă el, dispărând pe uşă. Mă întorc într-un minut.

Ostap aşteptă un ceas şi jumătate, dar surdul nu se mai întorcea. Abia după ce ieşi pe scară şi se încadra în ritmul general, Ostap află că surdul a plecat de mult cu maşina şi nu se mai întoarce în ziua aceea. Şi că, în general, nu se mai întoarce deoarece a fost mutat pe neaşteptate la Uman, ca să desfăşoare muncă culturală printre cărăuşi. Lucrul cel mai îngrozitor era însă că surdul plecase cu *Gâtul,* scenariul filmului de lung metraj. Marele maestru se desprinse din cercul alergătorilor şi se aşeză pe o bancă, sprijinindu-se de umărul portarului care şedea tot acolo.

— Iată eu, de pildă! zise deodată portarul, continuându-şi pesemne un gând care îl frământa de mult. Ajutorul de regizor Terentiev mi-a spus să-mi las barbă. Ai să joci, mi-a zis, rolul lui Nabucodonosor sau al lui Baltazar, într-un film care nu mai ştiu cum îi spune. Şi mi-am lăsat, după cum vezi, un bărboi de patriarh! Vorba e, ce mai fac acum cu barba asta? Ajutorul de regizor zice că n-o să mai existe un film mut, iar că în cel sonor eu nu pot să joc că n-am o voce plăcută. Şi stau aşa cu barba ca un țap, ptiu, fir-ar al dracului! S-o rad, mi-e milă, s-o port, mi-e ruşine. Şi uite aşa, păcatele mele, mă chinuiesc.

— Dar la voi nu se fac filme? întrebă Bender revenindu-şi treptat în fire.

— Ce să facă? răspunse demn portarul barbă-cot. Anul trecut s-a turnat un film mut din viața romanilor şi nici până astăzi încă nu s-au terminat procesele cu matrapazlâcurile.

— Dar de ce aleargă toți ăştia? se interesă marele maestru, arătând spre scară.

— Ei, nu chiar toți aleargă, îi spuse portarul. Tovarăşul Suprugov nu aleargă. E om serios. Mă şi gândesc, de altfel, să mă duc la el să văd cum o să mi se plătească pentru barbă: pe stat sau cu dispoziție de plată separată...

Auzind cuvintele "dispoziție de plată", Ostap se duse la Suprugov. Portarul nu mințise. Într-adevăr, Suprugov nu alerga de la un etaj la altul, nu purta beretă de vânător alpin şi nici măcar pantaloni de golf de import. Îți făcea plăcere să-ți odihneşti privirile asupra persoanei sale.

H primi pe marele maestru extrem de rece.

— Sunt ocupat, spuse el cu o voce ca de păun. Pot să-ți acord numai două minute.

— E absolut suficient, începu Ostap. Scenariul meu, *Gâtul*...

— Mai scurt, zise Suprugov.

— Scenariul *Gâtul*...

— Spune clar, ce vrei?

— *Gâtul*...

— Mai scurt. Cât ți se cuvine?

— Un surd mi-a...

— Tovarăşe! Dacă n-ai să-mi spui imediat cât ți se cuvine, am să te poftesc afară. N-am timp.

— Nouă sute de ruble, murmură marele maestru.

— Trei sute! i-o reteză categoric Suprugov. Încasează-i şi pleacă. Şi să ții seamă că mi-ai răpit în plus un minut şi jumătate.

Cu un scris lăbărțat, Suprugov întocmi un bilețel către contabilitate, îl dădu lui Ostap şi se repezi la telefon.

Ieşind de la contabilitate şi băgând banii în buzunar, Ostap spuse:

— Nabucodonosor are dreptate. Un singur om serios există în această instituție, şi acela e Suprugov.

Între timp, alergătura pe scări, învârtitul în cerc, țipetele ascuțite şi gâfâitul de la Studioul Cinematografic nr. 1 din Cernomorsk atinseră limita maximă. Aghiotantele rânjeau, arătându-şi dinții. Nişte ajutori de regizori duceau un țap negru, entuziasmați cât e de fotogenic. Consultanții, experții şi păstrătorii sigiliului se izbeau unul de altul şi râdeau răguşit. Trecu în

goană o curieră cu un pămătuf. Marele maestru avu chiar, la un moment dat, impresia că unul dintre asistenții-aspiranți cu pantaloni albaştri se ridicase în zbor deasupra mulțimii şi, ocolind candelabrul, se instalase pe o cornişă.

În acelaşi moment se auzi bătaia ceasului din hol.

"Bang!" bătu orologiul.

Studioul de sticlă fu instantaneu zguduit de un vuiet general. Asistenții, consilierii, experții, monteurii se rostogoleau în valuri pe scări. La uşă se îngrămădi o mare de capete.

"Bang! Bang!" bătea ceasul.

Şi cu fiecare bătaie, din colț în colț se făcea linişte. Dispărură păstrătorii marelui sigiliu, responsabilii cu virgulele, administratorii şi aghiotantele. Curiera fu zărită pentru ultima dată.

"Bang!" bătu ceasul pentru a patra oară.

În studio nu mai rămase nimeni. Numai la uşă, agățat cu buzunarul de la haină de clanța de alamă, se zbătea, schelălăia jalnic şi scormonea cu copitele pardoseala de marmură un asistent-aspirant în pantaloni albaştri.

Ziua de lucru se terminase.

Dinspre aşezarea de pescari de pe țărm se auzi cântatul unui cocoş.

Când casa "Antilopei" se completă cu banii luați de la studioul cinematografic, prestigiul comandorului, care pălise puțin după fuga lui Koreiko, crescu iar. Panikovski căpătă o mică sumă pentru chefir şi făgăduiala de a primi nişte dinți de aur. Lui Balaganov, Ostap îi cumpără o haină şi, ca anexă la ea, un portofel de piele care scârțâia ca o şa. Deşi portofelul era gol, Şura îl scotea de nenumărate ori şi se uita înăuntru. Kozlevici primi cincizeci de ruble ca să-şi cumpere benzină.

Membrii echipajului "Antilopei" duceau o viață pură, morală, aproape rustică. Îl ajutau pe responsabilul hanului să facă ordine şi se puseră la curent cu prețurile la orz şi la smântână. Panikovski şedea uneori în curte, deschidea preocupat gura primului cal care îi ieşea în cale, îl căuta la dinți şi murmura: "Bun armăsar", deşi avea în fața lui o iapă.

Numai comandorul dispărea zile întregi, iar când venea la han era vesel şi distrat. Se aşeza lângă prietenii săi care beau ceai în geamlâcul ca un grajd de murdar, punea picior peste picior şi spunea cu dulce glas:

— E oare, într-adevăr, minunată viața, Panikovski, sau numai mi se pare mie?

— Pe unde arzi gazul? îl întreba gelos violatorul de convenții.

— Bătrâne! Fata asta nu-i de dumneata, îi răspundea Ostap.

Balaganov râdea complice şi-şi contempla portofelul cel nou, iar Kozlevici zâmbea cu înţeles pe sub mustaţa-i de controlor, nedestăinuind nimănui că nu o dată îi plimbase pe şoseaua de pe litoral pe comandor şi pe Zosia.

Vremea favoriza dragostea. Vestele de pichet ziceau că un august ca ăsta n-a mai fost de pe timpul când oraşul era port liber. Noaptea desfăşura un cer curat telescopic, iar ziua arunca spre oraş valurile răcoritoare ale mării. Portarii făceau la poarta lor negoţ cu pepeni verzi, dungaţi, de mânăstire, iar cetăţenii, ducându-i la ureche şi apăsând cu podul palmelor, se străduiau din răsputeri să audă pârâitul mult aşteptat Seara, de pe terenurile de sport, fotbaliştii se întorceau transpiraţi şi fericiţi. În urma lor alergau, stârnind praful, copiii care arătau cu un deget pe câte un celebru portar sau îl luau chiar pe umeri şi-l purtau pe sus, cu respect.

Într-o seară, comandorul preveni echipajul "Antilopei" că a doua zi urmează să se organizeze o mare plimbare distractivă în afara oraşului, la care se vor împărţi şi daruri.

— Întrucât matineul nostru pentru copii va fi onorat şi de prezenţa unei fete, spuse Ostap cu schepsis, aş ruga pe domnii teterişti să se spele pe faţă, să se dichisească niţeluş şi, mai ales, să nu folosească în timpul plimbării expresii grosolane.

Panikovski fu foarte emoţionat, îi ceru comandantului trei ruble, dădu fuga la baia de aburi şi apoi, toată noaptea, îşi curăţă hainele ca un soldat înainte de paradă. Se sculă înaintea tuturor şi tot îi dădea ghes lui Kozlevici să se grăbească. Membrii echipajului se uitau la Panikovski uimiţi. Era perfect ras şi pudrat, şi semăna cu un comper în retragere. Mereu îşi îndrepta haina şi învârtea gâtul strâns într-un guler *ă la* Oscar Wilde.

În tot cursul plimbării, Panikovski avu o ţinută foarte demnă. Când fu prezentat Zosiei, îşi încovoie elegant spinarea, dar se ruşină în aşa hal, că până şi pudra-i de pe obraji se roşi. Stând în automobil, îşi ascundea mereu piciorul stâng, ca să nu i se vadă gheata ruptă din care îi ieşea afară degetul mare. Zosia purta o rochie albă, tivită cu roşu. Membrii echipajului "Antilopei" îi plăcură foarte mult. O amuza butucănosul Şura Balaganov care tot drumul se pieptăna şi din când în când îşi curăţa nasul cu degetul, după care scotea regulat batista şi melancolic îşi făcea vânt cu ea. Adam Kazimirovici o învăţă să conducă "Antilopa", fapt care îi atrase toată simpatia ei. O cam stingherea puţin Panikovski. Ea credea că nu stă de

vorbă cu dânsa din mândrie. Dar cel mai des i se oprea privirea pe chipul de efigie al comandorului.

Când soarele se duse să se culce, Ostap împărți darurile făgăduite. Kozlevici căpătă un breloc reprezentând o busolă care se potrivea foarte bine cu ceasornicul lui gros de argint. Balaganov primi volumaşul *Ceteț-Declamator* cu scoarțe de pergamoid, iar Panikovski — o cravată roz cu floricele albastre.

— Iar acum, dragi prieteni, spuse Bender când "Antilopa" se întoarse în oraş, Zosia Viktorovna şi cu mine ne mai plimbăm puțin, iar voi duceți-vă la han, căci e timpul să faceți nani.

Tot hanul adormise, Balaganov şi Kozlevici trăgeau la aghioase pe bază de arpegii majore; numai Panikovski, cu cravata nouă la gât, umbla printre căruțe, frângându-şi mâinile cu o durere mută.

— Ce femeie! şoptea el. O iubesc ca pe fiica mea!

Ostap şedea cu Zosia pe treptele Muzeului de Antichități. În piața pavată cu lavă, tinerii se plimbau, spunându-şi vorbe drăguțe şi râzând. În spatele unui şir de platani se zăreau, luminate, ferestrele Clubului Internațional al Marinarilor. Marinari străini, cu berete moi pe cap, se plimbau în grupuri de câte doi sau trei, spunându-şi unul altuia impresiile în fraze scurte, care, din păcate, nu se puteau înțelege.

— De ce-ți sunt dragă? întreba Zosia, atingând mâna lui Ostap.

— Fiindcă eşti gingaşă şi fermecătoare, răspunse comandorul. Şi mai bună decât toate fetele din lume.

Rămaseră multă vreme tăcuți, la umbra neagră a coloanelor muzeului, gândindu-se la mica lor fericire. Era cald şi întuneric, ca între două palme lipite.

— Ții minte că ți-am vorbit de Koreiko? spuse deodată Zosia. Acela care m-a cerut în căsătorie.

— Da, răspunse Ostap distrat.

— Tare caraghios mai e, urmă Zosia. Ții minte că ți-am povestit cum a plecat pe neaşteptate?

— Da, zise Ostap mai atent, e un mare caraghios!

— Închipuie-ți, am primit astăzi de la el o scrisoare foarte amuzantă...

— Cum? exclamă îndrăgostitul, ridicându-se în picioare.

— Eşti gelos? îl întrebă şireata Zosia.

— M-m, puțin. Şi ce-ți scrie tipul ăsta josnic?

— Nu-i deloc josnic. E pur şi simplu un om nenorocit şi sărac. Stai jos, Ostap. De ce te-ai sculat în picioare? Zău, nu-l iubesc deloc. Mă roagă să vin la el.

— Unde, unde să vii? țipă Ostap. Unde e acum?

— Nu, nu-ți spun. Eşti gelos. Ai fi în stare să-l şi omori.

— Se poate, Zosia, să spui una ca asta? făcu prudent comandorul. Sunt numai curios să aflu cum se descurcă oamenii.

— O, e foarte departe! Scrie că a găsit o slujbă foarte convenabilă, că pe aici avea leafă mică. Lucrează acum la construcția Magistralei Ferate de Răsărit.

— În ce loc?

— Pe cuvântul meu că un om atât de curios n-am mai văzut! Nu se poate să fii asemenea lui Othello!

— Zău, Zosia, mă faci să rid. Semăn eu oare cu maurul acela bătrân şi prost? Pur şi simplu, aş vrea şi eu să ştiu în ce punct de cale ferată îşi fac unii oameni drum în viață.

— Dacă vrei, îți spun. Lucrează ca normator în Orăşelul de Montaj al Şinelor din Nord, răspunse blajina fată. Dar îi zice numai orăşel: în realitate, e un tren. Alexandr Ivanovici mi-a descris foarte interesant toate astea. Trenul acesta aşează şinele. Mă înțelegi? Şi apoi, înaintează pe ele. Iar dinspre sud vine înaintând, spre nord, alt orăşel. La fel. În curând se vor întâlni. Şi atunci va avea loc solemnitatea. Şi gândeşte-te că toate astea, scrie el, se petrec în pustiu, printre cămile... Aşa-i că e interesant?

— Teribil de interesant, exclamă marele maestru nemaigăsindu-şi loc printre coloane. Ştii, Zosia, că trebuie să mergem. E târziu. Şi e frig. Şi, în general, hai să mergem!

O ajută pe Zosia să se ridice de pe trepte, coborâră în piață şi aici se opri nehotărât.

— Nu mă conduci acasă? întrebă alarmată fata.

— Ce anume? replică Ostap. A, acasă? Da, dar vezi că...

— Bine, i-o tăie Zosia pe un ton sec. La revedere. Şi să nu mai vii pe la mine. M-ai auzit?

Dar marele maestru nu mai auzea demult nimic. Abia când ajunse într-un suflet la colțul următor, se opri şi murmură:

— Gingaşă şi fermecătoare!

Apoi se întoarse şi alergă înapoi, după iubita lui. Alergă vreo două minute pe sub copacii învăluiți în întunericul nopții, se opri iar, îşi scoase

chipiul de căpitan şi se învârti locului.

— Nu, asta nu-i Rio de Janeiro! zise el în cele din urmă.

Făcu alți doi paşi, şovăi la al treilea, se opri iar, îşi puse chipiul pe cap şi, fără să se mai gândească la nimic, se îndreptă grăbit spre han.

Chiar în aceeaşi noapte, "Antilopa" ieşi pe poarta hanului cu farurile ei palide aprinse. Buimac de somn, Kozlevici abia putea învârti volanul. Balaganov dormea în maşină unde ațipise încă pe când se făceau în pripă pregătirile de drum. Panikovski, pe fața căruia se mai vedeau urmele pudrei de la petrecere, se uita trist în jur, tremurând de frigul nopții.

— Carnavalul s-a sfârşit! strigă comandorul, când "Antilopa" trecea duduind pe sub un pod de cale ferată. Încep zilele grele de muncă.

Şi în timpul acesta, în camera bătrânului autor de rebusuri, fata gingaşă şi fermecătoare uda cu lacrimi amare buchetul de trandafiri ofiliți.

CAPITOLUL XXV TREI DRUMURI

"Antilopa" nu se simțea bine. Se oprea chiar la urcuşurile uşoare şi luneca apatică înapoi. În motor se auzeau zgomote străine şi un horcăit de parcă sub capota galbenă a automobilului ar fi fost cineva strâns de gât. Maşina era supraîncărcată. În afară de echipaj, ducea rezerve mari de carburanți. În bidoanele şi sticlele care umpleau cel mai mic locşor, gâlgâia benzina. Kozlevici clătina din cap, apăsa cu furie pe accelerator şi se uita melancolic la Ostap.

— Adam, spunea comandorul, dumneata eşti tatăl nostru, noi suntem copiii dumitale. Direcția spre răsărit! Avem un minunat instrument de navigație: busola-breloc. Nu greşi drumul.

"Antilopa" mergea de trei zile, dar în afară de Ostap nimeni nu ştia exact ținta finală a noii călătorii. Panikovski se uita necăjit la câmpiile cu porumb şi bombănea fricos:

— De ce suntem iar pe drum? Ce rost au toate astea? Era aşa de bine la Cernomorsk!

Şi, amintindu-şi de femeia la care îi rămăsese inima, ofta din greu. În afară de aceasta, îi era foame şi mâncare nu aveau: banii se terminaseră.

— Înainte! răspunse Ostap. Nu te mai văita, bătrâne. Te aşteaptă nişte maxilare de aur, o văduvioară dolofană şi un bazin întreg de chefir. Lui Balaganov îi voi cumpăra un costumaş de marinar şi îl voi înscrie la şcoala primară, să învețe să citească şi să scrie, ceea ce-i absolut necesar la vârsta lui. Iar Kozlevici, credinciosul nostru Adam, va primi o maşină nouă. Ce

maşină vrei, Adam Kazimirovici? Un Studebacker? Un Lincoln? Un Royce? O Hispano-Suiza?

— O Isotta-Fraschini, răspunse Kozlevici, roşindu-se la faţă.

— Bine. O vei căpăta. Ea se va numi "Antilopa a II-a" sau "Fiica Antilopei", după cum vei dori. Iar acum, nu trebuie să ne pierdem curajul. De alimente o să am eu grijă. E adevărat că valijoara mea a ars, dar îmi rămân ideile, care nu ard. Dacă ne va merge rău de tot, ne vom opri în vreun orăşel fericit şi vom organiza acolo o luptă de tauri, ca la Sevilla. Panikovski va fi pica-dor. Acest lucru va stârni un interes nesănătos în rândurile publicului şi, prin urmare, ne va aduce încasări uriaşe.

Maşina înainta pe o şosea lată cu urme de pinteni de tractoare. Deodată, şoferul frână.

— Încotro o luăm? întrebă el. Aici se deschid trei drumuri.

Pasagerii coborâră din maşină şi făcură câţiva paşi ca să-şi dezmorţească picioarele slăbite. La răspântie, se afla un stâlp de piatră aplecat într-o parte pe care şedea o cioară grasă. Soarele turtit apunea în spatele porumbului pletos. Umbra îngustă a lui Balaganov se pierdea în zare. Pământul începuse să se acopere de culori întunecate şi o stea, nerăbdătoare, vestea din timp venirea nopţii.

Trei drumuri se desfăşurau în faţa echipajului "Antilopei": unul asfaltat, unul pietruit, şi unul de ţară. Asfaltul mai era încă galben de razele soarelui, când deasupra şoselei pietruite se înălţa un abur albăstrui, iar drumul de ţară se întunecase de tot şi se pierdea în câmp, nu departe, după stâlp. Ostap strigă la cioară, care se sperie grozav dar nu-şi luă zborul, se plimbă cam îngândurat la răspântie, şi spuse:

— Declar deschisă conferinţa vitejilor din poveste! Sunt prezenţi: Ilia Muromeţ — Ostap Bender; Dobrînea Nikitici —Balaganov şi Alioşa Popovici — Mihail Panikovski pe care-l respectăm cu toţii.

Profitând de haltă, Kozlevici se băgase în patru labe sub "Antilopă", cu o cheie franceză în mână, şi de aceea nu fu trecut printre viteji.

— Dragă Dobrînea, începu Ostap, aşează-te, te rog, în dreapta! Musiu Popovici, ocupă-ţi locul în stânga! Puneţi-vă palmele streaşină la ochi şi uitaţi-vă înainte.

— Ce-s glumele astea? se revoltă Alioşa Popovici. Mi-e foame. Hai să mergem mai repede undeva!

— Ruşine, Alioşenka, zise Ostap, aşează-te aici, cum se cuvine unui viteaz din timpurile străvechi, şi chibzuieşte. Uită-te cum se poartă

Dobrînea. Dacă l-ai lua de model, ai putea să scrii o bâlină. Aşadar, viteji din poveste, pe ce drum o apucăm? Pe care din ele zac aruncați banii de care avem nevoie pentru cheltuielile curente? Ştiu, Kozlevici ar porni-o pe drumul asfaltat: şoferilor le plac drumurile bune. Dar Adam e un om cinstit şi se descurcă prost în viață. Vitejii nu au nevoie de asfalt. El duce, probabil, spre un gigant producător de grâne. Ne vom pierde acolo în zgomotul maşinilor. Ne va strivi vreun caterpilar sau vreo combină. Să mori călcat de combină e un lucru plicticos. Nu, vitejilor, n-o vom lua pe şoseaua asfaltată. Să trecem acum la cea pietruită. Desigur că Kozlevici n-ar refuza-o nici pe aceasta. Dar, credeți-l pe Ilia Muromeț: nici şoseaua pietruită nu ne convine. N-au decât să ne acuze alții că suntem înapoiați, dar noi nu vom merge nici pe acest drum. Presimt că ne vom întâlni pe el cu colhoznici lipsiți de tact şi cu alți cetățeni model. În afară de aceasta, lor nu le arde de noi. Pe terenurile lor colectivizate umblă acum numeroase brigăzi literare şi muzicale care strâng material pentru poeme agronomice şi cantate despre zarzavat. Ne rămâne deci drumul de țară, cetățeni viteji din poveste! Iată-l —străvechiul drum din basme, pe care va porni "Antilopa". Aici se simte duhul rusesc! Aici miroase a Rusia! Aici mai zboară încă pasărea măiastră şi aici, unor oameni cu meseria noastră, poate să le pice câte o pană de aur. Aici mai şade încă pe cuferele sale chiaburul Kaşcei, care se socotea nemuritor şi care acum s-a convins cu groază că i se apropie sfârşitul. Or nouă, viteji, de la unul ca el mai poate să ne pice ceva, mai ales dacă vom apărea în fața lui în chip de călugări rătăcitori. Din punctul de vedere al tehnicii rutiere, acest drum de basm este oribil, dar pentru noi nu există alt drum. Adam! Pornim!

Kozlevici îndreptă trist maşina pe drumul de țară, unde a început imediat să descrie opturi, să se aplece pe o parte şi să-i arunce pe pasageri în sus. Membrii echipajului se țineau unul de altul, înjurau printre dinți şi se ciocneau cu genunchii de bidoanele tari.

— Vreau să mănânc! gemea Panikovski. Vreau o gâscă! De ce-am plecat din Cernomorsk?

Maşina gâfâia, căutând să se smulgă dintr-un hârtop adânc ca să intre din nou în alt hârtop.

— Țin-te bine, Adam! strigă Bender. Rezistă cu orice preț! Să ne ducă numai "Antilopa" până la calea ferată de răsărit şi-o vom răsplăti cu cauciucuri de aur cu spade şi panglici!

Kozlevici nu-l asculta. Din pricina hopurilor îngrozitoare, volanul îi scăpa din mâini.

Panikovski continua să sufere.

— Bender, horcăi el deodată, doar ştii cât de mult te respect, dar dumneata nu pricepi nimic. Dumneata nu ştii ce înseamnă o gâscă. Ah, cât îmi place pasărea asta! E o pasăre minunată, grasă, pe cuvânt de onoare. O gâscă! Bender! Of, o aripioară! Gâtul ei! Pulpa! Ştii, Bender, cum prind eu gâsca? O omor ca un toreador, dintr-o singură lovitură. E o adevărată operă să vezi cum vânez eu gâsca! *Carmen!...*

— Ştim! răspunse comandorul. Am văzut la Arbatov. A doua oară nu te sfătuiesc s-o mai faci.

Panikovski tăcu, dar după un minut, când la o nouă hurducătură fu aruncat peste Bender, se auzi din nou şoapta lui de om cuprins de friguri:

— Bender! S-o vezi! Se plimbă pe drum. Se plimbă, iar eu stau şi mă prefac că nu mă interesează. Ea se apropie. Acuşi o să înceapă să sâsâie. Aceste păsări cred că sunt mai tari decât toată lumea şi asta-i partea lor slabă. Bender! Asta-i partea lor slabă!...

Acum, violatorul convenției aproape că nu mai vorbea, ci cânta:

— Ea vine spre mine şi sâsâie ca un patefon. Dar eu nu sunt un fricos, Bender. Altul, în locul meu, ar fugi, eu însă stau pe loc şi o aştept. Iat-o că se apropie şi întinde gâtul, gâtul ei alb de gâscă cu cioc galben. Vrea să mă muşte. Bagă de seamă, Bender, superioritatea morală e de partea mea. Nu o atac eu pe ea, ci ea pe mine. Şi, fiind în legitimă apărare, o înşf...

Dar Panikovski nu apucă să-şi termine discursul. Se auzi un trosnet îngrozitor şi, într-o secundă, membrii echipajului .Antilopei" se pomeniră în drum, în cele mai variate poziții. Picioarele lui Balaganov ieşeau dintr-un şanț. Pe burta marelui maestru trona un bidon cu benzină. Panikovski gemea cu piciorul prins uşor sub un arc. Kozlevici se ridică în picioare şi făcu câțiva paşi, clătinându-se.

"Antilopa" nu mai exista Pe drum zăcea un morman inform de resturi: pistoane, perne, arcuri. Măruntaiele de alamă luceau în lumina lunii. Caroseria, care se desfăcuse, lunecase în şanț şi zăcea alături de Balaganov, ce-şi revenise tocmai în fire. Un lanț alunecase într-o groapă, ca un şarpe. În linştea ce se aşternuse, se auzi un zăngănit uşor şi de pe un dâmb veni rostogolindu-se o roată, aruncată departe de explozie. Roata descrise un cerc şi ateriză încet la picioarele lui Kozlevici.

Abia atunci şoferul îşi dădu seama că totul s-a sfârşit. "Antilopa" îşi încheiase viaţa. Adam Kazimirovici se aşeză pe jos şi-şi cuprinse capul în mâini. După câteva minute, comandorul îi puse mâna pe umăr şi-i spuse cu glasul schimbat:

— Adam, trebuie să pornim.

Kozlevici se sculă în picioare, dar imediat se lăsă iar jos.

— Trebuie s-o pornim, repetă Ostap. "Antilopa" a fost o maşină credincioasă, dar mai există în lume multe maşini. În curând vei putea s-o alegi pe care-o vei vrea. Trebuie să mergem, să ne grăbim. Trebuie să dormim undeva peste noapte, să ne procurăm bani pentru bilete. Avem un drum lung de făcut. Să mergem, să mergem, Kozlevici! Viaţa e minunată, în ciuda tuturor lipsurilor. Unde e Panikovski? Unde e acest hoţ de gâşte? Şura! Sprijină-l pe Adam!

Kozlevici fu ridicat de subsuori. Se simţea ca un cavalerist din neglijenţa căruia se prăpădise un cal. I se părea, acum, că toţi pietonii vor râde de el.

Cu dispariţia "Antilopei", viaţa deveni dintr-o dată mai grea. Fură nevoiţi să-şi petreacă noaptea în câmp.

Ostap, furios, adormi imediat, Balaganov şi Kozlevici adormiră şi ei, numai Panikovski rămase toată noaptea treaz lângă foc şi tremură.

Membrii echipajului se sculară în zori, dar nu izbutiră să ajungă în satul cel mai apropiat decât abia pe la ora patru după-amiază. În tot timpul dramului, Panikovski se târâise în urma coloanei. Şchiopăta. De foame, ochii îi sclipeau ca la pisică şi se tânguia fără încetare împotriva soartei şi a comandorului.

Ajunşi în sat, Ostap porunci restului echipajului să-l aştepte pe Uliţa nr. 3 şi să nu se mişte de acolo, iar el se duse în Uliţa nr. l, la Sovietul sătesc. Se întoarse de acolo destul de repede.

— Totul s-a aranjat, spuse el cu o voce mai veselă. Acuşi vom fi încartiruiţi şi ni se va da de mâncare. După masă ne vom culca în fân. Ţineţi minte: lapte şi fin? Iar seara o să dăm un spectacol. L-am şi vândut pe cincisprezece ruble. Banii i-am încasat. Şura! Dumneata va trebui să declami ceva din cărticica pe care ţi-am dăruit-o, eu am să fac scamatorii atee cu cărţi de joc, iar Panikovski... Unde-i Panikovski? Unde s-a ascuns?

— A fost chiar acum aici, zise Kozlevici.

Dar în clipa aceea, de după gardul lângă care stăteau membrii echipajului, se auzi un gâgâit de gâscă şi ţipetele ascuţite ale unei femei.

Nişte pene albe zburară prin văzduh şi Panikovski se năpusti în uliță. Se vede că mâna îl trădase pe toreador şi, în legitima lui apărare, îi dăduse păsării o lovitură greşită. În urma toreadorului nostru fugea stăpâna gâştii, amenințându-l cu un retevei.

— O stârpitură, o netrebnică! țipa Panikovski, fugind spre marginea satului.

— Ce porcărie! exclamă Ostap, fără să-şi ascundă mânia. Ticălosul ăsta ne-a stricat tot spectacolul. Să fugim până nu ni se iau înapoi cele cincisprezece rable.

Între timp, țăranca furioasă îl ajunse pe Panikovski şi, cu toată furia, îl croi cu reteveiul pe spinare. Violatorul de convenții căzu jos, dar repede se ridică şi o luă la sănătoasa cu o iuțeală neobişnuită. Femeia, după ce-şi vărsă năduful, se întoarse bucuroasă înapoi. Trecând pe lângă ceilalți membri ai echipajului, îi amenință şi pe ei cu reteveiul.

— Acum cariera noastră artistică s-a terminat, spuse Ostap, ieşind în pas alergător din sat. Masa, odihna, toate s-au dus dracului.

Dădură peste Panikovski abia după vreo trei kilometri. Zăcea în şanțul de lângă drum şi se tânguia cu glas tare. De oboseală, frică şi durere, pălise şi îi dispăruseră de pe față numeroasele pete de roşeață bătrânească. Arăta atât de lamentabil, încât comandorul amână pedeapsa pe care avusese de gând să i-o aplice.

— L-au atins pe Alioşa Popovici pe spinarea-i voinicească! spuse Ostap, trecând pe lângă el.

Cu toții se uitară la Panikovski cu dezgust. Şi el începu iar să se târască în coada coloanei, gemând şi bombănind:

— Aşteptați-mă, nu vă grăbiți. Sunt bătrân, sunt bolnav, mi-e rău!... Gâsca! Ce pulpă! Ce gât! Stârpituri, netrebnici ce sunteți!...

Dar ceilalți membri ai echipajului se obişnuiseră atât de mult cu tânguielile bătrânului, încât nu-i mai dădeau nici o atenție. Foamea îi grăbea. Niciodată până atunci nu se aflaseră într-o stare atât de mizerabilă. Drumul nu mai avea sfârşit, iar Panikovski rămânea tot mai mult în urmă. Camarazii săi ajunseră într-o vale îngustă, galbenă şi el mai era încă pe creasta dealului, profilându-se pe cerul verzui al amurgului.

— Bătrânul a devenit insuportabil, spuse Bender, care nu mai putea de foame. Va trebui să-l concediem. Du-te, Şura, şi adu-l aici pe prefăcutul ăla!

Balaganov plecă nemulțumit să execute ordinul. În timp ce urca grăbit dealul, silueta lui Panikovski dispăru.

— S-a întâmplat ceva, zise Kozlevici după oarecare vreme, uitându-se la coama dealului de pe care Balaganov făcea semne cu brațele, ca un semafor.

Şoferul şi comandorul urcară la rândul lor dealul.

Violatorul de convenții zăcea în mijlocul drumului, nemişcat ca o păpuşă. Panglica roză a cravatei îi stătea pieziş pe piept. Un braț îi era răsucit sub spate. Ochii-i priveau obraznici spre cer. Panikovski murise.

— Paralizie a inimii, zise Ostap, ca să spună ceva. Se poate constata şi fără stetoscop. Bietul bătrân!

Şi întoarse capul. Balaganov, dimpotrivă, nu-şi putea lua ochii de la mort. Deodată, se schimonosi la față şi rosti cu greutate:

— Şi eu, care l-am bătut din cauza greutăților. Şi m-am mai luat la harță cu el şi înainte.

Kozlevici îşi aminti de răposata "Antilopă", se uită cu groază la Panikovski şi începu să îngâne o rugăciune latinească.

— Lasă-te de astea, Adam! spuse marele maestru. Ştiu tot ce ai de gând să spui. După psalmi vei zice: "Domnul a dat, Domnul a luat", apoi: "Cu toții suntem fiii Domnului", pe urmă altceva, tot atât de lipsit de sens, ca, de pildă: " Acum lui îi e mai bine decât nouă". Dar toate astea nu servesc la nimic, Adam Kazimirovici. Avem o datorie simplă: să-l îngropăm.

Se făcuse întuneric de-a binelea, când violatorul de convenții fu coborât în lăcaşul său de veci.

Era un mormânt natural, săpat de ploi la temelia unei lespezi de piatră, aşezată perpendicular pe pământ. Această lespede se afla pesemne de mult la marginea drumului. Poate că o dată şi o dată purtase inscripția: "Domeniul moşierului Ghiorghi Afanasievici Volk-Lisițki, maior în retragere", sau poate fusese doar un însemn de hat de pe vremea lui Potemkin. De altfel, asta nu avea nici o importanță. Panikovski fu băgat în groapă, apoi cu nişte bețe adânciră groapa şi-l acoperiră cu pământ, pe urmă se proptiră cu umerii în lespedea şubrezită de vreme şi o împinseră deasupra.

Acum mormântul era gata. La lumina unor chibrituri, marele maestru scrise cu o bucată de cărămidă, pe lespede, epitaful:

Aici zace:

MIHAIL SAMUELEVICI PANIKOVSKI,
OM FĂRĂ BULETIN DE IDENTITATE

Ostap îşi scoase apoi chipiul de căpitan şi cuvântă astfel:

— Am fost adesea nedrept cu răposatul. Dar a fost oare răposatul un om moral? Nu, n-a fost un om moral. Era un fost orb, un impostor şi un hoţ de gâşte. Şi-a folosit toate forţele ca să trăiască pe spinarea societăţii. Dar societatea nu voia ca el să trăiască pe spinarea ei. Mihail Samuelevici n-a putut îndura această contradicţie în concepţii, fiindcă era iute din fire. Şi de aceea a murit. Asta-i tot!

Kozlevici şi Balaganov rămaseră nemulţumiţi de discursul funebru al lui Ostap. Socoteau că ar fi fost mai nimerit ca marele maestru să fi vorbit despre binefacerile aduse de răposat societăţii, despre ajutorul pe care l-a dat săracilor, despre sufletul lui simţitor, despre dragostea lui pentru copii, precum şi despre tot ce se atribuie oricărui defunct. Balaganov se apropie chiar de mormânt ca să spună el însuşi toate astea, dar comandorul îşi pusese chipiul şi se îndepărtă cu paşi repezi.

Când resturile armatei de pe "Antilopa", după ce străbătură valea, trecură pe alt deal, în faţa lor apăru o mică gară de cale ferată.

— Iată şi civilizaţia, zise Ostap. Poate că aici s-o găsi un bufet, ceva de mâncare. O să dormim pe bănci şi dimineaţă vom pomi spre răsărit. Ce părere aveţi?

Şoferul şi mecanicul de bord tăceau.

— De ce tăceţi ca nişte miri?

— Ştii, Bender, spuse în sfârşit Balaganov. Eu nu merg mai departe. Să nu te superi, te rog, dar nu mai cred în reuşită. Nici nu ştiu unde mergem. O să pierim cu toţii. Nu. Eu rămân.

— Şi eu am vrut să-ţi spun acelaşi lucru, îl susţinu Kozlevici.

— Cum vreţi, răspunse Ostap pe un ton deodată rece.

În gară nu exista nici un bufet. Ardea o lampă cu gaz. În sala de aşteptare moţăiau, pe nişte saci, două femei de la ţară. Tot personalul gării umbla pe peronul de scânduri, scrutând cu nelinişte, dincolo de semafor, întunericul premergător zorilor.

— Ce tren trebuie să vină? întrebă Ostap.

— Un tren special, răspunse nervos şeful gării, îndreptându-şi chipiul roşu cu galoane de argint. A fost oprit două minute. Halta nu mi-a dat linie liberă.

Se auzi un vuiet, stanele începură să tremure, apărură nişte ochişori de lup şi un tren scurt şi scânteind de lumini intră în plină viteză în gara. Ferestrele late ale vagoanelor de clasa I, se opriră chiar sub ochii echipajului "Antilopei", după ce îi fură trecute pe sub nas buchetele de flori

şi sticlele de vin din vagonul restaurant; însoțitorii cu felinare în mână săriră jos din mers şi peronul se umplu deodată de vorbărie veselă, în ruseşte şi în limbi străine. De-a lungul vagoanelor atârnau ghirlande de brad şi lozinci: "Cinste eroilor constructori ai Magistralei Ferate de Răsărit!"

Trenul special cu oaspeți mergea la inaugurarea noii căi ferate.

Marele maestru dispăru. După o jumătate de minut apăru din nou şi spuse în şoaptă:

— Plec! Cum plec, nu ştiu. Nu ştiu, dar plec! Vreți să veniți cu mine? Vă întreb pentru ultima oară.

— Nu, spuse Balaganov.

— Nu plec, zise Kozlevici. Nu mai pot.

— Şi ce-o să faceți?

— Păi ce să fac? răspunse Şura. Mă fac iar copil al locotenentului Schmidt şi gata.

— Mă gândesc să montez la loc "Antilopa", rosti pe un ton care îți rupea inima Adam Kazimirovici. Mă duc să văd dacă nu pot s-o repar.

Ostap mai vru să spună ceva, dar un şuierat prelung îi închise gura. Îl trase la pieptul său pe Balaganov şi-l mângâie pe spate, se sărută cu Kozlevici, le făcu un semn cu mâna şi alergă spre trenul ale cărui vagoane se şi repeziseră unul într-altul de îndată ce locomotiva se urni. Dar nu ajunse la tren: se întoarse înapoi, băgă în mâna lui Kozlevici cele cincisprezece ruble căpătate pentru spectacolul vândut şi sări pe scara ultimului vagon.

Când se uită îndărăt văzu în pâcla viorie două siluete mici care urcau terasamentul. Balaganov se întorcea în tabăra neliniştită a copiilor locotenentului Schmidt. Kozlevici se îndrepta cu paşi înceți spre rămăşițele "Antilopei".

Partea a treia PERSOANĂ PARTICULARĂ

CAPITOLUL XXVI PASAGER ÎN TRENUL SPECIAL

La rampa asfaltată a gării Reazan din Moscova stătea un tren special care nu avea decât şase vagoane. Vagonul de bagaje, contrar obiceiului, nu cuprindea bagaje, ci rezerve de alimente păstrate la gheață. În afară de aceasta, trenul avea un vagon-restaurant, din care scotea capul un bucătar

îmbrăcat în alb, şi un vagon-salon ministerial. Celelalte trei vagoane erau de călători şi pe canapelele lor acoperite cu huse din pânză dungată urma să se instaleze o delegație de muncitori fruntaşi, precum şi o serie de corespondenți străini şi sovietici.

Trenul se pregătea să plece spre Magistrala de Răsărit, unde trebuia să ajungă la solemnitatea inaugurării liniei.

Călătoria avea să fie lungă. Udarnicii, muncitorii fruntaşi, se urcau în vagoane cu coşuri de voiaj închise cu lacăte mici, negre, ce se legănau pe vergele de fier. Ziariştii sovietici alergau pe peron, bălăbănind în mâini cufăraşe din placaj lăcuit.

Străinii se țineau după hamalii care le transportau valizele groase de piele, cuferele şi cutiile de carton cu etichetele divers colorate ale birourilor de turism şi companiilor de navigație.

Călătorii îşi procuraseră broşurică *Magistrala Ferată de Răsărit,* pe a cărei copertă se vedea o cămilă care miroase o şină. Broşurică se vindea pe peron la un cărucior pentru bagaje. Autorul ei, ziaristul Palamidov, trecuse deja de câteva ori prin fața căruciorului, uitându-se cu ochi scormonitori la cumpărători. El era considerat un cunoscător al noii căi ferate şi pleca într-acolo pentru a treia oară.

Se apropia momentul plecării, dar scena de despărțire nu amintea deloc plecarea unui tren obişnuit de pasageri. Pe peron nu se aflau bătrâne, nimeni nu scotea pe fereastră vreun prunc ca să-l pună să mai arunce o ultimă privire bunicului său. Bineînțeles că nu exista nici bunicul în ai cărui ochi şterşi se reflectă, de obicei, în gară, teama de curenții din tren. Şi, fireşte, nici nu se săruta nimeni. Delegația de muncitori fruntaşi era condusă la gară de un grup de activişti sindicali, care încă nu apucaseră să prelucreze cu sindicaliştii problema săruturilor de despărțire. Corespondenții din Moscova erau conduşi de funcționari din redacție, obişnuiți în asemenea cazuri să se mărginească la strângeri de mână. Pe de altă parte, corespondenții străini, în număr de vreo treizeci, mergeau la inaugurarea căii ferate în garnitură completă, cu neveste şi patefoane, aşa că nu avea cine să-i conducă.

Aşa cum cerea momentul, participanții la expediție vorbeau mai tare ca de obicei, scoteau mereu fără nici un rost carnetele şi admonestau pe cei veniți să-i conducă, reproşându-le că nu pleacă împreună cu ei într-o călătorie atât de interesantă. Cel mai zgomotos era ziaristul Lavuazian, care avea un suflet tânăr, deşi în pletele lui chelia lumina ca luna în junglă.

— Mi-e greață să mă uit la voi! striga el celor veniți să-l conducă. Parcă sunteți voi în stare să înțelegeți ce înseamnă Magistrala de Răsărit?!

Dacă mâinile înflăcăratului Lavuazian n-ar fi fost ocupate cu o maşină de scris mare, vârâtă într-o husă de muşama ca de birjă, poate că ar fi şi bătut pe vreunul din prietenii lui, atât era de aprins şi de îndrăgostit de ale gazetăriei. Voia să trimită de pe acum redacției sale o telegramă fulger, dar nu avea despre ce să scrie.

Uhudşanski, redactorul unui organ sindical, care sosise primul la gară, se plimba de-a lungul trenului, ținând în mână volumul *Ținutul Turkestanului, descriere geografică completă a patriei noastre, carte de căpătâi şi de drum pentru oamenii ruşi* de Semionov-Tian-Şanski, publicată în 1903. Se oprea lângă grupurile celor care plecau şi ale celor veniți să-i conducă şi, cu o notă satirică în glas, spunea:

— Plecați? Hm, da!

Sau:

— Rămâneți? Hm, da!

Şi aşa, din grup în grup, ajunse în capul trenului, privi mult timp cu capul dat pe spate locomotiva şi, în cele din urmă, îi spuse mecanicului:

— Munciți? Hm, da!

Apoi ziaristul Uhudşanski se urcă în compartiment, deschise ultimul număr al organului sindical la care scria şi se apucă să citească propriul său articol cu titlul *Să fie îmbunătățită activitatea comisiilor de prăvălie* şi cu subtitlul *Comisiile se reorganizează insuficient.* Articolul era o dare de seamă asupra unei şedințe şi atitudinea autorului față de evenimentul de care se ocupa ar fi putut fi definită printr-o singură propoziție: "Şedință? Hm, da". Uhudşanski citi până la plecarea trenului.

Unul dintre cei veniți să-i conducă pe cei care plecau, un tip cu un nas roz ca de pluş şi tâmple ca de catifea, rosti o profeție care îi sperie teribil pe toți.

— Cunosc eu călătoriile astea, declară el, am umblat şi eu prin lume. Ştiu perfect ce-o să se-ntâmple. Sunteți aici vreo sută. Veți călători, cu totul, o lună încheiată. Doi dintre voi vor întârzia să se urce în tren şi vor rămâne într-o gară mică, pierdută undeva, fără bani şi fără acte şi vă vor ajunge din urmă abia după o săptămână, flămânzi şi cu hainele zdrențuite. Unuia o să i se fure cu siguranță geamantanul. Poate lui Palamidov, poate lui Lavuazian, poate lui Navroțki. Şi păgubaşul se va văita tot drumul şi va cerşire la vecini pămătuful de ras. Pămătuful îl va restitui nespălat, iar castronaşul îl va

pierde. Bineînţeles că un alt călător va muri şi prietenii răposatului, în loc să se ducă la inaugurarea căii ferate, vor fi nevoiţi să transporte îndărăt la Moscova rămăşiţele pământeşti ale scumpului dispărut. E foarte plicticos şi nesuferit să transporţi nişte rămăşiţe pământeşti. În afară de asta, pe drum o să înceapă certuri, încăierări. Vă rog să mă credeţi! Cineva, poate tot Palamidov sau Uhudşanski, va comite o faptă antisocială. Voi vă veţi pierde nu ştiu câtă vreme judecându-l plictisiţi, iar el se va apăra cu "oh" şi "vai". Cunosc toate astea. Plecaţi acum cu pălării şi şepci, şi vă veţi întoarce cu tichii brodate. Care va fi mai prost, va cumpăra echipamentul întreg al unui evreu din Buhara: căciulă de catifea garnisită cu blană de şacal şi o plapumă groasă, vătuită, cusută în formă de halat. Bineînţeles că seara veţi cânta în vagon *StenkaRazin* şi veţi urla ca proştii: "Şi-o aruncă peste bord, în valul care vine". Ba mai mult chiar, până şi străinii vor cânta: "În jos, pe maica Volgă, sur *notre mere* Volga,*per alma mater* Volga".

Lavuazian se înfurie şi ridică maşina de scris să lovească în proroc.

— Ne invidiezi! spuse el. N-o să cântăm.

— O să cântaţi, scumpii mei. E inevitabil. Cine să ştie mai bine totul, decât mine.

— N-o să cântăm.

— Ba o să cântaţi. Şi dacă sunteţi oameni cinstiţi, o să-mi scrieţi imediat o carte poştală confirmându-mi lucrul ăsta.

În momentul acela, se auzi un ţipăt înăbuşit. Reporterul fotograf Menşov, care se căţărase pe acoperişul vagonului de bagaje ca să fotografieze scena plecării, căzu. Timp de câteva secunde zăcu pe peron, ţinând aparatul deasupra capului. Apoi se ridică, controlă preocupat declanşatorul şi se căţără iarăşi pe acoperiş.

— Ai căzut? întrebă Uhudşanski, scoţând capul pe fereastră şi ţinând ziarul în mână.

— Ce, asta-i căzătură? spuse pe un ton dispreţuitor reporterul fotografic. Să fi văzut dumneata cum am căzut de pe toboganul în spirală din parcul de cultură şi odihnă!

— Hm, de, făcu reprezentantul organului sindical şi dispăru de la fereastră.

Când ajunse pe acoperiş, Menşov se lăsă într-un genunchi şi îşi văzu de treabă mai departe, urmărit, cu o expresie de vie satisfacţie, de către un scriitor norvegian, care îşi pusese lucrurile în compartiment şi ieşise pe peron să se plimbe. Scriitorul avea un păr blond, ca de copil, şi un nas mare.

Norvegianul era atât de impresionat de eroismul fotografic al lui Menşov, încât simţi nevoia să-şi împărtăşească cuiva sentimentele. Se apropie cu paşi repezi de un bătrân muncitor fruntaş de la Trehgorka, îi înfipse arătătorul în piept şi exclamă cu o voce piţigăiată:

— Dumneata!!

Apoi arătă cu acelaşi deget spre pieptul său şi ţipă cu aceeaşi voce piţigăiată:

— Eu!!

Epuizându-şi cu aceste două pronume tot bagajul de cuvinte ruseşti de care dispunea, scriitorul zâmbi prietenos şi dădu fuga spre vagonul său, deoarece se sunase pentru a doua oară. Bătrânul muncitor fruntaş alergă şi el la vagon. Menşov coborî pe peron. Oamenii începură să dea din cap, fură arborate ultimele zâmbete şi un foiletonist, în palton cu guler negru de catifea, trecu în viteză. Când coada trenului se afla la ultimul macaz, din restaurantul gării ţâşniră deodată afară doi fraţi corespondenţi — Lev Rubaşkin şi Ian Skameikin. Skameikin ţinea în dinţi un şniţel vienez. Sărind ca nişte căţeluşi, fraţii se repeziră de-a lungul peronului, trecură pe terasamentul pătat de păcură şi abia când se văzură între traverse, îşi dădură seama că nu vor mai putea prinde trenul.

Ieşind din Moscova plină de şantiere, trenul îşi începu cântecul său asurzitor. Roţile-i duduiau, vagoanele hohoteau satanic trecând peste poduri şi abia când garnitura ajunse în pădurile unde-şi fac moscoviţii vilegiatura, se mai potoli şi mări viteza. Trenul avea de descris pe glob o curbă considerabilă, urmând să treacă prin câteva zone climaterice, să ajungă din centrul răcoros în pustiul fierbinte, să lase în urmă o mulţime de oraşe mari şi mici şi să ia avans asupra orei Moscovei cu patru ceasuri.

În seara primei zile, în vagonul corespondenţilor sovietici intrară doi crainici ai lumii capitaliste: domnul Heinrich, reprezentantul unui ziar austriac liber-cugetător şi americanul Hiram Burman. Veniseră să facă cunoştinţă. Herr Heinrich era mic de statură. Mister Hiram purta o pălărie moale cu borurile în sus. Amândoi vorbeau destul de corect ruseşte. Câtva timp rămaseră cu toţii tăcuţi pe culoar, privindu-se cu interes unii pe alţii. Ca să înceapă convorbirea, deschiseră o discuţie despre Teatrul de Artă. Heinrich lăudă teatrul, dar mister Burman spuse evaziv că în calitatea sa de sionist, ceea ce îl interesează cel mai mult în U.R.S.S. e problema evreiască.

— La noi această problemă nu mai există, spuse Palamidov.

— Cum poate să nu existe problema evreiască? întrebă mirat Hiram.

— Iac-aşa. Nu-i. Nu există.

Mister Burman se tulbură. Toată viaţa scrisese în ziarul său articole despre problema evreiască şi i-ar fi fost greu să se despartă de această problemă.

— Dar bine, în Rusia nu există evrei? întrebă el circumspect.

— Există, răspunse Palamidov.

— Prin urmare, există şi problema.

— Nu. Evrei există, dar problema nu există.

Electricitatea care se acumulase pe culoarul vagonului fu oarecum eliberată prin apariţia lui Uhudşanski, care se îndrepta spre toaletă cu un prosop în jurul gâtului.

— Staţi de vorbă? întrebă el, clătinându-se din pricina vitezei cu care mergea trenul. Hm, da!

Când se întoarse curat şi înviorat, cu picături de apă pe la tâmple, găsi discuţia extinsă pe tot culoarul. Ziariştii sovietici ieşiseră cu toţii din compartimente; din vagonul vecin veniseră câţiva muncitori udarnici, mai sosiră şi alţi doi străini: un corespondent italian cu o insignă fascistă, înfăţişând un mănunchi de nuiele şi o secure — emblema lictorilor romani —, precum şi un profesor orientalist german, care mergea la solemnitate invitat de VOKS. Discuţia îmbrăţişa subiecte foarte variate: de la construirea socialismului în U.R.S.S. până la băştile bărbăteşti, a căror modă începuse în Occident. Şi în toate chestiunile, indiferent de natura lor, se iveau divergenţe.

— Vă certaţi? Hm, da! spuse Uhudşanski, intrând în compartimentul său.

În larma generală nu se puteau distinge decât strigăte răzleţe.

— Dacă e aşa, spunea domnul Heinrich, apucându-l de bluză pe muncitorul Suvorov de la uzina "*Putilov*", de ce de treisprezece ani nu faceţi decât să flecăriţi? De ce nu organizaţi revoluţia mondială despre care vorbiţi atâta? Înseamnă că nu sunteţi în stare! Atunci nu mai pălăvrăgiţi!

— Dar nici n-o să facem revoluţie la voi! O s-o faceţi singuri!

— Eu? Nu, eu nu fac revoluţie.

— Ei bine, o să se facă fără dumneata şi fără să te întrebe nimeni.

Mister Hiram Burman stătea rezemat de peretele căptuşit cu piele şi se uita nepăsător la cei ce discutau. Problema evreiască se pierduse chiar de la începutul discuţiei, iar alte teme nu stârneau nici un fel de emoţie în sufletul lui. Din grupul în care profesorul german recunoştea superioritatea

căsătoriei sovietice față de căsătoria religioasă, se desprinse un foiletonist care scria versuri şi semna cu pseudonimul Gargantua. El se apropie de Hiram, care stătea îngândurat, şi începu să-i explice ceva cu aprindere. Hiram încercă să-l asculte, dar constată numaidecât că nu poate să priceapă nimic. Între timp, Gargantua îndrepta în fiecare clipă altceva la ținuta vestimentară a lui Hiram, ba îi lega mai strâns cravata, ba îi dădea jos o scamă de pe haină, ba îi încheia şi iar îi descheia un nasture. Vorbea destul de tare şi s-ar fi zis că rosteşte cuvintele clar. Dar pronunția lui avea un defect insesizabil care îi transforma vorbele într-un fel de rumeguş. Nenorocirea mai era agravată şi de faptul că lui Gargantua îi plăcea să vorbească şi să ceară, după fiecare frază, interlocutorului său, să-l aprobe.

— Aşa e? întreba el învârtind capul, ca şi cum ar fi vrut să-şi bage nasul destul de mare în nutreț. E corect?

Numai aceste vorbe se puteau înțelege din discursul lui Gargantua. Tot restul se contopea într-un fel de gângurit de o inepuizabilă elocință. Din politețe, mister Burman aproba totul, dar după câtva timp o şterse. În general, de altfel, toată lumea era mereu de acord cu Gargantua şi el se considera a fi un om capabil să convingă pe oricine, de orice.

— Vezi, îi spuse el lui Palamidov, dumneata nu ştii să vorbeşti cu oamenii. Pe când eu l-am convins. Chiar acum i-am demonstrat, şi el s-a raliat la părerea mea, că la noi nu există nici o problemă evreiască. Aşa e? E corect?

Palamidov nu pricepu nimic, dar îl aprobă din cap şi începu să asculte convorbirea dintre orientalistul german şi însoțitorul vagonului. Însoțitorul ardea de mult de dorința de a intra şi el în vorbă cu cineva, dar abia acum găsise o persoană liberă care să-l asculte. După ce se interesă în prealabil de ocupația, precum şi de numele şi prenumele interlocutorului său, însoțitorul lăsă mătura deoparte şi începu cu un glas tărăgănat:

— Poate n-ați auzit, domnule profesor, dar să ştiți că în Asia centrală există un animal care se cheamă cămilă. El are în spinare două ridicături. Şi am avut un feroviar cunoscut, desigur, ați auzit de el, tovarăşul Doljnostiuk, magazioner la bagaje, care s-a urcat o dată pe o cămilă de asta, între cocoaşele ei, şi s-a apucat să-i tragă cu biciuşca. Cămila era rea şi a început să-l strângă între cocoaşe, mai-mai să-l strivească. Noroc că Doljnostiuk a reuşit să sară jos, la timp. Era un flăcău curajos, ați auzit, desigur, de el. Dar când s-a dat jos, ce să vezi? Cămila l-a scuipat pe toată tunica, o tunică pe care abia o scosese de la spălătorie...

Discuția nocturnă se apropia de sfârşit. Ciocnirea dintre cele două lumi se isprăvise cu bine. Prin nu se ştie ce minune, nu se iscase nici o ceartă. Coexistența între cele două sisteme — capitalist şi socialist — în trenul special trebuia să dureze, vrând, nevrând, circa o lună. Domnul Heinrich, duşmanul revoluției mondiale, povesti o anecdotă veche, din cele care se spun de obicei în tren, după care se duseră cu toții la vagonul-restaurant să cineze, trecând dintr-un vagon în altul pe plăcile tremurătoare de fier de deasupra tampoanelor şi închizând ochii din cauza curentului. În vagonul-restaurant lumea din tren se împrăştie, aşezându-se la mese. Tot aici avu loc prima luare de contact între străini şi autohtoni. Străinătatea, reprezentată prin corespondenții celor mai mari ziare şi agenții de ştiri din lume, atacă demn rachiul şi se uita cu o politețe glacială la udarnicii cu cizme în picioare şi la ziariştii sovietici care veniseră ca acasă, în papuci şi numai cu butoni la gât în loc de cravată.

În vagonul-restaurant şedeau împreună oameni de toate națiile: şi mister Burman, provincial din New York, şi o fată canadiană care sosise de peste ocean numai cu o oră înainte de plecarea trenului special şi de aceea mai învârtea încă, înnebunită, capul deasupra chiftelei ce-i fusese servită într-o tăviță de metal, şi un diplomat japonez şi încă un alt japonez, mai tânăr, şi domnul Heinrich, ai cărui ochi căprui zâmbeau, nu se ştie de ce, şi un tânăr diplomat englez, cu o talie subțire de jucător de tenis, şi orientalistul german care ascultase foarte răbdător povestea însoțitorului ce-i adusese la cunoştință că ar exista un animal ciudat cu două ridicături în spinare, şi un economist american, şi un ceh, şi un polonez, şi patru corespondenți americani, printre care şi un pastor, colaborator la ziarul Uniunii Tinerilor Creştini, şi o americancă cu nume sută la sută olandez, dintr-o familie veche de pionieri, care ajunsese vestită datorită faptului că, un an înainte, pierduse trenul, la Mineralnîie Vodî şi, spre a-şi face reclamă, se ascunsese câtva timp în bufetul gării (dispariția ei stârnise mare vâlvă în presa americană unde, timp de trei zile, apărură articole cu titluri atrăgătoare ca: *O fată dintr-o veche familie în ghearele muntenilor sălbatici din Caucaz* şi *Moarte sau răscumpărare?)* şi multe altele. Unii aveau o atitudine ostilă față de tot ce era sovietic, alții sperau ca în cel mai scurt timp să afle ce se ascunde în sufletele misterioase ale asiaticilor, iar alții căutau să se dumirească conştiincios ce se petrece de fapt în țara sovietică.

Partea sovietică făcea mult zgomot la măsuțele unde şedea. Udarnicii îşi aduseseră mâncare în pachete învelite în hârtie şi începură să bea

nenumărate ceaiuri în suporturi de metal alb, de la Krupp. Ziariştii mai cu dare de mână comandară şniţele, iar Lavuazian, cuprins pe neaşteptate de un acces de slavofilie, hotărî să nu se facă de râs în faţa străinilor şi comandă rinichi sote. Nu mâncă rinichii, fiindcă nu putea să-i sufere de mic copil, dar se umflă mândru în pene şi arunca străinilor priviri sfidătoare. Partea sovietică număra şi ea oameni de prin diferite locuri. Se aflau în rândurile ei un muncitor din Sormovo, trimis în călătorie de adunarea generală a uzinei sale, se afla şi un constructor de la uzina de tractoare din Stalingrad, care în urmă cu zece ani zăcuse în tranşee luptând împotriva lui Vranghel chiar pe câmpul unde se înălţa acum gigantica uzină de tractoare, se mai afla şi un ţesător din Serpuhovo, pe care Magistrala Ferată de Răsărit îl interesa pentru că trebuia să grăbească transportarea bumbacului în regiunile cu industrie textilă.

Se aflau, de asemenea, acolo, metalurgişti din Leningrad şi mineri din Donbas, un mecanic din Ucraina, şi conducătorul delegaţiei, care purta o cămaşă albă, rusească, cu o stea mare de Buhara, căpătată pentru lupta sa împotriva emirului. Ce s-ar mai fi mirat diplomatul cu talie de jucător de tenis, dacă ar fi aflat că scundul şi politicosul autor de versuri Gargantua fusese de opt ori prizonier pe la diferiţi hatmani ai haidamacilor şi o dată fusese chiar executat de oamenii lui Mahno, lucru despre care nu-i plăcea să vorbească, căci păstrase amintiri cât se poate de neplăcute despre momentul când, cu umărul găurit, ieşise din groapa comună.

Poate că şi reprezentantul tinerilor creştini ar fi simţit o săgeată în inimă, dacă ar fi aflat că veselul Palamidov fusese cândva preşedintele tribunalului militar, că, pentru a-şi procura informaţii pentru ziar, Lavuazian se deghizase în femeie şi pătrunsese la o adunare a baptistelor, despre care scrisese apoi un lung reportaj împotriva religiei, şi dacă ar mai fi aflat că nici unul dintre cetăţenii sovietici nu-şi botezase copiii şi că, printre ei, sunt chiar patru scriitori.

În vagonul-restaurant şedeau, va să zică, tot felul de oameni.

În a doua zi de călătorie se împliniră cuvintele prorocului de pluş. Când trenul, cu roţile duduind, trecea Volga peste podul de la Sâzran, pasagerii speciali începură să intoneze cu voci neplăcute de orăşeni cântecul despre viteazul de pe Volga, căutând, totodată, să nu se uite unul la altul. În vagonul vecin, străinii, care nu ştiau exact ce şi unde se cuvine să cânte, executau cu mare foc *Ei,* e *plină, plină cutiuţa,* cu un refren şi mai ciudat: "*Eh, iuhnem*!". Dar nimeni nu trimise o carte poştală omului cu nas de pluş,

căci le era ruşine. Singur Uhudşanski rezista. Nu cânta împreună cu ceilalţi. Nebunia cântatului puse stăpânire pe tot trenul, dar el tăcea, strângând tare din dinţi şi prefăcându-se că citeşte *Descrierea geografică completă a patriei noastre.* Fu aspru pedepsit pentru asta căci, într-o noapte, când erau departe, dincolo de Samara, fu cuprins de o puternică criză muzicală. La miezul nopţii, când trenul special dormea, se auzi din compartimentul lui Uhudşanski o voce şovăitoare, cântând: "Există pe Volga o stâncă sub muşchi, sub muşchi sălbatic ascunsă". Călătoria îşi făcea efectul.

Iar mult după miezul nopţii, după ce adormi şi Uhudşanski, uşa dintre vagoane se deschise, o secundă se auzi limpede ritmul egal al roţilor şi, pe culoarul pustiu şi luminat păşi, uitându-se în jur, Ostap Bender. Şovăi o clipă, apoi, somnoros, făcu cu mâna un gest de "fie ce-o fi" şi deschise uşa primului compartiment. În semiîntunericul unui bec albastru de noapte, dormeau Gargantua, Uhudşanski şi fotograful Menşov. A patra cuşetă, de sus, era goală. Marele maestru nu mai rămase nici o clipă pe gânduri. După atâtea grele peregrinări şi pierderi ireparabile, după cele două ore petrecute pe scara vagonului, simţea că nu se mai poate ţine pe picioare şi urcă în cuşetă. De acolo, dădu cu ochii de o arătare de basm: pe măsuţa de lângă fereastră zăcea, cu picioarele în sus ca nişte hulube, o găină albă, fiartă.

— Calc pe drumul greşit al lui Panikovski, şopti Ostap.

Şi, cu aceste cuvinte, înşfăcă găina şi o devoră fără pâine şi fără sare. Oasele le ascunse sub somieră şi adormi fericit în scârţâitul pereţilor dintre compartimente şi în mirosul inegalabil de vopsea ferovIară.

CAPITOLUL XXVII "DAŢI-I VOIE SĂ INTRE UNUI MERCENAR AL CAPITALULUI"

Noaptea, Ostap visă chipul trist, cam şters, al Zosiei, iar apoi i se arătă în vis Panikovski. Violatorul de convenţii purta o pălărie de birjar cu pană şi, frângându-şi mâinile, spunea: "Bender! Bender! Dumneata nu ştii ce este o găină! Găina este o pasăre minunată, grasă!" Ostap nu pricepea şi răspundea supărat: "Care găină? Doar specialitatea dumitale sunt gâştele!" Panikovski însă stăruia: "Găina, găina, găina!"

Bender se trezi. Mai întâi se lovi cu ochii de tavanul jos şi boltit, care aducea cu capacul de la cufărul bunicii. Apoi dădu cu nasul de plasa pentru bagaje. În compartiment era o lumină puternică. Pe fereastra lăsată pe jumătate în jos, pătrundea aerul fierbinte al stepei Orenburg.

— Găina! auzi el de jos. Unde a dispărut găina mea? Doar în afară de noi, nu mai era nimeni în compartiment! Nu-i aşa? Dar staţi puţin, ale cui picioare sunt astea?

Ostap îşi acoperi ochii cu mâna, dar îşi aminti numaidecât furios că aşa făcea şi Panikovski când îl ameninţa o belea. Îşi luă mâna de la ochi şi văzu nişte capete la nivelul cuşetei lui.

— Dormi? Hm, da! spuse primul cap.

— Spune-mi, te rog, dragul meu, i se adresă pe un ton amabil al doilea, dumneata mi-ai mâncat găina? Aşa e? E corect?

Reporterul fotografic Menşov continua să şadă cu amândouă mâinile vârâte până la cot într-un sac negru, fotografic. Reîncărca de zor casetele.

— Da, zise flegmatic Ostap. Eu am mâncat-o.

— Foarte mulţumesc! explică pe neaşteptate Gargantua. Nu mai ştiam ce să fac cu ea. Pe căldura asta putea să se strice. Nu-i aşa? Şi ar fi fost păcat s-o arunc! E corect?

— Bineînţeles, zise Ostap rezervat. Mă bucur foarte mult că am putut să-ţi fac acest mic serviciu.

— De la ce ziar eşti dumneata? îl întrebă reporterul fotografic, continuând să scotocească în sac cu un zâmbet galeş. Nu te-ai urcat la Moscova...

— Văd că eşti fotograf, zise Ostap, eschivându-se de la un răspuns direct. Am cunoscut în provincie un fotograf care până şi conservele le deschidea la lumină roşie, de teamă ca altfel să nu se strice.

Menşov râse. Spiritul noului pasager îi plăcuse. Şi în dimineaţa aceea nimeni nu mai puse marelui maestru întrebări delicate. Marele maestru sări jos din cuşetă şi, trecându-şi palma peste obrajii pe care în trei zile îi crescuse o barbă de tâlhar, se uită întrebător la bunul Gargantua. Foiletonistul versificator îşi desfăcu valiza, scoase aparatul de ras şi i-l dădu lui Ostap, explicându-i îndelung ceva, cu gestul de a ciuguli dintr-un sac cu fâneaţă şi cerând, în fiecare clipă, să i se confirme că e aşa cum zice el.

În timp ce Ostap se bărbierea, se spăla şi-şi curăţa hainele, Menşov, încins cu curelele fotografice, răspândi prin tot vagonul vestea că în compartimentul lor călătoreşte un nou corespondent din provincie, care a luat avionul ca să poată prinde trenul şi l-a ajuns azi noapte când, se vede, mort de foame, a mâncat găina lui Gargantua. Povestea cu găina stârni mare animaţie. Aproape toţi corespondenţii îşi luaseră de acasă mâncare pentru

drum: pesmeciori, chiftele, franzele, ouă răscoapte. Şi nimeni nu consuma această mâncare. Toţi preferau să mănânce în vagonul-restaurant.

Aşa că Bender nu apucă să-şi termine toaleta, şi se trezi în compartiment cu un scriitor gras, îmbrăcat într-o hăinuţă de diftină, din acelea pentru copii, care îi puse în faţă, pe măsuţă, 12 ouă răscoapte, spunându-i:

— Uite, ai ouă. Mănâncă. Din moment ce sunt ouă, trebuie să le mănânce cineva, nu?

Apoi, scriitorul se uită pe fereastră, privi stepa plină de negi şi adăugă cu amărăciune:

— Pustiul este o absurditate. Dar există. Şi dacă există, e un lucru de care trebuie să ţinem seamă.

Era filozof. După ce primi mulţumirile lui Ostap, scriitorul salută din cap şi plecă în compartimentul său, să-şi termine schiţa. Om cu tabiet, hotărâse să scrie în fiecare zi câte o schiţă.

Şi se executa cu sârguinţa unui elev premiant. Îl îndemna, pesemne, gândul că, de vreme ce hârtia există, cineva trebuie să scrie pe ea.

Exemplul filozofului fu urmat şi de alţi pasageri. Navroţki aduse un borcan cu ardei umpluţi, Lavuazian nişte chiftele pe care se lipiseră câteva rânduri de ziar, Sapeghin, o scrumbie şi pesmeciori, iar Dnestrov, un pahar cu marmeladă de mere. Mai veniră şi alţii, dar Ostap nu mai primi nimic.

— Nu mai pot, nu mai pot, dragii mei prieteni, spunea el. E destul să faci unuia un serviciu, ca să nu mai scapi de toţi ceilalţi.

Corespondenţii îi plăcuseră foarte mult. Ostap era gata să lase să i se moaie inima, dar mâncase atâta, încât nu mai era în stare de nici un sentiment. Se căţără cu greu pe bancheta lui şi dormi aproape toată ziua.

Începuse a treia zi de călătorie. În aşteptarea evenimentelor, trenul special se plictisea. Până la magistrală mai era încă mult, nu se întâmplase nimic demn de semnalat, totuşi corespondenţii din Moscova, care se topeau de pe urma acestei inactivităţi silite, îşi aruncau unul altuia pe furiş priviri suspicioase.

"N-o fi aflat oare cineva ceva şi o fi trimis o telegramă fulger la redacţia unde lucrează?"

În cele din urmă, Lavuazian nu se mai putu stăpâni şi trimise următoarea telegramă:

"Trecut Orenburg stop coşurile locomotivei scot trâmbe de fum stop dispoziţia bună stop delegaţii discută în vagoane numai magistrala ferată

răsărit stop trimiteți fulger instrucțiuni marea aral lavuazian."

Secretul fu aflat repede şi la gara următoare se făcu coadă la ghişeul de expediere a telegramelor. Toți expediară depeşe relatând dispoziția bună din tren şi atmosfera de fum de la locomotivă.

Pentru străini, se deschise un câmp larg de activitate imediat după Orenburg, când văzură prima cămilă, prima iurtă şi primul kazah cu căciula aceea de blană, țuguiată, şi cu un bici în mână. Într-o haltă unde trenul opri întâmplător, cel puțin douăzeci de aparate fotografice fură ațintite spre botul unei cămile. Începea exotismul: corăbiile deşertului, fiii iubitori de libertate ai stepei şi tot restul decorului romantic.

Americanca, descendentă a unei vechi familii, cobori din vagon purtând ochelari mari de soare. Se apăra de razele soarelui şi cu o umbreluță verde. Şi chiar aşa, cu ochelarii şi umbreluța, îi făcu mai multe poze un american cărunt care avea un aparat manual de filmat "*Aimo*". Mai întâi, aceasta se aşeză alături de cămilă, apoi în fața ei şi în sfârşit pe ea, vârâtă între cocoaşele despre care povestea cu atâta căldură însoțitorul vagonului. Heinrich, mic şi rău, se foia prin mulțime şi spunea tuturor:

— Aveți grijă de ea, te pomeneşti că rămâne din întâmplare aici, în gară, şi iar o să apară ştiri senzaționale în presa americană: *O corespondentă curajoasă în ghearele unei cămile înnebunite.*

Diplomatul japonez stătea la doi paşi de un kazah. Se uitau unul la altul, fără să-şi spună nimic. Aveau fețe absolut la fel, cam turtite, cu mustăți aspre, o piele galbenă, parcă lăcuită şi ochi înguşti, cu pleoapele umflate. I-ai fi luat drept gemeni, dacă japonezul n-ar fi purtat un costum gri lucrat la Londra, iar kazahul — o şubă de oaie şi un brâu de stambă, şi dacă kazahul n-ar fi început să citească abia de un an, iar japonezul n-ar fi avut două diplome universitare — una de la Tokio şi alta de la Paris —, luate cu douăzeci de ani în urmă. Diplomatul se dădu cu un pas înapoi, fixă ochii în vizor şi apăsă pe declanşator. Kazahul râse, se urcă pe căluțul său lățos şi plecă în stepă.

În gara următoare, în romantica odisee a trenului special se iviră elemente noi. În spatele clădirii gării se aflau nişte butoaie cilindrice, roşii, pentru carburanți, şi se zărea o clădire nouă, de lemn, vopsită în galben, prin fața căreia treceau coloane de tractoare care-şi înfigeau adânc şenilele în pământ. Pe o stivă de traverse stătea o tânără tractoristă în pantaloni negri de lucru şi pâslari. Corespondenții sovietici îşi luară aici revanşa. Cu aparatele fotografice la ochi, ei se apropiară de fată. În fruntea tuturor păşea

Menşov. El ținea în dinți o casetă de aluminiu şi aducea prin mişcările sale cu un ostaş care îşi schimbă locul în lanțul de trăgători. Dar de unde cămila se fotografiase pe deplin conştientă de dreptul ei la celebritate, tractorista se dovedi a fi mai modestă. La vreo cinci fotografii rezistă calmă, dar apoi roşi şi plecă. Fotografii trecură la tractoare. În treacăt fie zis, la orizont, în spatele maşinilor, se zărea şi un şir de cămile. Tractoarele şi cămilele se încadrau perfect într-o fotografie ce-ar fi putut purta ca titlu *Vechi şi nou,* sau *Care pe care?*

Ostap se trezi pe la apusul soarelui. Trenul continua să alerge în pustiu. Pe culoar se plimba Lavuazian, îndemnându-şi tovarăşii să scoată un ziar special al trenului. Îi găsise chiar şi titlul: *Cu toată viteza.*

— Ce titlu e şi ăsta?! zise Ostap. Uite, eu am văzut gazeta de perete a unei echipe de pompieri care se chema *Nu te juca cu focul.* Asta înseamnă să atingi chiar fondul problemei.

— Eşti un profesionist al condeiului! strigă Lavuazian. Mărturiseşte că ți-e pur şi simplu lene să scrii pentru un organ al publicului din tren. Marele maestru nu nega că este un profesionist al condeiului. La nevoie, ar fi declarat, fără să stea pe clipă pe gânduri, şi care e organul de presă pe care îl reprezintă în acest tren: *Gazeta Cernomorskului.* Dar nu era obligat s-o facă, deoarece trenul, fiind special, nu exista pericolul să vină vreunul din acei controlori încruntați, înarmați cu cleşti de nichel. Lavuazian, între timp, se instalase cu maşina de scris în vagonul udarnicilor, unde propunerea sa stârni larmă. Bătrânul de la Trehgorka se apucă să scrie cu un creion chimic o notiță despre necesitatea de a se organiza în tren o seară pentru schimb de experiență şi lecturi literare; se începu căutarea unui caricaturist, iar Navroțki fu mobilizat să facă o anchetă printre delegați, care dintre întreprinderile lor îndeplinise mai bine planul de producție şi financiar.

Seara, în compartimentul lui Gargantua, Menşov, Uhudşanski şi Bender, se adunase o mulțime de pasageri din lumea gazetărească. Şedeau înghesuiți câte şase pe o banchetă. De sus, atârnau capete şi picioare. Noaptea rece îi răcorise pe ziarişti, care suferiseră toată ziua de căldură, iar țăcănitul monoton al roților, care nu se mai potolea de trei zile, predispunea la prietenie. Se vorbea despre magistrală, se depănau amintiri despre redactorii şi secretarii de redacție, se povesteau greşelile caraghioase apărute în ziare şi toți în cor îl şicanau pe Uhudşanski, reproşându-i că nu are stofă de ziarist. Uhudşanski ridica sus capul şi răspundea cu un aer superior:

— Pălăvrăgiți? Hm, da!

În toiul veseliei apăru domnul Heinrich.

— Dați-i voie să intre unui mercenar al capitalului, spuse el cu dezinvoltură.

Heinrich se instală pe genunchii scriitorului cel gras, care suspină şi îşi zise cu stoicism: "Din moment ce am genunchi, fireşte că trebuie să şadă cineva pe ei... uite că şade şi ăsta".

— Ei, cum mai merge cu construirea socialismului? întrebă sfidător reprezentantul ziarului liber-cugetător.

Nu se ştie cum, prin ce întâmplare, ziariştii sovietici se purtau cu toți străinii din tren politicos, adresându-li-se cu: *Mister, Herr* sau *Signor,* dar corespondentului gazetei liber-cugetătoare îi spuneau, pur şi simplu, Heinrich, îl socoteau palavragiu şi nu-l luau în serios. De aceea, la această întrebare directă, Palamidov îi răspunse:

— Degeaba te agiți, Heinrich! Ştiu că acuşi ai să începi iar să înjuri Puterea sovietică, ceea ce e plicticos şi absolut neinteresant. Şi apoi, noi putem auzi astea şi de la o bătrânică răutăcioasă care stă la coadă.

— Nu, cu totul altceva, spuse Heinrich. Vreau să vă spun povestea biblică despre Adam şi Eva. Îmi dați voie?

— Ascultă, Heinrich, cum de vorbeşti aşa de bine ruseşte? întrebă Sapeghin.

— Am învățat la Odesa, în 1918, când, împreună cu armata generalului von Belz, am ocupat acest minunat oraş. Eram pe atunci locotenent. Bineînțeles că ați auzit de von Belz?

— Nu numai că am auzit, spuse Palamidov, dar l-am şi văzut. von Belz al dumitale zăcea în cabinetul său aurit din palatul comandamentului regiunii militare Odesa, cu capul străpuns de un glonț. Se împuşcase auzind că în patria dumneavoastră a izbucnit revoluția.

Când auzi cuvântul "revoluție", domnul Heinrich zâmbi oficial şi spuse:

— Generalul a fost credincios jurământului depus.

— Dar dumneata de ce nu te-ai împuşcat, Heinrich? întrebă cineva aşezat în cuşeta de sus. Dumneata nu depuseseşi jurământul?

— Ei, vreți să ascultați povestea biblică? întrebă enervat reprezentantul ziarului liber-cugetător.

Dar confrații îl mai torturară câtva timp cu întrebări în legătură cu jurământul şi, numai când se supără de-a binelea şi era gata-gata să plece,

acceptară să asculte povestea.

POVESTEA DOMNUL HEINRICH DESPRE ADAM ŞI EVA

— A fost odată, domnilor, la Moscova, un tânăr comsomolist. Îl chema Adam. Şi, în acelaşi oraş, trăia o fată tânără, comsomolistă şi ea — Eva. Şi aceşti tineri s-au dus într-o zi să se plimbe în raiul Moscovei, în parcul de cultură şi odihnă. Nu ştiu despre ce au stat de vorbă acolo. La noi, de obicei, tinerii vorbesc despre dragoste. Dar Adam şi Eva ai voştri erau marxişti, şi vorbeau, poate, despre revoluția mondială. În tot cazul, fapt este că plimbându-se prin fosta grădină "*Neskucinîi*", s-au aşezat pe iarbă, sub un copac. Nu ştiu ce fel de copac era. Poate că era pomul cunoaşterii binelui şi a răului. Dar, după cum ştiți şi dumneavoastră, marxiştii nu admit misticismul. Aşa că, după toate probabilitățile, lor li s-o fi părut că e un simplu sorb. Continuând să stea de vorbă sub copac, Eva rupse o creangă şi o dărui lui Adam. Dar tocmai în clipa aceea apăru un om pe care tinerii marxişti lipsiți de imaginație îl luară drept paznic al grădinii. Or, el, după toate probabilitățile, era un înger cu spada de foc. Înjurând şi bombănind, îngerul îi duse pe Adam şi Eva la biroul administrației, ca să li se întocmească un proces-verbal pentru stricăciunile aduse grădinii. Acest neînsemnat fapt cotidian i-a distras pe tineri de la politica înaltă şi Adam a văzut că are în fața lui o gingaşă Evă, iar Eva a băgat de seamă că are în fața ei un viril Adam. Şi tinerii se îndrăgostiră unul de altul. După trei ani, aveau deja doi fii.

La acest punct, domnul Heinrich tăcu pe neaşteptate, vârându-şi în mâneci manşetele moi, cu dungi.

— Ei şi? întrebă Lavuazian.

— Nimic. Important este, spuse mândru Heinrich, că pe unul din fii îl cheamă Cain, iar pe celălalt Abel şi că, după un anumit interval de timp, Cain îl va ucide pe Abel. Abraham îi va da naştere lui Isaac, Isaac îi va da naştere lui Iacob şi, în general, toată povestea biblică se va repeta de la început şi nici un fel de marxism nu va putea să împiedice lucrul acesta. Totul se repetă. Vom avea din nou potopul, din nou pe Noe cu cei trei fii ai săi, şi din nou Ham îl va supăra pe Noe, şi vom avea şi turnul Babei, care nu va putea fi niciodată terminat, domnilor. Şi aşa mai departe.

Nimic nou nu se va întâmpla sub soare. Aşa că zadarnic v-ați frământat pentru o viață nouă.

Şi Heinrich se aşeză satisfăcut, lăsându-se pe spate, şi strivindu-l cu spinarea lui îngustă, ca de scrumbie, pe scriitorul cel gras şi blajin.

— Toate acestea ar fi foarte bune, zise Palamidov, dacă ar fi susținute cu dovezi. Dar dumneata nu poți să dovedeşti nimic. Vrei pur şi simplu să fie aşa. Nu putem să-ți interzicem să crezi în minuni. N-ai decât să crezi, să te rogi,

— Dar voi aveți dovezi că o să fie altfel? întrebă reprezentantul ziarului liber-cugetător.

— Avem, răspunse Palamidov. Una dintre ele o vei vedea poimâine, în punctul unde se întâlnesc cele două linii ale magistralei.

— Of, iar începe! bombăni Heinrich. Construcție! Uzine! Plan cincinal! Ce-mi tot băgați în ochi fierul vostru? Important e spiritul! Totul se va repeta! Vom avea din nou un război de treizeci de ani, şi un război de o sută de ani, şi iar vor fi arşi de vii oamenii care vor îndrăzni să spună că pământul este rotund. Şi iar bietul Iacob va fi înşelat şi pus să muncească şapte ani fără plată, pentru ca apoi să i se bage pe gât nevastă, pe Lia cea urâtă şi mioapă, în locul Raşelei, cea cu piept frumos. Totul, totul se va repeta. Şi jidovul rătăcitor va continua ca şi înainte să rătăcească pe pământ...

— Jidovul rătăcitor nu va mai cutreiera niciodată pământul! spuse deodată marele maestru, uitându-se cu o privire veselă la cei prezenți.

— Şi asta poți să mi-o dovedeşti în decurs de două zile? urlă Heinrich.

— Chiar acum, răspunse amabil Ostap. Dacă adunarea îmi permite, vă voi povesti ce s-a întâmplat cu aşa-numitul jidov rătăcitor.

Adunarea îngădui cu plăcere. Şi cu toții se arătară gata să asculte povestea noului pasager, iar Uhudşanski zise chiar: "Povesteşti? Hm, da!"

După care marele maestru începu.

POVESTEA LUI OSTAP BENDER DESPRE JIDOVUL RĂTĂCITOR

— Nu vă voi mai reaminti povestea lungă şi plicticoasă a jidovului rătăcitor. Vă voi spune numai că, timp de aproape două mii de ani, acest bătrân infam a colindat lumea întreagă, fără să se înscrie în registrele hotelurilor şi plictisind cetățenii cu plângerile sale împotriva tarifelor mari de cale ferată, care-l sileau să meargă pe jos. A fost văzut în nenumărate rânduri. A asistat la şedința istorică la care Columb n-a izbutit până la urmă să justifice sumele luate ca avans pentru descoperirea Americii. Pe când era încă tânăr de tot, a văzut Roma arzând. Vreo sută cincizeci de ani a trăit în India uimindu-i la extrem pe yoghini prin vitalitatea şi prin firea sa cârcotaşă. Într-un cuvânt, bătrânul ar fi putut să povestească multe lucruri

interesante, dacă la sfârşitul fiecărui secol şi-ar fi scris memoriile. Dar jidovul rătăcitor nu ştia carte şi, în afară de asta, avea şi o memorie cam şubredă.

Nu demult, bătrânul a stat în minunatul oraş Rio de Janeiro, unde sorbea băuturi răcoritoare, se uita la transoceanice şi se plimba pe sub palmieri, în pantaloni albi. Pantalonii şi-i cumpărase de ocazie cu vreo opt sute de ani în urmă, în Palestina, de la un cavaler care eliberase mormântul Domnului, şi erau aproape noi. Deodată, bătrânul a simțit un neastâmpăr. I s-a făcut poftă să plece în Rusia, pe Nipru. Fusese pretutindeni: pe Rin, pe Gange, pe Mississippi, pe Iantzî, pe Niger şi pe Volga. Numai pe Nipru nu fusese. Şi vedeți dumneavoastră, i s-a făcut omului poftă să arunce o privire şi asupra acestui fluviu larg.

Exact în 1919, jidovul rătăcitor, purtând tot pantalonii lui de cavaler, a trecut clandestin granița românească. Nu mai e nevoie să vă spun că, la burtă, ascundea opt perechi de ciorapi de mătase şi un flacon cu parfum parizian, pe care o doamnă din Chişinău îl rugase să le dea unor rade ale ei din Kiev. Pe vremea aceea agitată transportul de contrabandă, la burtă, se numea "a purta compresă". Bătrânul fu repede învățat la Chişinău cum se face treaba asta. Jidovul rătăcitor şi-a îndeplinit misiunea şi, într-o bună zi, stând pe malul Niprului, cu barba-i verzuie şi neîngrijită atârnând până la pământ, s-a apropiat de el un om cu vipuşti galbene şi albastre şi cu epoleți ai armatei lui Petliura şi l-a întrebat aspra:

— Eşti jidov?

— Jidov, a răspuns bătrânul.

— Atunci, hai cu mine, l-a poftit omul cu vipuşti. Şi l-a dus la ataman.

— Am prins un jidov, i-a raportat el, împingându-l pe bătrân înainte, cu genunchii.

— Eşti jidov? l-a întrebat atamanul amuzat de descoperire.

— Jidov, i-a răspuns rătăcitorul.

— Atunci, ia puneți-l la zid, a spus drăguț atamanul.

— Da' bine, eu sunt rătăcitor! a strigat bătrânul.

De două mii de ani aştepta nerăbdător să moară, şi acum îl apucase deodată pofta să trăiască.

— Gura, jidov parşiv! a strigat încântat atamanul buzat. Tăiați-l cu săbiile, băieți!

Şi jidovul rătăcitor a încetat să mai existe.

— Asta-i tot, încheie Ostap.

— Cred, domnule Heinrich, că, în calitate de fost locotenent al armatei austriece, ştii obiceiurile prietenilor dumitale din armata lui Petliura? întrebă Palamidov.

Heinrich nu răspunse nimic şi plecă imediat. La început, toată lumea crezu că s-a supărat, dar a doua zi se află că, din vagonul sovietic, corespondentul ziarului liber-cugetător s-a dus direct la mister Hiram Burman, căruia i-a vândut povestea jidovului rătăcitor cu patruzeci de dolari. Şi chiar din prima gară, Hiram transmise telegrafic ziarului său povestea lui Ostap Bender.

CAPITOLUL XXVIII VALUL DE SUDOARE AL INSPIRAȚIEI

În a patra dimineață de drum, trenul luă direcția spre răsărit. Mergând pe lângă şiruri de munți înzăpeziți — primele culmi ale lanțului Himalaya —, făcând să duduie diferitele construcții artificiale (podețe, țevi pentru scurgerea apelor de primăvară etc.) pe care le traversa, şi aruncând o umbră tremurătoare asupra pâraielor ce şipoteau la picioarele lui, trenul special trecu pe lângă un orăşel străjuit de plopi şi se învârti multă vreme pe lângă pereții abrupți de piatră ai unui munte mare, acoperit cu zăpadă. Nefiind în stare să străbată dintr-o dată trecătoarea, trenul special se apropia de munte când dinspre dreapta, când dinspre stânga, o cotea din nou înapoi, gâfâia, se întorcea iar, se freca de munte cu şoldurile lui de un verzui prăfuit, făcea tot felul de şiretlicuri până când, în cele din urmă, se avântă spre libertate. Mai mişcă din roți cu osârdie şi, în sfârşit, opri voiniceşte în ultima gară dinainte de punctul de plecare al magistralei.

O locomotivă de culoarea ierbii fragede se odihnea scăldată în razele unui soare uimitor, pe fondul unor munți de aluminiu. Era darul muncitorilor din gări pentru noua cale ferată.

Vreme destul de îndelungată, lucrurile nu au prea mers cum trebuie, la noi, în ceea ce priveşte darurile pentru diferite solemnități şi aniversări. De obicei, se dăruia sau un model de locomotivă, mic cât o pisică, sau, dimpotrivă, se oferea o daltă care depăşea în dimensiuni un stâlp de telegraf. Această transformare obositoare a obiectelor mici în mari şi viceversa răpea şi multă vreme şi bani. Locomotivele avortone se acopereau cu praf în dulapurile din birouri, iar dalta titanică, ce era transportată pe două platforme, ruginea de florile mărului în curtea instituției sărbătorite.

Dar locomotiva O.V., scoasă prin meritele udarnicilor din reparațiile capitale, avea o mărime absolut normală şi se pare că şi dalta folosită, fără îndoială, la repararea ei fusese, de asemenea, de dimensiuni obişnuite. Darul acesta frumos fu imediat înhămat la un tren şi "oița" (cum obişnuiau să denumească feroviarii locomotivele din seria O.V.), purtând în față o pancartă cu inscripția "Să unim liniile" se îndrepta spre gara Gornaia, capătul sudic al noii căi ferate.

Exact cu doi ani în urmă, se întinsese aici, pe pământ, prima şină de un negru albăstrui, fabricată de o uzină din Ural. De atunci, din laminoarele uzinei au început să iasă fără încetare benzile de foc ale şinelor. Calea ferată solicita un număr tot mai mare. Echipele de montaj, care mergeau una în întâmpinarea celeilalte, organizară o întrecere şi adoptară un asemenea ritm, încât îi puse la grea încercare pe toți furnizorii de materiale.

Seara aceea din gara Gornaia, iluminată cu rachete roz şi verzi, fu atât de frumoasă, încât de-ar fi existat bătrâni prin partea locului, ar fi zis, fără îndoială, că nu-şi mai aduc aminte să fi apucat o asemenea seară. Din fericire, la Gornaia nu existau localnici în vârstă. Ba mai mult încă, în 1928 nu numai că nu existau localnici în vârstă, dar nu existau nici case, nici gară, nici şine, nici acel arc de triumf făcut din lemn şi acoperit cu lozinci şi steaguri, în apropierea căruia se oprise trenul special.

În timp ce mitingul se desfăşura la lumina unor felinare cu gaz şi toată populația se înghesuise lângă tribună, reporterul fotografic Menşov, echipat cu două aparate, un trepied şi un dispozitiv pentru aprins magneziul, se învârtea în jurul arcului de triumf. Arcul i se părea admirabil reporterului şi, în plus, foarte fotogenic dar, din păcate, trenul staționa la vreo douăzeci de paşi de arc şi, dacă ar fi luat în prim plan arcul, ar fi ieşit trenul prea mic, iar dacă ar fi luat în prim plan trenul, ar fi ieşit arcul prea mic. Într-o astfel de situație, Mahomed se ducea el însuşi la munte, dându-şi prea bine seama că muntele n-o să vină la el. Dar Menşov făcu un lucru care i se păru şi mai simplu. Ceru ca trenul să fie tras sub arcul de triumf, cu tonul cu care rogi pe cineva în tramvai să se dea mai încolo. În afară de asta, stărui ca din coşul locomotivei să iasă un abur gros şi alb.

Apoi mai pretinse ca mecanicul să privească vultureşte, de la ferestruica lui, în zare, cu palma streaşină la ochi. Feroviarii se zăpăciră şi, crezând că asta face parte din îndatoririle lor, îi satisfăcură rugămintea. Trenul fu tras, cu tot duruitul de rigoare, sub arc, din coş țâşni aburul cerat, iar mecanicul, scoțând capul pe ferestruică, luă o mutră fioroasă. Menşov

aprinse atunci magneziul în atât de mare cantitate, încât pământul se cutremură şi câinii începură să latre pe o rază de o sută de kilometri. După ce isprăvi de fotografiat, reporterul mulțumi pe un ton rece personalului feroviar şi se retrase repede în compartimentul său.

Noaptea târziu, trenul special se angajă, în sfârşit, pe magistrală. Când lumea din tren adormea, ieşi pe culoar fotograful Menşov care, fără să se adreseze cuiva anume, spuse îndurerat:

— Ciudată întâmplare! Am fotografiat blestematul ăla de arc cu o casetă goală! Aşa că n-o să iasă nimic.

— Nu-i nici o nenorocire, îi răspunse compătimitor Lavuazian. E foarte simplu. Roagă-l pe mecanic şi o s-o ia imediat îndărăt. În trei ore, cel mult, ai să fii iar la Gomaia şi o să iei poza din nou. Solemnitatea inaugurării putem s-o amânăm cu o zi.

— Pe dracu' mai pot fotografia acum! spuse trist reporterul fotografic. Mi s-a terminat tot magneziul, altfel, fireşte că-i ceream să ne întoarcem.

Călătoria pe magistrală îi producea marelui maestru deosebită plăcere. Cu fiecare ceas se apropia tot mai mult de Orăşelul de Montaj din Nord, unde se afla Koreiko. Ostap îi găsea plăcuți şi pe pasagerii trenului special. Erau oameni tineri, veseli, fără scrântelile birocratice care-i caracterizau pe cunoscuții lui de la "Hercules". Ca fericirea să-i fie deplină, îi mai lipseau numai banii. Alimentele ce i se dăruiseră le mâncase, iar pentru vagonul-restaurant avea nevoie de numerar. La început, când noii lui prieteni îl trăgeau la masă, Ostap refuza, pretextând că n-are poftă de mâncare, dar nu trecu mult şi îşi dădu seama că aşa nu se poate trăi. Câtva timp îl urmări pe Uhudşanski, care-şi petrecea toată ziua la fereastră, pe culoar, uitându-se la stâlpii de telegraf şi la păsările de pe sârme. Pe buzele lui Uhudşanski plutea un uşor zâmbet satiric. El lăsa capul pe spate şi şoptea păsărilor: "Zburați? Hm, de!" Ostap se arătă atât de curios, încât citi chiar şi articolul lui Uhudşanski, *Să îmbunătățim activitatea comisiilor de prăvălie.* După asta, Ostap îl mai măsură o dată cu privirea, din cap până în picioare, pe ciudatul ziarist, zâmbi cu răutate şi, simțind cunoscuta emoție a vânătorului, se încuie în compartiment.

Ieşi de acolo abia după trei ceasuri, ținând în mână o coală mare de hârtie, liniată ca un borderou.

— Scrii? îl întrebă indiferent Uhudşanski.

— Special pentru dumneata, îi răspunse marele maestru. Am observat că eşti tot timpul frământat de chinurile creației. Desigur, e foarte greu să

scrii. Ca vechi editorialist şi confrate al dumitale întru condei, îți pot confirma acest lucru. Dar eu am inventat ceva care te scuteşte să mai aştepți să te cuprindă valul de sudoare al inspirației. Poftim, citeşte.

Şi Ostap îi întinse lui Uhudşanski o foaie de hârtie pe care scria:

GLOSAR FESTIV

CĂLĂUZĂ INDISPENSABILĂ PENTRU COMPUNEREA DE ARTICOLE COMEMORATIVE,

FOILETOANE, ANIVERSĂRI, PRECUM ŞI DE POEZII OCAZIONALE, ODE ŞI EPITALAMURI

PARTEA I. DICȚIONAR

SUBSTANTIVE

1. Urale
2. Oamenii muncii
3. Zorile, zările
4. Viața
5. Farul
6. Vină - Greşeli
7. Drapel (stindard)
8. Baal
9. Moloh
10. Sluga
11. Ceas
12. Duşman
13. Pas
14. Val
15. Nisipuri
16. Gheară
17. Zmeu
18. Inimă
19. Trecut

ADJECTIVE

1. Imperialist
2. Capitalist
3. Istoric

4. Ultimul
5. Industrial
6. Oțelit
7. Întărit

VERBE

1. A stârni praf
2. A scurma
3. A scoate la iveală
4. A roşi
5. A te înălța
6. A împlini
7. A cânta
8. A defăima
9. A scrâşni
10. A amenința

EPITETE ARTISTICE

1. Veninos
2. Colțos

ALTE PĂRȚI DE CUVÎNT

1. Al nouălea
2. Al doisprezecelea
3. N-au decât!
4. Nu-i nimic!
5. înainte!

(interjecții, prepoziții, conjuncții, virgule, puncte de suspensie, semne de exclamație, ghilimele etc).

Nota bene. Virgulele se pun înainte de "după", "ca" şi "cum". Punctele de suspensie, semnele de exclamație şi ghilimelele se pun oriunde e posibil.

PARTEA A II-A. PARTEA DE CREAȚIE

(se întocmeşte exclusiv din cuvinte luate din Partea I)

& 1. ARTICOL DE FOND

AL NOUĂLEA VAL

Magistrala de Răsărit este un zmeu de fier care, scurmând cu gheara sa de oțel nisipurile trecutului, împlineşte pasul istoriei, făcând să iasă din nou la iveală scrâşnetul colțos al duşmanului defăimător, asupra căruia a şi început să se abată al nouălea val, care amenință cu ceasul al doisprezecelea, ultimul ceas pentru slugile Molohului imperialist, acest Baal capitalist, dar, în ciuda greşelilor, să fluture şi totodată să se înalțe în văzduh stindardele roşii lângă farul industrializării ce arde în uralele oamenilor muncii, care fac ca în sunetele lor să răsară zorile unei vieți noi: înainte!

& 2. REPORTAJ-FOILETON ARTISTIC

N-AUDE CÂT!...

— Înainte!

El arde în uralele oamenilor muncii...

El face să răsară zorile unei vieți noi...

— Farul!

— Industrializările!

— N-au decât să fie unele greşeli. N-au decât. În schimb, cum flutură stindardele roşii... Cum... Cum se înalță... aceste stindarde! Aceste steaguri!...

— Baalul capitalismului!... Molohul imperialismului!... N-au decât!

Asupra slugilor a şi început să se abată:

— Ultimul val!

— Al nouălea ceas!

— Al doisprezecelea Baal!

N-au decât să defăimeze. N-au decât să scrâşnească. N-are decât să se arate duşmanul veninos şi colțos!

Se împlineşte pasul istoriei. Nisipurile trecutului sunt scurmate de gheara de oțel.

Ăsta-i zmeul "de fier"!

Asta e:

— Magistrala!

— Din răsărit!
"Cântă inimile"...

& 3. POEZIE ARTISTICĂ

A) AL TREISPREZECELEA BAAL
Cântă inimile-n zvon luminos
Tremură farul în rozaliul zării
Tremure duşmanul cel veninos
In fața făcliei industrializării.
Zmeul de fier înainte goneşte
Scurmând cu-a istoriei gheară de zor
Şi pe oamenii muncii îi îmboldeşte
Vinile să la demaşte necruțător.
Se apropie cel de pe urmă talaz
Se înalță şi vine al nouălea val,
Şi îți sună al doisprezecelea ceas
Ție, teribile Moloh-Baal!

B) VARIANTA ORIENTALĂ

Înfloreşte uriukul în zvon de vapori
Tremură-un kişlak în kîrmîzul din zori,
Iar printre arîkuri şi printre cărări
Se plimbă-un işak, un işak fără zări.

ÎNFLORITURI ASIA TICE
1. Uriuk (caişi)
2. Arik (canal)
3. Işak (măgar)
4. Plov (mâncare)
5. Bai (om rău)
6. Basmak (om rău)
7. Şakal (animal)
8. Kişlak (sat)
9. Piala (cană)
10. Medrese (seminar)
11. Icigh (âncălțăminte)

12. Şaitan (dracu)
13. Arba (căruță)
14. Şaitan-arba (cale ferată din Asia centrală)
15. Tu la mine nu înțelege — expresie
16. Iavaş-iavaş — expresie

ANEXĂ

Cu ajutorul materialului din partea I şi aplicându-se metodele din partea a II-a, se pot de asemenea compune: romane, nuvele, poeme în proză, povestiri, schițe din viața de toate zilele, reportaje artistice, cronici, epopei, piese, comentarii politice, jocuri distractive, oratorii radiofonice etc.

După ce Uhudşanski citi hârtia, ochii lui, înainte tulburi, se înviorară. El, care nu scrisese în toată cariera lui decât dări de seamă pentru şedințe, întrezări perspectiva unor sclipitoare înălțimi stilistice.

— Şi toată afacerea nu costă decât douăzeci şi cinci de tugrici, douăzeci şi cinci de ruble mongole, spuse nerăbdător marele maestru, chinuit de foame.

— N-am ruble mongole, răspunse redactorul organului sindical, fără să dea din mână *Glosarul festiv.*

Ostap se învoi să primească ruble obişnuite şi îl invită cu el, în vagonul-restaurant pe Gargantua, căruia îi spunea deja "naş şi binefăcător". În vagonul-restaurant, i se servi o carafă cu votcă care sclipea a gheață de mercur, o salată şi o pârjoală, mare şi grea ca o potcoavă. După votcă, care îi dădu o uşoară amețeală, marele maestru comunică misterios cumanului şi binefăcătorului său că speră să găsească în Orăşelul de Montaj din Nord un om care-i datorează o mică sumă de bani. Dacă dă peste el, îi va invita pe corespondenți la un chef. La care, Gargantua răspunse printr-un discurs lung şi elocvent, din care, ca de obicei, nu se putu înțelege nici un cuvânt. Ostap îl chemă pe bufetier, îl întrebă dacă are şampanie, câte sticle anume, ce delicatese mai are şi în ce cantități, fiindcă doreşte să ofere, peste vreo două zile, un banchet confraților săi întru condei. Bufetierul declară că va face tot ce se poate.

— Aşa cum cer legile ospitalității, adăugă el, nu se ştie de ce. Pe măsură ce trenul se apropia de locul unde liniile trebuiau să se întâlnească, numărul nomazilor devenea tot mai mare. Purtând nişte căciuli ce semănau cu pagodele chinezeşti, ei coborau de pe dealuri, de parcă ar fi vrut să taie drumul trenului. Trenul special trecu cu huruitul său prin defileurile

stâncoase de porfir, traversă un pod nou, şi începu să ia în piept vestita trecătoare Hrustalnîi. Faima i-o aduseseră constructorii magistralei, care efectuaseră toate lucrările de dinamitare şi de montaj în trei luni, în loc de opt, cum prevedea planul.

În tren, oamenii începură treptat să se simtă ca acasă. Străinii, care plecaseră din Moscova cu gulere tari, făcute parcă din porțelanul din care se fac borcanele de farmacie, cu cravate pretențioase de mătase şi cu haine de stofă, începură să renunțe, treptat, la ele. Căldura îi dădea gata. Primul îşi schimbă îmbrăcămintea un american. Râzând ruşinat, el ieşi din vagonul său într-un echipament ciudat. Purta nişte pantofi groşi, galbeni, ciorapi trei sferturi şi pantaloni golf, ochelari cu ramă de baga şi o cămaşă rusească brodată cu cruciulițe, de felul acelora care se văd la colectorii de grâne.

Şi cu cât se făcea mai cald, cu atât mai puțini străini rămâneau credincioşi costumului european. Îşi făcură apariția cămăşi de tot felul: rubaşte, cămăşi cadrilate de apaş, cămăşi japoneze, ecoseze, fantezi, cămăşi tolstoiene precum şi semitolstoiene etc. care, împreună cu sandalele de Odesa şi tenişii, îi transfigurară complet pe reprezentanții presei din lumea capitalistă. Ei începură să semene uimitor cu nişte bătrâni funcționari sovietici şi simțeai o dorință nebună să-i întrebi ce au făcut înainte de 1917, dacă nu sunt birocrați, dacă nu sunt gură-cască şi cum stau dinspre partea rudelor.

Harnica "oiță", împodobită cu steaguri şi ghirlande, aduse trenul special în gara Gremeaşci Kliuci, unde liniile urmau să se întâlnească. Operatorii cinematografici făcură o lumină orbitoare, învăluindu-l în ea pe şeful construcției, care sta şi se uita emoționat la tren. În vagoane era întuneric. Toată lumea dormea. Numai la vagonul ministerial ferestrele mari şi pătrate erau luminate. Uşa acestui vagon se deschise de altfel repede şi, din el, un membru al Guvernului sări jos.

Şeful construcției Magistralei de Răsărit făcu un pas înainte, duse mâna la chipiu şi dădu raportul pe care îl aştepta întreaga țară. Magistrala de Răsărit, care unea în linie dreaptă Siberia cu Asia centrală, fusese terminată cu un an înainte de termen.

După ce această formalitate fu îndeplinită şi raportul dat a fost receptat, cei doi bărbați, care nu mai erau tineri şi sentimentali, se îmbrățişară.

Toți corespondenții — atât cei sovietici cât şi cei străini —, inclusiv Lavuazian, care nu mai avusese răbdare şi trimisese o telegramă despre

fumul ce ieşea din coşul locomotivei, plus fata canadiană, care alergase ca o nebună în zbor, de peste ocean — toţi dormeau. Numai Palamidov alerga pe terasamentul proaspăt, căutând ghişeul pentru telegrame. Spera că, dacă va trimite imediat o telegramă fulger, ea va putea să apară în numărul din dimineaţa aceea. În sfârşit, găsi în pustiul cufundat în întuneric căsuţa improvizată în grabă a oficiului telegrafic.

"În strălucirea stelelor, scria el, furios pe creionul care mergea prea încet, dat raportul terminarea magistralei stop asistat îmbrăţişarea istorică şeful construcţiei membru Guvernului Palamidov."

Redacţia publică prima parte a telegramei, dar îmbrăţişarea o scoase. Redactorul-şef spuse că unui membru al Guvernului nu-i şade bine să se îmbrăţişeze.

CAPITOLUL XXIX GREMEAŞCI KLIUCI

Soarele se ridică deasupra pustiului deluros la orele 5,02 minute, 46 secunde. Ostap se sculă cu un minut mai târziu. Reporterul fotografic Menşov începuse să-şi agaţe pe el genţile şi curelele. Şapca şi-o puse cu cozorocul la spate, ca să nu-l împiedice să se uite în vizor. Îl aştepta o zi mare. Ostap spera şi el într-o zi mare şi, fără să se spele măcar, se dădu jos din vagon, luând dosarul galben cu el.

Trenurile cu oaspeţii veniţi din Moscova, Siberia şi Asia centrală formaseră adevărate străzi şi ulicioare. Garniturile se apropiau din toate părţile de tribună, locomotivele şuierau şi aburii albi făceau haltă pe pânza cu lunga lozincă: "Magistrala de Răsărit, primul copil al planului cincinal."

Toată lumea mai dormea încă şi vântul răcoros făcea să fluture steagurile de la tribuna goală, când Ostap văzu zarea senină a acestei regiuni accidentate întunecându-se deodată, din pricina unor nori de praf. De după dealuri răsăriră din toate părţile căciuli ţuguiate. Mii de călăreţi, stând în şei de lemn şi mânându-şi căluţii păroşi, se grăbeau să ajungă la săgeata de lemn, înfiptă în punctul unde se stabilise, cu doi ani în urmă, că se vor întâlni cele două linii.

Grupuri întregi de nomazi veneau spre locul joncţiunii. Capii de familie mergeau călare; tot călare, bărbăteşte, soseau nevestele, iar copiii, câte trei, erau şi ei pe căluţii lor. Nu lipseau nici măcar soacrele, care, rele, îşi mânau caii credincioşi, izbindu-i cu tocurile în burtă. Grupurile de călăreţi alergau pe câmp cu flamuri roşii, se ridicau în scări şi, întorşi pe jumătate în şa, priveau, curioşi, minunile. Minunile erau multe: trenuri,

şine, operatori cinematografici cu înfăţişare voinicească, cantina din scânduri spaţiate, apărută subit pe un loc viran, megafoane din care se auzea o voce fragedă repetând: "unu, doi, trei, patru, cinci, şase", spre a verifica dacă instalaţia de radio e gata ş.a.m.d. Cele două Orăşele de montaj, cele două întreprinderi de construcţie pe roţi, cu depozitele lor de materiale, cu cantinele, birourile, băile şi locuinţele respective pentru muncitori, stăteau una în faţa celeilalte, în dreptul tribunei, despărţite între ele numai cu douăzeci de metri de traverse, pe care şinele încă nu fuseseră fixate. Pe acest interval urma să se aşeze ultima şină şi să se bată ultimul crampon. În capul Orăşelului din sud atârna o pancartă: "Arată ce poţi, nordule!" iar în capul orăşelului din nord, alta: "Arată ce poţi, suduie!"

Muncitorii din ambele orăşele se amestecaseră, formând o singură mulţime. Se vedeau pentru întâia oară, deşi aflaseră unii despre alţii chiar de la începutul construcţiei, când îi despărţeau 1 500 de kilometri de deşert, stânci, lacuri şi nuri. Întrecerea în muncă grăbise întâlnirea între ei cu un an. În ultima lună, şinele erau aşezate în ritm alert. Nordul şi sudul luptau, care pe care, să ajungă primul la Gremeaşci Kliuci. Învinsese nordul. Acum, şefii ambelor echipe, unul — într-o scurtă de culoarea grafitului, celălalt, într-o cămaşă albă, discutau prieteneşte între ei, lângă săgeată. Pe faţa şefului nordului apărea din când în când, fără voia lui, un zâmbet perfid. Nordistul se grăbea să-l alunge şi lăuda sudul, dar zâmbetul său făcea să-i joace mustăţile decolorate de soare.

Ostap alergă spre vagoanele Orăşelului nordic, dar nu găsi pe nimeni. Toţi se strânseseră la tribuna în faţa căreia muzicanţii se şi aflau instalaţi. Frigându-şi buzele de muştiucurile lor de metal încins, cântau o uvertură.

Ziariştii sovietici ocupară aripa stângă a tribunei. Aplecat peste balustradă, Lavuazin îl implora pe Menşov să-l fotografieze în exerciţiul funcţiunii. Dar lui Menşov nu-i ardea de el. El îi fotografia pe udarnicii de la calea ferată în grupuri şi separat, punându-i pe cei ce bătuseră crampoanele să ridice ciocanele, iar pe săpători, să se sprijine în lopeţi. În aripa dreaptă, luară loc străinii. La intrarea în tribună, ostaşi ai Armatei Roşii controlau invitaţiile. Ostap nu avea invitaţie. Şeful trenului le eliberase pe baza unei liste pe care O. Bender, reprezentantul *Gazetei Cernomorskului,* nu figura. Zadarnic îi făcea Gargantua semne să vină sus, strigând: "Nu-i aşa? E corect?" Ostap clătina negativ din cap şi era cu ochii nedezlipiţi de tribuna unde şedeau înghesuiţi eroii şi oaspeţii.

În chiar rândul întâi şedea liniştit normatorul Alexandr Koreiko, din Orăşelul de Montaj din Nord. Spre a se feri de soare, îşi pusese pe cap un tricorn făcut dintr-un ziar. Când se plecă puţin, ca să-l poată auzi mai bine pe primul orator, care-şi croia drum spre microfon, Ostap, cu mâinile pâlnie la gură, strigă:

— Alexandr Ivanovici!

Koreiko se uită în jos şi se ridică în picioare. Muzicanţii intonară *Internaţionala,* dar bogatul normator asculta imnul cu capul în altă parte. Silueta marelui maestru, care alerga pe terenul curăţat pentru aşezarea ultimelor şine, îi răpise dintr-o dată toată liniştea sufletească. Privi peste capetele mulţimii, gândindu-se unde să fugă. Dar în jur era deşertul.

Cincisprezece mii de călăreţi alergau fără astâmpăr, neîncetat, înainte şi înapoi, trecând de zeci de ori vadul pârâului rece şi abia când începu mitingul se aliniară în spatele tribunei. Iar unii, sfioşi şi mândri, colindară toată ziua pe vârfurile dealurilor, neputându-se hotărî să se apropie de mitingul ce fremăta zgomotos.

Constructorii magistralei îşi sărbătoreau victoria zgomotos, veseli, cu vuiete şi muzică, săltându-i în braţe pe favoriţii şi eroii lor. Pe traverse fură întinse, cu tot zăngănitul de rigoare, şinele, într-un minut fură potrivite pe locul destinat, şi muncitorii montori, care bătuseră până atunci milioane de crampoane, cedară ultimele lovituri conducătorilor lor.

— Potrivit legilor ospitalităţii, zise bufetierul, care şedea cu bucătarii pe acoperişul vagonului-restaurant.

Un inginer decorat cu Ordinul Drapelul Roşu îşi dădu pălăria mare de fetru pe ceafă, apucă ciocanul de mânerul lui lung şi, făcând o mutră nenorocită, izbi cu el, nimerind în pământ. Această izbitură fu urmată de râsul prietenos al muncitorilor, printre care erau viteji care fixau cramponul în şină dintr-o singură lovitură. Totuşi, loviturile seci, în pământ, începură să alterneze cu altele, tunătoare, fapt ce dovedea că ciocanul mai vine uneori în contact şi cu cramponul. Băteau cu ciocanele şi şefii nordului şi cei ai sudului, şi diverşi oaspeţi, şi secretarul comitetului de ţinut şi membri ai Guvernului. Cel din urmă crampon îl bătu în traversă, în vreo jumătate de oră, directorul construcţiei.

Apoi începură discursurile care erau rostite de câte două ori: o dată în kazahă, o dată în ruseşte.

— Tovarăşi, spuse încet un muncitor udarnic, căutând să nu se uite la Ordinul Drapelului Roşu, care-i fusese prins cu câteva clipe înainte de

cămaşă, ce s-a făcut, s-a făcut, şi nu e cazul să mai vorbim despre asta. Din partea întregului nostru colectiv de montaj rugăm Guvernul să ne trimită imediat pe un şantier nou. Ne-am sudat bine împreună şi, în ultimele luni, am izbutit să aşezăm câte 5 km de şină pe zi. Ne luăm angajamentul să menţinem şi să sporim această normă. Trăiască Revoluţia noastră mondială! Aş vrea să mai spun, tovarăşi, că traversele ne-au venit cu un mare procent de rebuturi şi a trebuit să aruncăm multe. Acest sector trebuie îmbunătăţit.

Corespondenţii nu se mai puteau plânge acum că nu au material de comentat. Luau note după discursuri. Luau inginerii de talie şi le cereau date precise. Se făcuse cald, se stârnise praf şi toată lumea era preocupată. Mitingul acesta desfăşurat în pustiu fumega ca un foc uriaş. Lavuazian, după ce mâzgălea zece rânduri, dădea fuga la telegraf, expedia o telegramă fulger şi din nou se apuca să noteze. Uhudşanski nu nota nimic şi nu trimitea nici un fel de telegrame. Avea în buzunar *Glosarul festiv,* care-i dădea posibilitatea să întocmească în cinci minute o corespondenţă admirabilă, cu înflorituri asiatice. Viitorul lui era asigurat. De aceea, se adresa, acum, confraţilor săi, cu o şi mai accentuată nuanţă satirică în glas decât de obicei:

— Vă străduiţi? Hm, da!

Pe neaşteptate, apărură în loja ziariştilor sovietici Lev Rubaşkin şi Ian Skameikin, care rataseră plecarea la Moscova şi-i adusese un avion sosit în zori la locul solemnităţii. Avionul aterizase la zece kilometri de Gremeaşci Kliuci, după un deal îndepărtat, pe un aerodrom natural, şi fraţii corespondenţi sosiră abia acum, venind pe jos de acolo. După ce-i salutară în grabă pe ceilalţi, Lev Rubaşkin şi Ian Skameikin îşi scoaseră din buzunare carnetele şi se apucară să recâştige timpul pierdut.

Aparatele fotografice ale străinilor ţăcăneau fără întrerupere. Gâtlejurile se uscaseră din cauza discursurilor şi a căldurii. Participanţii la miting se tot uitau în jos, la pârâul rece şi la cantina unde umbrele vărgate ale şopronului cădeau pe mesele lungi de banchet, pline de sticle verzi cu apă minerală. Alături se aflau chioşcuri unde participanţii la miting fugeau din când în când să bea câte ceva. Koreiko nu mai putea de sete, dar răbda sub tricornul său de hârtie. Marele maestru îl întărită de la distanţă, tot ridicând în sus o sticlă cu limonada şi dosarul galben legat cu şireturi de ghete.

Pe masă, între carafa cu apă şi microfon, fu urcată o mică pionieră.

— Hai, fetițo, zise vesel directorul construcției, spune-ne ce părere ai despre magistrala noastră.

N-ar fi fost de mirare ca fetița să fi bătut pe neaşteptate din picior şi să fi început: "Tovarăşi! Dați-mi voie să fac bilanțul realizărilor care..." şi aşa mai departe, pentru că la noi poți întâlni copii model care, cu o tristă sârguință, rostesc discursuri de câte două ceasuri. Dar pioniera din Gremeaşci Kliuci prinse cu mânuțele-i slabe taurul de coarne şi, fără alte introduceri, cu o voce subțire şi caraghioasă, strigă:

— Trăiască planul cincinal!

Palamidov se apropie de profesorul economist străin, vrând să obțină de la el un interviu.

— Sunt entuziasmat, spuse profesorul, toată opera de construcție pe care am văzut-o în U.R.S.S. este uriaşă. Nu mă îndoiesc că planul cincinal va fi îndeplinit. Voi scrie despre lucrul acesta.

Şi, într-adevăr, după şase luni scoase o carte în care demonstra, pe două sute de pagini, că planul cincinal va fi îndeplinit în termenul stabilit şi că U.R.S.S. va deveni una dintre cele mai puternice țări industriale. Iar la pagina două sute unu, profesorul declara că tocmai din această cauză Țara sovietelor trebuie distrusă cât mai repede, căci altfel va provoca, în mod firesc, dispariția societății capitaliste. Profesorul se dovedi a fi un om mai practic decât palavragiul Heinrich.

De după un deal apăru un avion alb. Kazahii o luară la fugă care încotro, risipindu-se ca puii de potârniche. Umbra mare a avionului trecu peste tribună, apoi, tremurătoare, se îndreptă spre pustiu. Strigând şi agitând bicele în aer, kazahii o porniră în goană după umbră. Operatorii de cinema învârteau neliniştiți aparatele lor. Se făcu şi mai mult praf, încă şi mai multă hărmălaie. Mitingul se terminase.

— Uite ce e, tovarăşi, spuse Palamidov, ducându-se grăbit la cantină împreună cu confrații săi. Hai să ne înțelegem să nu scriem banalități.

— Banalitățile sunt dezgustătoare! îl susținu Lavuazian. Sunt îngrozitoare.

Şi, în drum spre cantină, corespondenții hotărâră în unanimitate să nu scrie despre Uzun-Kulak, care înseamnă ureche lungă, şi, la rândul ei, înseamnă telegraf de stepă. Despre asta au scris toți cei care au fost în Orient şi ți se făcea pur şi simplu silă să mai citeşti. Se înțeleseră, de asemenea, să nu scrie reportaje intitulate *Legenda lacului Issîk-Kul*. Ajunge cu banalitățile în stil oriental!

În tribuna rămasă goală, printre mucurile de țigară, biletele rupte şi nisipul adus de vânt din pustiu, nu mai şedea decât Koreiko, care nu se putea hotărî deloc să coboare.

— Vino jos, Alexandr Ivanovici! îi striga Ostap. Fie-ți milă de dumneata! O înghițitură de apă minerală rece! Ei, ce zici? Nu vrei? Atunci, fie-ți milă de mine! Mi-e foame! Ştii că tot nu voi pleca! Poate vrei să-ți cânt serenada lui Schubert *Cu pas uşor, la mine, vino, dragul meu prieten!*

Pot s-o fac, dacă ții numaidecât.

Dar Koreiko nu mai aşteptă. Îşi dădea seama şi fără serenadă că va trebui să dea banii. Gheboşat, începu să coboare, oprindu-se la fiecare treaptă.

— Porți tricorn? se amuză Ostap. Dar unde-i surtucul cenuşiu? N-ai să mă crezi când am să-ți spun ce dor mi-a fost de dumneata. Ei, bine te-am găsit, bine te-am găsit! Poate vrei să ne îmbrățişăm? Sau mergem direct la tezaur, în peştera lui Leichtweis, unde-ți păstrezi tugricii!

— Întâi să mâncăm, răspunse Koreiko, a cărui limbă se uscase de sete şi era aspră ca un raşpel.

— Putem să mergem şi la masă. Numai că, te rog, de data asta, să nu-mi faci feste! De altfel, n-ai nici o şansă. Băieții mei stau la pândă pe dealuri, minți Ostap, pentru orice eventualitate.

Şi, amintindu-şi de băieți, se întristă.

Masa pentru constructori şi oaspeți fu servită în stil euro-asian. Kazahii se aşezară turceşte pe covoare, aşa cum fac în Orient toți oamenii, iar în Occident numai croitorii. Mâncau pilaf în străchini albe şi beau limonadă. Europenii se aşezară la mese.

Constructorii magistralei trecuseră în cei doi ani de muncă prin nenumărate greutăți, griji şi emoții. Dar tot atât de multă bătaie de cap le dădu şi organizarea banchetului în mijlocul pustiului. Meniul — asiatic şi european — fu discutat vreme îndelungată. Problema băuturilor spirtoase stârni şi ea dezbateri prelungite. Timp de câteva zile, direcția şantierului începu să semene cu Statele Unite înainte de alegerile prezidențiale. Adepții regimului sec luptau crâncen cu adepții regimului umed. În cele din urmă, celula de partid se pronunță împotriva băuturilor spirtoase. Se puse atunci o altă problemă: străinii, diplomații, moscoviții! Cum să li se dea o masă mai elegantă? Orice s-ar spune, ei, la Londra şi la New York, sunt învățați cu tot felul de excese culinare. Şi aşa se hotărî aducerea din Taşkent a bătrânului specialist Ivan Osipovici care pe vremuri fusese *maître d'hotel* la Moscova,

la celebrul restaurant "*Martianîci*", iar acum îşi termina zilele ca responsabil al unui bufet de lângă Piaţa de Păsări.

— Ai grijă, Ivan Osipovici, îi spuseră cei din direcţie, să nu ne faci de râs. O să fie şi străini. Trebuie să aranjezi ceva aşa, mai cu şic.

— Zău, credeţi-mă, îngăimă bătrânul cu lacrimi în ochi, ce oameni am servit eu, ehei! L-am servit şi pe prinţul de *Wurtemberg*! Nu trebuie să-mi plătiţi nici o leţcaie. Cum, n-am să-mi dau eu toată grija acum, spre sfârşitul vieţii? Vreau să-i satur, apoi las' să mor!

Ivan Osipovici era teribil de emoţionat. Când află că s-a renunţat definitiv la băuturile spirtoase, era cât pe ce să se îmbolnăvească, dar nu se putu hotărî să lase Europa fără masă. Devizul ce-l prezentă fu mult amputat şi bătrânul, mârâind sub mustaţă: "Vreau să-i satur, apoi să mor", adăugă şaizeci de ruble din propriile sale economii. În ziua banchetului, Ivan Osipovici sosi într-un frac scos de la naftalină. În tot timpul mitingului fu foarte nervos, se uita mereu la soare şi ţipa la nomazii care, din simplă curiozitate, încercau să intre călare în cantină. Bătrânul îi ameninţa cu şervetul şi striga:

— Pleacă de-aici, păgânule, nu vezi ce se întâmplă? Of, Doamne! Sosul picant o să se taie. Şi consommeul încă nu e gata!

Aperitivele se aflau deja pe masă. Totul era aranjat foarte frumos şi cu multă pricepere. Şervetele scrobite stăteau drept, untul, tăiat artistic în cubuleţe, stătea pe gheaţă, pe farfurioare de sticlă, scrumbiile ţineau în gură câte un rondel de ceapă verde sau o măslină, masa era plină de flori şi chiar şi pâinea neagră obişnuită arăta cât se poate de prezentabil.

În sfârşit, oaspeţii veniră la masă. Toţi erau prăfuiţi, congestionaţi de căldură şi lihniţi de foame. Nici unul nu semăna cu prinţul de *Wurtemberg*. Ivan Osipovici simţi deodată că vine o nenorocire.

— Cer iertare oaspeţilor, spuse el curtenitor, dar masa nu va fi gata decât peste cinci minute! Am o rugăminte personală: să nu vă atingeţi de nimic de pe masă până n-o să înceapă să se servească, pentru ca totul să fie aşa cum trebuie.

Fugi pentru un minut la bucătărie, cu pas uşor şi săltat, ca în localurile de lux, dar când se întoarse cu tava cu peşte fastuos prezentat, se lovi cu ochii de un tablou îngrozitor. Parcă năvăliseră barbarii. Atât de mult se deosebea tabloul pe care îl avea în faţă de ceremonialul pe care îl stabilise el pentru masă, încât Ivan Osipovici încremeni pe loc. Englezul cu talie de jucător de tenis mânca senin pâine cu unt, Heinrich, întins peste masă, căuta

să scoată cu degetele o măslină din gura unei scrumbii. Pe masă domnea o harababură ca după un măcel. Potolindu-şi puţintel foamea, oaspeţii începură veseli să schimbe impresiile între ei.

— Ce e asta? întrebă bătrânul cu un nod în gât. Dar unde-i supa, şefule? strigă Heinrich cu gura plină.

Ivan Osipovici nu răspunse nimic. Făcu numai un gest de silă şi plecă. Lăsă restul pe seama subalternilor săi.

Când cei doi meşteri răzbătură până la masă, un grăsan cu nasul ca o banană, rostea primul discurs. Spre marea sa mirare, Ostap îl recunoscu pe inginerul Talmudovski.

— Da! Suntem nişte eroi, exclama Talmudovski, ţinând întinsă mâna în care avea paharul cu apă minerală. Cinste nouă, constructorii Magistralei Ferate de Răsărit. V-aţi gândit în ce condiţii muncim noi aici, cetăţeni? Să luăm, de pildă, salariul. E adevărat că aici salariul e mai bun decât în alte locuri, dar condiţiile de confort unde sunt?! Teatru nu există! Pustiu! Nici un fel de canalizare!... Nu, în asemenea condiţii nu pot să lucrez!

— Cine e ăsta? se întrebau constructorii între ei. Îl cunoşti?

Între timp, Talmudovski îşi şi trase afară valizele de sub masă.

— Puţin îmi pasă de contract! ţipa el, îndreptându-se spre ieşire. Cum? Să dau înapoi banii de deplasare? Numai prin justiţie, numai prin justiţie.

Şi chiar şi atunci când, croindu-şi dram să plece, îi înghiontea cu valizele pe cei ce şedeau la masă, în loc de scuze, continua să ţipe sălbatic: "Numai prin justiţie!"

Şi, în aceeaşi noapte, dumnealui, Talmudovski, în compania unor meşteri rutieri care plecau cu treburi la capătul sudic al căii ferate, zbura la vale într-o drezină cu motor spre alte meleaguri. Şedea călare pe valize şi explica meşterilor de ce nu poate lucra un specialist cinstit prin asemenea coclauri. O dată cu ei pleca acasă şi bătrânul *maître d'hotel* Ivan Osipovici. De durere, nu mai apucase să-şi scoată nici fracul. Şi era beat mort.

— Barbarii! striga el, ţinând capul în vânt şi ameninţând cu pumnul în direcţia staţiei Gremeaşci Kliuci. Tot serviciul s-a dus dracului!... L-am servit pe Anton Pavlovici, pe prinţul de *Wurtemberg*!... Să mă văd acasă şi mor! Atunci o să-şi aducă aminte de Ivan Osipovici. Pregăteşte, o să-mi zică, un banchet pentru optzeci şi patru de persoane, la dracu'! Pregăteşte, da' n-o să mai aibă cine! Fiindcă Ivan Osipovici Trikatov n-o să mai fie! Ivan Osipovici va fi mort pe vecie, trecut într-o lume mai bună, unde nu

există durere, nici întristare, nici suspin, ci viață fără de sfârşit... Ve-e-eşnică po-me-ni-re!

Şi în timp ce bătrânul îşi cânta singur prohodul, coada fracului flutura în vânt ca un steag.

Nemailăsându-l pe Koreiko nici măcar să-şi termine compotul, Ostap îl ridică de la masă şi-l trase după el, să se socotească. Pe o scăriță demontabilă, maeştrii se urcară în vagonul de marfă, unde se afla biroul grupului de montaj din nord şi unde se găsea şi patul pliant din pânză al normatorului. Se încuiară în vagon.

După masă, când pasagerii trenului special se odihneau ca să prindă forțe pentru a lua parte la chermeza din acea seară, foiletonistul Gargantua îi surprinse pe cei doi frați corespondenți îndeletnicindu-se cu un lucru nepermis. Lev Rubaşkin şi Ian Skameikin duceau la telegraf două hârtiuțe. Pe una era o ştire scurtă:

"Urgent Moscova telegraful stepă uzun-kulak stop ureche lungă stop transmis vestea terminării magistralei ferate răsărit Rubaşkin".

A doua hârtiuță era mâzgălită de sus şi până jos. Iată ce aprindea:

LEGENDA LACULUI ISSÎK-KUL

Bătrânul kara-kalpak Uhum Buheev mi-a povestit următoarea legendă învăluită de colbul veacurilor. În urmă cu 200.485 de luni, nevasta hanului, frumoasa Sumburun, tânără şi iute de picior ca un djejran (berbec de munte), s-a îndrăgostit din tot sufletul de tânărul viteaz Ai-Bulak. Mare fu durerea bătrânului han, când află că mult iubita sa soție îl înşală. Bătrânul făcu rugăciuni timp de douăsprezece luni, apoi, cu lacrimi în ochi, o închise pe frumoasa Sumburun într-un butoi de care legă un bolovan de aur curat ce avea o greutate de şapte djasasîni (optsprezece kilograme), şi aruncă prețioasa încărcătură într-un lac de munte. De atunci, lacul a căpătat numele de Sf. Issîk-Kul, adică pe kazahă: *La donna-i mobile.*

Ian Skameikin-Sarmatski (Piston)

— Nu-i aşa? întreba Gargantua, arătând hârtiuțele capturate de la cei doi frați. N-am dreptate?

— Desigur că e revoltător! răspunse Palamidov. Cum ați îndrăznit să scrieți legenda, după cele ce am hotărât? După părerea voastră, Issîk-Kul se traduce prin *La donna-i mobile.* Dar aşa o fi? Nu v-a mințit cumva aşa-zisul kara-kalpak Uhum Buheev? Oare numele ăsta nu se traduce prin: "Nu aruncați în lac femeile tinere şi frumoase, ci aruncați-i pe corespondenții creduli, care cad sub influența nefastă a exotismului"?

Scriitorul cu hăinuță de copil roşi. În carnetul lui figurau deja şi Uzun-Kulak, şi două legende înmiresmate, prevăzute cu înflorituri orientale.

— După părerea mea, spuse el, nu-i nimic rău în asta. Din moment ce Uzun-Kulak există, trebuie doar să scrie cineva despre el.

— Dar despre asta s-a scris de o mie de ori! răspunse Lavuazian.

— Uzun-Kulak există, oftă scriitorul, şi dacă există este un lucru de care trebuie să ținem seama.

CAPITOLUL XXX ALEXANDR IBI-IVANOVICI

În vagonul acela de marfă încins de căldură şi întunecos, aerul era îmbâcsit şi nemişcat ca într-o gheată veche. Mirosea a piele şi a picioare. Koreiko aprinse un felinar de însoțitor de vagon şi se băgă sub pat. Ostap, şezând pe o ladă goală de macaroane, se uita îngândurat la el. Cei doi meşteri în combinații erau obosiți de luptă şi se comportau cu un calm oficial față de evenimentul de care Koreiko se temuse atât de tare şi pe care Ostap îl aşteptase atât de mult. Ai fi putut avea chiar impresia că lucrurile se petrec ca în magazinul unei cooperative: cumpărătorul cere o pălărie, iar vânzătorul îi aruncă pe tejghea, cu un gest de lasă-mă să te las, o şapcă pluşată de culoarea bitumului de pe caldarâm. Lui îi este indiferent dacă cumpărătorul va lua sau nu va lua şapca. De altfel, nici pe cumpărător nu-l prea interesează şi întreabă numai de formă: "Poate mai aveți şi altele?" la care urmează, de obicei, răspunsul: "Luați-o, luați-o, că acuşi n-o să mai fie nici asta". Şi amândoi se uită unul la altul complet nepăsători. Koreiko scormoni multă vreme sub pat, descuind probabil capacul valizei şi bâjbâind prin ea.

— Hei, cei de acolo, din cală! strigă obosit Ostap. Ce noroc că nu fumezi! Să ceri o țigară de la un zgârie-brânză ca dumneata ar fi pur şi simplu un calvar. N-ai întinde niciodată portțigaretul, de teamă ca în loc de o țigară să nu ți se ia mai multe, şi ai sta şi ai scormoni şapte ceasuri prin buzunar, până să deschizi cutia şi să scoți dinăuntru o biată țigară îndoită. Eşti un om rău. Ce era dacă scoteai toată valiza!

— Şi altceva ce mai vrei? bombăni Koreiko, sufocându-se sub pat.

Comparația cu fumătorul zgârcit nu-i făcea plăcere. Tocmai în clipa aceea scotea din valiză nişte pachete groase. Limba nichelată a broaştei îi zgâria brațele dezgolite până la cot. Ca să-i fie mai comod, se întinse pe spate şi continuă să lucreze ca un miner în abataj. Din saltea, milionarului îi curgeau în ochi paie şi praf.

"Of, Doamne, stau prost al dracului, se gândea Alexandr Ivanovici, prost şi înfiorător! Dar dacă mă strânge acuşi de gât şi-mi ia toți banii? Şi ce, asta ar fi mare lucru? Mă taie în bucăți şi le expediază cu coletăria în diferite oraşe. Iar capul mi-l pune la murat într-un butoi cu varză."

Koreiko simți că-l trece un fior rece, ca de pivniță. De teamă, scoase capul de sub pat. Bender moțăia pe lada lui, cu capul aplecat spre felinar.

"Sau poate, pe el... cu coletăria, se gândi Alexandr Ivanovici, continuând să scoată pachetele şi să se îngrozească, în diferite oraşe? Strict confidențial. Ce-ar fi?"

Mai scoase o dată capul de sub pat. Marele maestru se întinse şi căscă disperat, ca un dog. Apoi luă felinarul şi începu să-l clatine, strigând:

— Gara Hațepetovka. Coboară, cetățene! Am sosit! Fiindcă veni vorba, uitasem cu totul să-ți spun: poate ai de gând să mă înjunghii? Să ştii că mă împotrivesc. Şi apoi, am mai fost omorât o dată. A încercat un bătrân zevzec, de familie bună, fost mareşal al nobilimii şi totodată conțopist la oficiul stării civile — unul, Kisa Vorobianinov. Am căutat, tovarăş cu el, fericirea în sumă de o sută cincizeci de mii de ruble. Şi încă înainte de împărțeală, prostul s-a repezit şi mi-a tăiat beregata cu briciul. O, nici nu pot să-ți spun ce urât a fost asta, Koreiko. Urât şi dureros! Chirurgii au reuşit cu chiu cu vai să salveze tânăra-mi viață, fapt pentru care le sunt profund recunoscător.

În sfârşit, Koreiko ieşi de sub pat şi împinse spre picioarele lui Ostap pachetele cu bani. Fiecare pachet avea o banderolă lipită cu grijă şi era legat cu o sfoară.

— Nouăzeci şi nouă de pachete, spuse Koreiko trist, a câte 10 000 fiecare. În bancnote de douăzeci şi cinci cervoneți. Poți să nu mai numeri, că la mine e ca la bancă.

— Dar unde e al o sutălea pachet? întrebă Ostap cu entuziasm.

— Zece mii am scăzut. Nu m-ați jefuit de suma asta pe malul mării?

— Asta-i o porcărie. Banii au fost cheltuiți tot numai pentru dumneata. Nu mai face pe chițibuşarul.

Oftând, Koreiko îi dădu şi banii care mai lipseau şi primi în schimb manuscrisul biografiei sale din dosarul galben, legat cu şireturi de ghete. Aruncă imediat biografia pe foc, în soba de tuci, al cărei burlan trecea prin acoperişul vagonului. Între timp, Ostap luă unul din pachete, rupse banderola şi, după ce se încredință că Koreiko nu l-a înşelat, îl băgă în buzunar.

— Dar unde-i valuta? întrebă cusurgiu marele maestru. Unde sunt dolarii mexicanii, lirele turceşti, unde sunt lirele sterline, rupiile, pesetele, centavosurile, leii româneşti, unde sunt latii şi zloții de pe la vecini? Dă-mi măcar o parte în valută.

— Ia ce este, răspunse Koreiko stând în fața sobei şi uitându-se la documentele ce se mistuiau în foc. Ia, că în curând n-o să mai fie nici asta. Valută nu țin.

— Iată-mă şi milionar! exclamă Ostap cu plăcută uimire. Mi s-au împlinit visurile idioate!

Şi, deodată, Ostap se întristă. Era uluit de cadrul prozaic în care se desfăşura împlinirea visului său, i se părea ciudat că lumea nu se schimbase instantaneu şi că în jur nu se întâmplase nimic, absolut nimic. Şi, deşi ştia că în vremurile noastre aspre nu te mai poți aştepta la nici un fel de peşteri misterioase, butoiaşe cu aur şi lămpi ale lui Aladin, îi păru totuşi rău de ceva. Se simți oarecum cuprins de *spleen,* ca Roald Amundsen, care, trecând cu dirijabilul "Norge" deasupra Polului Nord, spre care se zbătuse toată viața să ajungă, spusese fără nici un entuziasm companionilor săi: "Ei, iată-ne ajunşi". Jos se vedea gheața sfărâmată, era frig şi pustiu. Misterul fusese descoperit, țelul atins, nu mai era nimic de făcut şi trebuia să-ți schimbi meseria. Dar tristețea-i trecătoare, pentru că te aşteaptă gloria, onorurile, respectul tuturor — ți se cântă coruri, eleve de liceu, în pelerinele lor albe, stau aliniate şi te primesc în urale, bătrânele mame ale exploratorilor polari mâncați de tovarăşii din expediție plâng, se intonează imnuri naționale, se aprind focuri de artificii şi bătrânul rege îl strânge pe explorator la pieptul său plin de ordine şi stele țepoase.

Slăbiciunea care îl cuprinse o clipă îi trecu. Ostap aruncă pachetele într-un săculeț pe care Alexandr Ivanovici avu drăgălăşenia să i-l ofere, îl luă la subsuori şi deschise uşa grea a vagonului de marfă.

Serbarea era pe terminate. Rachetele era zvârlite în adâncul siniliu al cerului ca nişte undițe aurii şi pescuiau de acolo peştişori roşii şi verzi, lumina rece te izbea în ochi, se învârteau tot felul de sori pirotehnici. Dincolo de coliba unde era instalat telegraful, pe o estradă avea loc un spectacol pentru nomazi. Unii dintre ei şedeau pe bănci, alții priveau spectacolul de la înălțimea şeii. Caii nechezau des. Trenul special era luminat dintr-un capăt în celălalt.

— A! exclamă Ostap. Banchetul din vagonul-restaurant! Am şi uitat! Ce bucurie! Hai să mergem, Koreiko. Îți fac cinste. Fac cinste la toată

lumea! Potrivit legilor ospitalității! Vermut cu lămâie, găluşti din vânat, fricando cu ciuperci, vin unguresc vechi, vin unguresc nou, şampanie!...

— Fricando, fricando, zise Koreiko furios, iar apoi te bagă la zdup. Nu vreau să mă afişez.

— Îți făgăduiesc o cină ca în paradis, pe o față de masă albă, stăruia Ostap. Vino, vino! Şi, în general, lasă-te de sihăstrie. Grăbeşte-te să-ți bei partea dumitale de băuturi spirtoase, să mănânci cele douăzeci de mii de chiftele care ți se cuvin. Că de nu, vor veni alții şi îți vor înghiți porția. Te aranjez în trenul special, căci acolo mă cunosc toți şi chiar mâine ne vom afla într-un centru relativ civilizat. Iar unde-i civilizație, cu mijloacele noastre... Alexandr Ivanovici!...

Marele maestru ar fi vrut acum să fericească pe toată lumea, ar fi vrut să-i bucure pe toți. Dar mutra acră a lui Koreiko îl indispunea. Şi se apucă să-l convingă. Era de acord că nu trebuie să se afişeze, dar de ce să lase să-i fie foame? Ostap nu-şi dădea nici el bine seama ce nevoie are de un normator vesel, dar din moment ce se pornise, nu se mai putea opri. În cele din urmă, începu chiar să-l sperie:

— O să şezi pe valiza dumitale şi, într-o zi cu soare, o să vină hârca şi o să-ți dea cu coasa peste ceafă. Ce zici, ce plăcere? Grăbeşte-te, Alexandr Ivanovici, chiftelele sunt încă pe masă. Nu fi încăpățânat.

După pierderea milionului, Koreiko devenise mai moale şi mai receptiv.

— Poate chiar ar fi cazul să mă mai aerisesc? spuse el şovăielnic. Să facem o plimbare la centru? Dar, bineînțeles, fără nici un fel de lux, fără bravade de husar.

— Care bravade de husar? Pur şi simplu, doi medici militanți pe tărâm social se duc la Moscova ca să meargă la Teatrul de Artă şi să vadă cu ochii lor o mumie de la Muzeul de Arte Plastice. Ia-ți valiza.

Milionarii porniră spre tren. Ostap cădelnița nepăsător săculețul. Alexandr Ivanovici zâmbea prosteşte. Pasagerii trenului special se plimbau prin apropierea vagoanelor, căci se şi punea locomotiva. În întuneric, pantalonii albi ai corespondenților luceau.

În compartiment, pe bancheta de sus a lui Ostap, stătea întins sub un cearşaf un om necunoscut, care citea un ziar.

— Ei, dă-te jos, zise Ostap prietenos. A venit stăpânul casei.

— E locul meu, tovarăşe, răspunse necunoscutul. Sunt Lev Rubaşkin.

— Uite ce e, Lev Rubaşkin, nu trezi fiara din mine şi cară-te de aici.

Pe marele maestru îl îmboldea la hartă privirea nedumerită a lui Alexandr Ivanovici.

— Ia te uită, exclamă corespondentul cu înfumurare. Dar cine eşti dumneata?

— Nu-i treaba ta de măgar! Ţi s-a spus dă-te jos, dă-te jos.

— Orice beţiv, începu cu un glas piţigăiat Rubaşkin, îşi poate permite aici acte de huliganism...

Ostap nu-i răspunse, dar îl apucă de piciorul gol. La ţipetele lui Rubaşkin se adună tot vagonul. Koreiko, pentru orice eventualitate, ieşi pe platformă.

— Vă bateţi? întrebă Uhudşanski. Hm, da.

Ostap apucase să-l pocnească pe Rubaşkin cu sacul în cap, şi acum Gargantua şi scriitorul cel gras, cu hăinuţă de copil, îl ţineau de braţe.

— Să arate biletul! urla marele maestru. Să arate tichetul!

Rubaşkin sărea, în pielea goală, de pe o banchetă pe alta şi cerea să vină şeful de tren. Ostap, care-şi pierduse simţul realităţii, stăruia şi el să fie chemat şeful de tren. Scandalul se încheie cu un lucru tare neplăcut. Rubaşkin prezentă şi biletul, şi tichetul, după care, cu o voce tragică, ceru lui Bender să facă acelaşi lucru.

— Eu nu arăt din principiu! declară marele maestru, părăsind în grabă locul incidentului. Am şi eu principiile mele!

— E călător clandestin! urlă Lev Rubaşkin, sărind în pielea goală pe culoar. Îţi atrag atenţia, tovarăşe şef, că aici a călătorit un pasager clandestin!

— Unde e? întrebă şeful de tren, în ochii căruia se aprinse o licărire de copoi.

Ascuns sperios după un colţ al tribunei, Alexandr Ivanovici cerceta iscoditor întunericul, dar nu putea deosebi nimic. Lângă tren se mişcau nişte siluete, se vedeau farurile minuscule ale ţigărilor aprinse şi se auzeau glasuri: "Fiţi bun şi prezentaţi biletul!" "Iar eu îţi spun că nu fac lucrul acesta din principiu!" "Huliganism!" "Nu-i aşa? N-am dreptate?" "Doar trebuie să meargă cineva şi fără bilet!" Tampoanele se ciocniră, la o palmă de pământ trecu şuierând un şuvoi de aer de la frâne şi ferestrele luminate ale vagoanelor se clintiră din loc. Ostap mai făcea încă pe grozavul, dar deja prin faţa lui începuseră să se perinde banchetele vărgate, plasele de bagaje, însoţitorii cu felinare, buchetele de flori de pe mese şi elicele din tavanul vagonului-restaurant Pleca banchetul cu şampanie, cu vin unguresc vechi şi

nou. Îi treceau pe la nas găluştele din vânat, dispărând în nord. Fricandoul, fragedul fricando, despre care Ostap vorbise cu atâta căldură, părăsi Gremeaşci Kliuci. Alexandr Ivanovici se apropie de el.

— Nu voi lăsa lucrurile aşa, bombănea Ostap. Auzi! Un corespondent al presei sovietice să fie părăsit în pustiu! Voi ridica în picioare întreaga opinie publică. Koreiko! Plecăm cu primul rapid! Hai să cumpărăm toate locurile din vagonul internațional.

— Care rapid?! spuse Koreiko. De aici nu pleacă nici un tren. Potrivit planului, exploatarea începe abia peste două luni.

Ostap înălță capul. Privi cerul negru abisinian, stelele deşertului sălbatic, şi văzu trista realitate. Totuşi, când Koreiko îi aminti timid de banchet, simți că-i vin forțe noi.

— Peste deal se află un avion, cel venit la solemnitate, spuse Bender. Va pleca în zori. Avem timp să ajungem acolo.

Spre a nu întârzia, milionarii o porniră cu paşi mari de dromader. Picioarele li se înfundau în nisip, focurile nomazilor ardeau, iar căratul geamantanului şi sacului nu le făcea nici o plăcere, deşi nu erau grele. În timp ce se cățărau pe deal, dinspre cealaltă parte se iviră, în vuiet de elice, zorile. Bender şi Koreiko o luară la picior, coborând dealul în fugă, de teamă ca avionul să nu plece fără ei.

Sub aripile înalte ca un acoperiş ale avionului se foiau nişte mecanici mititei, în haine de piele. Cele trei elice se învârteau slab, ventilând pustiul. La ferestrele pătrate ale cabinei pentru pasageri se clătinau nişte perdeluțe cu ciucuri de pluş. Pilotul stătea rezemat cu spatele de o treaptă de aluminiu şi mânca un pateu, sorbind câte o înghițitură de apă minerală direct din sticlă.

— Suntem pasageri, strigă Ostap gâfâind. Două bilete de clasa I.

Nu-i răspunse nimeni. Pilotul aruncă sticla şi începu să-şi pună mănuşile.

— Nu sunt locuri? repetă Ostap, apucându-l pe pilot de mână.

— Nu primim pasageri, zise pilotul, punând mâna pe balustrada scării. E o cursă specială.

— Cumpăr avionul! zise repede marele maestru. Împachetați-mi-l.

—Fereşte din drum! strigă mecanicul, urcându-se după pilot.

Elicele începură să se învârtească repede şi nu se mai văzură. Săltând şi clătinându-se, avionul începu să înainteze împotriva vântului. Vârtejurile de aer îi aruncară pe milionari înapoi, spre deal. Lui Ostap îi zbură de pe

cap chipiul de căpitan, care se duse de-a rostogolul, în direcția Indiei, cu o viteză care îi asigura sosirea la Calcutta în cel mult trei ore. Şi poate ar fi nimerit chiar pe strada principală din Calcutta, stârnind prin apariția lui misterioasă atenția cercurilor apropiate Intelligence Service-ului, dacă avionul n-ar fi plecat şi furtuna nu s-ar fi potolit. În văzduh, avionul mai sclipi o dată şi apoi se pierdu în razele soarelui. Ostap alergă după chipiul care, din fericire, se agățase de o tufă de saksaul, şi zise:

— Cu mijloacele de transport stăm prost. Cu calea ferată ne-am certat. Liniile aeriene de comunicație ne sunt închise. S-o luăm pe j os? Patru sute de kilometri! Nu-i o idee care să te încânte. Nu ne mai rămâne decât să trecem la mahomedanism şi să adoptăm călătoria cu cămilele.

Koreiko nu zise nimic cu privire la mahomedanism, dar ideea cu cămilele îi surâse. Aspectul ispititor al vagonului-restaurant şi al avionului îi aprinsese dorința de a întreprinde o călătorie de plăcere ca medic militant pe tărâm social, desigur, fără bravade de husar, totuşi cu oarecare aplomb.

Nomazii veniți la solemnitate nu se risipiseră încă, astfel încât cei doi izbutiră să cumpere două cămile în apropiere de Gremeaşci Kliuci. Corăbiile deşertului îi costară câte o sută optzeci de ruble bucata.

— Ce ieftin! şopti Ostap. Hai să cumpărăm cincizeci de cămile. Sau o sută!

— Asta-i nesocotință de husar, zise încruntat Alexandr Ivanovici. Ce să facem cu ele? Ne ajung şi două.

Cu strigăte, kazahii îi instalară pe cei doi proaspeți convertiți între cocoaşe şi-i ajutară să-şi lege valiza, sacul şi proviziile pentru drum: burduful cu lapte de iapă şi doi berbeci. Cămilele se ridicară întâi pe picioarele dinapoi, silindu-i pe milionari să se încline înainte până la pământ, apoi pe picioarele din față, şi o porniră de-a lungul Magistralei de Răsărit. Berbecii legați cu frânghii fugeau cu paşi mărunți în urmă, bălegându-se din timp în timp şi behăind sfâşietor.

— Ei, şeic Koreiko! strigă Ostap. Alexandr Ibi-Ivanovici! Nu-i aşa că viața e minunată?

Şeicul nu răspunse nimic. Nimerise o cămilă trândavă şi o bătea cu furie pe bucile pleşuve, cu un băț de suksaul.

CAPITOLUL XXXI BAGDAD

Cămilele îi cărară pe proaspeții şeici prin pustiu vreme de şapte zile. La începutul călătoriei, Ostap fu teribil de vesel. Îl amuza totul: şi Alexandr

Ivanovici, care se sucea între cocoaşele cămilei, şi corabia leneşă a deşertului, care căuta să scape de îndatoririle ei, şi sacul cu milionul, cu care marele maestru dădea ghes din când în când berbecilor nesupuşi. Ostap îşi zise colonelul Lawrence.

— Sunt un emir-dinamită! țipa el, clătinându-se pe spinarea înaltă a cămilei. Dacă în două zile nu primim mâncare cum se cuvine, fac să se răscoale trib după trib. Pe cuvânt de onoare! Mă numesc în postul de împuternicit al Profetului şi declar războiul sfânt, *djihad.* De pildă,

Danemarcei. Pentru ce l-au chinuit în aşa hal danezii pe prințul lor Hamlet? În condițiile politice actuale, până şi Liga Națiunilor va fi satisfăcută de acest motiv de război. Zău, cumpăr de la englezi, de un milion, puşti — lor le place să vândă arme de foc triburilor — şi marş-marş, spre Danemarca. Germania ne va lăsa să trecem în contul reparațiilor. Îți închipui tabloul? O invazie a triburilor în Copenhaga. Şi, în fruntea tuturor, eu, pe o cămilă albă. Ah! Păcat că nu mai trăieşte Panikovski. Ce i-ar mai fi plăcut o gâscă daneză!

După câteva zile însă, când din berbeci nu mai rămaseră decât frânghiuțele şi tot laptele de iapă fusese băut, până şi emirul-dinamită se întrista şi nu mai făcea decât să bodogăne melancolic:

— "Stepele arabe sub cerul aprins, trei mândri palmieri străjuiau în întins." (Citat din *Trei palmieri* de M. Lermontov).

Amândoi şeicii slăbiseră mult, hainele li se făcuseră zdrențe, le crescuseră bărbuțe şi începuseră să semene cu nişte dervişi dintr-o parohie săracă.

— Încă puțină răbdare, Ibi-Koreiko şi vom ajunge într-un orăşel cu nimic mai prejos decât Bagdad. Acoperişurile plate, orchestre autohtone, restaurante mici în stil oriental, vinuri dulci, fete ca din basme şi patruzeci de mii de frigări cu chebapuri de Kars, turceşti, tătăreşti, de Mesopotamia şi Odesa. Şi, în sfârşit, cale ferată.

A opta zi, drumeții dădură peste un cimitir străvechi. Până în zare se întindeau, în valuri de piatră, şiruri de morminte în formă de semicerc. Morții aici nu erau îngropați. Erau întinşi pe pământ şi acoperiți cu un fel de capace de piatră. Peste oraşul acesta cenuşiu al morților strălucea un soare înspăimântător. Orientul antic odihnea în coşciugele sale încinse.

Aventurierii noştri dădură bici cămilelor şi curând intrară în oază. Oraşul era străjuit, până departe în jur, de faclele verzi ale plopilor ce se oglindeau în pătratele inundate cu apă ale plantațiilor de orez. Ici, colo se

înălțau karagaci singuratici, care semănau perfect cu un glob uriaş pe picior de lemn. Începură să întâlnească măgăruşi care purtau în spinare drumeți graşi, în veşminte lungi, şi mănunchiuri de lucernă.

Koreiko şi Bender treceau pe lângă prăvălioare unde se vindea tabac verde praf şi un săpun conic rău mirositor care semăna cu un şrapnel. Meşteşugari cu bărbi albe ca de muslină trebăluiau, aplecați peste un maldăr de foi de aramă, din care făceau lighene şi căni cu gâtul îngust. Cizmarii uscau la soare piei mici, vopsite cu cerneală. Vitraliile galbene şi albastre ale moscheilor sclipeau cu strălucirea ştearsă a sticlei proaste.

Restul zilei şi toată noaptea milionarii şi-o petrecură la hotel, dormind somn greu. Dimineața îşi făcură baie în nişte căzi albe, se bărbieriră şi ieşiră în oraş. Buna dispoziție a şeicilor era stricată din pricină că trebuiau să care cu ei valiza şi sacul.

— Socot că prima mea datorie, spuse Bender lăudăros, este să-ți arăt o câciumioară fermecătoare. Se cheamă "Sub clar de lună". Am fost pe aici acum vreo cinci ani şi am ținut nişte conferințe despre combaterea avorturilor. Ce pivnicioară! Semiîntuneric, răcoare, patronul e din Tiflis, orchestra de prin partea locului, votcă rece, dansatoare cu dairale şi cimbale. Ne instalăm acolo pentru toată ziua. Doar au voie nişte medici care activează pe tărâm social să aibă şi micile lor slăbiciuni, nu-i aşa? Eu fac cinste. Vițelul de aur plăteşte.

Şi marele maestru îşi agită sacul în văzduh ca o dairea.

Dar cârciumioara "Sub razele lunii" nu mai exista. Spre mirarea lui Ostap, nu mai exista nici măcar strada unde răsunaseră dairalele şi cimbalele lui. Pe locul acela trecea o stradă dreaptă în stil european şi de ambele părți ale ei se construia de zor. Se vedeau garduri de rogojini, în aer plutea pulbere de alabastru, iar autocamioanele făceau să se încingă şi mai tare aerul şi aşa fierbinte. După ce privi un minut fațadele de cărămidă cenuşie cu ferestrele lor lungi, Ostap îi dădu un ghiont lui Koreiko şi, spunându-i: "Mai există un local pe care-l ține unul din Baku", îl cară în celălalt capăt al oraşului. Dar localul nu mai avea firma cu versuri, pe care şi-o compuse personal cârciumarul din Baku:

Respectă-te pe tine,
Respectă-ne pe noi,
Respectă Caucazul,
Dar vino şi la noi.

În locul ei şeicii văzură o pancartă de carton, pe care scria cu litere arabe şi ruseşti:

MUZEUL ORĂŞENESC DE ARTE PLASTICE

— Să intrăm, zise trist Ostap. Aici e cel puţin răcoare. Şi apoi, vizitarea muzeului face parte din programul unor medici călători care activează pe tărâm social.

Pătrunseră într-o odaie mare, lăsară jos milioanele şi-şi şterseră multă vreme frunţile brobonite, cu mâneca. Muzeul nu cuprindea decât opt piese: un colţ de mamut, dăruit tânărului muzeu de oraşul Taşkent, tabloul în ulei *încăierare cu basmacii,* două veşminte de emir, un peştişor de aur într-un acvariu, o vitrină cu lăcuste uscate, o statuetă de porţelan, făcută la fabrica "Kuzneţov", şi, în sfârşit, macheta obeliscului pe care oraşul intenţiona să-l instaleze în piaţa principală. Pe piedestalul proiectului se afla o coroană mare de tablă cu panglici. Fusese adusă recent de o delegaţie specială dintr-o republică vecină, dar întrucât obeliscul nu exista încă (fondurile alocate pentru el fiind cheltuite pentru construirea unei băi, care se dovedise mult mai necesară), delegaţia, după ce rosti discursurile de circumstanţă, depusese coroana pe machetă.

Îndată se apropie de vizitatori un tânăr care avea pe capul ras o tichie de Buhara cu ţesătură de covor, şi emoţionat ca un autor, îi întrebă:

— Care sunt impresiile dumneavoastră, tovarăşi?

— Merge, zise Ostap.

Tânărul era responsabilul muzeului. El începu imediat să vorbească despre greutăţile prin care trece instituţia ce o conduce. Creditele sunt insuficiente. Taşkentul s-a mulţumit să dea colţul de mamut şi nu există nimeni care să adune valorile artistice şi istorice locale. S-a cerut un specialist, dar până acum nu s-a primit nici un răspuns.

— Eh, să am trei sute de ruble! strigă responsabilul, aş face un Luvru aici!

— Spune-mi, cunoşti bine oraşul? îl întrebă Ostap, făcându-i lui Alexandr Ivanovici cu ochiul. N-ai putea să ne arăţi locurile demne de văzut? Am mai fost în oraşul vostru, dar parcă s-a schimbat.

Responsabilul se bucură grozav. Spunându-le încântat că le va arăta personal totul, puse lacătul la uşa muzeului şi-i conduse pe milionari pe strada pe care înainte cu o jumătate de oră căutaseră cârciumioara "Sub razele lunii".

— Bulevardul Socialismului! zise el, trăgând cu plăcere în piept praful de alabastru. Ah! Ce aer minunat! Şi ce va fi aici peste un an! Asfalt! Autobuz! Un institut pentru irigație! Un institut tropical! Să vedem dacă şi de data asta Taşkentul n-o să ne dea forțe ştiințifice!... Ştiți, ei au puzderie de oase de mamut şi mie nu mi-au trimis decât colțul ăsta, când în republica noastră există atâta interes pentru ştiințele naturii.

— Ia te uită! se indignă Koreiko, aruncând o privire de reproş lui Ostap.

— Şi ştiți, continuă entuziastul în şoaptă, bănuiesc că nici nu e un colț de mamut. Cred că mi-au trimis unul de elefant.

— Dar ce se aude pe la voi cu... cum să le zic... cârciumioarele acelea în stil clasic, ştii, cu talere şi flaute? întrebă nerăbdător marele maestru.

— Le-am desfiinţat, răspunse nepăsător tânărul. De mult trebuia stârpită această murdărie, aceste focare de epidemii. Chiar astă primăvară a fost închisă ultima tavernă. Se chema "Sub razele lunii".

— Închisă? întrebă Koreiko înmărmurit.

— Pe cuvânt de onoare! în schimb, s-a deschis o fabrică-bucătărie. Masă europeană. Farfuriile sunt spălate şi uscate electric. Rata bolilor gastrice a scăzut vertiginos.

— Extraordinar! exclamă marele maestru, acoperindu-şi fața cu mâinile.

— N-ați văzut încă nimic! zise responsabilul muzeului, râzând stânjenit. Să mergem să luăm masa la fabrica-bucătărie.

Se urcară într-o şarabană cu coviltir de pânză, cu festoane şi chenar albastru, şi porniră. Pe drum, amabilul ghid îi silea mereu pe milionari să scoată capul de sub baldachin şi le arăta clădirile nou construite, cele aflate în construcție şi locurile pe care abia urma să se construiască. Koreiko îi aruncă lui Ostap priviri furioase. Acesta întoarse capul şi zise:

— Ce minunată piață autohtonă! Bagdad!

— Pe data de 17 începe dărâmarea, spuse tânărul. Aici vor fi un spital şi un centru cooperatist.

— Şi nu regretați exotismul ăsta? Parcă am fi la Bagdad!

— E foarte frumos, oftă Koreiko.

Tânărul se supără:

— E frumos pentru dumneavoastră, străini de oraş, dar noi trebuie să trăim aici.

În sala mare a fabricii-bucătărie, între pereții acoperiți cu plăci de faianță şi sub panglicile de prins muşte atârnate de tavan, călătorii mâncară o supă de arpacaş şi nişte chifteluțe mici, cafenii. Ostap se interesă de vin, dar primi răspunsul încântat că recent s-a descoperit în apropiere de oraş un izvor de apă minerală care întrece, ca gust, faimosul "*Narzan*". Şi ca să i-o dovedească, tânărul comandă o sticlă de apă minerală care fu băută într-o tăcere mormântală.

— Dar ce se aude cu rata prostituției? întrebă, cu speranță în suflet, Alexandr Ibi-Ivanovici.

— Scade vertiginos, răspunse tânărul neîndurător.

— Vai, ce se petrece! făcu Ostap, râzând.

Dar el, într-adevăr, nu ştia ce se petrece. Când se ridicară de la masă, aflară că tânărul apucase să plătească pentru toți. El nu vru să accepte în ruptul capului să ia bani de la cei doi milionari, afirmând că peste două zile primeşte leafa, şi până atunci o să se descurce.

— Ei, şi cu distracțiile cum e? Cum se distrează lumea aici? întrebă Ostap, dar fără extazul dinainte. Talere, dairale?

— Cum, nu ştiți?! exclamă uimit responsabilul muzeului. Săptămâna trecută s-a înființat la noi o filarmonică a oraşului. Avem şi un mare cvartet simfonic "Bebel şi Paganini". Să mergem acolo. Cum de-am putut să uit de asta, vai?!

După ce le plătise masa, cei doi nu mai puteau acum refuza, din motive etice, invitația la filarmonică. Ieşind de acolo, Alexandr Ibi-Ivanovici spuse grosolan:

— Flaşneta orăşenească.

Marele maestru roşi.

În drum spre hotel, tânărul opri pe neaşteptate birja, îi rugă pe milionari să coboare, îi luă de mână şi, călcând pe vârfuri din pricina emoției ce-l stăpânea, îi duse până la o piatră mică, înconjurată de un gărduleț.

— Aici se va înălța obeliscul! zise ceremonios. Coloana marxismului!

Apoi îşi luă rămas bun de la ei şi îi rugă să vină să viziteze mai des oraşul. Ostap îi făgădui amabil că va veni neapărat, pentru că n-a mai petrecut niciodată o zi atât de plăcută.

— Eu mă duc la gară, zise Koreiko, după ce rămase singur cu Bender.

— Ce-ar fi să plecăm în alt oraş să petrecem? întrebă Ostap. Cred că la Taşkent ar fi rost să ne distrăm vreo trei zile.

— Mie mi-ajunge, răspunse Alexandr Ivanovici. Mă duc la gară să dau valiza la bagaje şi m-angajez aici, undeva, conţopist. Aştept capitalismul. Arunci am să petrec şi eu.

— N-ai decât să aştepţi, spuse Ostap pe un ton destul de brutal. Eu însă plec. Ziua de astăzi a fost pur şi simplu o lovitură ratată, consecinţă a exagerărilor acelea care se observă în provincie. Viţelul de aur mai are încă un cuvânt de spus în ţara noastră!

În piaţa gării, îi văzură îmbulzindu-se pe corespondenţii din trenul special, care, după ce luaseră parte la solemnitatea joncţiunii liniilor ferate, făceau o excursie prin Asia centrală. Ei se înghesuiau în jurul lui Uhudşanski. Posesorul *Glosarului festiv* se învârtea ca un păun în toate părţile, arătându-şi cumpărăturile. Purta o căciulă de catifea împodobită cu o coadă de şacal, şi un veşmânt lung, făcut dintr-o plapumă vătuită.

Prezicerile prorocului de pluş continuau să se împlinească.

CAPITOLUL XXXII PORŢILE MARILOR POSIBILITĂŢI

Într-o zi tristă şi luminoasă de toamnă din acelea în care în scuarurile din Moscova grădinarii taie florile şi le împart copiilor, Şura Balaganov, principalul fiu al locotenentului Schmidt, dormea pe o bancă în sala de aşteptare a gării "Reazan". Stătea cu capul rezemat de marginea de lemn a băncii. Şapca mototolită îi alunecase pe nas. Se vedea, după tot aspectul şi mutra lui, că mecanicul de bord al "Antilopei" şi împuternicitul cu copitele e prăpădit şi lefter. De obrazu-i nebărbierit se lipise o coajă de ou. Pantofii de pânză îşi pierduseră forma şi culoarea şi semănau mai degrabă cu nişte opinci moldoveneşti. Sub tavanul înalt al sălii cu două rânduri de ferestre zburau rândunelele.

Prin ferestrele mari şi murdare se vedeau blocul, semafoarele şi alte diverse obiecte necesare în gospodăria căilor ferate. Deodată, hamalii începură să alerge şi peste puţin timp sala de aşteptare deveni locul de trecere al publicului din trenul care abia sosise. La urmă de tot, intră un pasager foarte bine îmbrăcat. Sub pardesiul subţire pe care îl purta descheiat se vedea un costum din stofă cu minunate pătrăţele caleidoscopice. Pantalonii îi veneau perfect şi manşetele lor acopereau uşor pantofii de lac. Pasagerul avea un aer străin, subliniat şi mai mult de pălăria moale, trasă uşor pe frunte. El nu recursese la serviciile unui hamal şi-şi ducea singur valiza. Trecea cu paşi leneşi prin sala ce se golise şi fără îndoială că ar fi ajuns în holul gării, dacă n-ar fi observat deodată figura ce-ţi inspira milă a

lui Balaganov. Închise ochii pe jumătate, se apropie şi-l cercetă câtva timp, pe sub gene, pe cel care dormea. Apoi, cu băgare de seamă, ridică cu două degete înmănuşate şapca de pe fața mecanicului de bord şi zâmbi.

— Scoală-te, conte, te cheamă cineva dintr-o subterană! spuse el, zgâlțâindu-l pe Balaganov.

Şura se aşeză pe bancă, în capul oaselor, se frecă cu mâna la ochi şi abia după asta îl recunoscu pe călător.

— Comandorule! exclamă el.

— Nu, nu, făcu Bender, apărându-se cu mâna. Nu mă îmbrățişa, acum am devenit fudul.

Balaganov începu să se învârtă în jurul comandorului. Nu-l recunoştea. Nu numai hainele îi erau schimbate. Ostap slăbise, avea o privire distrată şi era bronzat la față, de parcă ar fi venit din colonii.

— Uite ce s-a bronzat, grozav te-ai bronzat! exclamă bucuros Balaganov.

— Da, m-am bronzat, confirmă Bender foarte demn. Şi uită-te la pantalonii mei. Europa "A"! Dar asta ai văzut? Ştii ce am pe degete? Un inel cu briliante. Patru carate! Dar dumneata ce-ai realizat între timp? Tot mai faci pe fiul?

— Hm, de, zise Şura stânjenit, mai mult mă ocup cu mărunțişuri. La bufet, Ostap îşi comandă vin alb şi biscuiți, iar pentru mecanicul de bord ceru bere şi sandvişuri.

— Spune cinstit, Şura, câți bani îți trebuie ca să fii fericit? întrebă Ostap. Numai să ai grijă şi calculează bine totul.

— O sută de ruble, răspunse Balaganov, lăsând cu părere de rău la o parte pâinea cu salam.

— Nu, nu m-ai înțeles. Nu vorbesc pentru astăzi, ci în general. Ca să fii fericit, e limpede? Ca să te simți la largul tău pe lumea asta.

Balaganov se gândi îndelung, zâmbind sfios şi, în cele din urmă, declară că pentru fericirea sa deplină are nevoie de şase mii patru sute de ruble, cu care sumă se va simți foarte la largul său pe lumea asta.

— Bine, zise Ostap, uite, ai cincizeci de mii.

Deschise pe genunchi valijoara-i pătrată şi îi dădu lui Balaganov cinci pachete învelite în hârtie albă şi legate cu sfoară. Mecanicul de bord pierdu pe loc pofta de mâncare. Încetă să mai mănânce, băgă banii în buzunar şi nu-şi mai scoase mâinile de acolo.

— Şi chiar pe farfurioară? întrebă el cu admirație.

— Da, da, pe farfurioară, răspunse Ostap flegmatic. Cu chenar albastru! Inculpatul a adus-o în dinți. A dat mult şi bine din coadă până am acceptat s-o primesc. Acum parada o conduc eu! Mă simt călare pe situație.

Ultimele cuvinte le rostise pe un ton şovăitor.

Adevărul este că parada nu prea mergea şi marele maestru mințea când afirma că se simte călare pe situație. Mai exact ar fi poate să spunem că se simțea oarecum sub cal, fapt pe care nu voia însă să şi-l mărturisească nici sieşi.

De când se despărțise de Alexandr Ivanovici la magazia de bagaje de mână, unde milionarul clandestin îşi predase valiza, trecuse o lună.

Chiar în primul oraş în care Ostap poposi cu un sentiment de cuceritor, nu putu să găsească nici măcar o cameră la hotel.

— Plătesc oricât! spusese semeț marele maestru.

— Nu pot face nimic, cetățene, răspunse portarul. Au venit delegații la Congresul pedologilor să viziteze stațiunea experimentală. Camerele sunt reținute pentru reprezentanții ştiinței.

Şi pe chipul politicos al portarului se putea citi un mare respect pentru acest congres. Ostap simți o dorință nebună să strige că el e cineva, că trebuie să i se dea tot respectul şi considerația, că are în sac un milion, dar socotise că e mai bine să se abțină de la asemenea confidențe şi părăsi hotelul cât se poate de enervat.

Toată ziua se plimbă cu birja prin oraş. Se duse să mănânce la cel mai bun restaurant, dar trebui să aştepte un ceas şi jumătate până când pedologii să-i lase o masă liberă. La teatru nu putu să capete bilet pentru că se dădea un spectacol pentru pedologi şi intrarea era numai cu invitații. Şi apoi, nici n-ar fi fost lăsat să intre în sala de spectacol cu un sac în mână, şi n-avea unde să-l lase. Pentru a nu-şi petrece noaptea pe stradă de hatârul ştiinței, milionarul îşi luă pentru aceeaşi seară un bilet de tren şi-şi făcu somnul în vagonul de dormit.

Dimineața, descinse într-un oraş mare de pe Volga. Frunze galbene, străvezii, cădeau din copaci, învârtejindu-se în văzduh. Dinspre Volga bătea un vânt puternic. În nici un hotel nu se găseau camere.

— Poate peste o lună, spuneau, îndoindu-se ei înşişi de vorbele lor, responsabilii de hotel, cu bărbi şi fără bărbi, cu mustăți sau complet raşi. Până nu se va monta cel de-al treilea agregat la centrala electrică, nici să nu sperați în vreo cameră. Toate sunt ocupate de specialişti. Şi, afară de asta,

acum mai are loc şi Congresul districtual al Comsomolului. Nu putem face nimic.

Şi în timp ce marele maestru stătea să se roage în fața tejghelelor înalte ale portarilor, pe scările aceloraşi hoteluri mişunau grăbiți ingineri, tehnicieni, specialişti străini şi consomolişti delegați la congres.

Şi din nou îşi petrecu Ostap ziua într-o birjă, aşteptând cu nerăbdare rapidul, unde să se spele, să se odihnească şi să citească un ziar.

Marele maestru petrecu cincisprezece nopți în diferite trenuri, plecând dintr-un oraş în altul, fiindcă nicăieri nu se găseau camere. Într-un loc se construia un furnal, în alt loc se făcea o instalație frigoriferă, în altă parte o fabrică de zinc. Peste tot mişunau oameni preocupați. Într-un loc dădu peste o adunare a pionierilor şi, în camera unde milionarul ar fi putut să petreacă vesel seara cu o prietenă, se zbenguiau copiii. Pe drum, se mai pricopsi: îşi cumpără o valiză pentru milion şi cele necesare pentru voiaj; de asemeni, se echipă. Începuse să se gândească la o călătorie lungă şi liniştită până la Vladivostok, sperând că drumul dus şi întors va dura trei săptămâni, când, deodată, simți că dacă nu se va stabili imediat undeva, va muri de o misterioasă boală feroviară. Şi atunci făcu ceea ce făcuse totdeauna pe vremea când fusese posesorul fericit al unor buzunare în care sufla vântul: începu să se dea drept altul, telegrafiind dinainte la hoteluri că vine un inginer sau un medic activist pe tărâm social, un tenor, sau un scriitor. Spre mirarea lui, pentru oamenii care veneau cu treburi se găseau camere şi Ostap îşi mai reveni puțin după hurducăturile din tren. Odată, ca să capete o cameră, fu chiar nevoit să se dea drept fiul locotenentului Schmidt. După această întâmplare, marele maestru fu cuprins de gânduri triste.

"Asta-i viața de milionar? îşi zise el amărât. Unde-i respectul? Unde-i considerația? Unde-i gloria? Unde-i puterea?"

Chiar şi acea Europa "A", cu care Ostap se lăudase față de Balaganov, costumul, pantofii şi pălăria fuseseră cumpărate într-un magazin de consignație şi, în pofida calității lor excelente, aveau un defect: nu erau lucruri noi, ale lui personal. Le mai purtase cineva, poate o oră, poate un minut, totuşi cineva le purtase. Mai era supărător şi faptul că Guvernul nu dădea nici o atenție situației deplorabile a milionarilor şi repartiza bunurile vieții, planificat. În general, de altfel, era prost. Şefii de gară nu mai salutau cu mâna la chipiu, cum făceau altădată în fața oricărui negustoraş cu un capital de cincizeci de mii de ruble, edilii urbelor nu veneau la hotel să se prezinte, presa nu se grăbea să-i ceară interviuri şi, în locul fotografiilor de

milionari, ziarele publicau pe cele ale unor fruntaşi oarecare, care câştigau o sută douăzeci de ruble pe lună.

Ostap îşi număra milionul în fiecare zi şi de fiecare dată constata că din el nu lipseşte aproape nimic. Depunea toate eforturile, prânzea de câteva ori pe zi, bea vinuri dintre cele mai scumpe, împărţea bacşişuri nemaipomenite, îşi cumpără un inel, un vas japonez şi o şubă îmblănită cu dihor. Şuba şi vasul fu nevoit să le dăruiască madamei de la hotel, pentru că lui nu-i plăcea să se care la drum cu lucruri grele. Şi apoi, la nevoie, putea să-şi cumpere oricând o mulțime de şube şi de vase. Cu toată această risipă, nu cheltui într-o lună decât şase mii de ruble.

Nu! Parada nu reuşise, deşi existau toate elementele. Ştafetele fuseseră trimise la timp, unitățile sosiseră la data stabilită, fanfara cânta. Dar regimentele nu se uitau la el, nu lui îi strigau "Ura!", iar capelmaistrul nu dădea din mâini pentru el. Totuşi, Ostap nu capitulă. Îşi punea mari speranțe în Moscova.

— Dar ce s-aude cu Rio de Janeiro? îl întrebă transportat Balaganov. Plecăm acolo?

— Să-l ia dracu'! răspunse Ostap cu o furie neaşteptată. Toate astea sunt născociri. Nu există nici un Rio de Janeiro, nu există nici America, nici Europa, nimic nu există. Şi, în general, ultimul oraş este Şepetovka, de care se sparg valurile Oceanului Atlantic.

— Albastră situație! oftă Balaganov.

— Un doctor mi-a explicat totul, continuă Ostap. Străinătatea este un mit ca Viața de Apoi. Cine ajunge acolo, nu se mai întoarce.

— Adevărat circ! exclamă Şura, care nu înțelesese nimic. Eh, ce-am să mă mai pun pe trai! Săracul Panikovski! E adevărat că încălcase convenția. Dar Dumnezeu să-l ierte, mult s-ar fi bucurat bătrânul!

— Propun să ne ridicam în picioare, pentru a cinsti memoria răposatului, zise Bender. Frații din acelaşi tată se sculară şi păstrară un minut de tăcere, uitându-se în jos, la biscuiții sfărâmați şi la sandvişul neterminat.

Tăcerea aceasta apăsătoare fu întreruptă de Balaganov.

— Ştii ce s-a întâmplat cu Kozlevici? întrebă el. Un adevărat circ! Până la urmă a montat la loc "Antilopa" şi lucrează la Cernomorsk. Mi-a trimis şi o scrisoare. Iat-o...

Mecanicul de bord scoase din şapcă o scrisoare.

"Dragă Şura, scria şoferul «Antilopei». Ce mai faci? Tot mai eşti fiu al lt. S?... Eu n-o duc rău, numai că n-am bani, iar maşina, de când am reparat-o, are toane, şi nu funcționează decât o oră pe zi. Tot timpul stau şi o repar, nici nu mai am putere. Clienții se supără. Te rog, dragă Şura, dacă poți, trimite-mi o pompă de ulei, fie chiar şi una veche. Pe piață aici nu izbutesc să găsesc una.

Caută tu în piața Smolenskaia, acolo unde se vând lacăte şi chei vechi. Dacă o duci prost, vino aici şi ne-om descurca noi. Mă găseşti în stația din colțul străzii Mehring. Unde se află acum O.B?... Cu stimă, al dumitale, Adam Kozlevici. Am uitat să-ți spun că au venit în stație la mine popii — Kuşakovski şi Moroşek — şi am avut scandal cu ei. A.K."

— Mă duc repede, chiar acum, să-i caut pompa, spuse preocupat Balaganov.

— Nu-i nevoie, răspunse Ostap, lasă că-i cumpăr o maşină nouă. Hai să mergem la "Grand Hotel", unde am reținut telegrafic o cameră pentru un dirijor de orchestră simfonică. Şi văd că dumneata trebuie să fii spălat, îmbrăcat şi să ți se facă reparații capitale. Şura, ți se deschid porțile unor mari perspective.

Ieşiră în piața Kalancevskaia. Dar nu exista nici un taxi. Ostap refuză să meargă cu trăsura.

— Ăsta-i un vehicul al trecutului, zise Bender cu dispreț. Cu el nu ajungi departe. În afară de asta, e un cuib de şoricei.

Fură nevoiți să se urce în tramvai. Vagonul era arhiplin. Era unul din acele vagoane contaminate de ceartă, care circulă atât de des în capitală. Încăierarea o porneşte o bătrânică cârcotaşă, dimineața, în orele de înghesuială, care preced începerea serviciului laic. Treptat, sunt antrenați în ceartă toți pasagerii din vagon, chiar şi cei care s-au urcat mult după ce s-a iscat incidentul. Bătrânica arțăgoasă a coborât de mult, nici nu se mai ştie cum şi din ce cauză s-a pornit cearta, dar țipetele şi ocările reciproce continuă şi mereu alți pasageri întrețin ciondăneala. În astfel de vagoane înjurăturile şi scandalurile merg în bandă rulantă până noaptea târziu.

Pasagerii grăbiți şi nervoşi îl împinseră repede pe Balaganov departe de Ostap şi, în curând, frații Schmidt se pomeniră turtiți între coşurile piepturilor şi coşuri propriu-zise, unul — la un capăt, şi celălalt — la celălalt capăt al vagonului. Ostap atârna de-o curea, abia izbutind să țină geamantanul pe care-l lua mereu curentul.

Deodată, din direcția unde Balaganov era făcut sardea, se auzi urletul unei femei, care acoperi zgomotul obişnuitelor înjurături din tramvai:

— Hoții!! Puneți mâna pe el! Uite-l, chiar aici!

Toți întoarseră capetele. Spre locul incidentului, începură să-şi croiască drum, gâfâind de curiozitate, amatorii de asemenea scene. Ostap vedea fața uluită a lui Balaganov. Mecanicul de bord nu înțelegea nici el însuşi ce s-a întâmplat, dar cineva îl şi ținea de mâna în care strângea o poşetă de damă de calitate inferioară, cu un lănțuc de bronz.

— Pungaşul! țipa femeia. Numai cât am întors capul, şi mi-a şi...

Posesorul a cincizeci de mii de ruble furase o poşetă în care se afla o pudrieră de baga, un carnet sindical şi bani — o rublă şi şaptezeci de copeici. Vagonul se opri. Amatorii îl traseră pe Balaganov spre uşa de coborâre. Trecând pe lângă Ostap, Şura şopti amărât:

— Nu ştiu ce-a fost. Am făcut-o automat.

— Îți arăt eu automat! spuse un dezinteresat cu ochelari şi servietă umflând satisfăcut un pumn după ceafă mecanicului de bord.

Ostap văzu pe fereastră cum se apropie în pas alergător de grup un milițian, care apoi plecă cu infractorul prin mijlocul străzii.

Marele maestru întoarse capul.

CAPITOLUL XXXIII OASPETELE INDIAN

În curtea din spate a "Grand Hotelului" se auzeau zgomotele de la bucătărie, fâsâit de aburi şi strigăte: "Două ceaiuri complete la 16!", iar pe coridoarele albe era lumină şi linişte ca în sala în care se află tabloul de distribuție al unei centrale electrice. În o sută cincizeci de camere dormeau delegații la Congresul Pedologilor, reîntorşi din călătorie; treizeci de camere erau rezervate unor comercianți din străinătate care căutau să lămurească problema arzătoare: dacă, în definitiv, se poate face comerț avantajos cu Uniunea Sovietică; cel mai bun apartament de patru camere îl ocupa un celebru poet şi filozof indian, iar într-o cameră mică, rezervată pentru dirijorul unei orchestre simfonice, dormea Ostap Bender.

Era întins îmbrăcat, pe o pătură de pluş, şi strângea la piept valiza cu milionul. În timpul nopții, marele maestru inspirase tot oxigenul aflat în cameră, iar elementele chimice ce mai rămăseseră puteau fi denumite numai din politețe azot. Mirosea a vin acru, a chiftele şi încă a ceva îngrozitor de scârbos. Ostap gemu şi se întoarse pe cealaltă parte. Valiza îi căzu pe jos. Deschise repede ochii.

— Ce-a fost asta? murmură el, strâmbându-se. Am făcut-o de oaie. M-am purtat ca un porc! Ptiu! Ca un negustoraş de mâna a patra! Nu cumva oi fi jignit pe vreunul din cei ce se aflau acolo? Un dobitoc țipa: "Pedologi, sculați-vă în picioare!" — apoi a plâns şi s-a jurat că în fundul inimii e şi el pedolog. Dobitocul acela eram, fireşte, eu. Da, dar din ce cauză?

Şi îşi aminti că în ajun, hotărându-se să înceapă o viață de om cumsecade, se gândise să-şi construiască o vilă în stil maur. Îşi petrecuse dimineața în visuri grandioase. Îşi închipuia o casă cu minarete, având la intrare un portar cu un chip ca de efigie, un salonaş mic, o sală de biliard şi nu ştiu ce sală de conferințe. La secția financiară a Sovietului i se răspunse marelui maestru că i se poate da un teren. Dar, la biroul de construcții, totul se nărui. Din portarul cu chipul de piatră se alese praf, sala aurită de conferințe se topi şi minaretele se prăbuşiră.

— Sunteți o persoană particulară? fu întrebat milionarul la acest birou.

— Da, răspunse Ostap, o individualitate ce se manifestă net ca atare.

— Din păcate, construim numai pentru colective şi organizații.

— Cooperatiste, sociale şi economice? întrebă Bender cu amărăciune.

— Da, pentru ele.

— Şi eu ce să fac?

— Dumneata construieşte-ți singur.

— Foarte bine, dar de unde fac rost de pietre, de cremoane? În sfârşit, de pervazuri?

— De unde ştii. Deşi, o să fie cam greu să ți le procuri. Materialele au fost toate repartizate pe baza cererilor din industrie şi cooperație.

Pe cât se pare, aceasta fusese cauza dezgustătoarei sale purtări nocturne.

Continuând să stea culcat, Ostap îşi scoase carnețelul şi începu să adune cheltuielile făcute din momentul în care pusese mâna pe milion. Pe prima pagină era o notă memorabilă:

0 cămilă 180 ruble

1 berbec 30 ruble

lapte de iapă 1 rublă, 75 copeici

Total: 211 ruble, 75 copeici

Mai departe, lucrurile nu stăteau mai strălucit. O şubă, o masă, un bilet de tren, iar o masă, iar un bilet, trei turbane cumpărate pentru zile negre, birjari, un vas şi tot felul de aiureli. Dacă n-ar fi socotit cele cincizeci de mii

de ruble date lui Balaganov, fără să-i fi dat şi norocul cu ele, milionul rămânea aproape neatins.

"Nu te lasă să faci investiţii capitale! se revolta Ostap. Nu te lasă! Ce-ar fi să trec la o viaţă intelectuală, ca prietenul meu Lohankin? În definitiv, valori materiale am acumulat; ar trebui să acumulez cât de cit şi valori spirituale. Trebuie să mă lămuresc imediat în ce rezidă sensul vieţii."

Îşi aminti că în holul hotelului se îmbulzesc toată ziua o mulţime de fete care ard de dorinţa de a sta de vorbă despre suflet cu filozoful indian.

"Mă duc la indian, hotărî el, să aflu în sfârşit despre ce e vorba. E adevărat că asta e o aiureală, dar altă soluţie nu există."

Îşi luă valiza şi coborî la mezanin aşa cum era, cu hainele mototolite. Bătu la uşa marelui om. Îi deschise un interpret.

— Filozoful primeşte? întrebă Ostap.

— Depinde pe cine, răspunse interpretul politicos. Sunteţi o persoană particulară?

— Nu, nu, făcu speriat marele maestru. Sunt din partea unei organizaţii cooperatiste.

— Aţi venit în grup? Câte persoane sunteţi? Ştiţi, profesorului îi e greu să primească pe fiecare în parte. Preferă să stea de vorbă...

— Cu un colectiv? îi luă Ostap vorba din gură. Da, tocmai colectivul m-a împuternicit să rezolv o importantă problemă principială privind sensul vieţii.

Interpretul dispăru şi se întoarse după cinci minute. Trase draperia şi spuse cu emfază:

— Să intre organizaţia cooperatistă care doreşte să afle în ce constă sensul vieţii.

Marele filozof şi poet, îmbrăcat într-o rasă cafenie de catifea şi având pe cap o bonetă la fel, şedea într-un fotoliu cu speteaza sculptată, înaltă şi incomodă. Avea faţa smeadă, cu trăsături fine şi ochi negri ca de sublocotenent. Barba, albă şi lată ca un plastron de frac, îi acoperea tot pieptul. La picioarele lui şedea o stenografă. Doi tălmaci, un indian şi un englez, stăteau de o parte şi de cealaltă.

Când îl văzu pe Ostap cu valiza, filozoful începu să se sucească pe fotoliu şi să şoptească ceva, neliniştit, tălmaciului. Stenografa se apucă să ia grăbită note, iar tălmaciul se adresă marelui maestru:

— Profesorul vrea să afle dacă în valiza dumitale nu se află cântece şi eposuri şi dacă nu aveţi cumva de gând să i le citiţi cu glas tare, căci

profesorului i s-au citit până acum multe cântece şi eposuri şi nu mai vrea să audă.

— Comunicaţi profesorului că n-am nici un fel de epos, răspunse respectuos Ostap.

Bătrânul cu ochi negri se nelinişti şi mai tare şi, vorbind cu înflăcărare, arătă în acelaşi timp cu teamă spre valiză.

— Profesorul întreabă, traduse tălmaciul, dacă nu ai de gând să te instalezi în apartamentul lui, căci până acum n-a venit încă nimeni ca să-l consulte cu un geamantan în mână.

Şi numai după ce Ostap îl linişti pe tălmaci, iar tălmaciul, la rândul lui, pe filozof, tensiunea scăzu şi începu discuţia.

— Înainte de a răspunde la întrebarea dumitale, cu privire la sensul vieţii, zise interpretul, profesorul vrea să spună câteva cuvinte despre învăţământul public din India.

— Comunică dumneata, te rog, profesorului, replică Ostap, că problema învăţământului public mă preocupă din tinereţe.

Filozoful închise ochii şi începu să cuvânteze tacticos. Primul ceas vorbi în englezeşte, al doilea în bengaleză. Din când în când, începea să cânte cu o voce joasă şi plăcută, iar la un moment dat se sculă în picioare şi, ridicându-şi rasa, făcu câţiva paşi de dans, care ilustrau, probabil, jocurile elevilor din Pundjab. Apoi se aşeză şi închise din nou ochii, iar Ostap ascultă şi ascultă timp îndelungat traducerea. La început, dădea politicos din cap, apoi se uită somnoros pe fereastră şi în cele din urmă căută să se distreze: se jucă cu mărunţişul din buzunar, îşi admiră inelul, ba făcu chiar destul de vizibil cu ochiul stenografei — o fată drăguţă, căreia începu imediat după asta să-i alerge şi mai repede creionul pe hârtie.

— Cum rămâne totuşi cu sensul vieţii? întrebă milionarul, prinzând un moment prielnic.

— Profesorul, zise tălmaciul, vrea ca înainte de asta să spună un cuvânt despre materialul imens pe care a izbutit să-l strângă, studiind felul cum este organizat învăţământul public în U.R.S.S.

— Transmite-i înălţimii sale, răspunse Ostap, că nu am nimic împotrivă.

Şi maşina se puse din nou în mişcare. Profesorul vorbea, intona cântece pionereşti, arăta gazeta de perete pe care i-o dăruiseră copiii de la Şcoala Muncitorească nr. 146, şi chiar plânse puţin. Tâlmacii mormăiau pe două voci, stenografa scria, iar Ostap îşi curăţa distrat unghiile.

În cele din urmă, Ostap tuşi tare:

— Ştiţi ceva, nu mai e nevoie să traduceţi. Am început să înţeleg oarecum bengaleza. Când va vorbi despre sensul vieţii, atunci să-mi traduceţi.

Când i se comunică filozofului dorinţa stăruitoare a lui Ostap, bătrânul cu ochii negri se tulbură.

— Profesorul declară, grăi interpretul, că el însuşi a venit în marea voastră ţară ca să afle în ce constă sensul vieţii. Numai acolo unde învăţământul public se află la un nivel atât de înalt ca la voi, viaţa începe să aibă sens. Colectivul...

— La revedere, zise repede marele maestru. Comunicaţi-i profesorului că cer permisiunea să mă retrag imediat.

Dar filozoful cânta cu o voce caldă *Marşul lui Budionnîi,* pe care-l învăţase de la copiii sovietici. Şi Ostap plecă fără dezlegare din partea lui.

— Krişna! striga marele maestru, alergând prin odaia sa. Vişnu! Ce se petrece pe lumea asta? Unde-i adevărul poporului? Sau poate sunt eu un dobitoc şi nu pricep nimic, iar viaţa a trecut absurdă, fără sistem? Vedeţi dumneavoastră, un indian adevărat ştie totul despre întinsa noastră ţară, iar eu, ca oaspetele indian din operă, o ţin una şi bună: "Nenumărate sunt diamantele cu focuri din tainiţele acestor locuri". E dezgustător!

În ziua aceea, Ostap nu luă votcă la masă şi pentru prima dată îşi lăsă valiza în odaie. Apoi se aşeză cuminte pe pervazul ferestrei şi se uită cu interes la trecătorii obişnuiţi care săreau în autobuz ca nişte veveriţe.

Noaptea, marele maestru se trezi deodată şi se ridică în pat. Era linişte şi doar prin gaura cheii răzbătea din restaurant un melancolic vals boston.

— Cum am putut să uit! exclamă el supărat.

Apoi începu să râdă, aprinse lumina şi scrise repede o telegramă:

"Cernomorsk. Zosia Siniţkaia. Gata să repar greşeala capitală a vieţii mele dispus să zbor Cernomorsk pe aripile dragostei telegrafiază fulger răspunsul Moscova Grand Hotel, Bender."

Sună şi ceru ca telegrama să fie expediată imediat fulger.

Zosia nu răspunse. Ostap mai trimise şi alte telegrame întocmite pe acelaşi ton disperat şi liric. Dar nici la ele nu sosi vreun răspuns.

CAPITOLUL XXXIV PRIETENIE CU TINERETUL

Trenul mergea spre Cernomorsk.

Primul pasager îşi scoase haina, o agăţă de un cuier de aramă care atârna ca o codiţă de plasa de bagaje, apoi îşi scoase ghetele, apropiindu-şi, pe rând, până la bărbie, genunchii cărnoşi, şi îşi puse papucii cu limbă.

— Aţi auzit povestea topografului din Voronej care s-a descoperit rudă cu împăratul Japoniei? întrebă el, zâmbind dinainte.

Al doilea şi al treilea pasager se traseră mai mult spre el. Al patrulea pasager se afla încă dinainte instalat pe bancheta de sus, sub pătura zmeurie şi ţepoasă, şi răsfoia îmbufnat o revistă ilustrată.

— Chiar n-aţi auzit? O vreme s-a vorbit foarte mult despre asta. Era un topograf obişnuit: cu nevastă, o singură cameră, şi o sută douăzeci de ruble leafă. Îl chema Bigusov. Un om obişnuit, care nu se distingea prin nimic, ba chiar, dacă vreţi să ştiţi, fie vorba între noi, un mârlan. Şi într-o zi vine domnul acasă de la slujbă şi găseşte în odaie un japonez cu ochelari, într-un costum — fie vorba între noi, excelent, şi cu pantofi, dacă vreţi să ştiţi, din piele de şarpe, ultima modă. "Numele dumneavoastră e Bigusov?" îl întreabă japonezul. "Da", răspunde Bigusov. "Şi cum îl chema pe tatăl dumneavoastră?" "Cutare", răspunde topograful. "Exact, face japonezul. În cazul acesta, v-aş ruga să fiţi atât de amabil şi să vă scoateţi bluza, fiindcă trebuie să vă văd gol." "Mă rog", zice Bigusov. Şi, dacă vreţi să ştiţi, japonezul, fie vorba între noi, nici nu s-a uitat la altceva ci s-a repezit direct şi imediat la aluniţă. Avea Bigusov o aluniţă pe şold. Japonezul a scos o lupă, s-a uitat la ea, s-a făcut alb la faţă că, fie vorba între noi, galben era, şi a spus: "Vă felicit, cetăţene Bigusov, şi daţi-mi voie să vă înmânez acest colet şi această scrisoare". Bineînţeles, nevasta a deschis imediat coletul. Şi acolo, dacă vreţi să ştiţi, era o spadă japoneză cu două tăişuri, ambalată în rumeguş de lemn. "Dar ce-mi trebuie mie spada?" a întrebat topograful. "Citiţi scrisoarea, i-a zis japonezul. În scrisoare scrie tot. Sunteţi samurai." Când a auzit asta, s-a făcut galben şi Bigusov. Că, dacă vreţi să ştiţi, Voronej nu era un oraş prea mare. Şi, fie vorba între noi, ce atitudine vreţi să aibă cei de acolo faţă de un samurai? Cea mai negativă! Dar nu era nimic de făcut. Bigusov a luat scrisoarea, a desfăcut cele paisprezece peceţi de ceară şi a citit-o. Şi ce credeţi că a aflat de acolo? A aflat că exact în urmă cu treizeci şi şase de ani a trecut incognito prin gubernia Voronej un semiprinţ japonez. Şi, bineînţeles, alteţa sa, fie vorba între noi, s-a încurcat cu o fată din Voronej şi i-a făcut incognito un copil. Ce-i drept, dacă vreţi să ştiţi, a vrut să se căsătorească cu ea, dar împăratul i-a interzis printr-o telegramă cifrată. Semiprinţul a fost nevoit să plece şi copilul a rămas

nelegitim. Copilul ăsta, dacă vreți să ştiți, era tocmai Bigusov. Şi au trecut ani şi ani, şi când semiprințul a simțit că i se apropie sfârşitul şi a văzut că n-are cui să lase moştenirea fiindcă, între noi fie vorba, ca un făcut, nu avea copii legitimi, şi, nu-i era numai de moştenire, dar s-ar fi stins şi un neam vestit, ceea ce pentru un japonez e mai rău decât orice, atunci, dom'le, a trebuit să-şi amintească de Bigusov. Auzi, noroc ce dă peste un om! Se zice că acum e în Japonia. Bătrânul a murit, Bigusov e prinț, rudă cu împăratul şi, în afară de asta, fie vorba între noi, a pus mâna pe un milion de yeni numerar. Un milion! Auzi, dom'le! Un tâmpit ca ăsta!

— Dacă mi s-ar fi dat un milion de ruble! zise al doilea pasager, mişcând din picioare, le-aş fi arătat eu ce se face cu un milion.

În spațiul dintre cele două banchete de sus se ivi capul celui de-al patrulea pasager. El se uită atent la omul care ştia cu precizie ce se poate face cu un milion şi, fără să spună un cuvânt, se ascunse din nou îndărătul revistei.

— Da, făcu al treilea pasager, desfăcând un pachețel feroviar, cu doi biscuiți. În domeniul circulației băneşti, se întâmplă diferite cazuri. Unei fete din Moscova i-a murit un unchi din Varşovia şi i-a lăsat moştenire un milion, dar ea nu ştia nimic. Acolo, în străinătate, s-a aflat însă, şi după o lună a sosit la Moscova un străin destul de arătos. Acest tinerel hotărâse să se însoare cu fata, înainte ca ea să afle de moştenire. Fata avea însă la Moscova un logodnic, de asemenea un tânăr destul de frumos, de la Oficiul de Măsuri şi Greutăți. Ea îl iubea foarte mult şi, fireşte, nu voia să se mărite cu altul. Celălalt, străinul, nu mai ştia ce să facă, înnebunea pur şi simplu, îi trimitea buchete de flori, bomboane şi ciorapii cei mai fini. Că, vedeți dumneavoastră, junele străin nu venise din proprie inițiativă, ci din partea unei societăți pe acțiuni, care se constituise special pentru exploatarea moştenirii lăsate de unchi. Aveau chiar şi un capital de bază de 18 000 de zloți.

Trimisul lor trebuia cu orice preț să se însoare cu fata şi s-o aducă în străinătate. Foarte romantică poveste! închipuiți-vă situația trimisului special! Ce răspundere! El luase un avans şi acuma nu mai putea, din cauza acestui logodnic sovietic, să-l justifice. Iar acolo, la Varşovia, jale mare! Acționarii aşteptau, se frământau, acțiunile scădeau. De altfel, afacerea s-a terminat cu un faliment. Fata s-a măritat cu logodnicul sovietic. Şi nici n-a aflat de moştenire.

— Ce proastă! spuse al doilea pasager. Să-mi fi dat mie milionul acela!

Şi, de furie, smulse din mâna vecinului un biscuit şi-l mâncă nervos.

Ocupantul banchetei de sus tuşi spre a-şi semnala prezența. Se vede că discuțiile îl împiedicau să adoarmă.

Cei de jos începură să vorbească mai încet. Se strânseră unul mai lângă altul, îşi apropiară capetele conspirativ şi-şi continuau discuția pe înfundate:

— Nu de mult societatea internațională de Cruce Roşie dăduse un anunț în ziare că se caută moştenitorii soldatului american Harry Kovalciuk, căzut pe front în 1918. Moştenirea era de un milion! Adică mai puțin de un milion, dar se adăugaseră dobânzile... Şi iată că dobânzile... Şi iată că într-un sătuc uitat de lume din Volîn...

Pe bancheta de sus pătura zmeurie se mişca întruna. Lui Bender îi era lehamite. Se săturase de vagoane, de banchetele de sus şi de jos, de toată această lume hurducată a călătoriilor. Ar fi dat cu drag jumătate de milion ca să adoarmă, dar şoaptele de jos nu mai conteneau:

— ... Înțelegeți, la o întreprindere de locuințe şi localuri vine într-o bună zi o bătrânică şi zice: "Am găsit, la mine în subsol, o ulcică şi nu ştiu ce e în ea, fiți buni şi vedeți dumneavoastră". S-au uitat cei de la direcția întreprinderii în ulcică şi ce credeți că au găsit înăuntru?... Rupii indiene de aur, un milion de rupii...

— Ce proastă! Cui s-a găsit ea să se ducă să spuie!... Să-mi fi căzut mie acest milion...

— Între noi fie vorba, dacă vreți să ştiți, banii-s totul.

— Dar într-o peşteră de lângă Mojaisk...

De sus se auzi un geamăt, un geamăt greu, de om care moare.

Povestitorii se tulburară o clipă, dar vraja bogățiilor picate din senin, din buzunarele prinților japonezi, rudelor din Varşovia sau soldaților americani era atât de mare, încât începură din nou să se apuce unul pe altul de genunchi şi să mormăie:

— Şi când s-a făcut dezgroparea moaştelor, s-au găsit înăuntru, între noi fie vorba, un milion de...

Dimineața, buimac de somn, Ostap auzi zgomotul storului tras şi o voce:

— Un milion! Mă înțelegeți, un milion...

Prea era de tot. Marele maestru se uită mânios în jos. Dar pasagerii din ajun nu mai erau. Coborâseră în zori la Harkov, lăsând în urma lor paturile mototolite, o filă slinoasă dintr-un caiet de aritmetică, firimituri de chiftele şi pâine, precum şi o sforicică. Noul pasager care stătea la fereastră se uită

cu indiferență la Ostap şi continuă, adresându-se celor doi tovarăşi ai săi de drum:

— Un milion tone de fontă. Până la sfârşitul anului. Comisia a găsit că uniunea poate să dea această cantitate. Şi lucrul cel mai comic este că Harkovul a aprobat!

Ostap nu găsi nimic comic în această declarație. Totuşi, noii pasageri începură să râdă în cor. Şi de râs, începură pe toți trei să scârțâie mantalele cauciucate, pe care nu apucaseră încă să şi le scoată.

— Şi ce face Bubeşko, Ivan Nikolaevici? întrebă cu pasiune cel mai tânăr dintre pasageri. Bineînțeles că acum dă din coate!

— Nu mai dă. A ajuns într-o situație caraghioasă. Dar ce-a fost atunci? La început, a sărit la bătaie... Îl ştiți pe Ivan Nikolaevici ce fire are... 825 000 de tone şi nici una mai mult. Şi s-a pornit o chestie serioasă. Exagerarea în minus a posibilităților... E un fapt real! Alinierea după locuri înguste... E un fapt real! Omul ar fi trebuit să-şi recunoască, de la început, în întregime, greşeala.

Dar nu! Ambiție! Închipuie-ți, nobilimea să recunoască şi gata. Nu, el a luat-o parțial. A hotărât să-şi păstreze autoritatea. Şi s-a pornit o muzică curat ca la Dostoievski: "Pe de o parte, recunosc, dar pe de altă parte, arăt că...". Ce să mai arăți, ce să te mai ploconeşti! Şi a fost nevoit, Bubeşko al nostru, să trimită o a doua scrisoare.

Pasagerii râseră din nou.

— Dar nici în scrisoarea asta nu a suflat o vorbă despre oportunismul său. Şi s-a pornit pe scris. În fiecare zi o scrisoare. Vor acum să facă pentru el o rubrică specială: "Corectări şi încercări de dezicere". Şi doar ştie singur că a intrat în bucluc şi vrea s-o dreagă, dar s-a împotmolit atât de tare, încât nu mai poate. Ultima oară a ajuns până acolo încât a scris: "...greşeala mi-o recunosc, dar prezenta scrisoare o consider insuficientă".

Ostap plecase demult să se spele, dar noii pasageri încă mai râdeau. Când se întoarse, găsi compartimentul măturat, banchetele coborâte, iar însoțitorul pleca, purtând în brațe un maldăr de cearşafuri şi pături pe care îl ținea cu bărbia Nişte tineri, care nu se temeau de curent, deschiseseră fereastra şi în compartiment sufla un vânt de toamnă care se zbătea ca un val închis într-o ladă.

Ostap aruncă în plasa pentru bagaje valiza cu milionul şi se aşeză, uitându-se prietenos la noii vecini, care puneau parcă un deosebit zel ca să se obişnuiască cu vagonul de dormit: se uitau mereu în oglinda de lângă

uşă, săreau pe banchetă ca să încerce cât de elastice sunt arcurile, lăudau calitatea pluşului roşu şi lucios şi apăsau pe toate butoanele. Din când în când, câte unul dispărea pentru câteva minute şi, când se întorcea, vorbea în şoaptă cu tovarăşii săi. În sfârşit, apăru în uşă o fată în palton bărbătesc şi purtând tenişi cu şireturile răsucite în jurul gleznelor, aşa cum era moda la grecii antici.

— Tovarăşi! spuse ea pe un ton energic. Asta-i o porcărie. Vrem şi noi să călătorim în lux. Chiar la prima gară să facem schimb.

Tovarăşii de compartiment ai lui Bender începură să țipe revoltați.

— Da, da. Toții avem aceleaşi drepturi ca şi voi, continuă fata. Am şi tras, de altfel, la sorți, şi a ieşit că urmează să vină aici Tarasov, Parovițki şi cu mine. Aşa că, hai, cărați-vă la clasa a doua.

Din discuția lor, Ostap înțelese că un grup numeros de studenți de la politehnică se întorcea la Cernomorsk de la practica de vară făcută într-o uzină. Nu găsiseră locuri destule la clasa a doua, şi fuseseră nevoiți să cumpere trei bilete la vagonul de dormit, diferența fiind plătită de tot grupul.

Ca urmare, fata rămase în compartiment, iar primii trei plecară, arborând o demnitate tardivă. În locul lor sosiră imediat Tarasov şi Parovițki, care, şi ei, se apucară imediat să sară pe banchetă şi să apese pe butoane. Fata sărea împreună cu ei. Nu trecu nici o jumătate de oră şi dădură buzna în compartiment şi primii trei. Îi adusese înapoi dorul după paradisul pierdut. După ei, îşi mai făcură apariția, cu zâmbete stânjenite, alți doi, iar apoi încă unul, mustăcios. Mustăciosului îi venea rândul să călătorească în lux abia în ziua următoare, dar nu mai avea răbdare. Apariția lui stârni proteste care atraseră numaidecât pe însoțitorul vagonului.

— Ce-i asta, cetățeni, întrebă el pe un ton oficial. Ce-i toată banda asta adunată aici? Cei care au locuri la clasa a doua să plece. Altfel, mă duc şi-l chem pe şef.

Banda se fâstâci.

— Au venit în vizită, zise fata amărâtă. Stau numai puțin.

— Nu-i permis, declară însoțitorul. Plecați.

Mustăciosul începu să se retragă cu spatele spre uşă, dar în clipa aceea interveni în conflict marele maestru.

— De ce vorbeşti aşa, nenişorule, zise el însoțitorului. Pasagerii nu trebuie apostrofați, fără un motiv puternic. De ce să respecți atât de strict

litera legii? Trebuie să fim ospitalieri. Ştii cum e în Orient? Vino cu mine să-ți explic.

Şi după ce stătu de vorbă cu Ostap pe culoar, însoțitorul se pătrunse până într-atât de spiritul Orientului, încât, departe de a se mai gândi să alunge banda, aduse, dimpotrivă, nouă pahare de ceai în suporturi masive şi toată rezerva de biscuiți. Şi nici nu le luă măcar bani.

— După cum e obiceiul în Orient, spuse Ostap grupului, potrivit legilor ospitalității, cum zicea un lucrător din sectorul culinar.

Tinerii fură serviți cu atâta amabilitate şi simplitate, încât nici nu puteau să refuze. Pachețelele cu biscuiți trosneau sub degetele celor care le desfăceau. Ostap împărțea gospodăreşte ceaiul şi în scurtă vreme se împrieteni cu cei opt studenți şi cu studenta

— Mă interesează de mult problema învățământului universal, egal şi secret, sporovăia el vesel. Recent, am stat chiar de vorbă, în această privință, cu un filozof-amator indian, tobă de carte. De aceea, indiferent ce spune, vorbele lui sunt imediat înregistrate pe o placă de patefon. Şi cum bătrânului îi place să vorbească — are el acest mic păcat —, s-au strâns până în prezent 800 de vagoane de plăci şi acum se fac din ele nasturi.

Cu acest mic discurs improvizat de început, marele maestru luă în mână un biscuit.

— De la acest biscuit până la piatra de polizor nu-i decât un singur pas, zise el. Şi acest pas s-a şi făcut.

Mai cu o glumă, mai cu alta, toate de felul acesta, prietenia între marele maestru şi studenți se legă foarte repede şi curând toată banda, sub conducerea lui Ostap, cânta cupletul:

Petru-ntâi, zis cel Mare
N-are soață, nici nepoată,
Doar un cal şi-un şarpe are,
Asta-i familiunea toată.

Până seara, Ostap ştia cum îi cheamă pe toți, iar cu unii se şi tutuia. Totuşi, multe lucruri despre care vorbeau tinerii el nu le înțelegea. Avu deodată simțământul că e foarte bătrân. În fața lui şedea un tineret puțin cam necioplit, cam deschis şi parcă supărător de sincer. El nu fusese aşa la douăzeci de ani. Îşi mărturisi că la douăzeci de ani fusese mult mai

multilateral şi mai rău. Pe atunci nu râdea, ci rânjea doar. Iar ăştia râdeau din toată inima.

„De ce se bucură aşa tineretul ăsta cu piele de toval? se întrebă el deodată, enervat. Pe cuvânt de onoare că încep să-l invidiez."

Deşi Ostap era, fără îndoială, centrul atenției întregului compartiment şi vorbea fără oprire, deşi cei din jur se purtau cu el cât se poate de bine, nu constată la dânşii nici adorația lui Balaganov, nici supunerea laşă a lui Panikovski, nici dragostea devotată a lui Kozlevici. Simțea la studenții aceştia superioritatea spectatorului față de comper. Spectatorul îl ascultă pe cetățeanul în frac care prezintă spectacolul, râde uneori, îl aplaudă alene, dar la urmă pleacă acasă şi uită de comper. Iar acesta se duce după spectacol la clubul artiştilor, şade trist cu o chiftea în față şi se plânge unui confrate — comic de operetă — că publicul nu-l înțelege, iar Guvernul nu-l apreciază. Comicul bea votcă şi se plânge şi el că lumea nu-l înțelege. Dar ce să nu înțeleagă? Glumele sunt vechi, trucurile — vechi, şi e prea târziu să te apuci iar să înveți. Pare-se că totul e limpede.

Povestea cu Bubeşko, care micşorase planurile, fu povestită pentru a doua oară, de data aceasta special pentru Ostap. El se duse cu noii săi prieteni în vagonul de clasa a doua, s-o convingă pe studenta Lida Pisarevskaia să vină la ei în vizită şi fu atât de elocvent, încât sfioasa Lida consimți şi veni să-şi aducă contribuția ei la larma generală. Subita încredere născută între Ostap şi tineri crescu până într-atât încât pe seară, plimbându-se pe cheiul unui mare nod de cale ferată cu fata în palton bărbătesc, marele maestru ajunse cu ea aproape până la semaforul de la ieşire şi aici, fără a se aştepta el însuşi la aşa ceva, îşi deschise sufletul în declarații destul de banale.

— Mă înțelegi, îi explică el, lumina luna, regina panoramei. Noi şedeam pe treptele unui muzeu de antichități şi deodată am simțit că o iubesc. Dar în aceeaşi seară a trebuit să plec, aşa că am ratat totul. Cred că s-a supărat. Ba chiar, cu siguranță s-a supărat.

— Ai fost trimis în deplasare? îl întrebă fata.

— Mda. Oarecum. Adică nu tocmai în deplasare, ci într-o chestiune urgentă. Acum sufăr. Sufăr maiestuos şi prosteşte.

— Asta nu-i chiar atât de grav, zise fata. Cheltuieşte-ți surplusul de energie făcând o muncă oarecare. De pildă, taie lemne. Există o teorie acum care recomandă lucrul acesta.

Ostap făgădui să facă aşa cum îl sfătuise fata şi, deşi nu-şi putea închipui cum tăiatul lemnelor o va înlocui pe Zosia, simți totuşi o mare uşurare. Se întoarseră în vagon cu un aer misterios şi apoi mai ieşiră de câteva ori pe culoar ca să vorbească iarăşi în şoaptă despre dragostea neîmpărtăşită şi despre noile teorii în acest domeniu.

În compartiment, Ostap continua să depună toate eforturile pentru a fi pe placul grupului. Şi ajunse chiar ca studenții să-l considere drept unul de-ai lor. Parovițki, care nu era prea bine crescut, îl pocni cu toată puterea peste umăr şi strigă:

— Înscrie-te la noi, la politehnică. Zău! Ai să capeți o bursă de şaptezeci şi cinci de ruble. Şi ai să trăieşti ca un zeu. La noi, la cantină, se serveşte carne în fiecare zi. Iar apoi o să plecăm în Ural, la practică.

— Eu am mai absolvit o facultate de ştiințe umaniste, se grăbi să spună marele maestru.

— Şi acum ce faci? îl întrebă Parovițki.

— Lucrez pe linie financiară.

— Eşti funcționar de bancă?

Ostap se uită deodată sarcastic la student şi spuse pe neaşteptate:

— Nu, nu sunt funcționar. Sunt milionar.

Desigur că această declarație nu-l obliga la nimic şi ar fi putut da cuvintelor un caracter de glumă, dar Parovițki începu să râdă cu atâta poftă, încât marele maestru se simți ofensat. O dorință irezistibilă îl cuprinse de a-i impresiona pe tovarăşii săi de drum şi a-i face să aibă pentru el şi mai multă admirație.

— Şi câte milioane ai? îl întrebă fata cu tenişi, îmbiindu-l către un răspuns care să-i amuze.

— Unul singur, zise Ostap palid de mândrie.

— Cam puțin, declară mustăciosul.

— Puțin, puțin! strigară ceilalți.

— Mie îmi ajunge, spuse Bender triumfător.

Şi rostind aceste cuvinte, coborî valiza, deschise încuietoarele nichelate şi răsturnă pe banchetă tot conținutul. Pachetele de bancnote formară o moviliță. Ostap îndoi unul din pachete şi învelitoarea plesni ca atunci când desfaci un pachet de cărți de joc.

— În fiecare pachet sunt câte zece mii de ruble. E puțin? Un milion întreg, nu lipseşte dintr-însul decât niscaiva mărunțiş. Şi totul în regulă. Semnături, filigran, desen.

În tăcerea generală, Ostap băgă banii înapoi în valiză şi aruncă valiza în plasa pentru bagaje cu un gest care i se păru regesc. Se aşeză din nou pe banchetă, se lăsă pe spetează, întinse picioarele şi se uită la tineri.

— După cum vedeți, şi ştiințele umaniste raportează, spuse milionarul, invitându-i pe studenți să facă haz împreună cu el.

Dar studenții tăceau, cercetând cu privirile diferitele butoane şi cârlige de pe pereții ornamentați ai compartimentului.

— Trăiesc ca un zeu, continuă Ostap, sau ca un semizeu, ceea ce în definitiv e acelaşi lucru.

Marele maestru mai aşteptă puțin, apoi începu să se agite şi întrebă pe tonul cel mai prietenos:

— Dar de ce ați lăsat nasul în jos, diavolilor?

— Ei, eu mă duc, zise mustăciosul, după o clipă de gândire. Mă duc la noi în vagon, să văd ce se mai aude.

Şi o zbughi afară din compartiment.

— Uimitor lucru, încântător lucru, spuse Ostap, azi dimineață nici nu ne cunoşteam, iar acum ne simțim ca şi cum ne-am cunoaşte de zece ani. O fi vreun fluid?

— Cât datorăm pentru ceai? întrebă Parovițki. Cât am băut, tovarăşi? Nouă pahare sau zece? Trebuie să-l întrebăm pe însoțitor. Vin îndată.

După el se mai ridicară alți patru tineri, mânați de dorința de a-l ajuta să facă socoteala cu însoțitorul.

— Ce-ar fi să cântăm ceva? propuse Ostap. Ceva cu foc. De pildă, *Popa Serghei, popa Serghei!* Vreți? Am o minunată voce de bas de pe Volga.

Şi, fără să aştepte răspunsul, marele maestru începu să cânte: "Jos pe râuleț în vale, pe Kazanka jos în vale, înoată vesel şi zglobiu un crap gras şi cenuşiu". Când veni momentul să se cânte refrenul, Ostap ridică brațele şi începu să bată din picior ca un capelmaistru, dar corul nu-i răspunse. Numai Lida Pisarevskaia începu, din sfiiciune, să cânte cu un glăscior ascuțit: "Popa Serghei, popa Serghei!", dar tăcu numaidecât şi fugi din compartiment.

Prietenia se evapora văzând cu ochii. Curând, nu mai rămase în compartiment decât fata cea compătimitoare, încălțată cu tenişi.

— Dar unde-or fi fugit cu toții? întrebă Bender.

— Chiar, adevărat, răspunse aproape în şoaptă fata, trebuie să văd ce-i cu ei.

Şi cu o mişcare sprintenă se repezi la uşă, dar nefericitul milionar o prinse de mână.

— Am glumit, murmură el, sunt un om al muncii. Sunt dirijor de orchestră simfonică!... Sunt fiul locotenentului Schmidt. Tatăl meu a fost supus turc. Te rog să mă crezi!...

— Lasă-mă! şopti fata.

Marele maestru rămase singur.

Compartimentul se hâţâna şi scârţâia. Linguriţele se învârteau în paharele goale, care lunecau încet spre marginea măsuţei. În uşă apăru însoţitorul, care ţinea în braţe şi apăsa cu bărbia un teanc de pături şi cearşafuri.

CAPITOLUL XXXV L-AU IUBIT GOSPODINE, FEMEI DE SERVICIU, VĂDUVE ŞI CHIAR O FEMEIE-TEHNICIAN DENTIST

La Cernomorsk, acoperişurile vuiau şi străzile erau pradă curenţilor. Prin puterea vântului care se abătuse pe neaşteptate asupra oraşului, dinspre nord-est, vara gingaşă, cochetă, fusese alungată spre lăzile de gunoi, burlanele şi colţurile caselor, unde îşi dădea sufletul printre frunze de arţar carbonizate şi bilete de tramvai rupte. În lighenele florăreselor zăceau crizanteme glaciale. Obloanele verzi ale gheretelor cu cvas bâţâiau închise. Porumbeii gungureau "mor, mor". Vrăbiile se încălzeau, ciugulind bălegarul fierbinte. Locuitorii din Cernomorsk se luptau cu vântul, înfigându-se în el cu capetele plecate, ca nişte tauri. Cel mai prost se simţeau "vestele de pichet". Vântul le smulgea canotierele şi panamalele şi le rostogolea la vale, spre bulevard, pe caldarâmul alunecos ca parchetul. Bătrânii fugeau după ele gâfâind şi revoltându-se. Rafalele de vânt îi mânau şi pe ei atât de repede, încât uneori o luau înaintea pălăriilor şi se trezeau abia când se opreau la picioarele ude ale făpturii de bronz a vreunui demnitar de pe vremea Ecaterinei, aşezat în mijlocul pieţei.

"Antilopa" scârţâia în staţie ca o corabie. Dacă înainte maşina lui Kozlevici stârnea o veselă nedumerire, acum inspira milă: aripa stângă din spate era legată cu o frânghie, o bucată bună de parbriz era înlocuită cu un dreptunghi de placaj şi în locul melodioasei pare de cauciuc, pierdută cu prilejul catastrofei, atârna de o sforicică un clopoţel nichelat de preşedinte de tribunal. Până şi volanul pe care odihneau mâinile cinstite ale lui Adam

Kazimirovici se încovoiase puțin într-o parte. Pe trotuar, lângă "Antilopa", stătea marele maestru. Sprijinit de bordul maşinii, el spunea:

— Te-am mințit, Adam. Nu pot să-ți dăruiesc nici o Izotta-Fraschini, nici un Lincoln, nici un Buick, nici măcar un Ford. Nu pot să-ți cumpăr nici o maşină nouă. Statul nu mă consideră cumpărător. Sunt o persoană particulară. Singurul lucru pe care l-aş putea cumpăra printr-un anunț la ziar ar fi tot o vechitură ca şi "Antilopa" noastră.

— Dar de ce, obiectă Kozlevici, Lorain-Dietrichul meu este o maşină bună. Dacă aş face rost de o pompă veche de ulei, nu mi-ar mai trebui nici un fel de Buickuri.

— Pompa ți-am adus-o, răspunse Ostap. Iat-o. Şi acesta este singurul lucru, dragă Adam, cu care pot să te ajut în domeniul mecanizării transportului.

Kozlevici se bucură grozav de pompă, o învârti în mână pe o parte şi pe alta, privind-o îndelung, apoi începu imediat s-o monteze. Ostap trase de clopoțel, care scoase un sunet tipic de şedință, şi începu să-şi descarce focul de pe inimă:

— Ştii, Adam, am aflat ceva nou: fiecare cetățean stă sub apăsarea unei coloane de aer care cântăreşte două sute paisprezece kilograme!

— N-am auzit, zise Kozlevici. Ei şi?

— Cum, ei şi? E un fapt ştiințific, medical. Şi de câtva timp simt greutatea. Gândeşte-te numai! Două sute paisprezece kilograme! Şi te apasă zi şi noapte, mai ales noaptea. Dorm prost. Ce-ai zis?

— Nu, nimic, ascult, răspunse blând Kozlevici.

— Mă simt foarte prost, Adam. Am o inimă prea mare.

Şoferul "Antilopei" făcu "hm". Ostap continua să pălăvrăgească:

— Ieri s-a apropiat de mine, pe stradă, o bătrână care mi-a oferit un ac pentru primus care ține o veşnicie. Află, Adam, că nu l-am cumpărat. N-am nevoie de un ac care ține o veşnicie, nu vreau să trăiesc o veşnicie. Vreau să mor. Prezint toate simptomele banale ale îndrăgostitului: lipsă de poftă de mâncare, insomnie şi mania de a compune versuri. Ascultă ce am fabricat azi noapte la lumina şovăielnică a becului electric: "Mi-aduc aminte sfânta clipă, nainte-mi tu te-ai arătat, vedenie ce piere-n pripă, al frumuseții duh curat". Aşa-i că-i frumos? Am talent, nu? Ei bine, abia în zori, după ce-am terminat de scris ultimul vers, mi-am adus aminte că poezia asta a mai scris-o Puşkin. E permis unui clasic să-ți facă asemenea figură? Ai zis ceva?

— Nu, nu, continuă, spuse Kozlevici compătimitor.

— Şi uite, aşa trăiesc, urmă Ostap cu tremur în glas. Corpul meu este înscris la hotelul "Cairo", iar sufletul meu rătăceşte, nu-i mai arde nici de Rio de Janeiro. Şi, în afară de asta, mă mai apasă şi coloana atmosferică.

— Şi nu te-ai dus pe la ea? întrebă Kozlevici, care nu ştia s-o ia pe ocolite. La Zosia Viktorovna?

— Nu vreau să mă duc, spuse Ostap, din pricina sfielii ce mi-o dă mândria. În mine s-au trezit ienicerii. Am trimis ticăloasei ăsteia telegrame din Moscova de trei sute cincizeci de ruble şi n-am primit răspuns nici măcar de cincizeci de copeici. Şi asta să mi-o facă mie, mie, care am fost iubit de gospodine, de femei de serviciu, de văduve şi chiar de o femeie-tehnician dentist. Nu, Adam, n-am să mă duc acolo. La revedere!

Marele maestru se duse la hotel, scoase de sub pat valiza cu milionul, care zăcea alături de nişte ghete scâlciate, se uită la ea câtva timp cu o privire lipsită de expresie, apoi o apucă de mâner şi ieşi în stradă. Vântul îl prinse de umeri şi-l împinse spre bulevardul de pe malul mării. Bulevardul era pustiu. Nimeni nu mai şedea pe băncile albe, pe care atâția în timpul verii crestaseră cuvinte de amor. Din radă ieşea, ocolind farul, un cargobot scund, cu catarge groase, drepte.

— Destul, spuse Ostap, vițelul de aur nu-i de mine. Să-l ia cine vrea. N-are decât să facă altul pe milionarul!

Se uită în jur şi, văzând că nu-i nimeni, aruncă valiza pe pietriş.

— Poftim, exclamă el, adresându-se arțarilor negri şi făcându-le o plecăciune.

Porni apoi pe o alee, fără să mai întoarcă capul. La început, merse încet, ca omul care se plimbă, apoi îşi băgă mâinile în buzunar, pentru că începu deodată să le simtă de prisos, şi iuți pasul, ca să-şi înfrângă şovăielile. Se sili chiar s-o cârmească după colț şi să fredoneze un cântec, dar după o clipă o luă la fugă înapoi. Valiza zăcea pe locul unde o lăsase. Dar, din direcție opusă, se apropia de ea, aplecat şi cu mâinile greblă, un cetățean între două vârste şi cât se poate de obişnuit ca înfățişare.

— Încotro?! îi strigă Ostap de departe. Îți arăt eu să pui mâna pe valizele altora. Nu poți să laşi un lucra o clipă. Ce porcărie!

Cetățeanul strânse supărat din umeri şi se retrase. Iar Bender se cară din nou cu vițelul de aur în mână.

"Ce pot să fac acum? se gândi el. Cum să scap de blestemata asta de povară, care mă îmbogăţeşte numai cu suferințe morale? S-o ard?"

Marele maestru se opri bucuros la această idee.

"O, chiar am în camera mea un cămin. Să ard banii în cămin! Grandios! Gest demn de Cleopatra! În foc! Pachet cu pachet! Ce să-mi bat capul cu ei? Dar nu, asta-i o prostie. Să arzi banii e o absurditate! O bravadă de husar! Dar ce pot să fac cu ei decât să mă îndop ca un nepman? Tâmpită situație! Responsabilul de muzeu are de gând cu trei sute de ruble să facă un Luvru, orice colectiv de marinari sau Corporația Cooperatistă a Dramaturgilor poate să-şi construiască cu un milion o jumătate de zgârie-nori, cu acoperiş-terasă pentru conferințe în aer liber. Iar Ostap Bender, urmaş al ienicerilor, poate să facă numai pe dracu' ghem! Ia te uită dom'le, cum apasă clasa-hegemon pe un biet milionar individualist!"

Tot gândindu-se ce să facă cu milionul, marele maestru se învârtea în pas alergător pe alei, se aşeza pe parapetul de ciment şi se uita furios la vaporul ce se legăna dincolo de dig.

"Nu, la incendiu va trebui să renunț. Să arzi banii e un act laş şi dizgrațios. Trebuie să găsesc un gest mai de efect. Poate să institui o bursă purtând numele lui Balaganov, pentru elevii de la Şcoala Medie Tehnică de Radio fără frecvență? Să cumpăr cincizeci de mii de lingurițe de argint, să torn din ele o statuie ecvestră a lui Panikovski şi s-o instalez pe mormântul lui? Să încrustez "Antilopa" cu sidef? Sau poate..."

Marele maestru sări jos de pe parapet, luminat de o idee nouă. Fără a mai zăbovi o clipă, părăsi grădina şi, înfruntând cu dârzenie vântul frontal şi lateral, se îndreptă spre poştă.

Aici, la cererea lui, valiza fu cusută într-o rogojină şi legată în cruce cu o sfoară groasă.

Valiza luă astfel aspectul simplu al unui colet din cele care se primesc la poştă zilnic cu miile şi în care diferiți cetățeni trimit rudelor lor untură de porc, dulceață sau mere.

Ostap luă un creion chimic şi, după ce-l învârti de câteva ori prin aer ca pe o sfârlează, scrise:

COLET
CU VALOARE DECLARATĂ
COMISARULUI POPORULUI PENTRU FINANȚE.
MOSCOVA.

Coletul, azvârlit cu un gest profesional de către funcționarul voinic care îl primise, căzu pe un morman de baloturi ovale, saci şi lăzi. Băgând chitanța în buzunar, Ostap văzu cum milionul lui îşi lua valea, aşezat

laolaltă cu alte colete într-un cărucior, pe care îl împingea într-o sală de alături un bătrânel cu pas încetinel şi cu fulgere albe la petliţe.

— Şedinţa continuă, spuse marele maestru, dar de data aceasta fără Ostap Bender, deputat al agrarienilor nebuni.

Mai stătu multă vreme sub bolta de la intrarea poştei, ba aprobându-şi fapta, ba regretând-o. Vântul i se vâra sub mantaua lui de ploaie. I se făcu frig şi îşi aduse aminte cu tristeţe că nu-şi cumpărase o a doua şubă.

Chiar în faţa lui se opri pentru o secundă o fată. Ea ridică capul spre a se uita la cadranul strălucitor al orologiului de la poştă şi apoi pomi mai departe. Purta un paltonaş cam sărăcuţ, mai scurt decât rochia şi un basc albastru cu pompon, ca de copil. Cu mâna dreaptă îşi ţinea poala de la palton, ca să nu i-o ridice vântul. Inima comandorului se strânse încă înainte de a o fi recunoscut în ea pe Zosia şi se luă după dulcinee pe dalele ude ale trotuarului, ţinându-se fără voie la oarecare distanţă. Din când în când, fata dispărea în mulţimea trecătorilor şi atunci Ostap cobora jos de pe trotuar, se uita la Zosia dintr-o parte şi se gândea la principalele puncte ale explicaţiei ce trebuia să urmeze.

La un colţ, Zosia se opri în faţa unei gherete cu articole de galanterie şi începu să se uite la nişte ciorapi maron bărbăteşti, care se legănau pe o sforicică. Ostap patrula prin apropiere.

Chiar la marginea trotuarului, discutau cu mult foc doi tipi cu serviete în mână. Amândoi purtau pardesie de sub care se vedeau pantalonii lor albi de vară.

— Ai plecat la timp de la "Hercules", Ivan Pavlovici, spunea unul, strângându-şi servieta la piept. E o jale acum acolo, îi dă afară pe capete.

— Tot oraşul vorbeşte, oftă celălalt.

— Ieri l-au lichidat pe Skumbrievici, zise primul cu bale la gură de plăcere. Era o înghesuială că nici nu puteai pătrunde în sală. La început, totul a decurs foarte civilizat. Skumbrievici şi-a descris în aşa fel autobiografia, încât toată lumea l-a aplaudat. "Eu, a zis el, m-am născut între ciocan şi nicovală", vrând prin asta să arate că părinţii lui fuseseră fierari. Dar apoi cineva din sală la întrebat: "Spune-mi, te rog, nu-ţi aduci aminte şi de o firmă «Skumbrievici şi fiul. Articole de fierărie?» Nu cumva eşti dumneata acel Skumbrievici?" Şi dobitocul se apucă şi răspunde: "Eu nu sunt Skumbrievici, eu sunt fiul". Îţi închipui ce-o să i se întâmple acum? Punctul "e" e asigurat.

— Da, tovarăşe Veintorg, sunt grozav de severi. Ia spune, azi pe cine scoate?

— Azi e o zi mare! îl comprimă pe Berlaga, cel care a încercat să scape de epurare, internându-se la nebuni. Apoi îi vine rândul chiar lui Polîhaev personal şi scârbei ăleia de Serna Mihailovna, nevasta lui morganatică. Era o nenorocire muierea asta pe capul tuturor celor de la "Hercules". Astăzi mă duc cu vreo două ore înainte de începe, că altfel risc să nu mai găsesc loc. În afară de asta, Bomze...

Zosia porni înainte şi Ostap nu mai află ce s-a întâmplat cu Adolf Nikolaevici Bomze. Dar asta nu-l supără câtuşi de puțin. Îşi pregătise fraza cu care să înceapă convorbirea şi se apropie repede de fată.

— Zosia, spuse el, am sosit şi acest fapt nu poate fi ignorat.

Rostise această frază cu teribilă dezinvoltură. Fata se retrase doi paşi şi marele maestru îşi dădu seama că luase un ton fals. Schimbă tonul şi se porni să vorbească repede şi mult, plângându-se de împrejurări, spunându-i că tinerețea lui a trecut cu totul altfel decât îşi închipuise în copilărie, că viața s-a dovedit a fi sucită şi de un nivel coborât, ca o cheie *fa.*

— Ştii, Zosia, spuse el în cele din urmă, că fiecare om, chiar şi membrii de partid, trăiesc sub apăsarea unei coloane atmosferice în greutate de două sute paisprezece kilograme. Ai băgat sau n-ai băgat de seamă acest lucru?

Zosia nu răspunse.

În momentul acela treceau pe lângă cinematograful "Capitol". Ostap aruncă repede o privire cu coada ochiului în direcția unde în vară îşi avusese sediul biroul înființat de el şi lăsă să-i scape un strigăt uşor. Pe toată fațada, cât era de lată, se întindea o firmă pe care scria:

ÎNTREPRINDEREA DE STAT PENTRU COARNE ŞI COPITE

Prin toate ferestrele se vedeau maşini de scris şi portrete ale fruntaşilor statului. La intrare şedea, cu un zâmbet victorios, un tânăr curier, care nu semăna deloc cu Panikovski. Pe poarta deschisă de care era bătută o tăbliță pe care scria "Depozitul bazei" intrau autocamioane de câte trei tone, încărcate vârf cu coarne şi copite ce satisfăceau condițiile prevăzute. Se vedea bine că progenitura lui Ostap o luase pe calea cea bună.

— Ia te uită ce avânt a luat clasa-hegemon, zise Ostap trist. Până şi ideea mea uşuratică a folosit-o pentru scopurile ei. Iar pe mine m-a dat deoparte, Zosia. Ai auzit, pe mine m-a dat deoparte. Sunt nenorocit.

— Eşti trist ca un îndrăgostit, rosti Zosia, întorcându-se pentru prima oară spre Ostap.

— Da, răspunse Ostap, sunt un tipic Evgheni Oneghin, un cavaler căruia Puterea sovietică i-a răpit moştenirea.

— Grozav cavaler, nimic de zis!

— Nu fi supărată, Zosia. Ține seama de coloana atmosferică. Am chiar impresia că pe mine mă apasă mult mai tare decât pe alți cetățeni. Asta din pricina dragostei ce ți-o port. Şi apoi, eu nu sunt membru al vreunui sindicat. Şi asta sporeşte apăsarea.

— Plus fiindcă minți mai mult decât alți cetățeni.

— Asta nu-i minciună. E o lege fizică. Sau n-o fi existând în realitate nici o coloană şi totul e numai fantezia mea?

Zosia se opri şi începu să-şi scoată mănuşa care avea culoarea unui ciorap cenuşiu.

— Am treizeci şi trei de ani, se grăbi să spună Ostap. Cât Iisus Cristos. Şi ce-am făcut până acum? O învățătură n-am creat, pe învățăcei i-am pierdut, pe răposatul Panikovski nu l-am înviat, şi numai dumneata...

— Ei, la revedere, spuse Zosia. Mă duc la cantină.

— Iau şi eu masa cu dumneata, declară marele maestru, uitându-se la firma: "Combinatul alimentar — model al Şcolii de Producție de pe lângă Academia de Arte Spațiale din Cernomorsk"; vreau să mănânc o ciorbă model de pe lângă această academie. Poate mi se va uşura inima.

— Aici e numai pentru sindicalişti, îl preveni Zosia.

— Atunci voi sta aşa, fără să mănânc.

Coborâră treptele. În fundul combinatului alimentar-model, sub coroana verde a unui palmier, şedea un tânăr cu ochii negri, care cerceta cu un aer demn meniul.

— Periei! îl strigă Zosia de departe. Ți-am cumpărat nişte ciorapi cu călcâi dublu. Să vă prezint. Femidi...

— Femidi, repetă tânărul, strângând cu căldură mâna lui Ostap.

— Bender-Zadunaiski, îşi declină brutal identitatea marele maestru, dându-şi seama imediat că a sosit prea târziu la festinul dragostei şi că ciorapii cu călcâi dublu nu erau un simplu produs al unei cooperative de pretinşi invalizi, ci simbolul unei căsătorii fericite legalizate de Oficiul Stării Civile.

— Cum! Te mai cheamă şi Zadunaiski? întrebă veselă Zosia.

— Da, Zadunaiski. Dar nici pe dumneata nu te mai cheamă numai Siniţkaia. Judecând după ciorapi...

— Mă cheamă Siniţkaia-Femidi.

— De douăzeci şi şapte de zile, zise tânărul, frecându-şi mâinile.

— Îmi place soţul dumitale, zise cavalerul căruia i se răpise moştenirea.

— Şi mie îmi place, răspunse Zosia arţăgoasă.

În timp ce tinerii soţi mâncau o ciorbă marinărească, tot ducând lingurile la gură şi uitându-se unul la altul, Ostap citea indispus afişele de pe pereţi. Pe unul scria: "Nu vorbiţi în timp ce mâncaţi. Aceasta împiedică buna secreţie a sucului gastric." Altul era întocmit în versuri: "Sucuri de fructe — aflaţi, dau organismului hidraţi." Nu mai avea ce face aici. Trebuia să plece, dar îl împiedica o sfială, apărută cum şi de unde nici el nu ştia.

— În această ciorbă marinărească, se strădui Ostap să glumească, plutesc epavele unui vas naufragiat.

Soţii Femidi râseră binevoitori.

— Dar, de fapt, în ce sector lucrezi? îl întrebă Ostap pe tânăr.

— De fapt, sunt secretarul colectivului plastic al pictorilor feroviari, răspunse Femidi.

Marele maestru se sculă încet de pe scaun.

— Aha, reprezentantul unui colectiv! Era de aşteptat! Dar să nu vă mai distrag cu vorbăria. Asta va împiedica buna secreţie a sucului vostru gastric, atât de necesar pentru sănătate.

Plecă fără să-şi mai ia rămas bun şi se îndreptă spre ieşire strecurându-se printre mese.

— Mi-a suflat fata! murmură el când ajunse pe stradă. Mi-a suflat-o de-a dreptul de sub nas. Femidi! Nemesidi! Femidi, reprezentantul unui colectiv, i-a suflat unui milionar...

Şi, în clipa aceea, îşi aduse aminte, cu o claritate cutremurătoare, că nu mai are nici un fel de milion.

Începu să alerge grăbit şi îşi termină gândul pe drum, dând deoparte cu braţele pe trecători, cum dă deoparte un înotător apa, la un concurs, pentru a doborî recordul mondial.

— Iaca na, s-a găsit un nou apostol Pavel, mormăia el, sărind peste rondurile de flori din grădina oraşului. Arghirofob, vită încălţată! Menonit blestemat, adventist de ziua a şaptea! Dobitoc sinistru! Dacă au expediat coletul, mă spânzur! Asemenea adepţi ai lui Tolstoi trebuie omorâţi!

După ce alunecă de două ori pe podeaua de mozaic de la poştă, marele maestru ajunse într-un suflet la ghişeu. În faţa ghişeului se afla o coadă mică, gravă şi tăcută. În furia lui, Ostap dădu să bage capul pe ferestruica ghişeului, dar cetăţeanul care stătea primul la coadă ridică nervos coatele-i ascuţite şi-l dădu pe nou-venit puţin înapoi. Al doilea cetăţean ridică şi el coatele, de parcă ar fi avut un mecanism, şi marele maestru se pomeni ceva mai încolo de mult doritul ghişeu. Dar nu rămase nici la această distanţă deoarece, tot în deplină tăcere, alte coate se ridicară şi traseră parcă nişte vâsle invizibile până când obraznicul se văzu plasat la locul lui legitim: ultimul din coadă.

— Eu vreau numai... Începu Ostap.

Dar nu mai urmă. Era inutil. Coada cenuşie, ca de piatră, era de neclintit, ca o falangă grecească. Fiecare îşi ştia locul şi era gata să-şi apere micul său drept cu preţul vieţii.

Abia după trei sferturi de oră reuşi Ostap să bage capul pe ghişeu şi să ceară cu aprindere să i se dea înapoi coletul. Funcţionarul îi restitui nepăsător recipisa.

— Tovarăşe, nu dăm coletele înapoi.

— Cum! L-aţi şi expediat? întrebă marele maestru cu o voce şovăitoare. L-am predat abia acum o oră!

— Tovarăşe, nu dăm coletele înapoi, repetă funcţionarul.

— Dar e coletul meu, spuse Ostap cu blândeţe, mă înţelegeţi, al meu. Eu l-am expediat, eu vreau să-l iau înapoi. Am uitat să bag un borcan cu dulceaţă. De merişoare. Vă rog foarte mult. Unchiu-meu o să se supere îngrozitor. Mă înţelegeţi?

— Tovarăşe, nu dăm coletele înapoi.

Ostap întoarse capul, căutând sprijin în jur. În spatele lui se întindea coada tăcută şi gravă, care cunoştea toate regulile, printre care şi aceea că pachetele nu se dau înapoi.

— Să bag un borcănaş, murmură Ostap, cu merişoare.

— Tovarăşe, borcănaşul poţi să-l trimiţi cu un alt colet, zise funcţionarul îmblânzindu-se. N-o să i se întâmple nimic unchiului dumitale.

— Nu-l cunoaşteţi pe unchiul meu! zise cu căldură Ostap. Şi-apoi sunt un student sărac. N-am bani. Vă rog ca pe un activist pe tărâm obştesc.

— Unde să-l caut acum, tovarăşe? spuse funcţionarul cu un glas plângăreţ. Sunt trei tone de colete acolo.

Dar marele maestru începu să îndruge la palavre atât de sfâşietoare, încât lucrătorul de la comunicații plecă în cealaltă sală să caute coletul studentului sărac. În coada tăcută până atunci răsunară energice proteste. Marele maestru era făcut cu ou şi cu oțet că nu cunoaşte legile poştei, iar o cetățeancă mânioasă îl şi ciupi.

— Să nu mai faci niciodată asta, zise sever funcționarul, aruncându-i lui Bender valijoara.

— N-am să mai fac niciodată! declară comandorul. Pe cuvântul meu de student!

Vântul făcea acoperişurile să vuiască, felinarele să se clatine, umbrele să tremure pe pământ, iar ploaia tăia pieziş razele farurilor de la automobile.

— Ajunge cu excesele psihologice, spuse vesel Bender. Ajunge cu suferințele şi autozgândăririle. E timpul să încep o viață burgheză, de muncă. La Rio de Janeiro! Îmi voi cumpăra o plantație şi îl voi angaja pe Balaganov ca maimuță. Să rupă bananele din pom, pentru mine.

CAPITOLUL XXXVI UN CAVALER AL ORDINULUI LÂNII DE AUR

Un individ ciudat păşea într-o noapte prin luncile de pe malul Nistrului. Era gigantic şi rotund ca un poloboc. Purta strânsă pe el o manta din pânză de cort cu gluga ridicată. Individul acesta ciudat înainta pe lângă parcelele de stuf, pe sub pomii rămuroşi, în vârful picioarelor, de parcă ar fi umblat într-un dormitor. Din când în când se oprea şi ofta. Atunci, de sub manta se auzea acel zăngănit pe care-l scot obiectele din metal când se ciocnesc. Şi de fiecare dată după aceasta răsuna, ca un ecou, prin văzduh, un clinchet subțire, nespus de delicat. La un moment dat, individul se împiedică de o rădăcină udă şi căzu pe burtă. O dată cu căzătura lui se auzi un zgomot atât de puternic, de parcă ar fi căzut o întreagă armură pe parchet. Şi omul nostru rămase mai mult timp aşa, pe jos, iscodind cu privirea întunericul.

Noaptea aceea de martie era plină de freamăt. De pe copaci se prelingeau şi cădeau zgomotos, la pământ, picături dense ca de farmacie.

— Blestemată tavă! şopti ciudatul.

Apoi se ridică în picioare şi, urmându-şi drumul mai departe, ajunse până la Nistru fără alte peripeții. Ajuns la Nistru, îşi ridică poalele mantalei,

coborî încet de pe mal, şi, păstrându-şi cu greu echilibrul pe zăpoare, o porni în fugă spre malul românesc.

Marele maestru se pregătise toată iama. Cumpărase dolari nord-americani cu portrete de preşedinți cu bucle albe, cumpărase ceasornice şi porțigarete de aur, verighete, briliante şi alte drăcii prețioase.

Purta asupra lui acum şaptesprezece portțigarete masive cu monograme, vultur şi diverse inscripții gravate:

"Lui Evsei Rudolfovici Polufabrikant, directorul Băncii Ruso-Carpate şi binefăcătorul nostru, cu prilejul nunții sale de argint din partea colegilor recunoscători."

"Consilierului intim M.I. Sviatotațki cu prilejul terminării inspecției sale senatoriale, din partea funcționarilor de la primăria oraşului Cernomorsk."

Dar cel mai greu era portțigaretul cu dedicația: "Domnului pristav al circumscripției Alexeev, din partea negustorilor evrei recunoscători." Sub inscripție era o inimă de email, roşie ca focul, străpunsă de o săgeată, ceea ce voia, fireşte, să simbolizeze dragostea negustorilor evrei față de domnul pristav.

Prin diferite buzunare mai avea băgate tot felul de verighete, inele şi brățări, înşirate pe sfoară precum covrigii. Pe spinare îi atârnau, în trei şiruri legate cu sfori tari, douăzeci de perechi de ceasuri de aur. Unele dintre ele ticăiau enervant şi Bender avea impresia că-i umblă pe spate nişte insecte. Printre ceasornice erau şi câteva care fuseseră oferite în dar, lucru pe care îl dovedea, de pildă, următoarea inscripție de pe un capac: "Iubitului meu fiu Seriojenka Kastraki, de ziua trecerii examenului de maturitate". Deasupra cuvântului "maturitate" era zgâriat, cu un ac, cuvântul "sexuală". Probabil că aceasta o făcuseră prietenii tânărului Kastraki, elevi tot atât de proşti ca şi el. Multă vreme, Ostap nici nu vru să cumpere acest ceas necuviincios, dar în cele din urmă îl luă, deoarece se hotărâse în mod ferm să bage tot milionul în lucruri de preț.

În general, avusese de muncit mult şi greu toată iarna. Marele maestru nu găsise briliante decât în valoare de patru sute de mii de ruble, iar valută, inclusiv nişte bani polonezi şi balcanici dubioşi, numai cincizeci de mii. Pentru restul sumei fu nevoit să cumpere obiecte grele. Deosebit de anevoios îi era să circule cu tava de aur pe burtă. Tava era mare şi ovală, ca scutul unei căpetenii de trib africane şi cântărea douăzeci de funți. Pe de altă parte, grumazul viguros al comandorului se încovoia sub povara unei

cruci de arhiereu cu inscripția "În numele Tatălui, şi al Fiului şi al Sfântului Duh", pe care o cumpărase de la cetățeanul Samooblojenski, fost protodiacon la catedrală. Deasupra crucii atârna, pe o panglică minunată, Ordinul Lânii de Aur — un miel turnat din aur.

Ostap cumpărase acest ordin de la un bătrân ciudat, care fusese ori într-adevăr mare duce, ori poate numai valet al unui mare duce. Bătrânul ținea grozav la preț, susținând că un astfel de ordin nu-l au decât câțiva oameni în toată lumea, printre care, cei mai mulți, capete încoronate.

— Lâna de Aur, murmura bătrânul, se dă pentru acte de supremă vitejie.

— Păi tocmai supremă e şi vitejia mea, răspundea Ostap. Plus că eu, cumpăr mielul numai ca aur brut.

Dar comandorul nu era sincer. Ordinul îi plăcuse din capul locului şi hotărâse să-l păstreze pentru totdeauna ca Ordin al Vițelului de Aur.

Mânat de teama de a nu se pomeni cu un foc răsunător de armă, Bender izbuti să ajungă până la mijlocul râului, dar aici se opri. Îl apăsa aurul: tava, crucea, brățările. Şalele îl mâncau de la ceasurile ce-i atârnau la brâu. Poalele mantalei i se udaseră şi cântăreau acum câteva puduri. Gemând, Ostap îşi scoase mantaua, o aruncă pe gheață şi porni mai departe. Acum se putea vedea că sub manta purta o şubă mare, aproape cum nu mai există alta şi care era poate lucrul cel mai de preț din întreaga toaletă a lui Ostap. Lucrase la ea timp de patru luni, o clădise cum ți-ai clădi o casă, făcuse schița ei, strânsese materialele. Şuba era dublă — căptuşită cu vulpi argintii, iar pe deasupra lutru veritabil, gulerul fiind din samur. Uimitoare era şuba asta! O superşubă, cu buzunare de şinşila, pline cu medalii pentru salvarea oamenilor de la înec, cruciulițe şi punți de aur, ultima realizare a tehnicii dentare. Pe cap, marele maestru îşi pusese o căciulă — dar căciulă nu-i cuvântul, mai bine zis, o tiară, o tiară de biber.

Toată această încărcătură prețioasă era destinată să-i asigure comandorului o viață uşoară, lipsită de griji, pe malul oceanului cald, printre palmierii şi ficuşii din Rio de Janeiro — oraşul ce-i tulbura imaginația încă din copilărie. La ora trei noaptea, urmaşul nărăvaş al ienicerilor puse piciorul pe malul străin. Era şi aici linişte, şi întuneric, era şi aici primăvară şi de pe crengi cădeau şi aici picături. Marele maestru surâse.

"Acum câteva formalități cu inimoşii boieri români şi drumul e liber. Cred că două-trei medalii pentru salvarea înecaților vor înfrumuseța de-

ajuns viața lor plicticoasă de pe graniță."

Se întoarse cu fața spre malul sovietic şi, întinzând în întunericul ce prinsese a se topi brațul gros, îmbrăcat în lutru, zise:

— Totul trebuie făcut după protocol. Formularul nr. 5: rămas bun de la patrie. Ei, ce să-i faci, *adieu,* țară mare. Nu mi-a plăcut niciodată să fiu primul din clasă şi să capăt note bune la atenție, sârguință şi purtare. Sunt o persoană particulară şi nu sunt obligat să mă interesez de gropile, tranşeele şi turnurile pentru silozuri. Nu ştiu de ce, mă interesează prea puțin problema transformării socialiste a omului în înger şi în depunător la Casa de Economii. Dimpotrivă. Mă interesează problemele arzătoare ale atitudinii grijulii față de persoana indivizilor milionari...

Dar, în clipa aceea, rămasul bun de la patrie în conformitate cu Formularul nr. 5 îi fu întrerupt de apariția câtorva siluete înarmate, în care Bender recunoscu grănicerii români. Marele maestru se înclină cu demnitate şi rosti clar următoarea frază special învățată pe de rost:

— Trăiască România Mare!

Se uită prietenos la grănicerii ale căror chipuri abia se zăreau în semiîntuneric şi i se păru că grănicerii zâmbesc.

— Trăiască România Mare! repetă Ostap pe ruseşte. Sunt un bătrân profesor fugit de la CEKA din Moscova! Zău, abia am scăpat din ghearele lor! Salut în persoana dumneavoastră...

Unul dintre grăniceri se apropie de Ostap şi, fără a scoate un cuvânt, îi trase jos de pe cap tiara de blană. Ostap făcu gestul să-şi ia căciula înapoi, dar, tot fără a scoate un cuvânt, grănicerul îi dădu mâna la o parte.

— Ho! făcu comandorul pe acelaşi ton amical. Ho, ho! fără mâini! Mă voi plânge împotriva voastră la Sfatul țării, la Marele Huruldan!

În timpul acesta, un alt grănicer începu să descheie cu o abilitate de amant experimentat impunătoarea şubă a lui Ostap. Comandorul se trase înapoi. Cu acest prilej, îi căzu pe jos, dintr-un buzunar, o brățară mare de damă.

— O brățară! strigă ascuțit ofițerul de grăniceri, care purta o manta scurtă cu guler din blană de câine şi cu nasturi mari de metal pe posterioru-i bombat.

— O brățară! țipară ceilalți, repezindu-se la Ostap.

Încurcându-se în şubă, marele comandor căzu şi, în aceeaşi clipă, simți cum îi trage cineva afară din pantaloni tava prețioasă. Când se ridică în picioare, văzu că ofițerul cântăreşte tava în mâini cu un zâmbet care nu mai

avea nimic omenesc. Ostap apucă obiectul care era proprietatea lui şi îl trase din mâinile ofiţerului, pentru care fapt încasă imediat o lovitură în obraz care îl făcu să vadă negru înaintea ochilor. Evenimentele se desfăşurau cu iuţeala unei mişcări militare. Şuba îl stingherea pe marele maestru şi o bucată de vreme se bătu cu duşmanii stând în genunchi şi aruncând într-înşii cu medaliile pentru salvarea înecaţilor. Apoi simţi, deodată, o uşurare inexplicabilă, care-i îngădui să aplice inamicului o serie de lovituri zdrobitoare. O explicaţie totuşi era: grănicerii izbutiseră să smulgă de pe el şuba de o sută de mii de ruble.

— Aşa-a? Asta-i atitudinea voastră? răcni Ostap, uitându-se fioros în jur.

Fu un moment când el stătea sprijinit cu spatele de un copac şi izbea cu tava strălucitoare în capetele atacatorilor. Fu un alt moment când un grănicer vru să-i smulgă de la gât Ordinul Lânii de Aur şi comandorul dădea din cap ca un cal. Fu, de asemenea, un moment când, ţinând ridicată în sus crucea de arhiereu pe care scria "În numele Tatălui, al Fiului şi al Sfântului Duh", Ostap striga isteric:

— Exploatatori ai poporului muncitor! Păianjeni! Slugi ale capitalului! Năpârci!

Din gură îi curgeau bale roz-albe. Ostap lupta pentru milionul său ca un gladiator. Îi culca la pământ pe duşmani, cădea şi se scula iar în picioare, uitându-se înainte cu o privire întunecată.

Îşi veni în fire întins pe gheaţă, cu mutra făcută zob, cu o singură cizmă în picioare, fără şubă, fără portţigaretele împodobite cu inscripţii, fără colecţia de ceasuri, fără tavă, fără valută, fără cruce şi briliante, fără milion. Pe malul înalt stătea ofiţerul cu guler de blană de câine şi se uita în jos, la Ostap.

— Siguranţă blestemată! ţipă Ostap, ridicând piciorul gol. Paraziţi!

Ofiţerul scoase încet revolverul şi trase înapoi piedica. Marele maestru înţelese că interviul s-a terminat. Încovoiat, porni şchiopătând înapoi spre malul sovietic.

De pe fluviu se înălţa o ceaţă albă ca fumul de ţigară. Descleştând pumnul, Bender văzu în palmă un nasture turtit de aramă, un smoc de păr negru, aspru, cârlionţat, şi Ordinul Lânii de Aur, salvat ca prin minune în luptă. Marele maestru se uită cu o privire absentă la trofeele şi rămăşiţele bogăţiei sale şi îşi continuă drumul, alunecând pe gheaţă şi strâmbându-se de durere.

O bubuitură prelungă şi puternică, ca de tun, făcu să se clatine luciul gheții. Un vânt cald sufla cu putere. Bender se uită la picioare şi văzu pe gheață o crăpătură mare, verde. Platoul de gheață pe care se afla se clătină şi un colț al lui începu să se cufunde.

— Au pornit zăpoarele! țipă îngrozit marele maestru. Au pornit zăpoarele, domnilor jurați!

Începu să sară pe sloiurile care se desfăceau, grăbindu-se cât îl țineau puterile să ajungă pe pământul de care se despărțise cu atâta trufie, cu o oră înainte. Pâcla se ridica maiestuos şi molcom, dezgolind lunca.

După zece minute, apăru pe malul sovietic un om ciudat, fără căciulă şi cu o singură cizmă. Fără să se adreseze nimănui, el spuse cu glas tare:

— Nu e nevoie de ovații. N-am reuşit să ajung un nou conte de Monte Cristo. Va trebui să mă recalific şi să mă fac administrator de bloc.

Notes

[←1]

După informațiile pe care le dețin autorii, strâmtoarea Behring lipsea într-adevăr de pe harta care-l înnebunise pe bietul geograf. Lipsa strâmtorii se datora zăpăcelii care domnea la Editura "Cartea şi Polul". Vinovații şi-au primit pedeapsa meritată. Directorul editurii a fost eliberat din funcție şi trimis la munca de jos, iar ceilalți s-au ales cu mustrare cu avertisment – n. a.

Table of Contents